

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

HECEÖYKÜ

83

Ayın Söyleşisi:

Zeynep Hicret'le *Kırmızının Çağrısı ve Çolak Hattat* Üzerine

Merve Koçak Kurt'la *Oysa Rüya'dı* Üzerine

İlk Kitap Söyleşisi:

Bülent Ayyıldız'la *Durun Yanlış Anladınız* Üzerine

Rasim Özdenören / Hasibe Çerko / Bahtiyar Aslan / Mehmet Kahrman / Senem Gezeroğlu / Esra Demirci / Mesut Doğan / Zeynep Satı Yalçın / Sema Bayar / Engin Elman / Nura Muhammed Farac / Celâl Âl-i Ahmed / Yavuz Demir / Alpay Doğan Yıldız / Sercan Ceylan / Emin Gürdamur / Pyotr Kropotkin / Hatice Bildirici / Ahmet Sarı / Abdullâh Harmancı / Tuba Dere / Gülhan Tuba Çelik / Ali Necip Erdoğan / Merve Koçak Kurt / Bülent Ayyıldız / Soner Oğuz / Betül Ok / H. Neşe Koçak / Serpil Tuncer / Mustafa Uçurum / Mustafa Sarı / Şerife Durna / Segâh Gümüş / Pinar Vardar / Abdalbaki İşcan / Serpil Güler / Murat Mahya Gürses / Fatih Kasva / Mehmet Şayir / Şerife Yerdemir / Burak Ş. Çelik / Mehmet Doruk Kandemir / Zeynep Tuba Öter

HECEÖYKÜ

EKİM
KASIM
83

KÜNYE

HECEÖYKÜ

İKİ AYLIK ÖYKÜ DERGİSİ
ISSN 1304-7604

YIL: 14 SAYI: 83
Ekim-Kasım 2017

Yayın Türü: Yerel Süreli

Hece Yayıncılık Ltd. Şti. Adına
Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü: Ö. Faruk Ergezen

Genel Yayın Yönetmeni
Rasim Özdenören

Yayın Kurulu
Ali Karaçalı, Ali Ulvi Temel
Dinçer Eşitgin, Hatice Bildirici

Yönetim Yeri
Konur Sk. No: 39/1
Kızılay/Ankara

İletişim
Tel: (312) 419 69 13 **Fax:** (312) 419 69 14
P.K. 79 Yenışehir/Ankara
İnternet Adresi: www.hece.com.tr
e-mail: hece@hece.com.tr

twitter.com/hecedergi

facebook.com/hecedergisi

Son Okuma : Beyza Nur Demirci

Teknik Hazırlık: Bülent Güler

Kapak: Sarakusta web: sarakusta.com

Baskı: Dumat Ofset
Tel: (312) 278 82 00

2017 Yılı Abone Bedeli:

Yıllık: 80 TL.

Kurumlar İçin: 260 TL.

Hece ve Heceöykü Dergisi İçin: 200 TL.

Yurt Dışı: 100 Euro

Posta Çeki: 149582
Hece Basın Yayın Ltd. Şti.

Gelen yazılar yayımlansa da yayımlanmasa da geri verilmez. İlkelerimize uymayan ilanlar alınmaz.

Baskı Tarihi: 30.09.2017

ÖNYAZI

Rasim Özdenören/Toplumsal Ortam Suç ve Edebiyat / 5

ÖYKÜ

Hasibe Çerko/Beyaz Kıyılara Doğru / 8

Bahtiyar Aslan/Başkası'nın Hikâyesi / 11

Mehmet Kahraman/Cennet Gibi Bir Şey / 18

**Senem Gezeroğlu/Kendini Bacak Sanan Adam ve Ben,
Sağdaki Ben / 22**

Esra Demirci/Rüya / 30

Mesut Doğan/Ben Babamın En Aykırı Dalıydım / 33

Zeynep Sati Yalçın/Göğe Bakan Sevgili / 36

Sema Bayar/İstasyon / 40

Engin Elman/Bakır Çaydanlık / 44

BAŞKA DÜNYALARIN ÖYKÜLERİ

Nura Muhammed Farac/Körlük / 48

Celâl Âl-i Ahmed/Halk Çocuğu / 50

BAKIŞ

**Yavuz Demir/Şiddet(!)e Dokunan Metin Okuma ya da
Mükâlemesize ve Resimsiz Mahkûm Olmak Tecrübesi / 55**

**Alpay Doğan Yıldız/Hayat Teselli Olmaktır: "Duyulan, Görülen,
Okunan"lara Dair Hikâyeler / 58**

**Sercan Ceylan/Bireysel ve Toplumsal Çıkmazların Soyut Mekânı:
Kaybolmuş Kaderler Müzesi / 63**

**Emin Gürdamur/Haldun Taner Öykücülüğü: Hayatı Hayatın
İçinden Savunmak / 68**

Pyotr Kropotkin/A. P. Çehov / 76

FİLM ÖYKÜ

Hatice Bildirici/Esaretin Bedeli / 84

BENİM ÖYKÜM

Ahmet Sarı / 90

SON OKUMALAR

Abdullah Harmancı/Yunus Develi'nin Yeni Öyküleri / 92

KAHRAMANIMA MEKTUPLAR

Tuba Dere/Pencere İçine Oturmuş Bir Kadın / 96

İÇİNDEKİLER

YAKIN PLAN

Gülhan Tuba Çelik/Zeynep Hicret Öyküsünün
Temel Meseleleri /102

Gülhan Tuba Çelik/Zeynep Hicret'le Öyküleri
Üzerine: "Yaşadığım Semt, Karakterler Galerisi Gibiydi" /105

Ali Necip Erdoğan/Merve Koçak Kurt'un "Gerçekliği" /115
Ali Necip Erdoğan/Merve Koçak Kurt'la Oysa Rüya
Üzerine: "Yazmak Benim İçin Bir 'Rüya'dı,
Yaşamak Gibi..." /118

SÖYLEŞİ

Merve Koçak Kurt/Bülent Ayyıldız: "İyi Bir Metni Sıradan
Bir Metinden Ayrırarak Şey Popülerlik Değildir." /124

ÖYKÜ

Soner Oğuz/Şehir-Zede /130

Betül Ok/Nokta ve Değnek /133

H. Neşe Koçak/Uçurtmacı /136

Serpil Tuncer/Kameralar /140

Mustafa Uçurum/Mutlu Son /146

Mustafa Sarı/12 Mayıs 1997-Pazartesi -15.45 /149

Şerife Durna/Kömür Karası /152

Segâh Gümüşi/Ünlem /154

Pınar Vardar/Yank Kaya /157

Abdülbaki İşcan/Merdivenler /161

Serpil Güler/Bir Günde İki Sürpriz... /165

Murat Mahya Gürses/Kadın ve Bahçesi /167

Fatih Kasva/Ayna /168

YENİ KİTAPLAR

Mehmet Doruk Kandemir/Okul Müdürü /173

Zeynep Tuba Öter/Son Bisküvi /174

Esra Demirci/Kaplumbağa Gölgesi /175

ÖNYAZI

RASİM ÖZDENÖREN

TOPLUMSAL ORTAM SUÇ VE EDEBİYAT

*H*ece Dergisinin Ekim 2017 sayısını EDEBİYAT VE SUÇ dosyasına ayırdık. Konu gündeme gelmişken sorunun özelde öykü ve romanla olan ilintisi üzerinde durulması gerektiğini de düşünüyorum.

Suç ile toplumsal ortam arasında bir bağlantı tespit ediliyor. Edebiyat ise içinde yer aldığı kültürel ortam ile bağlantı hâlinde. Bu demektir ki suçun yer aldığı toplumsal ortam ile edebiyat arasında karşılıklı bir ilişki bulunmaktadır.

Nitekim kriminolojide, suçlarla uygarlık ve siyasal rejim arasında bir bağlantının bulunduğu belirlenmiştir. Belirli tür suçlarla uygarlık, keza belirli tür suçlarla o ülkenin siyasal rejimi arasında ilişkiler olduğu gözlemlenmiştir. Örneğin “beyaz yaka suçları” denilen suçlar, ekonomik ve toplumsal örgütlenmenin gelişmiş sayıldığı bir aşamasında işlenebilecek suçlardan sayılmaktadır. Bu tür suçun tanımı şöyle verilmektedir: “Beyaz yaka suçları, toplumda saygı-değer sayılan sosyal itibara sahip kimselerin yürüttükleri, iş hayatında işledikleri sömürücü ve hileli ekonomik suçlardır.” (Kriminoloji, Dönmezer, İst. 1975, s. 57). Beyaz yaka suçları, günümüzün “ileri” toplumlarında aynı zamanda örgütlü biçimde işlenmektedir. Oysa “ilkel” sayılan toplumlarda suçlar münferiden işlenmekte, suç örgütlerine hâliyle ihtiyaç duyulmamaktadır.

Amerika gibi, iktisadi gelişmenin belli bir aşamasında bulunan bir ülkede, insafsız bir rekabet ortamında karşılıksız faydalanma ve kolay para kazanma felsefesinin örgütlü hırsızlık, yağma, banka soygunculuğu, rüşvet ve irtikap, karaborsa, vergi kaçakçılığı, uyuşturucu ticareti, vb. suçların meydana geldiği,

bu tür suçların kültürel ortamının da aynı toplum yapısı tarafından beslendiği ileri sürülmektedir.

Burada, kriminologların dikkatini çeken bir çelişki de aynı zamanda yaşanmaktadır. Uygarlık ilerledikçe şiddete başvurularak işlenen suçların azalması mantiken beklenirken, olaylar tam tersi istikamette akışmaktadır. Uygarlığın gelişmesi örf ve âdetlerde yumuşamayı sonuçladığından, ayrıca “Batı’nın ileri toplumlarında” etkili bir suç politikası izlendiğinden, şiddet belirten adam öldürme, ırza tecavüz, nası ızrar, isyan, kamu otoritesini temsil edenlere mukavemet gibi şiddetle birlikte işlenen suçlarda da, beklenenin tam tersine azalma değil, çoğalma görülmektedir.

Böylece Batılı ülkelerin bugünkü ortamında mutavassıtlık, hırsızlık, karşılıksız faydalanma, dolandırıcılık, inancı kötüye kullanma, sahtekârlık, rüşvet ve irtikap, yalan şahitlik, iftira, karşılıksız çek keşidesi, şantaj ve genel olarak her türlü beyaz yaka suçlarının çoğaldığı tespit edilmektedir. Üstelik suçluluğun giderek profesyonel bir nitelik kazandığı ve tekerrür oranının yükseldiği söylenmektedir (age. s. 61).

Suçluluk ile siyasal rejim arasında da karşılıklı ilişkiler belirlenmiştir. Şöyle ki, halkın duygularının ve düşüncelerinin serbestçe teşekkül etmesine yasal engeller konulan otoriter devlet rejimlerinde, suç sayılan tavır ve hareketlerin, fiillerin sayısı kendiliğinden genişler. Toplumun çeşitli alanlarında sivil örgütlenmeler yasaklandığından veya sureta serbest bırakılan örgütlenmelerin devlete ait sayılan ideolojiye hizmet etmesi mecburiyeti getirildiğinden; keza yönetici güçlerin eleştirilmesi yasaklandığından, bu ülkelerde fikir ve siyaset suçları yüksek oranlarda gerçekleşir. Rüşvet ve irtikap suçları da gene bu ortamlarda fazla sayıdadır. Ancak cebir ve şiddetle bastırıldığından adi suçların sayısı azdır.

Öte yandan demokrasi rejimi ile suçluluk arasında da şöyle ilişkilerin varlığı belirlenmektedir. Demokrasilerde, mülkiyete karşı işlenen suçlarda azalma görülmekte, buna karşılık suç işleme teknikleri yükselmekte, maharet gerektiren suçlar artmakta, adam öldürme suçları ile cebir ve şiddet belirten suçların sayısı azaldığı hâlde, hırs ve tamah suçları (beyaz yaka suçları) artış göstermektedir (age. s. 289).

Şu bilgileri aktarmadan geçemeyeceğim: bazı Amerikan büyük şehirleri, bazı siyasal tertiplerin kontrolü ve idaresi altında bulunmaktadır. Bu hususta siyasal partiler en büyük rolü oynamaktadırlar. Siyasal parti kamuya hizmet eder; fakat kamuya hizmet, parti yöneticilerinin kendi çıkarlarını sağlaması hususunda bir araçtan ibarettir. Siyasal tertibin kendi çıkarını sağlamak için yaptığı hizmetlerin başında, yasayı ihlal edenlerin himayesi gelmektedir. Siyasal tertip böylece, sağlayabileceği himaye aracılığıyla birçok grupların desteğini elde edebilmektedir. Bu nedenle, birçok endüstri dallarında çalışan

büyük müteşebbisler, ilerde sağlayacakları himaye dolayısıyla seçimlerde belirli siyasal grupları desteklemektedirler. Bu cümleden olarak devletin muhtelif kurumlarına sızmak suretiyle yasa ihlallerini görünmez hâle getirebilmekte veya bağlı bulundukları iradenin belirlediği istikamette hareket etmeyi kolaylaştırabilmektedirler.

Öte yandan müteahhitlerle yapılan sözleşmeler de politikacılar için bir kazanç ve irtikap konusu olmaktadır. Böylece siyasal mevkiler zengin olmak için istenen yerler hâline gelmektedir. Politikanın böylece rüşvet, irtikap ve suistimal yoluna girdiği dönemlerde ve hâllerde polis ve mahkemelerin namus-kâr olarak çalışabilmesi imkânı önemli şekilde sınırlanmaktadır (kısaltarak ve özetleyerek, age. s. 291-292).

Yukardan beri sunmaya çalıştığım tabloda günümüz Türkiye'sini çağrıştıracak bazı unsurlar tespit edilebileceğine göre, Batı uygarlığı istikametinde kat ettiğimiz mesafenin küçümsenmesinin kendimize haksızlık anlamına geleceğini düşünüyorum: en azından, işlenen suçların niteliği bakımından...

Konunun edebiyatı ilgilendiren yanına dönersek, edebiyat kültür ortamının bir yansımasını gösteriyorsa, suç ve onun türleri de edebiyatın gerçekliğinde yansımasını bulacak demektir. Ortaçağ kentlerinde beyaz yaka suçlarının belki silik bir temsilini görmemiz mümkün olabilir. Ama gerek bu suçların gerek banka dolandırıcılığı veya banka soygunu, gangsterlik ve her türden örgütlü suçların işlenebilmesi ve bu olayların edebiyat ürünlerinde yer bulabilmesi için yirminci yüzyılı beklemek gerekecekti. Elbette bu yansıma gazete haberine yansıdığı gibi günü gününe tecelli etmez. Olay kurumsallaştıkça edebiyat ürününde de yansımasını bulur.

Bu açıdan sinema ve TV daha dinamik biçimde durum alabiliyor. Seyircisine aktüel suçları daha erken yansıtabildiği gibi sanat alanına da daha erken aktarabiliyor. Ama sanırım edebiyat ürünü bir ölçüde tefekkürün daha yoğun olduğu bir ortam oluşturduğundan, artı, kurumsallaşmanın oluşumu zaman aldığından yansıma orada daha gecikmiş olarak vuku buluyor. Bu durum edebiyatın kendi iç değerleriyle ilgilendirilerek açıklanmaya uygun görünüyor.

ÖYKÜ

HASİBE ÇERKO

BEYAZ KIYILARA DOĞRU

O beton soğuğundan taşa, o huzura kavuşabileceğimiz berraklığa dalmak için havaalanından hemen ayrılmak gerekti. Az sonra kırmızım-trak tozların zayıf yansımalarla savrulduğu asfalt yola girdik.

Sallanan ünlü pembe çalı durmaksızın yolumuzu kesiyor. Issız tarlalar çok yüksek yeşil otlarla çevrili ve bataklığı andıran toprak örtüsü kıpırdamıyor.

Ufuk püskürüyor şeyleri ve yaklaşıyor, çok büyük bir çölü kaldırmış ince ışımalar, dönenceler sanki.

Yeşil su damlacıkları gibi körpe zeytinler, taşlar ortasında yuvarlanıyor, devriliyor, yaprak uçlarını havalara kaldırıp batırıyor güne. Ve zeytinin garip alfabetini geride bırakmak üzereyiz. Yatışıyor, sarkıtıyor hançer kollarını, ışık kumsalına gömülüp kalıyor. O zeytin pencereleriyle zırlı evden bir daha görür müyüm?

Kafam allak bullak, kılıç ağızlarında yanan ateşlerden bir demet dolaşüyor düşüncemde.

Akdeniz'in en eski, en koyu süt buğusuyla kaynaşmış zarafetlerine; bal renkli harikalara, taşın tok alımlılığına ulaşıyoruz.

Uyumsuz tortuları eski kentten çekip almak isteyen ruhumla bulvarı dolaşıyoruz. Fakat hep kenardaymışız, bu kent hep kenar boşluğundan ibaretmiş gibi bir duygu var içimizde.

Saat kulesinin mor renkli camlarını dönüyoruz, kulede akan sular, korkunç gürültüyle kaynarak yükselen, dönüp duran irisler var sanki.

Ah, böylesi düş koyuluğunun baltığından özgür deniz, oluşum zamanında-ki deniz çıkageliyor uluyarak.

Kulenin yuvarlak kemerlerine daha da eğilmiş palmiye; çalkantıdan türk-müş, sızlanarak soluyor. Fin mavisini betiklikler, kuleler.. ağır güneşte iç geçiren mermerler, işlemeler, gül yaprağı kıvrımlarıyla incelmış ama dayanıklı, aydınlık, evrenin yüreğine batırılmışçasına bina gövdelerine dimdik saplanan güzel sütunlar.

Çeşitli mahallelerde ve hemen hemen her yerde kahverenginin hakimiyeti görünüyor. Ahşap çıkma ve balkonların sarımtırak bir renge dönüştüğü de oluyor, o ampir, o derin çökertmeli alınlıklar, kemerler hep göğe doğru kilitlenip çıkınlanmışlar. İri, apak, kadifemsi kubbeler var arkamızda. Koyuluğun dibini bulmuş yapılara yeşil renk dalgaları nadiren karışıyor. Orada burada dikilen yaşlı palmyeler de kurumuş, koyu kahverengi sarıyor yaprakları.

Eski kent, taşlarını zamanın altın suyuna batıra batıra denizinin yorgunluğunu umursamaz olmuş, renkli taşlar içersine oyulmuş pencereleriyle, yükseklikleriyle dalgalanan kıynın anısını unutmuş sanki.

Bırakılmış bir liman, çıkmazda bir kent, bir buğu, bir yaldız kabarcığı der-yası... Köprülerde su kemerlerinde pek yaban ürpertiler... Tanırım, bu rıhtımlar, bu taş kentler, bu güvercin, aşıyor evrenler dolusu sözcükleri.

Bu yüzden düz damların küçücük sokaklarla kesiştiği tatlı eğimlerden geçiyoruz. Dik ve daracık sokaklar görüyorum, sık dokunmuş taşları kaldırılabilmış bir sürü sokak. Hızlı yürümemiz söyleniyor. Ağır yürüyoruz ama. Birkaç portakal, gülgillerden birkaç ateş dikenini çalıp gidiyor ardımız sıra. Orada glayöllerden çökmüş, ıtırlardan, süs yoncalarından çökmüş evin avlusunu ağ-larken bırakıyorum. Çanları kabarcık kabarcık çatlamalar geçiren yığılma yonca devrilmiş kapılar, duvarlar, eşikler bırakıyorum renkli güneş gibi.

...Kalın bir çağıltı, bir semavi pınar suyun içinden akkorlar köpüğüyle ayrışarak değirmen kanatları gibi döne döne parçalandı rıhtımda ve, yaşayan kor parçacıkları kıyıdaki mavi suları sivirtti. Akötesi kıvılcımlanmalar, titreşimler boğuk bir ezgi oluşturdu.

Şimdi, günlerce saçaklara balkonlara depolara kubbelere yağmurlar yağdıktan sonra, güneşin, kesme taş duvarları billur çömleğine çevirdiği eski bir zaman aynası geçiyor gözlerimin önünden. Yokluğun soluğu her şeyi belirliyor. Işıtan kumlarla parıldıyor liman. Saydamlığın yüreğiyle dopdolu, yaşayan turkuaz kubbe havalanırken izi güvercin kesiyor. Evreni süt çizgisiyle kestiği için yer küreden görünmeyen fakat semanın merdivenlerini yıkacak olan güvercin, ufkun tropik pambesine aka aka ışık gölgeleriyle kaplıyor denizi ve, saydam bulutlara sarınmış uzak gemilerde asma sürgünlerini göğsüyle ezen silüetler beliriyor. Hışırtı duydum sanıyorum. Yaşlı bir palmiye kahverengi kabuklarından kanıyor.

O yağmurların, o dalgaların yosun bağlamış şimdideki sinirlerini kavırıyor yokluğun soluğu.

Engin bir uğultu gökyüzünün omurgasında kırılarak ufalanıyor. Denize saçılıyor, döne döne özellik kazanıyor. Kesintili, üzgün cisimleşmeler, gitgide pustan arınıp berraklaşan çizgiler, yankılar var, hışırtılı ipekler.. geçmiş insanların yaşamına ait birkaç acı özlemle gülümseyişin çizgisi ne kadar zarif, billurla çizilmekte.

Liman, demirleyen gemilerin hasret tüten kalabalığıyla şenleniyor, dağınık ve olgun adımlarla yürüyen, zeytinyağı kokuları tahtalara sıza sıza evlere dağılan hayaletlerle rengârenk. Omuzlar birbirine karışmış geldikleri deryaya bakakalıyor kimileri.

Güvercin özünün taşlar üzerine büyük büyük boşanmaları kentin eski dolambaçlı planına öyle sinmiş, yapıların iç yüzey taşları öyle garip bir buğuyla örtülmüştü ki, zihnimde somut bir hazla kubbede tecessüm etmiş özün en yalın çiy beyazlığını topladım bugün. Elbette, ulu caminin çok güzel damlalar gibi taş örgülü revakında oturdum ve kalbimden usulca titreyerek dumanlaşan zarla korkarak sıyırdım som çiyleri.

İskeleye doğru yürümek istedim. Kırışmış, tozlara bölünmüş kemikler ılık rüzgârda savrulup duruyordu, ufukta beyaz bulutların örttüğü gemiler de yüzmüyordu. Bitkin düşmüştüm. Ne zamandır içimde belirsiz bir kasvet, bir titreme.

Yapma, buradayım bak, ellerime sarılarak öpüyor. Evinin yakınından geçtiğimi duymuş. Öyle diyor. Dur, neden yapıyorsun diye haykırsam da sesim boğazımda düğüm düğüm. Sesim başka birisine aйтmış gibi, yabancı geliyorum kendime. “Rahatsız mı ettim?” “Hayır, ben kimim bilmiyorum.” Boynumu, yıldırım iğneleriyle yakan soluğu en uca, mavi şemsiyenin devasa çeperlerle açılmış kumaşı altına sürüklüyor beni, gözlerimi ona çevirmek istiyor, çeviremiyorum. “Aslında ummuyordum geleceğini” diyor. Güçlü kolunu boynumdan usulca çektiği kısacık bir an fark edebiliyorum onun gözyaşından yaratıldığını. Öylece sarıp sarmalıyor ciğerlerinin berrak çizgisiyle. Rıhtımı boydan boya kat ederken iç organlarından savrulan su kamışları kat kat dolanıyor vücuduma ve acıtıyor bedenimi. Rıhtımı boydan boya kat ederek köprüye bakan yüksek evlerin oraya doğru yürüyoruz.

Evet diyorum içimden, evet, bu kentin kıyıları boyunca tahtalarından, kayalarından bile duyulan yumuşak, fakat yabancı bir ürpertisi var.

Duru sesiyle, birkaç portakal ağacının eve uzanan yolu ortadan yarmış olduğunu söylüyor. Nasıl bir ırmaksın sen diyorum. Kolunun belime sarılışı giysilerimi geçersizleştiriyor, içeriden görünüyorum sanıyorum.

BAHTİYAR ASLAN

BAŞKASI'NIN HİKÂYESİ

Gökyüzü Yaralı bir gökyüzünü dikmeye çalışan ellerin sahibiyiz, ipekli turuncu ipliklerle. “Öyleyse akşam” diyecek ikimizden biri ve böylece zamanın hükmünü ezber etmeye başlayacağız, zamana hükmetmenin mümkün olabileceği gibi bir fikre kapılarak belki de. Ama bizim hikâyemizi kim yazacak? Bir hikâyemiz var mı bizim?

Biz?

Kimiz biz?

Şimdilerde öyle diyorlar ya; kendi kendini inşa ederken koyduğu her taşla arzın merkezine doğru bir karış daha küçülen, yenik, yıkık bir adamla... Kadını sen söyle. İkimizden bir “biz” çıkar mı? İkimizin olmayan hikâyesinden bir “hikâyemiz”? Fakat bir kitabın arasından düşen yahut düşmeden bulunan bir kâğıt, sahipsiz ve belki de eski... Yazıları silik mi? Kim bilir? Hangi kütüphaneden ödünç alınmışsa alınmış olan o kitabın arasında bulunan, dedim ya yahut arasından düşen, o kâğıt parçasında rastlanan bir metin, küçücük, birkaç cümlelik... Bir hikâye böyle başlayabilir mi? Bir hikâye başka nasıl başlayabilir ki?

Bir hikâye; bir “bizim hikâyemiz”?..

[Bir şekilde vuruyorsun beni. Bir şekilde vuruluyorum işte. Bile isteye yapıyorsun bunu, biliyorum. Çünkü bir şey doğacak böylece. Belki vurulmanın anlamı sadece. Doğacak ama. Mutlaka doğacak... Senin kadınlığın böylece anneliğe doğru akan bir şeye dönüşecek. Ve sen bunu biliyorsun. Gözlerini, o

Latin gözlerini, uzak ülkelerden birinde kırılan bir gitarın sesine ayarladığın gözlerini, o yanık yıkık şehirlerin külüyle ve kül renkli kirli bulutlarıyla, acılı, yoksul sokaklarıyla buluşturduğun gözlerini getirip bırakıyorsun ikide bir kalbimin arsasına. Sonra işte angina pectoris... Gecenin ortasında, sabahın köründe... Fark etmiyor. Yavaş yavaş ölüyorum. Sen yavaş yavaş ölmemi bekliyorsun. Oysa...

Dudakların suya değmemiş kor gibi. Sürekli devinen, büyüyen, başkalaşan, çoğalan varlığını esirgeyerek hazırlıyorsun bir doğumu. Şehrin kıyısında, belki bir dağın eteğinde durup yıldızlara bakıyorsun. Omuzlarının yumuşak kıvrımında eğlenen saçlarını bir uğru rüzgâr buluyor. Aklında tuhaf köprüler oluyor nedense. Tutup öpüyorum omuzlarını, göğsüne gölgesi düşen kirpiklerini. Uzakta bir nehir uğulduyor. Gecenin yatağında gümüş teniyle kıvrılan bir nehir...]

Mensure olsun diye mi yazmış yazan? Kim bilir? Bilinebilecek tek şey, bu kitapta onun da parmak izlerinin olduğudur. O her kimse, onu bulmak istiyor kadın ve erkek, yani sen ve ben, yani biz... Böyle devam edersek bir arayışın hikâyesi olur bizinkisi bir aşkın hikâyesinden çok. Belki bir yerde bu arayışın anlamı değişir de aşkı arayış olur. Kim bilir? (“Kim bilir?” bu hikâyenin aslında soru olmayan hatta düpedüz yargı olan cümlesidir ve hikâyemizin bütün anlamını yüklenmiş görünmektedir. Kendisini sık sık ama hep bir yargı olarak görmek isteyeceğimizden şüphem yok. Okuyucunun da yoktur eminim.). Fakat okurken kitapta o metni yazanın parmaklarına dokunacağız ikimiz de. Bir kadın ya da erkek olduğunu bilmeden. Bilmeden mi? Gerçekten bilmiyor muyuz? Erkekçe bir üslup değil mi bu?

“Hayır, kadınca. Evet, kadınca. Neden olmasın?”

“Bunu sana söyletenin ne olduğunu biliyorum. Onun için itiraz etmeyeceğim.”

Doğrudur

Bu satırları -yani meçhul yazarın yazdıklarını- okurken Bakırköy sahiline, yani aslında sana doğru yürüyorum. Yolda, doğru söylemek -belki de doğruyu söylemek- [ikisinin arasında nasıl bir fark olduğunu şimdilik düşünmek istemiyorum] üzerine bir kitap okuyordum, hatta belki kitabın adı düpedüz buydu, yani *Doğruyu Söylemek*’ti -Foucault’nun bir kitabı olmalı yanılmıyorsam-. Kütüphaneden mi almıştım, şimdi hatırlamıyorum. Galiba biraz eskiydi kapağı. Kitabın içinde buldum bu satırları, yani iki paragrafı. Okurken nedense sanki senin için yazılmış bir metnin başlangıcı gibi geldi bana. İncecik bir yağmur yağıyordu ve seni düşündükçe Latin ülkelerinden birinde, ıssız, yoksul bir sokakta, üstelik de ölüm tehlikesinin ve korkusunun eşlik ettiği; hatta düpedüz enseme gezdiği bir yürüyüşle sana geldiğimi hissediyordum. Sonra birden vurulup solgun ışıkların yansıdığı sulara düşüyordum yüzükoyun. Başucumda

oturup esrar içiyordu biri. Belki marihuana... Biri? Biri yahut bir şey... Denizden martı çılgınlıkları geliyordu. Bir yerlerde sabah oluyordu. Bakırköy'ün gürültüsünü, gürültüye dönüşmüş insan kalabalığını yara yara yürüdüm. Sesleri erteleye erteleye, yüzleri unuta unuta, bedenleri duman gibi savura savura. Ötede bir yerde sen duruyordun ve vurulup düştüğüm yerden beni yalnızca sen kaldırılabilirdin. Ve bir öpüşünle diriltebilirdin beni. Orada, suların aynasına düşen sönük bir yıldızı alıp çantana koyabilirdin.

-Bak işte, bütün bunlar o iki paragrafın, meçhul yazarın üslubuna ne kadar da benziyor!-

Hâlbuki inkâra ayarlıydın sen. Kanın inkâra ayarlıydı. Kalbin ve tenin... Öteden Latin gözleriyle bakıyordun. Kıvrılan, devinen, yekinen vücudunla... Yine de direndin. Kendi inkârında boğulan bir müşrik gibi durdun gelip başımda. Oysa eğilip kulağıma “seviyorum” demek istiyordun. Bu itirafı bir öpüşle süslemek, taçlandırmak... Gövden seni bana çekiyordu; saçların, dudakların, tenin, varlığın, öfken ve kinin...

Şöyle demeli...

Adam, balıkları seviyor. Kirpileri de nedense. Hiçbir şeyi yok aslında. Çayı fincandan ama ille de geyik motifli bir fincandan içiyor. Bunun hiçbir anlamı yok. Totem filan da değil. Annesiz ve babasız. Sebebini biliyor ama artık çoktan unutmuş. Unuttuğuna göre de biliyor sayılmaz bir bakıma. Yalnız annesi ölürken çok uzaktaymış. Cenazesine gidebilmiş galiba. Kesin bir şey söz konusu değil. Kadını da bir balık olarak sevmeye niyetli. Buna cesareti var mı, bilmiyor. Ne de olsa bazı şeyleri bilerek unutan, bazı şeyleri unutarak bilen biri o. En çok aynalar kırıldığında seviniyor. Çirkin, örselenmiş bir yüzü var. Yüzüne bakmaya yüzü yok. Çünkü bu örselenişe izin veren kendisi. Suçlu. “BENİ KİM YARGILAYACAK?” Bu onun içinde tekrarlanan, sonra dışına çıkıp onu takip eden yegâne sorudur belki de. Dönüp ona başkası sorsun; “Seni kim yargılayacak?”. Bu soruya bir şey eklemeli; şöyle bir şey; “tanrıdan önce?”.

Kadın, irkilerek doğrulacak sandalyeden. Belden aşağısı uyuşmuş oturup beklemekten. Neyi beklediğini bilmemekten uyuşan bir havsalası da var. Belinin inceliğine ve kıvrılan hatlarına bakıyor boy aynasında önce. Dönüp geriden bakıyor sonra kendine, başını çevirerek. Aslında uzun sayılmaz boyu. Topuklu giyiyor bu yüzden. Yok, yok, bu yüzden değil, topuklu giymeyi seviyor. Kendini beğeniyor ve sürekli kendini kendiyile sınıyor. Bu yüzden sevemiyor gerçekten ve bir kalbe giden yolun kıvrımlarını, uçurumlu boşluklarını, köprülerini geçmeyi göze alamıyor. Ama gövdesinde sürekli devinen bir kadın var, rahat vermeyen. Eskiden beri siyah giymeyi seviyor. “Bir sebebi yok” diyor ama gerçekte var. Ama kendi gözlerini sevdiğini hiç inkâr etmiyor. Teninin kadifesini... Dudaklarını ve ellerini... Kimseye emanet edemeyecek kadar çok seviyor.

Yaşamanın bir yolunu bulmuş, kuklalara söylenecek sözleri var, penceresine her sabah kuşların konuştuğuna -güvercin- inanıyor, onlara öpüşlerini sunuyor, kanatlarını ısıtıyor böylece güya, sardunyalarla göz banyosu yapıyor, menekşelerin pembeliğine, morluğuna üflüyor dudaklarının ateşini...

Başkasının Yazdığı

Dönüp ikinci kütüphanesine gittim. Orada oturur, sessiz sessiz birbirimize bakar, yazdığımız küçük hikâye parçalarını -hep bir hikâyemiz olsun istiyorduk-paylaşırdık. Kapıdan hızla geçtim. Bekçilere selam verip vermediğimi hatırlamıyorum bile. Oysa durup hâl hatır sormadan geçmezdim. Avlunun ortasındaki havuza kuşlar konuyordu. Ötede, verandada kahve içen kalabalığa bir tek varlıktan ibaretmişler gibi baktım. Hepsini tek bir bütün içinde algıladım. Aralarında boşluk bırakmayan, sanki sürekli birini alıp diğerine aktaran yoğun sigara dumanı aldattı belki de beni. Oysa hafif bir rüzgâr dağıtabilirdi her şeyi. Sonra sen seke seke o dağılımlılığın içinden gelip -belki de doğup demeliyim- elimi tutardın, usulca öperdin. Ben saçlarını okşardım. Kimseler görmezdi. Geçip giderdik büyük bir avluyu. Geçip gider gibi evrenden... “Hadi, yaz” dediğinde birden gece olurdu. Sonra uykun gelirdi senin, daha iki satır yazmadan.

“Aksaray’da, Sofular’da yeşil bir apartmanın dördüncü katında, kirli bir öğrenci evinde yaşıyorum. Buna mecburum. Kendime ait bir odam yok. Kirli kanepelerde uyuyan kaçınıcı nesiliz biz kim bilir? Sanki bu apartman ve özellikle de bu daire ta en baştan bir öğrenci evi olarak yapılmış ve ilk günden beri çehreler değişse de ev hiç değişmemiş. Bu evin anlamı bu âdeta. Duvarlardaki çerçeveler, çerçeveleri dolduran ucuz, çoktan solmuş sulu boya Kız Kulesi, Boğaz, Galata resimleri; yerdeki havı dökülmüş halılar, kirden kayış gibi olmuş kanepeler...”

Hikâyenin burasında durup yüzüme bakıyorsun; “Gerçek mi bu?” diye soruyorsun. “Hikâye” diyorum. “Yaaaa” diye büzüyorsun dudaklarını, küsüyorsun. Uzun bir sessizlik oluyor. Gözlerimi dışarı çeviriyorum. Havuzun suları bembeyaz köpürtüyor. Ortasından durmadan kaynıyor havuz. Panjurlar yeşil. *Yeşil panjurlu kütüphane...* Böyle mi hayal etmiştik? Panjurların arasından bölünüp parçalanarak gelişini seyrediyorum. Hep bana doğru geliyorsun. Hep böyle oldu galiba. Bu yüzden sırtını hatırlamıyorum. Geriden görsem tanımam belki de seni. Saçlarını kestirdin mi? SIRTINDA BİR GÖLGE SAKLAYAN KADINLARDAN MISIN SEN DE? Okusan şimdi küsmeyi bırakıp, “O ne?” diyeceksin. “O ne?”. Sana nasıl açıklayabilirim ki! Ne zaman bu kadar?.. Of! Kulaklarımda nedense bir Balkan ezgisi. Latin Amerika? Bunların aşka dair olduğunu nasıl anlatayım sana? Sen ne zaman bu kadar sorularla sevmeye başladın beni? Bunun bir tükeniş olduğunu biliyor musun? “Aşk, sorularla tükenir” demiş miydin sana? Teslim olmayı ne zaman unuttun?

“Sofular’a ne zaman eğilip baksam yüzümü, farklı yüzlerce kokunun karışımı bir duman yalıyor. Sonra yüzlerce farklı dilin, binlerce farklı kelimesi tek bir cümleye, tek bir dile dönüşüyor, gelip buluyor beni. Aşağıda saçları kısa ve kıvrır kıvrır, koyu renkli insanlar saat ve kemer satıyor. Onlara uzun entariler giyen esmer erkekler selam veriyor. Konuşmaya başladıklarında kesif bir tarçın kokusu dolduruyor sokağı. Ötede bir bakkalın önünde “tava yoğurdu” diye bağırın şişko bir adam. Gecenin bu saatinde üstelik... Odaya dönüyorum. Karşı kanepede *Aylak Adam* okuyan biri var. Aylaklığı talim etmek istiyor nedense. Bazen bunu beraber yapmayı öneriyor bana. Çıkıp rastgele yürüyoruz. Tünel’e uğruyor yolumuz kimi zaman. Başka bir gün, hatta belki aynı gün Kadıköy’e geçiyoruz, sahafları dolaşılıyor, loş ışıklı barlara giriyoruz. İkimiz de içmiyoruz ama yine de barlara girip çıkıyoruz. *İçmeden aylak!* Rıhtıma bakan dükkânlardan birinde, belki de en küçüğünde turşu satılıyor. İçsek mi? *Turşu aylakları...* Ötede bir büfeden kaçak sigaralar alıyoruz. Günlerce içebiliriz. Ama bir hikâye yazmalıyım. Belki bir roman. -*Aylak Adam* gibisini ben de yazabilirim.- Bir sevgilim olmalı, yazdıklarını okuyacak. Bir sevgilim olmalı, yazdıklarından ibaret. Bir sevgilim olmalı, yalnızca onu yazmalıyım. Bir sevgilim olmalı, onu tastamam yazmalıyım. -Tanrının yarattığını tastamam, eksiksiz anlatmak?- Hikâyenin, belki de romanın bir yerine incecik bir Balkan havası sızmalı. “Ama benim Latin havam? Sonra çok da iyi kahve yaparım. Yön duygum da yoktur”. İçimde sayıklayan bir sevgili. Aksaray’da, Sofular’da, pis, her yeri yapış yapış bir öğrenci evinde, incecik bir Balkan ezgisinin sızdığı, Latin havalı -çağrışım bu düpedüz- bir kızı yahut kadını, iyi kahve yaptığı ve yön duygusu olmadığı için sevmek mümkün mü? “Absürt” diyor Mustafa, karşı kanepede *Aylak Adam* okurken. Adı Mustafa mı gerçekten? Gerçekten karşı kanepede oturuyor mu? Orada sürekli *Aylak Adam* okuyan bir Mustafa mı var? Bir dekor? Evin asli unsurlarından biri?”

Öyleyse...

Kadın, bir hikâyenin bitmesini bekliyor, bir yerinden dâhil olma isteğine sürekli yenilerek. Hikâyenin bir yerinde, hikâyeden de olsa o çirkin adam tarafından öpülmek de istiyor. Fakat içinden; “Sofular’daki o evde sigara dumanı da olmalıydı, hem de çok yoğun” diyor. Elbet bitecek bu hikâye bir yerde. Fakat bizim hikâyemiz olduğunu kimse bilmeyecek.

Biz?

Bizim hikâyemiz?

Böyle bir şey?

Kahveyi iyi yaptığını tekrarlıyor kendi kendine. Kalkıp yapıyor da. İki olsa keşke... Bunu kendi mi diledi, emin olamıyor.

Bu hikâyeyi başkası yazıyor. Nerede biteceğine o karar verecek.

Sevilmeye layık olmakla sevmek, sevilmeye layık olmakla sevmeyi istemek arasında bir tercih yapmak zamanı geldi, bunu biliyorum. Kim sevmeli beni? Kim sevilmeye layık bulmalı? Kim karar vermeli buna? O adamın bütününe ilgisizliğini istiyor muyum gerçekten? Onun beni sevmemesi bir nefretin doğumu anlamına gelir mi? Benim kendimden nefretimin? Çünkü belki de onun gözleriyle seviyorum kendimi ve benim hikâyem ve belki de kaderim bu; kendimi onun gözleriyle sevmek... Ama bu asla onu seveceğim anlamına gelmiyor. Sevmediğim birinin gözleriyle kendimi sevmek?.. Aynada tenime onun gözleriyle bakabilir miyim? Yüzüme, gözüme, omuzlarıma?..

Diyorum ki...

Mustafa ve diğerlerinin sevgilileri var. Beyaz pantolon giyen, ince, uzun, hayal gibi kızlar. Süslü ve lüzumsuz kibarlar hepsi de. Gelip kanepelerden birine oturuyorlar bembeyaz pantolonlarıyla. Ama kirlenmiyor pantolonları. Galiba öpüşüyorlar da. Kösnül kızlar... Kösnül ama gene de güzeller. Kösnül ve güzel... Buna alışmam gerek. Güzellik ve kösnüllüğün birlikteliğine. Mustafa'nın aylaklığına eşlik ediyor içlerinden biri galiba. Keşke... Bu kelimeyle aramız hiç açık olmadı. Şimdi sana armağan ediyorum. Geçmişe bak ve tekrarla; “keşke, keşke, keşke...”. Pişmanlık zikri olsun sana.

Sen hep siyah giyiyordun. Hiç benzemiyordun o kızlara.

Araç trafiğine kapalı bir caddeyi yürüyordum boylu boyunca. Can sıkıntısından. Sofular'dan kurtulmuştum. Kaçmıştım diyelim. Orada çıktın karşıma. Bu ilk değildi. Fakat ilk kez aynı anda birbirimizin farkına varıyorduk. Gözlerin ve gözlerine çektiğin kalemin rengi... Koyu ve yoğun ama yine de ışıltılı. Sonra çay faslı ve kokun. Konuştukça dağılan yüzün, konuştukça dağılan kokun. Böyle iki şey var sende işte. Sonra daha başka şeyler. Dağılan ne varsa gelip sarıyor beni senden. Deniz kıyıları, çay bahçeleri, kafeler... “İncir seviyor musun?” Bunu neden sordumsa sordum işte. İncir yiyen dudakların var senin. Sabahları bir menekşeyi uyandırır gibi. *Şurada, bir kuytuda öp beni. Sonra ellerinle konuş. Beni alıp gökyüzüne çıkar. Sonra istersen yaralı bir kuş gibi atabilirsin. Kanlı tüylerimi sana bırakırım.*

“Derken bir otobüse binip gittim ben.”.

“Kimsin sen? Nereden çıktın?”.

Bir şeyi ümitsizce bekleyen bir kadın olarak kaldım ben. Belki tek güzel şey beklemektir. Bir fiil. Karşılıksız bir fiil. Güzel olduğu için vazgeçilemeyen, neden güzel olduğu anlaşılamayan fiil. Saçlarımı sarıya mı boyatsam? Simsiyah gözlerimle baktığım aynanın ortasında sarışın bir kadın? Sarışın bir kadının simsiyah gözleri?.. Burnumu, gözkapaklarımı?.. Estetik ameliyat? Sonra başka

yerlerimi? Kim bilir? Ben bir kadını ve bir hikâye kahramanıyım. Hakkımda anlatılan her şeyi hak ettiğimi söyleyemem ama gene de bir kahramanım ben. Pek çok şeye hakkım var. Her şeye değilse de pek çok şeye. Bu hikâyeye ve başka hikâyelere. Ama bu hikâyeyi ben yazmıyorum. Nerede biteceğini de bilmiyorum. Yazılmasını istiyorum, o kadar. O kadar güzelim ki, buna hakkım olduğunu düşünüyorum. İlk olarak da ben okuyacağım. Yazarın bir hükmü yok. O, küçücük bir dünyanın küçücük tanrısı. Belki de kendisine tapıyordur. Bana bir perestişi var, anlatamam. Anlatamam, çünkü ben bir hikâyeci değilim. Onu da kendi anlatsın bir zahmet. Ben, estetik ameliyat olacağım. Fakat bunu kimseye söylemeyeceğim. Sonra yıllar geçecek ve ben hep güzel kalacağım. Foucault muydu, neydi, bir yazar vardı. Pek tabii olarak bir de kitabı. (Ay, eski hanımlar gibi konuştum. Pek hoşuma gitti. Konaklarda büyümelimişim ben.). Ne de olsa kadını. Doğruyu söylemekle ilgili bir kitapta yanılmıyorsam. Onun arasından bir kâğıt çıktıydı. Otobüse binip gitmiş. Hangi otobüse kim bilir! Bunu da nereden biliyorsam! İşte ondan epeyce sonra (Ay, ben yazar olmaya başladım. Yazar olmaya... Adam otobüse binmiş de, gitmiş de... Ben buradan yürürüm vallahi! Neler, neler yazılmaz ki! Böyle bir adam mı vardı ki otobüse binip gitsin! Yazar olmaya da başlanır mı, onu çok bildiğimi söyleyemem bak!). o kitabı aldım elime. (Şuralara koyduğum ünlemler de iyi gitti ne yalan söyleyeyim. Okuyan da bir şey var sanacak. Dur, bir daha koyayım!). Foucault'nun kitabını okumadım. Daha elime alır almaz içinden bir kâğıt düştü. Kâğıttan iki paragraf... Yüreğime, tam içime.

“Bu hikâyeyi biz yazdık.”

“Hişt, kimsin sen? Çekil bakayım!”

MEHMET KAHRAMAN

CENNET GİBİ BİR ŞEY

Futbol sahası büyüklüğünde çim alan. Okul sonrası orada top oynuyoruz. Kızlar ip atlıyor, yakar top oynuyor. Topumuz kızların yanına gittiğinde onların oyunlarını bozmaktan keyif alıyoruz. Hepsi bir ağızdan bağıyor. Öküzzler. Yine de oyunlarını bozmaya devam ediyoruz. Neden böyle yapıyoruz? İçimizde büyük bir huzur var. Onlar öküz diyor, biz sırtarak geçip gidiyoruz. İki taraf da sıkılınca birlikte yakar top oynuyoruz. Elimize geçen topu seçtiğimiz kıza vuruyoruz.

Sevinç ağlamaya başlıyor. Top yüzüne geldi. Yere oturup dakikalarca ağladı. Erkekler gururlu bir dayanışma içinde, kızlarsa Sevinç'in etrafında. Sizlerle oyun oynanmaz diyorlar teker teker. Her işi bozuyorsunuz. Bozuyoruz hakikaten. Neden böyle yapıyoruz? Takım oyunu gibi bir araya gelip kime vuracağımıza karar veriyoruz. Ben Sevinç'e vuruyorum, Turgay Sultan'a, Adil Filiz'e. Her seferinde aynı kişilere... Hangi oyuna geçerse geçelim ya onlarla eş oluyor ya onlara vuruyoruz. Ama hiçbir şey anlamıyorlar. Ben o aptal konuşmayı yapıyorum. Kızlar çekip gidiyor.

Kaseti geri sarsak ve ben o konuşmayı yapmasam, hatta biraz daha geriye alıp top elimdeyken dursa, saniyelik bir anda bütün geleceği görüp topu yavaşça atsam, güle oynaya evlere dağılsak ve Sevinç yolda arkadaşlarına benden bahsetse. Bana nasıl baktığını gördünüz mü? Onun attığı bütün topları tuttum. İlgisini fark etmediğimi sanıyor, ancak her şeyi biliyorum. Maalesef hayat geriye sarılmıyor, yaşananlar bütün dönemeçlerde karşına çıkacak. Görüntüyü

hızlandırabilir ya da dondurabiliriz, yalnız bunun bize bir faydası olmaz. Hatalardan ders çıkaracak yaşı da geçtik. Nerede yanlış diye sorduğumuzda mecburen en başa dönüyoruz.

Turgay elinde topla, ne yapacağız, diye soruyor. Beş erkek ne yapar? Tek kale maç yapalım. Sektirmece oynayalım. En iyisi çamlı tepeye çıkıp yatalım. Teklifler cazip gelmiyor. En azından bana. Sevinç ağlayarak gitti ya, hiç keyfim yok. Annesine kesin söylemiştir, babasına söylemese bari. Salak da demiştir yokuşu tırmanırken. Yürüyüşünü, içli içli ağlayışını, kızarık gözlerini hatırladıkça eve gidip yatmak istiyordum. Sen Sevinç'e takıldın di mi, dedi Adil. Oğlum senin sevdiğini biliyor, üzülmez merak etme. Demesi kolay, nasıl ağladığını görmedin mi? Canı acıdı. Ben gerçekten öküzü, o kadar sert vurulur mu?

Konuşa konuşa yokuşu tırmanmaya başladık.

Adilgilin samanlığının köşesinde oturduk. Turgay bakkala gidip gazoz aldı geldi. Soğuktu. Sırayla gelecek yıl planlarını anlattı herkes. Okulların açılmasına iki hafta vardı. Hiçbirimizin büyük hayalleri yoktu. Kimse doktor olmak istemiyordu mesela. Avukat, mühendis, müdür, profesör... Ben belki polis olurum dedim. Üniversiteyi kazanamayız biz, dedi Adil. Ne olacağımız kadere bağlı. Ben okumam da çalışmam da dedi Turgay. Zaten bu sene de okula gitmeyeceğim. Yata yata para kazanmanın bir yolunu bulurum, siz kendinizi düşünün. Düşünecek olsaydık bu hâlde olmazdık. Babalarımız bizle gurur duyardı. Annelerimiz üzülmezdi. Gazozları haram parayla almadın lan değil mi, dedim. Bittikten sonra mı soruyorsunuz? Sarhoş gibiydik, kelimeler ağzımızdan öylesine çıkıyordu. Ne konuştuğumuzu bile bilmiyorduk. İnsanın sevdiğine bir şey oldu mu hayatın tadı kalmıyor değil mi? Adil cevap ister gibi bana baktı. Ne garip, sevdiklerimizin canını da biz acıtıyoruz. Biz gerçekten manyağız oğlum. Hem seviyoruz hem acıtıyoruz. Boş verin oğlum, kızlar bu dilden anlıyor diyor Turgay. Öyleleri daha erkeksi buluyorlar. Kalıbımı basarım böyle. Bir süre de kızların nelerden hoşlandığına dair bahse giriyoruz.

Sevinç'in nelerden hoşlandığını bilmiyorum. Genellemeye söyleyecek olursak kadınlar takılardan, makyaj malzemelerinden, parfümlerden, renkli kıyafetlerden ve bir de çiçeklerden hoşlanır. Ama hangi çiçek? Hangi renk? Hangi taş? Kız kardeşimi ajan olarak kullanmayı düşünüyorum. Onun öğrenmesi daha kolay, kız kıza konuşurlar. Benim sordurduğumu anlar mı? Kardeşime taktikler veriyorum, benim gönderdiğimi belli etmemeli. Çok büyük sürprizlerim olacak. Ukala tavrıyla Turgay konuşup duruyor. Adil hiçbir şey söylemiyor. Onun konuşmama nedenini biliyorum. Bu aramızda bir sır. Bazen birbirimize bakıp gülüyoruz. Filiz onun aşkını kamufle eden bir araç sadece, gerçek çok farklı. O yüzden Turgay'la mesafesini hep koruyor. Turgay kendi kız kardeşini

sevdiğini, hatta mektuplaştıklarını öğrenirse Adil'i döver. Kız abisinden çok korkuyor. Adil daha ne kadar gizli tutacaklarını düşünüyordur muhakkak. Ben sevdiğimin her şeyini biliyorum diyor. Her şeyini mi diye soruyor Turgay. Her şeyini? Adil'in yüzü kızarıyor ve sesi titriyor. Filiz sana yüz vermiyor ki diye ekliyor Turgay.

Gün inmek üzere ama oturduğumuz yerden kıpırdamış değiliz. İpe sapa gelmez bir sürü şey konuşuyoruz. Ayaklarımız uyuşunca arada kalkıyor, sonra geri oturuyorduk. Karnımızın açlığını bastırıp sigara üstüne sigara yaktık. Keşke Sevinç'e o kadar hızlı vurmasaydın dedi Adil, şimdi daha oynuyor olurduk. Bir daha onlara yavaş vuralım diye söz birliğine vardık. Birkaç dakika sonra, ben vururum arkadaş dedi Turgay. Benimle oynayacaksanız kuralım bu. Seni oyuna almayız dedim. Hadi almayın da göreyim, oynayabiliyor musunuz? İkimiz genç horozlar gibi göğüs göğse geldik. Ellerimiz havada. Adil araya girdi, sizin kafalar gitti, dağılıyoruz. Bu işi burada çözeceğiz dedi Turgay. Ben de aynısını tekrarladım. Havada olan ellerimiz yumruk oldu. Birbirimizi itirmeye başladık. Seslerimiz kavga tonunu almıştı. Adil artık bu işin sonunun iyi olmayacağını anlamıştı, aramıza girdi, ikimize de küfür etti. Biz de birbirimize sövdük. Adil'in üzerinden yumruklar gelip gidiyordu. Adam gibi oynayacaksan hep birlikte oynarız dedim. Ben adam gibi oynarım, sen karı gibi oynarsın, dedi. Kızlarla güzel güzel oynamanın bir yolunu bulalım, yoksa hiçbiri bize kalmayacak diye ekledi Adil. Ben Sevinç'e bir daha kötü davranmayacağım dedim. Daha sözüm bitmeden, başlarım senin Sevinç'ine, dedi Turgay. Ben de senin Sultan'ı...

Herkes bir kızı sahiplenmişti, oysa on beş yaşındaydık. Hayat sınavından henüz geçmemiştik. Sınanmadan büyük aşklardan söz açıyorduk, yalanlardan, bilmediklerimizden. Yengene yan baktın diye her gün kavga ediyorduk. Güya evlerinin etrafında dolanarak onları koruma altına alıyorduk. Kime kaldı o kızlar, kimin oldular? Sevinç'i başkasına verdiklerini duyduğumda çok üzüldüm. Bütün gece ağladım. Uğrunda ölümü göze aldığım kız başkasının olacaktı. Benim hayalini kurduğum... Şimdi her biriyle bayramlarda karşılaşılıyor, çocukluk arkadaşı olarak konuşuyoruz. Üç çocuğu var, çok tatlılar. Eşimle de çok iyi anlaşıyorlar, çocuklarımız da birkaç günlüğüne arkadaş olup oynuyorlar. Ne büyük mutluluk. Oysa biz, geleceğin ne getireceğini bilmeden iddialı cümleler kurup ölümüne kavga ediyoruz. Ve sonra, kader bizim planlarımızdan ayrı yazılıyor.

Bunu Sevinç biliyor mu? Biliyor. Uğruna kavga ettiğimi, bir gün görmesem delirdiğimi, onu kimseye yar etmeyeceğimi... Ya benimsin ya kara toprağın. Ben seni sevmiyorsam ne olacak? Seversin, sana dünyaları vereceğim. Ben dünyaları istemiyorum. Yalan söyleme, istersin. Ben istemiyorum, benim için kavga etmeni de istemiyorum, ben erkek de istemiyorum, anladın mı? Boş hayaller kurup da kendine yazık etme, bana da bulaşma. Bunları Sevinç mi söylüyor. Söylemiyor, yazıyor. Kız kardeşimle bana mektup gön-

dermiş. Daha fazlası da var, ama onlar bana kalsın. Unutamıyorum onu. Her anım onunla geçiyor. Derslere çalışamıyorum. Sınıfta yanımda oturuyor sanki. Sürekli gülümseyip duruyorum. Öğretmen dersten kovuyor beni. Sonra babamı çağırıyorlar. Babam önce insanca konuşuyor, nasihat ediyor, yol göstermeye çalışıyor, olmayınca dövmeğe başlıyor. İyi vuruyor. Akıllanacak gibi değil diyor anneme. Annem, o kızı isteyelim, nişan koyarız diyor. Kızın başını yakmayalım diyor babam. Babamı öldürmeyi düşünüyorum o an. Nasıl bir ölüm olmalı. Tamam diyor, isteyelim. Öldürmekten vazgeçiyorum. Sevinç'i istemeye gidiyorlar. Artık Sevinç benim olacak. Ama bir dakika, Sevinç'i bana vermiyorlar. Yaşı küçük diyor babası, kızın da gönlü yok. Ben gönlünü yaparım onun. Vermiyorlar. Sevinç'in babasını öldürmenin hayallerini kuruyorum. Belki de Sevinç'i. Benim olmazsa başkasının da olmamalı.

Planlarımı Turgay'a anlatıyorum. Kaçırılım diyor, öldürmeyi boş ver. Turgay'ın motora binip şehre gidiyoruz. Boş boş dolaşıyoruz, pastaneye giriyoruz, parka çıkıyoruz, Sevinç'i nasıl kaçıracağımızı tasarlıyoruz. Akşam dönüştü birer bira alıp tekrar köye geliyoruz. Turgay yeni bir kızdan bahsediyor. Sultan diyorum, saçmalama Sultan mı kalır şimdiye, onun modası geçti. Şimdiki daha güzel. Tanıyor muyum? Tanıştırırım merak etme. Rüzgârın sesinden söylediklerinin çok azını anlayabiliyorum, eh diyorum anlamayınca, arkaya dönüp yeniden anlatmaya başlıyor. Ona Sevinç'i anlatıyorum. Ben ondan başkasıyla yapamam diyorum, o benim ilk ve tek aşkım olarak kalacak. Belki de en iyisi bugün gecesi ikisini birlikte öldürmek.

Öldürmek mi? Yol boyu Sevinç'i nasıl öldüreceğimi anlattım Turgay'a. O ise beni planımdan vazgeçirmeye çalışıyordu. Yeni sevgilisinin teyze kızı varmış, bacanak olalım seninle, dedi. Fena fikir değildi ama ben unutamazdım ki. Gelecek hafta seni tanıştırayım bir gör, tam senlik, diye ekledi. Çok ısrar edince kabul etmişim görüşmeyi. Hatta o kısa anda nasıl biri olduğunu dahi hayal ettim. Çok güzeldi. Tamam dedim, tanışalım. Fakat Turgay ne söylediğimi anlamadı. Kafasını bana doğru çevirdi. Cümlemi tekrar ettim. Muhtemelen gülümsedi. Gaza biraz daha yüklendi. Artık köyün sınırlarına girmiştik. Işıklar görünüyordu.

Birden ortalık karardı. Öncesinden parlak bir ışık vardı, bize doğru geliyordu. Turgay gidonu bıraktı, eliyle gözlerini siper etti. Cennet gibi bir şeydi o an, parlak, çok parlaktı.

SENEM GEZEROĞLU

KENDİNİ BACAK SANAN ADAM VE BEN, SAĞDAKİ BEN

“Ah hafıza, huzurumun baş düşmanı.”

(Miguel de Cervantes)

En yakın arkadaşım kendini bacak sanıyor.
Evet, sadece bacak.

Ben *sağdaki ben* (bu arada ben deyince *sağdaki ben* diye belirtirim çünkü kendimi sağ tarafıma ait hisseder, sol tarafımdan nefret ederim) onu tanıdığım-dan beri bu böyle.

Yani lise 1’den beri.

Lise 1 benim dönüm, aynı zamanda ölüm noktamdır. Annemi liseye başlayacağım o yaz kaybettim mesela. Hiç beklemediğim bir anda. Zaten ölüm o hiç beklemediğin anda gelip seni o hiç beklemediğin ana kilitleyen ve hayatının bütün anlarını o hiç beklemediğin ana düğümleyen, bir kere gelip bir daha gitmek bilmeyen o berbat şeyin adı. Annem de öyle gelip gitti. Pencereden. 6 kat aşağı. 6 kat yukarı düşse belki kurtulurdu. Ama yer çekimi denen lanet bir şey vardı. Toprak çekirdi. Toprağın canı çekirdi. Toprak kan çekirdi. Annemi de öyle çekti kendine. Cam silerken. Dengesini kaybetmiş. Hastaneye zor yetiştirilmiş. Öyle dedi babam, telefonumda 27 cevapsız çağrıyı görüp aradığımda.

Annemi son kez, mezara konmadan önce gördüm. Onu kocaman bir boşluğa, kocaman bir boşluğu da bana koydular. Belalar birbirini çeker, kazalar üst üste gelir derler. Kim der bilmiyorum. Birtakım şerefsiz insanlar. Böyle olduğu için demezler, onlar dediği için böyle olur. Belalar üst üste gelir. Benim de üstüme bir ton şey geldi, alt üst oldum. Annem öldükten bir hafta sonra, otoyoldan karşıya geçerken arabanın biri gelip bana çarptı. Ya da ben, *sağdaki ben* gidip arabanın önüne atladım tam hatırlamıyorum. Hastaneye zor yetiştirmişler. Öyle dedi hemşire, gözlerimi zorlukla açıp ona baktığımda.

Kendime gelmem 2 haftayı bulmuş. Bu süreçte kazada kopan sağ alt bacağımyı kurtaramamışlar. Otoyoldan arsaya fırlayan bacağın bulunup hastaneye ulaştırılması 3 saat, doktorların duruma bakıp organı dikemeyeceklerini anlamaları 1 saat, bizim hastaneden Ankara'ya sevk edilmemiz 6 saat sürmüş. Ameliyat süresini de hesaplayınca kopan bacadaki ölü kas dokularından yayılan zehrin kana karışması, bütün vücuduma yayılması, ardından beni eşek cennetine yollaması ihtimali epey artmış. Bu sebeple sağ bacağım dikilmemiş. Öyle dedi doktor, yatakta bir tarafı alçakta duran çarşafı yokladığımda. Adli tıp incelemelerinden sonra babama teslim edilen sağ bacağım, annemin yanına gömülmüş. Çocuk mezarı gibi. Çocuğumu kocaman bir boşluğa, kocaman bir boşluğu da bana koydular. Arada bir gidip kendi boşluğuma şöyle bir bakarım, insanın kendi mezarını seyretmesi çok hoş bir şey. Herkese tavsiye ederim, ölmenden önce gömülünüz.

O yaz öyle geçti. Fizyoterapi, psikolojik destek, zırt vırt derken geçti işte bir şeylerle. 15 yaşındaydım, sigaraya başladım, evet bacak kadar boyumla bir de utanmadan sigaraya başladım. Buraya bir kamu spotu alalım: Sigara içmek size ve çevrenizdekilere ciddi zararlar verir. Hey yavrum hey. Oysa ben, hayat bana ve çevremdekilere ciddi zararlar verdikten çok çok sonra sigaraya başlamıştım. Böyle de ters bir insandım. Ama düz şeyleri severdim. Sigaranın o düz, ince, uzun biçimine hayrandım mesela. Bacak gibi. Bazen sağ bacağımın altındaki boşluğa sigaralar koyuyor, onlara türlü şekiller veriyor, sonra hepsini birden ateşleyip çıkan dumanla mutlu oluyordum. Çok zevkli geçiyordu günler. Bol bol futbol maçı seyrettim, eskiden oynardım da şimdi neremle oynayım, mal gibi seyrettim işte. Dünya şampiyonası çok iyiydi o yaz. Ben, *sağdaki ben* başımdaki bütün musibetleri süper maçlarının olduğu o döneme toplayarak kendime bi güzellik yapmıştım. Kendime böyle güzellikler yapıyordum arada. Çok hoş oluyordu. Herkese tavsiye ederim.

Eylülde babam beni bir liseye yazdırdı ama formaliteden. Canım babam, oğlunun eğitimini nasıl da düşünürdü. Oğlu okula gidecekti, liseyi bitirecekti. Lise beni bitirecekti ama olsun, babamın çok da umrunda değildi. Ben formaliteden gide gele diğerlerinin içinde ölecektim. Babam fark etmeyecekti ama o

bile formaliteden, yeter ki kayıtlara geçsindi. Öyle geçti bir şeyler. Gittik, okula kaydolduk. En iyi arkadaşım da kayıta tanıştık zaten. Öyle bi merabalaştık, çok konuşmadım ben, *sağdaki ben*. Babamla müdür konuştular hep. Beni zor bir dönem bekliyormuş ama olsunmuş, bacağım kopmuş olsa da eğitim-öğretimden kopmamam gerekiyormuş, hem evde durup ne yapacağımı bak burda arkadaşlarım da varmış, alışana kadar arada gelir gidermişim, sınavlara girer çıkarmışım, bu yılı böyle raporla izinle halleder seneye kaldığım yerden devam eder açığı kapatmışım, hem insan neye alışmıyormuş canım, buna da alışmışım, elbette alışmışım, mutlaka alışmışım. Öyle dedi müdür olacak dingil, elimi alnıma götürüp oflamaya başladığımda.

O yılı öyle kapattım. Kolaydı. Sağ alt bacağım yoktu ama sayısız hak-kım vardı. Sesim, sözüm yoktu ama sözlüm tavandı. Hocalar seviyordu beni. Acıyorlardı filan bana. Hayat hikâyem, annem, sağ bacağım, canım, cicim, gözyaşları, salya sümük gırla. Böyle rutin şeyler. Sınıftakiler öyle değildi ama. Acımasızdı pislikler. Okula daha sık gittiğim o ikinci yılda anladım bunu. Beni aralarına almadılar, hep dışladılar, hiç anlamadılar, hayat çok saçma gibi ergence cümleler kurmayacağım. Zaten onların dışındaydım, yedekte bekliyordum. Ama golleri böyle art arda yiyip hepten küme düşmek çok koymuştu. Ben tek, siz hepiniz lan diyecektim ki tek olmadığımı hatırladım. Ben ve *sağdaki ben* tabii ki. Şaka şaka, kendimle kalacak kadar tek değildim, yedek kulübesinde biri daha vardı: En iyi arkadaşım. Kendini bacak sanan adam diyorum ona. Adam diyordum ama aynı yaşıydık aslında. Adam gibi adamdı. Okula kayıt olduğumuz o gün konuştuğum, merabalaştığım hani, ve sadece okula gittiğim zamanlarda gördüğüm bu çocuk, benim gibi yalnızdı. Harbi ikimiz de çok yalnızdık lan. Bizi buluşturan da buydu galiba. Bir de tuhaflıklarımız. Onun tuhaflığı kendini bir bacak sanmasıydı. İlk başta garip geliyor ama evet, kendini bacadan ibaret sanıyordu. Sade ve sadece bacak. Ona göre kendisinin eli, kolu, kafası, gövdesi ne bileyim gözü, kulağı, burnu filan yoktu. İki bacağı bile yoktu, o kadar tekti. Kendine inanmayanlara o da inanmıyordu. Bu yüzden yalnızdı zaten. Sınıftakileri görmezden geliyordu, sınıftakiler de onu görmüyordu. Bildiğin görüşmüyorlardı. Muhteşem bir ilişki. İlk başta çok direnmiş bizimki. Kendini kabul ettirmeye çalışmış, siz insan mısınız lan deyip girişmiş çocuklara. Oğlum manyak mısın dedim, racon bilmiyorsun öyle küt diye milletin yüzüne denir mi böyle şeyler dedim. Usul usul yavaşacaksın. Kurbanının en zayıf anını kollayacaksın. Sonra pat diye indireceksin. Gömeceksin dingilleri oraya. Güldü garibim. Sen farklısın dedi. Beni böyle olduğum gibi kabullendin, sen de benim gibisin dedi. Haklıydı, gariptim. Bi kere kendini bacak sanan bir adamı ben de bacak sanıyor, ona inanıyordum. Ama ne bileyim normal gelmişti bana. İnsan kendini insan bile sanabiliyordu bu devirde. Bacak ne ki?

Benim garipliğime gelince... Benim garipliğim sol bacağımdaydı. Kazadan sonra herkes sağ bacağımın yerinde olmamasına üzüleceğimi düşünürken ben, *sağdaki ben* garip bir şekilde sol bacağımın hâlâ yerinde durmasına üzüliyordum. Evet, ilk anda tuhaf geliyor ama düşününce alışılırsın. Her şeyden önce sağ bacağımın bıraktığı boşluk inanılmaz güzeldi. Kusursuz bir boşluk. Bazı şeylerin yokluğu varlığından güzeldir ya hani. Ama o şey yok olmadan bunu anlayamazsın. Kaybetmen gerekir bulmak ve bilmek için. Bunu bildikten sonra da o boşluğu, doluluktan daha çok seversin, sarıp sarmalarsın. Artık o yaran değil parçan olur. Öyle bir şeydi bu. Lan amma edebiyat yaptım. Arada edebiyat yapmak iyidir, çok hoş olur, herkese tavsiye ederim. Neyse. Boşluğumu çok seviyordum. Sanki bedenimde yıllarca eğreti duran bir şeyi söküp almışlar, sonra bir heykeltıraş gibi kalan yerleri yontarak ona mükemmel bir şekil vermişlerdi. Başkalarının acıyarak baktığı o yokluğa ben, *sağdaki ben* bir sanat eseri gibi bakıyordum. Ama bir sanat eserinin herkeste aynı etkiyi uyandırmasını bekleyemezdin. İnsanlar anlamazdı. Anlaşılmayacağım için anlatmaktan vazgeçip kendime gömüldüm. Gömülmek iyidir; konuşmazsın, duymazsın, umursamazsın. Kusursuz huzur. Ara sıra gömülürüm böyle. Çok hoş olur, onu da herkese tavsiye ederim.

Sağ bacağımın bende bıraktığı boşluğu sevmemin bir başka nedeni ise annemdi. Onun ölümünden tam 7 gün sonra benden kopup giden bu bacak, benden kopup giden annemi hatırlatıyordu bana. Onun boşluğunu. Üstelik annem ve bacağım, aynı yerde yatıyorlardı şu an. Onları kocaman bir boşluğa, kocaman bir boşluğu bana koymuşlardı. Bu yüzden seviyordum bacağımın yokluğunu. Olmayan bacağıma bakıp bakıp annemi hatırlıyor, mutlu oluyordum. Bazı şeylerin yokluğu varlığından daha güzeldir ya hani. Demin dediğim gibi. Sağ bacağımınki de öyleydi. Ama annem. Annemin yokluğu öyle bir şey değildi. Annemin yokluğu bok gibi bir şeydi.

Benim garipliğim diyordum, bak konu nereye geldi. Benim garipliğim sol bacağımdaydı. Sağ bacağımın yarattığı bu kusursuz boşluktan sonra ben, *sağdaki ben* kendimi hep sağ tarafıma ait hissettim. Bütün kimliğim, kişiliğim, karakterim, hayallerim (hayal mi dedim lan, gülüyorum şu an) sağ tarafıma aitti. Orada yaşıyor, sanki bir tek orada nefes alabiliyordum. Orası. Sağdaki bu boşluk. Benim bütün yükümü taşıyan esas yerdi, varlık alanımdı. Sol bacağım ise âdeta bana yamanmış bir bez parçasıydı. Paçavraydı, pislikti, iğrençti, eğreti idi. Hani kız çocuklarının Barbi bebekleri olur; kolları, bacakları sökölüp takılan cinsten. İşte bana başka bir bebeğin kolunu takmışlardı. Bacağını bile değil. O derece. Elimde olsa söküp atardım sol bacağımı. Denemedim de değil aslında. Denedim. Anlatayım.

Bir keresinde sol bacağımı bana ait olmayan kısımdan itibaren buz dolu bir kovaya sokup beklettim. Organ 5-6 saat içinde donacaktı ve ondan kurtula-

caktım. Ama başarısız bir deneyim olarak sağ haneme yazıldı, beceremedim. Yıldım mı yılmadım tabii. Başka bir sefer de yatmadan önce sol bacağıma sımsıkı lastikler doladım. Kalın paket lastikleri. İyice, iyice sıktım. Önce biraz acıdı ama dayandım. Yani sürekli sızlayan bir dişin varsa, hayatındaki bütün işler o dişin acısına odaklanmışsa gidip onu çektiirmek ve bir an önce bu ağrıdan kurtulmak istersin öyle değil mi? Benimki öyleydi. Her baktığımda bana acı veren, varlığıyla bana diğerinin yokluğunu hatırlatan bu bacadan kurtulmam gerekti. Lastiği çok daha fazla sıktım, hedefim atardamarlardan akan kanın yolunu tıkamaktı. Böylece dokular işlevlerini kaybedecek, bacağım simsiyah bir renge bürünecek ve kangren olmuş sol bacağımı vücudumun geri kalanı çürümesin diye çekeceklerdi. Çürük diş gibi. Umduğum olmadı. Olayın içine etti babam, sağ olsun. Bir gün engelli haklarından faydalanıp bir araba alırsam arkasına yazdıracağım kocaman: “BABAM SAĞ OLSUN” Meğer gece çişe kalktığında iniltiLERİMİ duyup yanıma gelmiş. Beni tabii kapıldığı gibi hastaneye. Yine kurtardılar. Ama yine anlamadılar. İnsanlar anlamazdılar. Bana neden intihar etmek istediğimi sorup durdular. Manyak mısınız lan dedim ne intiharı? Ben, *sağdaki ben* ölmek istemiyorum ki. Sadece şu lanet sol bacağımdan kurtulmak istiyorum. Millet burnunu, çenesini, kemiklerini yontarken estetik. Bana gelince yok. Millet orasını burasını kestirip kadın olurken özgürlük. Bana gelince yok. Herkese herkesten çay, Şakir’e yok. Ne güzel hayat lan. Hem siz hiç tırnağınızı kesmiyor musunuz oğlum? Siz hiç tıraş olmuyor musunuz? Ne bileyim siz hiç? Yani mevzu böyle gereksiz uzadı.

Sol alt bacağım da gereğinden fazla uzamıştı ve kesip kurtulmak istiyordum artık. Bu tek bacaklı hâlimle kendim olamıyordum, ya ikisi de benimle kalsaydı ya da ikisi de gitseydi. Simetrik iyiydi. Böyle dümdüz. Ne bileyim tek başınayken biri hep ötekini hatırlatıyordu. Birinin varlığı ötekinin yokluğunu, birinin yokluğu ötekinin varlığını gözüme sokup duruyordu. Çıldıırıyordum. Sorun da buymuş zaten, beynimdeymiş her şey. Bacağım beynimde sinirsel bir karşılığı olmadığı için onu kendime yabancı görüyormuşum da falan filan. Komik. Hâl böyle olunca beni psikiyatriye sevk ettiler. Ertesi gün için randevu aldı babam. Gittik.

Anlıyorum dedi kadın, beni hiç anlamadığı ifade eden gözlerle ona baktığımda. Beden bütünlüğüne ilişkin kimlik bozukluğum varmış, nadir bir durummuş ama belirtiler onu gösteriyormuş; yine de hocalarına danışsınmış, ilginç bir vakaymışım. Benden iyi de malzeme çıkarmış. Makalelere konu olurmuşum. Sana yardım etmek istiyorum, yanındayım, beraber çözebiliriz, seni anlıyorum gibi dandik cümleleri suratıma dikerken ben de ona dik dik baktım. Hadi ordan kaltak dedim içimden. Şöyle suratına bi yapıştırsam iyi olacaktı ama kurbanımın en zayıf anı değildi. İnşallah canımları, hayırlısı olsunları, nasip kismetleri bir bir sıralayıp kıcımla güldüm. Sağ bacağım olsa onunla da gülerdim ama yoktu işte.

Tüm bunlar olurken son sınıfa, 18 yaşına geçmiştim. 18 yaşım bana geçmişti. Annem hâlâ yoktu, sağ bacağım hâlâ yoktu. En iyi arkadaşım kendini hâlâ bacak sanıyordu, bense hâlâ sol bacağımdan nefret ediyordum. Hiçbir şey değişmemişti. Zaman zaman bacağımdan kurtulma denemelerim oluyor, hâlâ bir umutla onu alt edeceğimi düşünüyor ama her seferinde yanılıyordum. Yamulmuyorsam, ki hayat beni çokça yamultur, benimle arkadaşlık yapması için babam parayla sınıftan kız ayarlıyordu. Ahah olaylara gel. Acınacak hâlde olduğumu gayriresmî ilan eder gibi. Neyse çok deşmeyeceğim. Bu kızlardan biri diğerlerinden farklı çıkmış, bana uzun süre dayanabilmişti. 9. günün sonunda babam bizi parka götürdü. Bir banka oturttu, kız sağımdaydı. Böyleydi. Babam beni ve yanımdakini bir yere bırakır; belli bir zaman sonra eve götürmek üzere evcil hayvanını alır gibi ağacın dibinden bizi alırdı. İstesem kafeye filan götürürdü de sevmezdim kalabalık. Sonradan sevmezdim ama. Eskiden severdim. Mahallenin çocuklarıyla top oynardık, dondurmasına maç yapardık. Topun peşinden koşardım deli gibi. Öyle hızlı koşardım ki top olurum. Şimdi total oldum iyi mi? Annemin öldüğü gün de halı saha maçımız vardı. Tam 1 saat boyunca babamın 27 cevapsız aramasını duymamıştım bu yüzden. Bu da böyle tek lokmalık bir anımdı.

Haa kız diyordum. Bu kız bana uzun süre dayanmıştı. Anlattığım şeyleri normal karşıladı. Kendini bacak sanan arkadaşımı anlattım, hatta tanışsınız filan dedim. Güldü. Annemi anlattım, sağımdaki boşluğu sevdiğimi anlattım, sol bacağımdan nefret ettiğimi filan. Güldü. Hatta annemin kazayla ölmediğini düşündüğümü de. Onu kesin babamın ittiğini. Öyleydi evet. Annem camı hep içerden silerdi. Dışı kalırdı, korkardı çünkü yüksekten. İntihar etti desem bana kıyamazdı. Hem o gün, öyle intihar edecek gibi yollamamıştı ki beni. Her zaman olduğu gibi sucuklu yumurtamı yaptı. Çok severim sucuklu yumurtayı, kokar filan ama iyidir, daha kötü kokuları örter. Beraberce yedik. Öptü sarıldı, akşama erken gel dedi. İntihar edecek kadın akşama erken gel der mi hiç, erken gel de ölümü gör, dünya başına yıkılsın, daha erken yıkılsın, daha erken acı çek, daha erken çarpsın hayat, öl, kahrol, geber der gibi. Saçmalık. Böyle bir ihtimal yoktu. Geriye sadece babam kalıyordu. Onu babam itmişti pencereden. Bak bunu herkese anlatmıyordum. Bir tek kendini bacak sanan arkadaşım biliyordu. Ama bu kız bunu bile gayet normal karşıladı. Bu sefer ben, *sağdaki ben* onu normal karşılamadım. İşkillendim. Tetikte bekliyordum. Futboldan açtı konuyu. Babam tembihledi kesin. Biliyor futbolu sevdiğimi. Kız epey bir konuştu ama boştu. Ofsaytı filan sözlükten okuyup gelmiş, salak. Yaaa her şey hoş tamam da, futbol güzel bi şeyimiz de ben anlamıyorum yağni 22 adam bi topun peşinde demeye kalmadan bi indirdim buna. Sağımdaydı zaten, elimin tersiyle bi çarptım. Ama top çok güzel geldi hacı valla dayanamadım. Kız gömüldü resmen. Gömülmek

iyidir ama gömmek de iyidir, çok hoş olur herkese tavsiye ederim. N’apıyorsun sen be diye bağıra çağıra, haykıra höyküre, salya sümük ağlayarak kaçtı. Şaşırmıştım kendime. Bir kıza nasıl el kaldırdım diye değil, bir kıza sağ elimi sağlam kaldırırm, sağ ayağım olsa onu da kaldırırm ama yok işte. Şaşırdığım nokta düşünmeden tepki vermem, plansız hareket etmem oldu. Normalde usul usul yanaşır, kurbanın en zayıf anını kollar, sonra pat diye indirirdim. Bu sefer öncesinde vurmayı hiç düşünmeden daldım olaya. Değişiyorum tabii, ne değişmiyor ki. Değişmeyen tek şey değı... Bırak ya.

Böyle böyle geçti zaman. Ara sıra kendimi ampüte etme denemelerim oldu ama bacağıma ağır hasar vermekten öteye gidemedim. Bir müddet kendi hâlime bıraktım kendimi. Lisenin son dönemleriydi artık. YGS vardı. Arkadaşlarım at gibi ders çalışıyordu. Bu devirde liseye giden sıradan bir öğrencinin 1950’lerde psikiyatrik tedavi gören bir hastayla aynı kaygı düzeyine sahip olduğunu söylesem bana kesin deli derlerdi. Ama bu sefer akıllı olan bendim galiba. Kaygım sıfırdı. Kazansam ne olacaktı, engelli kontenjanıyla bir üniversiteye girip dünyayı mı kurtaracaktım? İçine ederdim böyle dünyanın. Her neyse. Bana kız ayarlamaktan vazgeçen babam, derslerden kopmayım diye sınıftakileri eve taşıdı bu sefer. Kendini yakışıklı sanan, kendini güzel sanan, kendini zengin sanan, kendini saygın sanan, kendini dünyanın merkezi sanan, kendini bir halt sanan bir ton adam yığıdı eve. Ben, *sağdaki ben* hiçbirini sevemedim. Babam da kendini bacak sanan arkadaşımı sevemedi bir türlü. Bu yüzden çok kavga ettik. Son kavgamız YGS’den bir önceki akşam oldu. Kendini bacak sanan adamla odamda ders çalışıyorduk. Şaka be ne dersi, babam öyle sanıyordu. Sigara içiyorduk pöfür pöfür. Babam pat diye odaya dalınca, elimde sigara tabii ertesi gün sınav var, bağırıp çağırmaya başladı. Çok sinirlendim ama belli etmedim. Baba bana bağırma, bak yanımda arkadaşım var dedim. Yeter ulan yeter ne arkadaşı dedi. Artık kabul et dedi. Kabullen artık bıktım dedi. O senin bacağıın, o senin protez bacağıın, proooteeezzz diye bağırdı, bağırdı, bağırdı. Defalarca bağırdı. Protezzz! Protezzz! Eşyaları dağıttı. Ben, *sağdaki ben* sustum. Sakindim. Önemsemedim çünkü. Önemsememek güzel bir şeydir, onu da herkese tavsiye ederim. Neyse. O kapıyı çarpıp salona geçti, biz de en iyi arkadaşım ile yatıp uyuduk.

Ertesi sabah erkenden kalktım. YGS vardı çünkü. Çok heyecanlıyım. Hayatımın sınavı. Oğlum şaka lan. Ne heyecanı? Her sabah erken kalkarım, uyuyamam çok, sınavdan filan değil yani. Baktım bizimki daha uyanmamış, vakit de var. Mutfağa geçtim. Şöyle güzel bir sucuklu yumurta yapayım dedim, malum sınava gireceğim, zihnim açılsın. Zihnim açılsın evet, çok komiğim. Neyse işte yumurtaları çıkardım, çırpıp koydum bir köşeye. Sucukları soyup doğramaya başladım. Sonra... Sonra annemi hatırladım ulan. Annem olsa sucuklu yumurtayı kendi elleriyle yapardı. Bana yapardı. Annem olsa mutla-

ka erkenden kalkar, sofrayı hazırlardı. Benim için hazırlardı. Annem olsa sağ bacağımdaki bu boşluk da olmazdı. Sağ bacağıma baktım, boşluğa baktım uzun uzun. Ağrı tekrarlamıştı. Pat diye. Sızlıyordu bir şeyler. Elimde bıçak. Bıçak bile sızlıyordu. Daha hızlı doğradım sucukları. Tahtaya vura vura. Pat küt çat. Daha da hızlı. Tahtaya birkaç damla yaş aktı. Oha, ağlıyordum. Ben ağlıyordum ben, sağdaki ben değil ha, bildiğin sağlı sollu ben ağlıyordum. Bunca yıldan sonra. Daha hızlı, daha hızlı doğradım sucukları, çok daha hızlı. Bacağıma doğrar gibi. Acıyordu işte bir şeyler. Sol bacağıma baktım bu sefer. Hani dışçıye gidersin de ağrıyan dişini değil kazayla yanındakini çeker ya. Benim de sağlam bacağı çekilmiş, çürüğü kalmış gibi. Çürüğü daha da çürümüş gibi. Tiksindim. Bıçağı kaldırdım. Tam o esnada alarm çaldı. Babamın alarmı. Çalıyordu. Hâlâ çalıyordu. Susmuyordu. Uyanmıyordu bizimki. Odaya gittim. Babam iki seksen yatıyordu yatakta. Baba uyansana dedim. Çok derin uyuyordu valla. Yıllardır böyle uyumamıştı. İkibacaklıgiller böyle uyuyordu demek ki. Baba uyan dedim, yaklaştım. Horluyordu. Birkaç saniye öyle izledim. Baba dedim. Tık yok. Usul usul yanaştım. Yukarı doğru hızla kalkan ve yavaşça inen göğsüne baktım. Sol bacağı gibi, bok gibi uzanmıştı yatağa. İyice yaklaştım. Derin bir nefes aldı. Kurbanımın en zayıf anıydı.

Kurbanımın evet. Elimdeki bıçağı pat diye indirdim, indirdim, indirdim kalbine. Önce kalbine, sonra gelişigüzel her yerine. İndirdim. Yine plansız hareket etmişim ama top çok güzel gelmişti. Defalarca indirdim. Kaç kere indirdim hatırlamıyorum, normalde sayarım böyle şeyleri. Zaten sessizdi, daha da sessizleşti. Nefes alıp vermesi durdu. Öldü adam. Pat diye. Ama çok hoş öldü. İnsanoğlu dedim, kuş misali, tek lokmalık canı var. Ben de kuş gibi olmuşum o anda. Sanki iki bacağı birden yok olmuştu da az kalsın uçacaktım. Acayip rahatlamıştım. Ama elim, yüzüm, gözüm kan. Her yer kan. Sabah sabah. Rezillik.

Mutfağa geçtim tekrar. Ellerimi bir güzel yıkadım, ocağı yakıp sucukları attım. Kahvaltımı yapmadan sınava girersem annem çok üzülürdü. Kıyamazdım. Hem çok severim sucuklu yumurtayı, kokar filan ama iyidir, daha kötü kokuları örter. Herkese tavsiye ederim.

ESRA DEMİRCİ

RÜYA

“İçinde besleyen bunca rüyayı/
o cümle var ya bir yazılabilse”

Bir odanın içinde karşı karşıya oturmuş, az sonra gireceğimiz role hazırlanıyoruz. Önce küçük bir öksürük ve ardından ses denemesi. Biri tiz, diğeri tok iki sese yer göstermek ister gibi ayağa dikiliyoruz. Gözlerinizle bana hiç de yabancı olmadığımı söylüyorsunuz. Sözlerimle itiraz ediyorum buna. İlk replik bana yazılmış:

– Asla!

Şaşkınsınız. Çünkü role girmekte zorlandığınızı saklayamıyorsunuz. Mesela sandalyenin altına. Role girmek için gerçek dünyadan uzaklaşmak gerekir, diyorum gözlerimle size. Anlamış olmanızı dileyerek vereceğiniz cevaba kulak kesiliyorum:

– Adınızı biliyordum ama sizi ilk defa...

İşte şimdi oyunun içindesiniz! Gerçeklikten uzaklaştıkça tokluğundan ödün veren sesinizde bir kırgınlık var: Rol yapmak isteyen de kim?

Ağır adımlarla odanın tam ortasına yürüyüp, yüzüm kapıya dönük hâlde sesleniyorum size:

– Ben de sizi öyle. Ama bu tanıştığımız anlamına gelmiyor işte.

Elinizdeki kâğıtlara gömülü olan başınızı döndürüyor aldığınız cevap. İtiraf edin; bunu beklemiyordunuz! Repliği değil elbet, sesimdeki kararlılı-

ğı. Şaşkınlıktan kocaman açılmış gözlerinizi üzerimden çekmenizle birlikte konuşma sırasının sizde olduğunu hatırlıyorsunuz. Önünüzdeki kâğıtta yazan cümle gözünüzde küçülüyor. Başka bir şey söylemeye çalışıyorsunuz. Fakat o da ne! Dilinizde şişiyor kelimeler, birer küçük balona dönüşüyor. Kabaran bir deniz gibi büyüyen ağzınızı açtığınızda odanın ortasına küçük bir tırtıl bırakıyorsunuz. Şaşkınım; en az sizin kadar. Biraz da kızgın elbette. Elimizde tuttuğumuz kâğıtlarda aynı metin yazıyor, bunun farkındasınız. Şimdi odanın tam ortasında durmuş, yüzünüze şaşkınlık ve kızgınlık arasındaki çizgiden bakmakta olan kadının, birazdan bir kelebeğe dönüşeceğini biliyordunuz. Bile bile yaptınız bunu, bile isteye çıktı ağzınızdan o tırtıl. Buna düpedüz rol çalmak denir!

Yerde yatan tırtılın eğimli gövdesi ile sizin zamansız gölgeniz birleştiğinde, odanın içini göz kamaştıran bir ışık huzmesi kaplıyor. Bu durum ne kadar sürüyor, hesaplayamıyoruz. Ellerimizi gözlerimize bastırmış hâlde bir müddet kıpırtısız kalıyoruz. Sonra her şey yerli yerine oturmuş, dağılan sahne toparlanmış, ışığın büyümesi durmuşken ellerimizi gözlerimizin üzerinden çekerek önce birbirimize bakıyoruz. Şaşkınlığın ilk ve en büyük evresini atlatmış olduğunuzu görüyorum. Bunu onaylar gibi başınızı sallıyorsunuz. Sonra aynı saate kurulmuş iki alarm gibi çınlamaya başlıyor kulaklarımız. Uyandırılmaya kurulu bir saat bu. Uyanmak isteyen kim? Siz? Ben? Biz değilsek kim?

Ben! diyor, yerde yatan ışık huzmesi. Konuşuyor olmasına şaşırmak yerine, renklerinin güzel ritmine dalıyoruz. Bu müziği benim gibi siz de hatırlıyorsunuz bir rüyadan. Her rüyanın kaderi değildir uyanınca unutulmak, diyorsunuz tok sesinizle. Hatırlıyorum, diyerek destekliyor sizi tiz sesim. Sonra bir anda içinde bulunduğumuz düşten, gerçekte bize biçilmiş rollerimize geri dönüyoruz.

– Siz bayan, sizden önce birinin kelebeğe dönüşeceğine ihtimal vermemiştiniz, öyle değil mi? Oysa tıpkı kâğıtlar gibi kalemler de ellerimizdeydi. Ve itiraf edeyim; elim sizinkinden daha çabuktur. O kelebeği ben yazdım! Ömrü de öyle kısa olsun istemiyorum üstelik. Bir gün fazla yaşasın dilerim.

Bu son cümlede daha da toklaşan sesinizden soru işaretleri devşirme görevini bana yüklüyorsunuz:

– Peki, ama kelebeğe uzun ömür dilemeniz onun hayatında neyi değiştirir?

Bunun son replik olduğunu siz de biliyorsunuz. Elimdeki dosyayı ışık huzmesinin yanından geçerek camın önündeki masanın üzerine bıraktığımda yüzüme baktığınızı fark ediyorum. Orada ne aradığınızı biliyorum. Rüyadan bahsetmeden gitmemi istemiyorsunuz. Madem bugünlük oyun bitti ve rollerimizi birazdan kapı önündeki portmantoya tıpkı ceketimizi asar gibi asıp çıkacağız, o hâlde rüya hakkında bir şey söylemeliyim, öyle mi? Daha az önce gerçekleşmedi mi o düş? Bu benim için bu kadar önemsiz mi?

Orada öylece durmuş, bir şeyler söylememi bekliyorsunuz. Günün anlam ve önemine dair çok şey söyleyebilirdim, diyorum sözlerimle; günün anlam ve önemi olsaydı!

Portmantoya astığım rolün, ömür boyu üzerime yapışan tek rol olduğunu size itiraf etmeden kapıyı çekip çıkıyorum. Arkamdan bir müddet, soru dolu gözlerle baktığınızı tahmin edebiliyorum. Tanımlanmamış bir tanışıklık hissiyle. Bunu kelebekten çıkardınız değil mi? Sahi nerede o ışık huzmesi? Az önce orada değil miydi? Kanatlanıp uçmuş mu yoksa? Kendinin bildiği ve fakat sizin bir türlü kabullenmek istemediğiniz kaderine; bir günlük ömrüne. Kanatlarına takıp götürmüş olmalı o güzel ritmi. Hüzün dolu bir ritimdi değil mi? Tam da duymak istediğiniz gibi.

Birini uykudan uyandırmaya benzemiyor bu. Birinin uyanmasına da. Ama uykuya çok benziyor. Uyanınca unutulmak için yalvaran bir rüyaya.

Nasıl kalabalık bir rüya bu, iğne atsan yere düşmez. Yani öyle yorgunum ki, ne kadar uyansam yeri!

MESUT DOĞAN

BEN BABAMIN EN AYKIRI DALIYDIM

Aynada ilk kez yüzüme düşen kahverengi beneği fark ettiğimde. Elimle uzun süre uğraşıp onu yüzümden çıkaramadığımda, sinirlendiğimde. Gömleğime yaşlı bir insanın kokusu sindiğinde. Ağaç gibi kokuyordum, talaş gibi, yorgun atlar gibi her terlediğimde. Ben babamın en aykırı dalıydim. Bu yüzden hep uzak düştüm, uzaklara düştüm, ayrı kaldım.

Mezarlığı geçip, evin alt girişinden yukarı doğru çıkarken, yokuşun başında tavuklar, keçiler ve eşeklerin keyifle gezindiği yerde sağ yamızını çimenlere dayamış, sağ eliyle başını desteklemiş vaziyette, iç ve dış rahatlığın, dinginliğin sayısız belirtileri içinde yatıyordu. Tavukların eşeleyip yerden kaldırdığı tozlar, ikinci güneşinin vurmasıyla üzerinde masalımsı altın bir toz sağanağı oluşturmuştu. Her zaman olduğu gibi gamsızdı ve dünyayı yan tarafına gereksiz bir eşya gibi atmıştı. Dikkatle bakıldığında atmaktan da beter yaptığı görülürdü. Tıpkı elindeki kemiği uzak bir noktaya fırlatıp “daha daha” diyerek köpeğe yol veren birisi gibi dünyayı yorardı sürekli. “Dolansın gelsin, itin ayağını taştan esirgeme” derdi gamsızca gülerек.

Dişleri arasına kıştırdığı bir papatya sapının acı suyunu emerek bana bakıyordu. Sakalları bir kaktüsün dikenleri gibi iyice seyrelmiş ve dikleşmişti. “Hoş geldin torunum” dedi hiç istifini bozmadan. İlk kez ağzında sigara yerine bir çiçek görmek beni fazlasıyla şaşırtmıştı. Günde beş paket filtresiz sigara içer, hediye gelen filtreli sigaraların filtrelerini koparıp atardı. Yatarken bile ağzından meme gibi düşürmediği sigarası onun doğal bir parçasıydı. Dünyayı filtresiz (uçsuz) bir sigara içer gibi içine çekmeden, onunla yüz göz olmadan hep dışarı üflemiş, onun zararlarından uzakta ve ona hep dudak tiryakisi mesafesinde bir hayat sürmüştü. Üzerinde yaz kış giydiği paçaları düğmeli, kahverengi kalın keçe pantolonu vardı. Belinde bir ömür taktığı enli palaskası. “Kışın sıcak yazın serin tutar bu” dediğinde pantolonunun ortasındaki telleri fark ettim.

Bana doğru gülerek döndü. “Nine pantolonu dikey ama hep yırtılıyor, ben de telle diktim daha sağlam oldu” dedi. “Teller bir tarafına batar” dedim şaşırarak. “Batmaz korkma, hem hava da alıyor iyi oldu böyle” dediğinde ikimizi de bir gülme tutmuştu. Bazen yaz aylarında yıkayıp sandığa kaldırılan düğmeli keçe pantolon, kışa doğru tekrar çıkarıldığında ortasında bir delik oluşurdu. Dedem elinde evirir çevirir, “bunu yine güve dalamış (yemiş)” diyerek güler sonra nineme uzatırdı. Ninem önce sinirlenir ve pantolonu yere çarpar sonra eline alıp özensizce çuval diker gibi sağını solunu teyellerdi.

Her zaman yaptığı gibi beni kendine çekip uzun uzun kokladı. Tıpkı bir meşe palamudunu koklar gibi. Sonra o önde ben arkada eve doğru yürüdük. Ağır adımlarla. Takip mesafesini koruyordum sürekli. Kayalardan koparılan taşlarla yapılan yüksek merdivenleri güçlükle çıktık. Merdivenleri çıkarken ilk kez elleriyle taşlara tutunduğunu gördüğümde korkudan ürperdim bir an. Bedeni o kadar zayıftı ki; tek kırma tüfek gibi kolayca ikiye katlanıverirdi. Yerle bir olurdu çoğu zaman. Küçüldü. Toprağa ve kendi bedenine yakın yaşardı. Taşa, betona altına bir şeyler koymadan asla oturmazdı. Hiçbir şey bulamazsa yerden altına bir kesek parçası koyar ve onun üzerine otururdu.

Ne zaman köye gitsem, dalından uzaklara düşmüş bir palamut gibi heycanlanır, ağacın yanına yaklaşırken içim titrerdi. Köydeki o kesif ağaç, saman, pelit kokuları, ne kadar uzağa gitsem de beni yakalayacağını hissettirirdi. Tüm bu kokuların üstüne ninemin kapısı her zaman kilitli özel bir odada duran ve elindeki ikinci anahtarla şırk diye açıp şırk diye kilitlediği ve anahtarını koynuna soktuğu o gizemli sandıktan gelen kokular otururdu. O sandıkta neler vardı kimse bilmezdi. Babam bile onca yaşına rağmen öğrenememişti bunu. Ama rivayetler vardı sandıkla ilgili. İçinde toz şeker, kırık leblebi, haşhaş yağı, para vb. önemli şeyler olduğu kesindi.

Dedem bizi yaşlanmaktan koruyan, bir duvar bir kalkan gibiydi. O yaşadığı müddetçe babam ve ben emniyet içindeydik. Yaşlılığın tüm zorluklarına sanki bizim adımıza o göğüs geriyor, yaşlılık sanki ona mahsusmuş gibi bizi rahatlatıyordu. Onda hiç ilerlemeyen inatçı bir yaşlılık vardı. Bize en çok bu güven verirdi. Ben hiç büyümüyordum mesela. Hep torun olarak kalıyordum. Onu ziyarete gitmemiz ve sağlıklı gördüğümüzde içten içe sevinmemiz, bizi koruyan bu sağlam duvarın hâlâ yerinde duruyor olmasıydı.

Altmış küsur yıl yere serili aynı sünger döşekte yan yatmaktan döşegin pestili çıkmış, her tarafı yamulmuştu. Duvarın içine oyulmuş doğal bir rafta duran birkaç çay bardağı ve şekerliği yıllar boyunca kaplan kafası desenli kirli bir perde saklardı. O döşege yan yattığında mutlaka ağzında sigara olur, nineme “Arife bi kupa çay ver mineyim” dediğinde ninemi elektrik çarpmış gibi olur, sinirinden zaten bir deri bir kemik kalmış vücudunda bulabildiği her yeri çekip tirip kendi kendine söylenirdi. “Pis hostukçu herif” demekten kendini alamaz ve sonra da bize doğru bakıp gülüverirdi. Hışım, genç bir kız gibi seri hareketlerle sürekli kuzinenin üzerinde kirli bir kumru gibi pinekleleyen yumruk büyüklüğündeki demlikten açık çayları doldurur ve getirirdi. Dedem sol eliyle başını arka-

dan tutarak, yarı beline kadar toz şekerle doldurduğu çay bardağını ağzına doğru götürür ve çayı keyifle hüpürdeterek içerdi. Bir bardaktan fazla asla içmezdi.

Jandarmadan, korucudan ve ormancıdan çekinirdi. Bir işi beceremeyen herkesi “korucudan eşeğini kurtaramaz” diyerek değerlendirir ve gülerdi. Dünyanın içini açmış, tüm organlarını görmüş, ne sırrı, ne hastalığı varsa anlamıştı. Ama kimseye söylemezdi. Davranışlarından anlamamanızı beklerdi. Belki de onun bir aura gibi hissedilen rahatlığı ve belirsizlikleri hiçe sayan görüntüsü, yaşamın tüm zorluk ve sürprizlerini önceden görüp kaderle mücadelenin sonucunu bildiğinden, yolunu en kestirme yerden bir tren rayı gibi sabitleyip belirginleştirmesinden kaynaklanırdı.

Babam yaşamla her an ne kadar kavgalıysa, dedem yaşamla o kadar sulh içinde yaşardı. Babamın hiç bitmeyen hayalî düşman listesi kabardıkça kabarıp, dedemin listesinde ise hiç kimse olmazdı. Babam âdeta tüm insanların sıkıntılarını çeken bir paratoner gibi sürekli kaygılanır, etrafında huzurlu kimse görmek istemezdi. Hiç bir şey bulamazsa dedemin tabiriyle “bokuna bıçak çeker”di.

Küçük çocukken daha çok dedem bizi görmeye gelirdi. Büyüdükçe biz ona gitmeye başladık. Yaşadığımız uzak bir köye öküzlü koşulmuş gıcırıltılı sesler çıkaran kağıt arabasıyla her gelişinde nasıl da sevinirdik. Her yeri saman, sigara ve ağaç kokardı. Yolda gelirken mutlaka yufkayı ıslatıp toz şekerle dürüm yapar ve onu yerdi. “Yolda amma uzunmuş iki kilo toz şeker yedim bitmedi” dediğinde inanamazdık. Ağzımıza sinek kaçtığı anda hemen bizi yanına çağırır ve ağzımıza sigarayı dayardı. Dumanından az sonra sinek çıkar derdi gülerek. Üzerinde oturduğumuz hasırdan sigara yapıp acı acı tütürmeyi de ondan öğrenmiştik. “İçin mınayım, bir şey olmaz, babanız bir şey diyemez döverim onu” diyerek gamsızca gülerdi.

Onu en son görmeye gittiğimde bir sandalyeye oturmuş içini çeke çeke çocuk gibi ağlıyordu. Ninem ölmüştü. Ölmeden birkaç gün önce dedemin “köyde bir kız vardı onu alamadım” dediğini duyan ninem onu çubukla ellerine vurarak dövmüştü. Elleri yara bere içindeydi. İnsanın büyüdüğü nasıl küçüldüğünü, kırk yaşın o erişilmez dağına çıkıp naralar atan her insanın düşmeye başlayarak geldiği noktaya doğru nasıl sürüklendiğini ve dibe vurduğunu gördüm. Sonra normal yaşamda her gün ninemle didikleşen, kavgaya eden ve onun yokluğuna iki hafta dayanabilen dedemi. Kesik kesik öksürükleri, yoğun tütün kokusu ve paçaları düğmeli keçe pantolonunu bırakıp beyaz meleğin yanına gitti.

Ve ilk kez o gün, yaşlılığın dedemden babama ve sonra bana bulaşan inatçı ve irsi bir hastalık olduğuna inanmaya başladım. Ve yaşlılığın zararlı otlar, zehirli sarmaşıklar gibi her tarafımı sardığını hissettim. Paçalarıma yapışan ve bırakmayan inatçı pıtraklar gibiydi.

Aynada ilk kez yüzüme düşen kahverengi beneği fark ettiğimde. Elimle uzun süre uğraşıp onu yüzümden çıkaramadığımda, sinirlendiğimde. Gömleğime yaşlı bir insanın kokusu sindiğinde. Ağaç gibi kokuyordum, talaş gibi, yorgun atlar gibi her terlediğimde. Ben babamın en aykırı dalıydım. Bu yüzden hep uzak düştüm, uzaklara düştüm, yapayalnız kaldım.

ZEYNEP SATI YALÇIN

GÖĞE BAKAN SEVGİLİ

Dudakları kan kırmızısıydı. Elbisesi gibi. Ayakkabıları da elbisesi gibi kıpkırmızıydı. Öldüğünden habersiz gibi gökyüzünü izliyordu. Mavi gözleri aydan aldığı ışıkla parlıyordu. Sağ ayağını dizinden bükmüş, sol ayağı dümdüz uzanmıştı. Ayakkabısının sivri ucunda kan damlaları duruyordu, mordu lekeler. Kanı mor muydu? Sonradan mı morarmıştı? Yüzünde bir ifade göremedim. Ne korku, ne mutluluk, ne acı, ne hüznün... İfadesiz bir yüzle gökyüzünü ve yıldızları izlemeye devam ediyordu. Nabzına baktım, isteksizce atıyordu, duracak gibiydi.

Sedyeyi çıkarıp yatırdık. Uzun bir boyu vardı, boynu da öyle. Göründüğünden ağırdı. Ben sedyeyle arkaya oturdum. Mavi gözleri yine havadaydı, ambulansın içini gökyüzü sandığı belliydi. Ben de kaldırdım kafamı, aydınlatma ışıkları vardı, çiğ beyaz bir ışıltıyla yüzümüze vuruyordu, o bu daracık tavanda kim bilir neler görüyordu. Az önce gördüğü yıldızları ve ayı buraya taşımış gibi izlemeye devam ediyordu. İfadesiz, hayatı boş vermiş yüzüyle, ha gitti ha gidecek nabzıyla öylece bakıyordu. Evli miydi bekâr mı? Çocukları, bir kocası var mıydı? Annesi babası sonra...

Yanında hiçbir şey yoktu kimliğine dair. Bir aracın sürücüsü görmüş, ifade-sinde olayın kapkaç olduğunu söyledi. Haber verecek kimsesi yoktu şu an. Polis kayıtlarına bakılacak kayıp ilanı varsa eşkâl uyarsa haber verilecek. Ya yoksa...

Elleri kemikliydi, uzun parmakları vardı bir müzisyeninki gibi. İstemsiz dokundum bu güzel ele, işaret parmağındaki kırmızı ojeli tırnak düştü yere yavaşça, takma tırnakmış. Alıp oksijen tüpünün yanına bıraktım.

Belki gözlerindeki mavilik de lensti. Hâlâ metal tavandaki çiğ ışıkları izliyordu o. Işık gözlerinin ışığını artırsa da yüzünde bir anlam bulamadım bir türlü. Kirpikleri kara rimelli idi, kalın bir sürme çekmişti etrafına, nasıl güzeldi... Parfümü kışın insanın içini ısıtan yanık odun, köz ve kahve kokusunun karışımı gibi doldu burnuma. Sevdim birden sedyede yatanı. Güzeli kadını, yazık oldu, çok yazık dedim. Kararsız nabzı canlansın, hayata dönsün, mavi mavi baksın istedim. Boş kalbime usul usul aktığını duydum, istemsizceydi.

Sevdim bu ölmüş gibi ama ölememiş kadını. Ya da yaşar gibi görünen bu ölü kadını.

Kim bilir nasıl korktu çantası çalınırken, kimi yanında istedi, kimi özledi düşerken? Gözlerinde son bir kare kalmış mıydı, son gördüğüne dair. Eğildim, göğü izleyen güzel gözlerine baktım tekrar. Mavi bir denizde siyah sandallar yüzdürüyordu sanki, aradığım anlamı bulamadım.

Ambulansın sireni tek sefer çalınca hastaneye yaklaştığımızı anladım. Nabzı hâlâ varla yok arasındaydı. İçeriye taşındık, yeni bir hastayı sandalyeye alıp kırmızılı kadını boş yatağa yatırdık. Doktorun ayaklarını sürüyerek gelmesi beni çileden çıkardı. Bileğinden birini tuttu “ölmüş” dedi, olağan bir şey söyler gibiydi. Hemşire hazır ettiği serumla geri dönüp başka hastaya yöneldi, olağan bir şey olmuş gibi. Az önce vardı nabız, dedim. Doktorun bıyıklarından bir bölümü yukarı kalktı. Kafasıyla bir daha bakmam için işaret etti.

Baktım, bir takma tırnak daha düştü, vardı. Sevinerek var dedim. Tekrar gelip baktı ağız sağa sola kayarak “ha evet var gibi” dedi, olağan bir şey söyler gibi. Hemşire gelip serum taktı. Onun gözleri yine bir ışık bulmuş bakıyordu tavana. Ah, kimdi sahibi, kimseler onu aramamış, yanına gelmemişti. Yeni çağrıyla beraber kırmızılı kadını bırakıp yeniden koştum ambulansa. Yolda hep aklımdaydı.

Kimsesiz bir yaşlı kadındı bu. Sedyeye taşındık merdivenlerden. Aklım kırmızılı kadındaydı. Teyzenin tansiyonunu ölçtüm, kanayan burnuna pamukla tampon yaptım. Gülümseyip teşekkür etti. İyiye gidiyordu, rengi limon yeşilinden limon sarısına dönüştü. Birazdan rahatlayıp buğday rengini alacaktı. Aklım kırmızılı kadındaydı, baktım gönlüm de öyle.

Sirenin incecik tek sinyaliyle geldiğimizi anladım. Teyzeyi içeriye taşındık. Boş yatak vardı, oraya bıraktık, doktor geldi sorularına başladı. Ben perdelerin ardında kırmızılı kadını aradım. Yoktu. Doktora koştum, bıyıklarını aşağı yukarı kaldırarak “öldü” dedi, olağan bir şey söyler gibiydi. Kimse aldı mı dedim, “Raporunu yazdık, morga götürüldü.” dedi kafasını iki yana sallayarak. Ama nasıl olurdu, nabzı vardı. “Zaten yaşamaya isteksizdi, uğraştık, olmadı.” dedi. Kaçınıcı ölümdü gördüğümüz, alışmıştı doktorlar, ben de alışmış olmalıydım oysa alışmamışım.

Morga koştum, zayıf nabzı belki güçlenirdi, bir ümit vardı içimde. Morg görevlileri beni almadı içeri, rapor elindeydi, bir ölüydü o ve ölüleri sadece

onun kimsesi olanlar alırdı. Kimsesi değildim, kimsesi de henüz ortada yoktu, ölmemişken ölecekti, bana müsaade etmez miydi? Etmedi.

Yeni çağrıya uyup koşmam gerekliydi. Ambulansla bir kaza yerine ulaştık. Hafifti yarası adamın, sarhoştı, birilerini incitmekten korkar gibi ağlıyordu. Sedyeyile içeri taşıdık. Yanına oturdum. Tansiyonu normale düşmüştü. Kusarken bir elimdeki siyah poşeti ağzına tuttum, öbür elim sırtındaydı. Telefonunu istedim. Hanıma söyleme dedi ağlarken. Üzülür dedi. İncitmekten korktuğu eşiydi. Geç kaldın merak ederler dedim. Etsin, üzülmesin de dedi. Üzülmesin tamam, dedim. Ağzının kenarlarını sildim, teşekkür etti, uzandı ve havaya, çiğ ışığa baktı. Yine kırmızılı kadın düştü aklıma. Saate baktım. Onu bırakalı 6 saat olmuştu neredeyse. Zayıf da olsa atan bir nabızı vardı, ölmemişse bile morgda çoktan durmuş olmalıydı. Göğü izleyen gözlerini kapatmamıştık hiçbirimiz.

Sabah olmak üzereydi, gün ışığı hayata dolarken her şey ılık gölünde yüz-meye başlarken nöbetim de son buluyordu.

Morga tekrar uğradım, görevli değişmişti, o da almadı beni. Kâğıtlarına baktı, kırmızılı kadın buradaydı hâlâ, onu bir soran bir alan olmamıştı. Adı sanı bilinmeyen bir numaradan ibaretti o.

Gece uzandığım yatağında ışığı söndürmeden tavanı izledim, kırmızılı kadının gördüğünü anlamaya, görmek istediğini çözmeye çalıştım. Yoğun aydınlıkta hiçbir şey göremedim, ışığı söndürüp perdeyi araladım, alacakaranlıkta bir dolu dünya kaydı tavanıma. Titreyen bir minik gölge, isteksizce atan bir nabız gibi gidip geliyordu karanlık ampulün etrafında. Bunca güzelken yaşamaya isteksizlik niye dedim, bu kimsesiz boşlukta nefes almaya çabalamak niye peki, dedi titreşen minik gölge. Tavanda gitti geldi gölge. Uyku ve uyanıklık arasında gidip geldim ben, gidip gelen bir nabız olarak düşündüm kendimi. Hayat varla yok arasındaydı, yalnızlık ve kalabalığın didişmesi, kendin olmakla başkası olmanın yenilgide duraklayan savaşıydı hayat. Boşlukta anlam arama çabasıydı, çaba yoksa anlamsızdı nefes almak. Merhametin, nefes almaya verilen değer biçimsiz gölgeler hâlinde yansıması dolaşıyordu tavanda.

Ertesi gün az bir uykuyla gittim hastaneye. Hayat vermek arzusuyla heyecanla başladığım işimde daha bir yılımı doldurmadan yorulmuştum ilk defa. Yorulmak, anlam bulamamaktı belki de. Anlam, her şeyi olağan bulmakta mıydı? Olağan bulunanda bir giz kalmazdı, giz yoksa hayat neye yarardı... Yarını bilmemek giz miydi? Bilmek anlamsızlık mı doğururdu? Uykusuzluk ve yorgunluk sorularına cevap bulmayı engelliyordu. Merdivenlerden inip morga ulaştım. Numarayı söyledim görevliye. Onu arayıp soran yoktu, hâlâ yerindeydi.

Ambulansa bindim indim, hasta taşıdım, kan, kusuk, çiş, ter sildim, hep aklımdaydı o gökyüzünü izleyen gözleri. Yaşamakla ölmek arasındaki kararsızlıkta yüzen nabız...

Günler geçti, almaya gelen olmadı. Demek ki kimsesizdi. Böylesine güzel bir kadın nasıl kimsesiz olabilirdi ki... Artık defin günü gelmişti, buz gibi çekmecesinde bekleme süresi sona ermişti, toprağın bağrına verilecek orada kucaklanıp ısınacaktı. Mezarını fırsat buldukça ziyaret edecek, çiçek dikecek, su dökecektim.

Gasilhaneye teslim edilirken onu bir numara olarak götürdüler. Bekledim, hep bekledim... Kimsesi ben olayım istedim, o kadar yalnız, o kadar da terk edilmiş kalmasın istedim.

Gassal kadınlardan biri yüzünü buruşturarak çıktı, görevliye elini kaldırarak çıkıştı, sesindeki öfkeyi duyabiliyordum. Görevli hemen telefonu alıp bir iki yeri aradı sonra içeri girip cenazeyi aldı. Korkarak yaklaştım, cevap alamazsam endişesiyle kalbim çarpıyordu. Acaba sahibi mi bulunmuştu? Cesaretimi toplayıp sordum nedenini. “Cenaze kadın değil erkekmiş, yeniden rapor alacağız.” dedi görevli. Çok olağan bir şey söyler gibiydi. Morgda günlerce ben kalmışım gibi buz gibi oldum. Şaşkınlıktan elim ayağım titredi. Göğsü istekle bakan, fakat hayata ilgisiz mavi gözlerden, kıpırtısız kirpiklerden ne kalmıştı geriye?

Dizlerimin üstüne çöküp ağladım. Ona mı kendime mi ağladım bilemedim.

SEMA BAYAR

İSTASYON

Birini kaybetmek için önce ona sahip olman gerektiğini biliyordun. Ve daha önemlisi birine sahip olmak için zamana ait olman gerektiğini. Anın içinde yaşamak. Sense bugünde yarını yaşırdın, dün de daha önceki günü. Anı bir tutsak gibi geçmişe sürgün ederdin. Ruhun yılların üzerinden hızlıca geçerdin. Geçmiş ve gelecek, zamana ait olanlar içindi sadece. Onlar için insanlar doğar insanlar ölürdü. Senin için hikâyeler doğar hikâyeler ölürdü. Sen ölü hikâyelerden yeni hayatlar doğururdun. Her şeyi bilmekle cezalandırılmıştın. Hiçbir şeye ait olmamakla. Bu yüzden hikâyelerin örselediği o istasyonda tüm geçmişinden soyunurken bir damla kanın akmadı.

Her öğleden sonra o pencerenin önünde, gözlerini karşıdaki gri duvara yaslayıp hayatı bir yük gibi omuzlarından indirmek istedin ve bir yük gibi hayatın omzundan inmek. “Ne buluyorsun bu arka odada?” Cevabın basitti, “Hiç.”

Evi görmeye gittiğinde, sana uzun uzun, yönünü caddeye çevirmiş odaları anlatmışlardı. Hayatın tam da içine, sokak lambalarına, kaldırıma, kalabalığa açılan pencereleri. Bir kusuru vardı insana açılan bu duvarların, ya da bir bedeli. Bir arka oda, soğuk gri bir duvar. Görmek istedin. Pencereyi kaplayan, hayatı kaplayan, olabildiğince uzak, olabildiğince yakın o grilik, neden sana kendini iyi hissettirdi? Her öğleden sonra ölmek için oturduğun o yeşil berjerden, yenisinden ve yeniden doğduğunda, maskelerini takıp odadan odaya geçen bir kadın. Biraz önce yaşadığın boşalma, gri duvar, bir günü öldürüp yeni bir günü başlatan öğle sonraları, bir seni öldürüp bir seni doğuran vakitler.

Taşındığınızda eşyalar yerlerini yadırgamadı, sanki hepsi yıllardır bu evin içinde yaşıyor gibi ilişikleri köşelerle sarmaş dolaş oldular. Yeni bir şehir, yeni bir ev, hayatınıza girecek yeni insanlar, bunların hiçbiri umurlarında değildi. Şu gardırop nasıl da kurumlu, mobilyalar yerlerinden memnun. Hiçbir vakit üçüncü bir odayı dolduracak kadar eşyanız olmadı. Bu defa başka. O karanlık odaya dik-miştin gözünü. Sıkıca tutunduğu köşeden güç bela kaldırdın yeşil berjeri, tuttun o griliğin karşısına oturttun. Huzursuzlanan, kıpırdayan ayaklarına aldırmadın. Şerit şerit örülmüş küçük bir kilimi serdin önüne. Ahşap, pandüllü saati duvara astın. İçi kitapla dolu küçük bir bavulu da koydun bir kenara. Gezdiğiniz onca şehir, onca evden sonra ilk defa sana ait karanlık, küçük bir oda. İlk defa bir evin içine kendini sığdırdın.

O gün cılız ama ısrarla yağın yağmur, sokakları baştan başa yıkıyor, karşıdaki grilikte kaderin tuhaf çizgilerini çekiyordu. Takip etmen gereken yolu bilemiyordun. Hangi çizgiden gitsen bir yerde tıkanıyor, geri dönüp yeniden başlıyor ama bir türlü duvarın sonunu getiremiyordun. Bütün bir öğle sonrasını yüklerini o griliğe indirmekle geçirdin. İyice loşlaşan odada eline bir kitabı alıp sayfalarını çevirdin. İlk defa canın bir şeyler okumak istemedi. İçindeki huzursuzluk sayfalardan havalanıp duvarlarda gezindi. Uzaktan gelen güçlü bir ıslık sesiyle irkildin. İstemsizce saate baktın. Öğleden sonra üç otuz. Yelkovan bir daha hareket etmedi. Saniye, yerinde birkaç kıpırtıdan sonra tamamen sessizliğe gömüldü. Omuzlarını hafifçe silktin, “Ölmüş.”

Ertesi gün uğramadın arka odaya, sabah her zamanki saatte onu yolcu ettin, işlerini bitirir bitirmez de hazırlanıp sokağa çıktın. Evden çıkmadan paltonun ceplerini yalanlarla doldurdun. İlk yalanı giriş kattaki şaşı kadının balkonuna bıraktın. Sonra köşedeki fırıncıya bir tane, bir tane de çizmelerini boyamaya verdiği ayakkabı ustasına. Yol boyunca birer birer bıraktın yalanlarını. En son arka caddedeki züccaciyeğe uğradın. “Saat var mı?” diye sordun saçlarını atkuyruğu yapmış satıcı kıza. Kız peşin sıra geliyor ve durmadan konuşuyordu. Nasıl bir saatti aradığın, duvar saati yahut masa saati mi, elektronik olanlardan mı istemiştin, hem ne renk olacaktı? Ceplerini karıştırdın. Hepi topu birkaç parça yalan kalmıştı cebinde. Aceleyle bir duvar saati seçip kasaya yöneldin. Son yalanlarını da orda harcadın istemeden. Şimdi kimselere görünmeden eve ulaşman gerekiyor. Hızlı adımlarla caddeyi geçtin, ilk sağ, ikinci sol, evet oldu, şimdi baştan üçüncü bina.

Birkaç hafta geçmişti ki yine bir ıslık sesi duydun. Aslında ıslıktan daha tiz, mekanik bir düdük sesine benziyordu. Bu defa sese metal tıkırtıları da eşlik ediyordu, giderek yaklaşan güçlü tıkırtılar. Mutfaktaydın, koridora çıkıp açık kapı aralığından duvardaki saate baktın. Öğleden sonra üç otuz. Ertesi gün yine bütün öğle sonramı arka odada geçirdin. Duvarında asılı iki ölü saat. Yine yüklerini

indirdin griliğe. Bir seni öldürüp bir sen daha dirilttin. Bir hikâyenin sonunu getirip yeni bir hikâye için çıktın odadan. O gün ve sonraki günler birbirinin yeknesaklığı içinde eriyip kayboldu. Bir ölünün gömülüp bir dirinin ayaklandığı yeşil berjer, o da alışmıştı artık yerine. Kıpırtılarını kesmiş, huysuzluğu bırakmıştı. Bir saat daha astın duvara. Yine bir öğleden sonra güçlü bir düdük sesi ve metal şingırtılarının ardından o da öldü. Giderek kısalan ömürleriyle bir saat mezarlığını andırıyordu duvarlar. Ve her defasında giderek yaklaşan o metal gürültü. Her biri öğleden sonra üç otuzu gösteren saatler. Ne bir eksik ne bir fazla.

Sabah yine tam vaktinde uyandın. Kahvaltı sofrası her zamanki sakinlikten uzaktı. Sana şehirde keşfettiği yeni yerlerden, güzel mekânlardan bahsediyordu. Hatta birini çok beğendiğini söyledi. Daha önce böyle güzel bir alabalık yememiş, getirdikleri mezelerden de para almıyorlarmış üstelik. Masadan kalkarken, “Akşama bir şey hazırlama, balık yemeye gidelim.” dedi. Gözlerini kaldırdın, elini sana uzanmış avuçların arasına bıraktın. “On üç yıl önce bugün” Yaşadığın tek bir an. Ömür dediğin sonsuz anlar yığını. Fakat insanlar o anları uç uca ekleyip bir yıl oldu diyorlar. Takvimleri şahit tutuyorlar bu yalana. Bir yıl daha geçmiş, bir yıl daha yaşamış, bir yıl daha kaybetmişsin.

Her zaman ne yapıyorsan bir bir tekrar ettin önce, sonra köşene çekildin. Saat on ikiyi gösteriyordu. Daha vakit var. Neye? Beklediğin ne? Duvarda asılı duran saatler. Sen öldürdün onları. Her birini sen astın. Yalan mı? Değil.

Bekledin. Daha ömrünü tüketmemiş o son saatin tüm tik taklarını duymaya, zamanı iliklerine kadar hissetmeye çalıştın. Elli sekiz, elli dokuz, ohh, bir dakika daha ve tekrar. Bir, iki, üç... ve bir beş dakika, şimdi bir çeyrek, bir yarım ve bir tam saat, nihayet. Saat öğleden sonra bir. İkinci saatin tik taklarını saymaya başladığında artık bu duruma alışmış, gevşemiştin. Bedenin yeşil berjere iyice gömülmüş, ellerin iki yana sarkmış, göz kapakların kendini bırakmıştı. Tik takları zihninden sayıyor, arada bir kısık gözlerle, yaptığın toplama işlemlerini kontrol ediyordun. Her defasında isabet etmene şaşıırıyordun. İkinci saat de geride kaldı. Dudakların kurumuş, dışarda o sesi ilk duyduğun günkü gibi cılız bir yağmur başlamıştı. Üçüncü saate girerken bedeninde tuhaf bir heyecan gezindi. Saat öğleden sonra üçü gösterdiğinde heyecanın artıyor fakat inanılmaz bir hafiflik hissediyordun. Derken pencere pervazında küçük bir çatlak fark ettin. Saatin tik taklarıyla beraber yarık giderek açılıyor kendine yol arıyor, duvarları boydan boya kat ediyordu. Daha büyük bir çatırtı duydu. Ayaklarının altındaki kilim git gide uzadı. Karşıdaki duvarı aşip görünmezliğe yol adı. Halının rengi, soluk metalik bir griye dönüştü, nereden geldiği belirsiz bir ışıkla yer yer parıldadı. Tren raylarını andıran şeritler teker teker yükselmeye başladılar. Bunca gürültünün içinde saatin tik taklarını duyamaz olmuştun. Saate baktın. Bir çeyrek daha. Vakıit giderek azalıyor. Duvardaki çat-

lak hızla ilerlemeye devam etti. Yarıkların ardından kızıl tuğlaları seçebiliyordun. Saatler zangırdamaya, duvar giderek şeffaf bir görünüm almaya başladı. O sırada tren raylarına vuran ışığın tavadaki çatlaklardan süzüldüğünü fark ettin. Çatı giderek bir toz bulutuna dönüşüyor, sen kendini korumaya çalışırken toz bulutu göğe doğru uçuşuyordu. Az sonra yağmur durdu. Gökyüzünü esir alan kahverengi bulutlar çekilmişti, odada ikinci güneşinin yarattığı gölgeler oynayıyordu. Saat üç yirmi beş. Kalbinin tik takları artık odadaki bütün sesleri bastırdı. Ne saatin ne çatırdayan duvarların sesini duyabildin.

Bedenin histerik bir titreyişe teslim olurken, keskin bir düdük sesiyle irkildin bir kez daha. Odaya ağır bir metal kokusu tüm kesafetiyle yayıldı. Düdük sesine eşlik eden koca bir demir kütlenin bitmek bilmez sarsıntısıydı. Giderek yaklaşıyor. Elli sekiz, elli dokuz ve altmış. Duvardaki son saat de öldü. Yeni bir saat asmayacağını, bu cinayetlere son vereceğini ikimiz de biliyoruz. Tren büyük bir gürültüyle odanın ortasında durdu. Oda yeniden sessizliğe gömüldü. Nefesinin kesildiğini hissettin. Nabzına baktın, durmuş. Saatler asıldıkları duvarlardan bir bir kurtulup raylara döküldüler. Gözlerin duvardaki son saatin yelkovanına takılı kaldı. Her şeyi bilip hiçbir şeye ait olmamakla cezalandırılan kalbin, istasyonda tüm geçmişinden soyunurken o son ahşap saatin tik taklarını duydun. Bir, iki, üç... ve bir dakika. Ardından içini bir kez daha titreten o düdük sesi. Kitap dolu küçük bavulunu yerden kaldırdın, pandüllü saatini astığın duvardan indirip göğsüne bastırdın. Seni doğuran tik takları alıp trene doğru yürüdü.

ENGİN ELMAN

BAKIR ÇAYDANLIK

Ji bo Ayşê, bi dil û can

A partmanın yanı başındaki caminin minaresinden berrak bir ezan sesi yükseldi. Zarife Nine sabah namazı için uyandı. Dinç bir uyanıştı. Gözler dikkatle pencereye döndü. Bir süre ezanı dinledi. Ruhu kanatlandı. Yer yatağından doğruldu. Ayağa kalktı. Evin koridorunda sessizce yürümeye başladı. Çocuk odasının aralık kapısından içeri girdi. Torunlarının üzerini örttü. Dudaklarından fısıltıyla dualar dökülüyordu. Ellerini çocukların yüzlerine sürerek onları bir süre duayla yoğurup kutsadı. Torunlarının çalışma masasında duran dünya haritasını alarak odasına döndü. Akşamleyin harita üzerinde aradıkları ülkeyi, çalışkan torununa kırmızı mürekkepli pilot kalemle daire içine almasını söylemişti. Abdest alındı. Uzun uzun secdeler odayı aydınlattı. Bambeyaz bir yemeni gök kubbenin üzerine serildi. İnsanlığın bütün kusurları, kötülükleri, acıları, sancıları örtüldü. Namaz huşuyla eda edildi. Sonra dünya haritasını kibleye doğru önüne seren ihtiyar kadın, kırmızı mürekkepli pilot kalemle işaretlenmiş ülkeye bakarak ellerini semaya açtı. Sağanak yağışlar haritanın üzerinde çeşitli ülkeleri sulamaya başladı. Yeryüzünün damarları açıldı. Ülkesinden uzağa düşmüş mazlum insanların talihsiz kaderine dualarla derin nefesler üflendi. Yetim çocukların başı okşandı, yaşlıların elleri öpüldü, iyilik temennileri çoğaldı, hastalara ilaçlar götürüldü, yoksullara çorbalar ısıtıldı, çıplaklar giydirildi, açlar doyuruldu. Yeryüzünde İlahi düzeni bozan pürüzler

semaya kalkan ellerle düzeltilmeye çalışıldı. Kalpler, kötülüğe buğz etti. Harita üzerindeki kırmızı mürekkep sağanak yağışların etkisiyle diğer ülkelere sıçradı. Yeryüzünü bir kan kütleli kapladı.

Zarife Nine seksen dört yaşındaydı. Birkaç yıl önce kocasını ebediyete uğurlamıştı. Köyde tek başına kalınca, şehirdeki öğretmen oğlu, annesini yalnız bırakmamış, günlerce dil döküp yaşlı kadını güç bela şehre getirmişti. Zarife Nine şehre alışmakta güçlük çekiyor, köyünü özliyordu. Torunlarının sene sonu okul tatilleri geldiği gibi köyün yolunu tutuyorlardı. O zaman Zarife Nine köyüne vardığı gibi toprağa eğilir, avuçlarını toprakla doldurur, yüzüne sürer, koklardı. Bahçesindeki meyve ağaçlarına tek tek sarılır, hepsinin hatırını sorar, yandaki komşunun onlara nasıl muamele ettiğini şıp diye anlar, hemen torunlarına rapor ederdi. Sonra tandırına gider bir süre orada oturur, bereketli ömrünün muhasebesini yapardı. Kışın tandırı tezekle harlandırır, birkaç hafta yetecek kadar tandır ekmeği pişirirdi. Daha sonra tandırın alevi biraz dindiğinde bakır kazanlarda su kaynatır, teker teker çocukların başını bakır leğenin içinde yıkardı. Çocuklar suyun içinde oynar, cıvı cıvı kahkahalar atardı. Şimdi ise bakır leğen tandırın duvarında tozlanmış bir sabırla bekliyordu. Zarife Nine'nin hayatında en çok yer edinen koku Arap sabunu kokusuydu. Çocuklar havlulara sarılıp kızgınlığı dinen tandırdan aşağı bacaklarını sarkıttı. Zarife Nine çocukların yanına kıvrılır, onlara atalarından öğrendiği masalları, menkıbeleri anlatırdı. Çocuklar her defasında onu dikkatle dinler, sorular sorarlardı. Şaşkınlıkla, heyecanla bu büyüülü söylenceleri bıkıp usanmadan dinlerlerdi. Daha sonra Zarife Nine kancalı uzun demir bir çubuğu tandırın içine daldırır, içinden kocaman közlenmiş patatesler çıkarır, onları tek tek elleriyle soyar, biraz tereyağına bandırır, lavaş ekmeğin içine dizer ve çocukların eline tutuştururdu. Bu enfes tadı hiçbir yerde bulamayan oğlu, köye geldiklerinde arabanın bagajında her zaman bir çuval patates getirirdi. Köyde oldukları sürece komşu kadının tandırı onlara bu enfes damak tadının hizmetini verirdi. Zarife Nine bir türlü tamamlayamadığı işlerin hengâmesi içinde çırpınırken, tatil çabucak biter, yarım kalan hevesiyle tekrar şehre dönerdi. Köyden şehre kırgın bulutlarla dönen yaşlı kadın, metropolün yaşamı felç eden kalabalığını gözleriyle sulardı.

Zarife Nine'nin uzun dua merasimi bittiğinde güneş doğmak üzereydi. Kalktı. Yer yatağını topladı. Dünya haritasının üzerindeki kırmızı lekeler silindi, fakat lekeler çıkmadı. Harita hemen götürülüp yerine bırakıldı. Oğlu ve gelini işe, torunları da okula gidecekti. Mutfağa geldi. Ömrünün yarısına tanıklık eden bakır çaydanlığa su doldurup ocağın üzerine bıraktı. Kav bir kibrit kokusu sabah mahmurluğuna karışarak tüpü alevlendirdi. Bakır çaydanlık köyden getirilebilen tek eşyaydı. Gelin her ne kadar mırın kırın etmişse de kocasının ricaları sonu-

cunda ses etmemiş ve çaydanlık eve kabul edilmişti. Zarife Nine'nin gizemli bir çay demleme ritüeli vardı. Aktara gider, bütün kokulu baharatlardan alır, hepsini birbirine karıştırır, hayat iksiri gibi çay demlerdi. Karanfil, tomurcuk, tarçın, kök kokuları çayla demlenip mutfağı kuşatırdı. Yaşlı kadının ruhunun inceliği koku alma duyularına da sirayet etmişti. Torunları onu bazen tarçın nine, karanfil nine diye severdi. Köyde Arap sabunu kokusu şehirde ise bu çay kokusu Zarife Nine'nin eline sinmiş, öylece kalmıştı. Mutfak masasının üzerine kahvaltılık yiyecekler serildi. Çay suyu fokurdadı. Çay demlendi. Herkes mutfağa toplandı. Çaylar dolduruldu. Masa şenlendi. Kahvaltı yapıldı. Torunlar sımsıkı öpüldü. Sabah duası alındı. Millet dağıldı. Gidenlere pencereden bakıldı. Belalar def, kötülükler ref edildi. Aminler bereketlendi. Zarife Nine yaşından beklenmeyen bir çeviklikle sofrayı hemen topladı. Bulaşıkları yıkadı. Bulaşık makinasını kullanmayı hiç âdet edinmemişti. Uzun süredir kendisi gibi fazlalık olarak görülen bakır çaydanlığını tertemiz yıkadı. Poşete koydu. Artık bakır çaydanlığı yarenlik ettiği, mahrum insanlara hediye edecekti. Dün yeni alınan çelik çaydanlığı kutusundan çıkararak ocağın üzerine bıraktı. Odasına gitti. O mülteci evinde kendisine hediye edilen Halep entarisini giydi. Sonra mutfağa döndü. Bir peri gibi güzel, naif ve hafifti. Mutfaka çeki düzen verdikten sonra kiler dolabının kapısını açtı. Büyük bir poşetin içine erzak doldurmaya başladı. Kırmızı mercimek, nohut, fasulye, makarna, pirinç, bulgur eline ne gelirse poşeti tıka basa doldurdu. Bir elinde bastonunun ucuna takılmış bakır çaydanlık, diğerinde kumanya, şehrin arka sokaklarını zarif adımlarla geçti. Ülkelerinden sürgün edilen, savaşın korkunç travmalarına tanık olan mültecilerin olduğu bir eve vardı. Bu eve sık sık gelirdi. Evde kaç kişinin yaşadığı belirsizdi. Bazen çok kalabalık olurdu. Zarife Nine ceplerine doldurduğu şekerleri, çikolataları çocuklara dağıtır, hepsini kucaklar, masum yüzlerini, minicik ellerini defalarca öperdi. Kadınlarla bir süre oturur, dillerini bilmediği bu insanlarla saatlerce konuşmaya çalışır, onların ne tür ihtiyaçları olduğunu hafızasına kaydeder, bir dahaki gelişinde mahrumiyetini çektikleri şeyleri onlara getirirdi.

Şehrin arka sokaklarında mültecilerin barındığı harabe bir eve varan Zarife Nine, bembeyaz nurani ihramıyla içeri girdiği gibi herkesin yüzü aydınlandı. Küçük bir piknik tüpünde çay suyu kaynatıldı. Zarife Nine'nin hırkasının cebinden çıkardığı iksirli karışım, bakır çaydanlığa döküldü. Bakır çaydanlık uzun yılların tanıklığını geride bırakmış yeni bir mekâna, yeni tanıklıklara, yeni acılara ısmarlanmıştı. Hüzünler demlendi. Enfes bir koku harabeleri ihya etti. Çaylar içildi. Acılar bir sürelik dindi. Gönüller bir dostun varlığıyla şenlendi. Herkesin hâli tek tek sual edildi. Dünyanın faniliği dillendirildi. Güzel sözlerle kalpler teskin edildi. Sonra herkesten helallik alarak vedalaşan Zarife Nine, kalbi arkada kalmış bir hâlde ağır ağır evinin yolunu tuttu. Yürürken beyaz ihra-

mına tutunan çıplak ayaklı esmer çocuğu kucakladı, sarıp sarmaladı, defalarca öptü. Zarife Nine, kendi dilini bilmeyen bu çocuğun kulağına yarın yine geleceğim, sizi fazla bekletmeyeceğim diye fısıldadı. Ardından bakılan mahrum gözlerle, bulutlarını, sağanaklarını göstermemek için arkasını hiç dönmedi. Sonra şehrin ara sokaklarında küçüle küçüle bembeyaz bir nokta oldu, yitip gitti.

Metropolün ücra sokaklarının birinde evine varamamış ihtiyar bir kadın, yüzükoyun kaldırıma düşmüştü. Bastonu elinde sımsıkı tutuluydu. Ambulansın siren sesleri sokağı inletiyordu. Sağlık görevlileri yaşlı kadını sırt üstü çevirip sedyeye yatırdılar. Kalp masajı uygulamaya başladılar. Gözleri açık, yüzü mütebessimdi. Görevlilerden birisi, vücudu çoktan soğumuş olan yaşlı kadının nabızlarına bakarak, diğer görevlilere katı bir resmiyetle eks diye seslendi. Hemşireler, yaşlı kadının hırkasının cebinde kırmızı lekelerle dolu buruşuk bir dünya haritası buldular.

BAŞKA DÜNYALARIN ÖYKÜLERİ

Çağdaş Katar Öyküsü

NURA MUHAMMED FARAC*

Arapçadan çeviren: Mehmet Şayir

KÖRLÜK

Öğretmen dedi ki bize: “Şehrinizi çizmenizi istiyorum sizden”.
Kalemleri, boyaları, resim defterlerini çıkardık, çizmeye koyulduk.

Ne çizeyim? Önce ağaçlar. Hangi ağaçlar? Ben burada palmyeden başka ağaç görmedim ki... Bir de kuru bodur birkaç ağaç. Palmiye güzel, çok sayıda palmiye çizeyim. Kâğıda irili ufaklı bir sürü palmiye çizeyim.

Başka ne çizeyim? Resmimin arka planında evleri çizeyim. Dikdörtgen, dörtgen şekiller çizdim. Kapıları çizeyim mi? Ama evlerin yüksek bahçe duvarları kapılarının önünü kapatıyor. Ben de kapıları bırakıp bahçe duvarları çizdim. Ya pencereler? Evimizde pencere çok ama bir gün olsun bu pencerelerin açıldığını görmedim. O zaman pencerenin anlamı ne? Pencere çizmeyeyim.

Ya insanlar, insanları nerelere çizeyim? Cadde şurası. Caddelerimizde yürüyen kimse yok ki... Sadece araba var. O zaman çok sayıda araba çizeyim. Türlü türlü araba çizdim. Yüksek arabanın içine bıyıklı bir adam çizdim, kafasında bir örtü var. Gençler kafalarındaki örtünün düzgün durmasına, kırışksız olmasına dikkat ediyor. Ben de kafasındaki örtüyü oldukça düzgün çizdim. Cetvelle çizdim.

Ya kadınlar? Burada caddelerde yürüyen kadın yok ki... Ben bir arabaya binmeye çalışan bir kadın çizeyim. Ablamın arkadaşları çok makyaj yapıyor. Kıza sürme çizeyim, yanaklarının, dudaklarının rengini kırmızı yapayım. Ya saçları ne renk olsun? Ya sarı yaparım ya turuncu. Evet, sadece elbiseleri siyah olsun. Renkli elbiselerinden hiçbir şey görünmesin.

Kaldırımlar gri, olabildiğince gri.

Şehir bu işte.

Bitince parmak kaldırdım. Öğretmen gelir de resmimi över diye bekledim. Bana doğru yaklaşan ayakkabılarının topuk sesine korku içinde kulak kabarttım. Sonunda karşımda duruyordu.

Resmimi eline aldı. Resme dikkatle baktığını biliyorum. Utanç duyuyorum, başımı kaldırıp kendisine bakamıyorum. Gözlerimi temkinli bir şekilde yavaşça kaldırıyorum. Bir de ne göreyim kâğıt suratıma sert bir şekilde iniverdi. Resim defterimi önüme, sıramın gözüne fırlattı. Boğulur gibi oldum, hüngür hüngür ağlama isteği duydum... Neden?

Parmağıyla resmimi göstermeye başladı. Ne çirkin resim böyle? Sen griden başka renk bilmez misin? Sonra ağaçlar nerede? Hayatında hiç ağaç görmedin mi? Bir de şu dörtgenlere ev mi diyorsun sen? Kapılar, pencereler nerede? İnsanlar nasıl girip çıkacak? Hayalet mi ki bunlar kapısız girip çıksın? Evinizde hiç pencere yok mu sizin? Ya insanlar? İnsanlar nerede? Arabanın içinde tek bir adam var, şu başının üstündeki garip şapka ne oluyor? Bir de tek bir kız var, siyah elbiseli, bu ne oluyor? Çantanda kullanacak başka boyaların yok mu? Yoksa senin kırmızı kalemin bitti de yüzünü şu koca beneklerle mi boyuyorsun kızın? Ya şu sarı saçlar ne oluyor? Saçların ne renk senin? Siyah değil mi?

Defteri önümden çekip kâğıdı tuttuğu gibi yırttı. Sonra: “Bir daha çiz.” dedi.

Boğazımda düğümlenen, ardından yükselip büyüyen bir şeyler, gözümün önünü örten zarlar hissettim. Gözlerimi ovuşturuyorum, gözyaşımı siliyorum ama değişen bir şey olmuyor.

Kalemi alıp çizgi çizmeye başladım. Ancak zikzaklar çiziyordum çizgi diye. Öğretmenin suratına hızlı bir bakış attım. Ama hemen geri çektim bakışlarımı. Öyle isterdim ki o gözlüklerini alıp kırmayı. Elime bir mendil alıp dudaklarındaki o kırmızı lekeyi silmeyi, ardından bütün suratına yayıp bulamayı öyle isterdim ki!.. Elime makas alıp o boyalı saçlarını kesmeyi, geriye kara köklerinden başka bir şey bırakmamayı öyle isterdim ki!..

Şu boğazımda düğümlenen, büyüüp canımı yakan şeylere direndim durdum. Ta ki zil çaldı da dışarı çıktık.

Okulun bahçesi griydi, asfalt rengi. Ufak tefek solgun çalılar vardı. Okulun bahçesinden dışarı çıkınca caddelere, evlere bir göz attım; çok sayıda araba gördüm, ama yolda yürüyen kimseye rastlamadım. Evleri gördüm ama kapılarını göremedim. Bu evlerin, insanların içine girip çıkması için kapıları olduğunu çok iyi biliyorum, ama evleri çevreleyen yüksek bahçe duvarları var.

Öyleyse resmimi ne diye yırtıp attı ki bu kadın? Öyle isterdim ki o gözlüğünü kırmayı! Kırsam da gözleri bir daha bir şey görmese!..

* Katarlı akademisyen yazar Nura Muhammed Farac, 1979 yılında Doha’da doğdu. 2000 yılında Katar Üniversitesinde Arap Dili alanındaki lisans öğrenimini bitirdi. 2005 yılında Ürdün Yermuk Üniversitesinde edebiyat, eleştiri ve Arap dili alanında yüksek lisans öğrenimini bitirdikten sonra 2009 yılında yine Ürdün Yermuk Üniversitesinde aynı alanda doktora derecesi aldı. 2010 yılından beri Katar Üniversitesi Arap Dili Bölümünde yardımcı doçent olarak görev yapan yazarın çeşitli makale, araştırma ve bildirilere ek olarak çeşitli Arap dergi ve gazetelerinde yayımlanmış ve başka dillere çevrilmiş birçok öyküsü bulunmaktadır. Yazarın *Totem* (2001) ve *el-Meracim* (2011) diye birer öykü kitabına ek olarak *Kimlik Bunalımları: Çağdaş Arap Romanında Kimlik ve Oryantalizm Soruları* adında bir eleştiri kitabı (eleştiri - 2007) ve *Maulverd* (Gül Suyu - 2017) adında bir romanı bulunmaktadır.

Çağdaş İran Öyküsü

CELÂL ÂL-İ AHMED*

Farsçadan çeviren: Şerife Yerdemir

HALK ÇOCUĞU

Yeni kocam olacak adam, beni boşayan ve kendi çocuğuna da bakmaya hazır olmayan eski kocamdan olan bir çocukla beni kabul etmeye razı değildi. Pekâlâ, ben ne yapabilirdim? Benim yerimde başka biri olsaydı ne yapardı? Benim de hayatıma devam etmem gerekiyordu. Eğer bu kocam da beni boşarsa, ben ne yaparım? Çaresiz, bu çocuğu bir şekilde başımdan atmam gerekiyordu. Benim gibi eli kolu bağlı olan bir kadının bundan başka bir şey aklına gelmezdi. Ne bir yer bilirim ne bir yol. Tek bir çare aklıma geliyordu o da; çocuğu ya bir yetimhaneye teslim etmek ya da başka rezil bir yere bırakmak fakat neresi benim çocuğumu kabul ederdi ki... Onların beni üzmeyeceklerinden, beni rezil rüsva etmeyeceklerinden, çocuğuma ve bana binlerce isim takmayacaklarından nasıl emin olabilirdim ki..? Nasıl? Bu şekilde bitmesini istemiyordum. Aynı günün akşamı bunu komşulara anlattığımda, hatırlamıyorum hangisi; ama içlerinden birisi; “İyi de kadın! Çocuğunu götürüp yetimhaneye mi yoksa çocuk esirgeme kurumuna mı bırakmak istiyorsun ya da...?” demişti. Bilmiyorum daha nereleri söylemişlerdi, ama annem hemencecik orada, “Acaba çocuğu kabul ederler mi?” diyerek onun cevabını vermişti. Aynı işi yapmayı kendim de düşündüğüm hâlde, komşu kadın bunu söylediğinde içim yeniden yandı ve kendi kendime; “Ah be kadın! Sen gittin de seni kabul etmediler mi?” dedim ve sonra da anneme; “Keşke bu işi yapsaydım.” dedim. Ancak beni sahiplenecek kimsem yoktu ve bana müsa-

ade edeceklerinden de emin değildim. Zaten artık çok geç olmuştu. O kadının sözlerinden sonra başımdan aşağıya kaynar sular dökülmüştü. Çocuğumun tatlı dilleri aklıma gelmişti. Artık dayanamıyordum, herkesin önünde hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladım. İçlerinden birisinin; “Şuna bak! Bir de ağlıyor, hiç utanması bile yok!” dediğini kendi kulaklarımla duymuştum. Ne kadar kötü bir şeydi.

Annem yeniden imdadıma yetişti ve beni teselli etmeye başladı. Aslında doğru da söylüyordu, ben daha çok gençtim neden bir çocuk için bu kadar çok üzülüyordum ki. Üstelik yeni kocam olacak adam beni bu çocukla beraber kabul etmiyorken. Üç dört tane daha çocuk doğurabilmek için hâlâ çok vaktim vardı, neden olmasın ki... Ama doğrusunu söylemek gerekirse bu daha benim ilk çocuğumdu ve bu işi yapmamam gerekiyordu, fakat şimdi artık iş isten geçmişti. Daha fazla düşünmenin bir anlamı yoktu. Kalkıp düşündüğüm şeyi yapmalıyım. Zaten yeni kocam da ısrar ediyordu. Aslında doğru da söylüyordu, haklı olarak terkedilmiş bir veledi sofrasında görmek istemiyordu. Ben de kendi vicdanımla hesaplaştığımda ona hak veriyordum. Acaba ben yeni kocamın çocuklarını kendi çocuğum gibi sevmeye hazır mıyım? Acaba onları hayatımın bir yükü olarak mı yoksa onları kocamın sofrasında bir fazlalık olarak mı görecektim? Bilemiyorum? Evet, o da aynı şekilde düşünüyordu. O da haklıydı, benim çocuğumu, aslında onun tabiriyle başkasının p.çini sofrasında görmek istemiyordu. Şu son iki günde evine her gidişimde sohbet dönüp dolaşıp hep çocuk meselesine geliyordu. Son gece çok konuştuk, aslında sohbet de değildi, çocukla ilgili o konuştu ben de dinledim. Sonunda, “Peki, söyle ne yapayım?” dedim. Kocam bir şey söylemedi. Biraz düşündükten sonra; “Ne yapacağını ben bilmem. Kendin nasıl istiyorsan öyle yap. Ben başkasının p.çini soframda görmek istemiyorum.” dedi. Bana başka bir çare bırakmadı. O gece yanıma da gelmedi. Sanki benimle küsmüştü. Üçüncü gece beraberdik; ama benimle küsmüştü. Çocuk konusunu bir an önce halletmem için bana baskı yapıyordu. Sabah giderken de “Öğlen geldiğimde çocuğu görmeyeyim ha!” dedi. Ben o anda ne yapmam gerektiğini anlıyordum. Şimdi her ne düşünüyorsam, gönlümün buna nasıl razı olduğunu anlayamıyordum, ancak benim elimde değildi. Başımın örtüsünü takıp, çocuğun elinden tutarak kocamın peşinden ben de evden çıktım. Çocuğum daha üç yaşındaydı. Kendisi çok güzel yürüyordu. En kötü olanı da ona üç yılını vermiştim. En kötü olanı buydu. Hiçbir zorluğu kalmamıştı ve hatta bütün gece uyanık kalmaları bile geçmişti. Daha yeni rahata ermiştik, ama çaresiz bunu yapmak zorundaydım. Durağa kadar birlikte yürüdük, ayakkabılarını ve en güzel kıyafetlerini, eski kocamın ona en son aldığı küçük mavi pantolonunu ve ceketini giydirmiştim. Kıyafetlerini giydirirken, kafamın içinde; “Kadın! Neden yeni kıyafetlerini giydiriyorsun?” diye birtakım fikirler birbirine giriyordu, fakat gönlüm razı olmadı. Ne yapacaktım? Eğer yeniden çocuk sahibi

olursam, kör olasıca kocam gitsin ona da kendi yeni kıyafet alsın. Kıyafetini giydirip saçını taramıştım, çok yakışıklı olmuştu. Elini tutmuştum, diğer elimle de çarşafımın bir ucunu belimde tutuyordum ve yavaş yavaş yürüyorduk. Artık hızlı yürümesi için ona kızmama gerek yoktu, çünkü son kez elinden tutuyor ve onu sokağa çıkarıyordum. Bir iki yerde ona çikolata almamı istedi. “Önce arabaya binelim, sonra sana çikolata alırım.” dedim.

O gün de hatırlıyorum, tıpkı diğer günlerde olduğu gibi bana sürekli sorular soruyordu. Bir atın ayağı su dolu bir çukura batmıştı ve insanlar etrafında toplanmışlardı. Neler olup bittiğini görmek için onu kaldırmam için çok ısrar etti. Onu yukarı kaldırdım. Ayağı kesilmiş ve ayağından kan damlayan atı gördü. Onu aşağı indirdiğimde; “Anne! Ayağı uff mu olmuş?” dedi. “Evet, anneciğim! Annesinin sözünü dinlememiş ve ayağı uff olmuş.” dedim. Durağa kadar yavaş yavaş gittik. Daha erkendi ve arabalar çok doluydu. Araç bulana kadar belki yarım saat durakta bekledik. Çocuğum sürekli rahatsızlık veriyordu. Ben artık onun sürekli soru sormalarından yorulmuştum ve tahammülüm kalmamıştı. İki üç kez “Anne, o naşşıl öyle ommuş? Ayaba gelmedi, o caman gidip cokolata alalım” dedi. Ve ben tekrar ; “Şimdi gelicek, arabaya binince sana çikolata da alıcım” dedim. Yedinci otobüs hattını kullandım, Şah Meydanı’na gelene kadar çocuğum sürekli konuşuyor ve sorular soruyordu. Bir kere “Anne! Neyeye gidiyoyus?” diye sorduğunu hatırlıyorum. Ben, bir anda boş bulunarak ve anlamadan neden “Babanın yanına gidiyoruz.” dediğimi bilmiyordum. Çocuğum bir an yüzüme baktı ve “Anne! Hangi baba?” diye sordu. Artık sabrım kalmamıştı. “Annecim! Ne kadar çok konuşuyorsun, eğer konuşursan sana çikolata almam, ha!” dedim.

Şu an çok içim yanıyor. Bu tür şeyler daha çok insanoğlunun canını acıtıyor. Neden yavrumun son anda kalbini kırdım ki? Hâlbuki evden dışarı çıkarken, bu iş bitene kadar sinirlenmeyeceğim, ona vurup kötü söz söylemeyeceğim ve ona iyi davranacağım diye kendi kendime söz vermiştim, fakat şimdi içim yanıyor. Neden onu bu şekilde susturdum? Çocukcağızım çaresiz susmuştu ve ona şaklabanlılık yapan muavinle konuşuyor ve gülücükler saçıyordu, fakat benim tüm dikkatim her defasında yüzüme bakan çocuğumun üzerindeydi. “Şah Meydanı’nda!” dedim, dönüp bana baktı. İndiğimizde de hâlâ gülüyordu. Meydan kalabalıktı ve çok fazla otobüs vardı. Bu işi yapmaktan dolayı hâlâ içimde korku vardı. Bir müddet yürüdük. Belki yarım saat geçmişti, otobüsler azalmıştı. Meydanın kenarına geldim. On kuruş cebimden çıkardım ve ona verdim. Şaşıarak yüzüme bakakalmıştı. Daha para tutmasını bile bilmiyordu. Nasıl halledeceğimi bilmiyordum. Meydanın diğer tarafında kabak çekirdeği satan bir adam bağırıyordu. Parmağımla onu gösterdim ve “Al! Git kendine çikolata al! Artık öğrendin, kendin gidip alabilirsin.” dedim.

Çocuğum önce paraya baktı, sonra da bana baktı: “Anne, sen de gel beyaber gideyim!” dedi. “Hayır, ben burada kalıcam ve seni beklicem. Hadi bakalım, öğrenmiş misin kendin alabilecek misin, bir görelim?” dedim. Çocuğum tekrar paraya baktı, karar veremedi. Bir şeyi nasıl satın alması gerektiğini bilmiyordu. Şimdiye kadar ona böyle bir şey öğretmemiştim. Bön bön bana bakıyordu, ama nasıl bir bakıştı! Sanki hemen o dakika kalbimi yerinden çıkarıp aldı ve beni mahvetti. Çok kötü olmuşum. Neredeyse vazgeçecektim. Çocuk gittikten sonra ben de oradan kaçacaktım. Şimdiye kadar, hatta eşin dostun yanında bile sıkıntıdan dolayı ağladığım o gün bile gönlüm bu kadar yanmamış ve kendimi bu kadar kötü hissetmemiştim. Sabrım tükenmek üzereydi. Nasıl bir bakıştı! Yavrum boynu bükük kalmıştı ve hâlâ sanki bana bir şeyler sormak istiyordu. Kendimi nasıl durdurabildiğimi bilmiyorum, bir kez daha ona kuruyemişçiği gösterdim ve “Git, annecim ona parayı ver ve çekirdek istediğini söyle! Bu kadar! Hadi git, aferin!” dedim. Yavrum, kuru yemişçiye baktı ve sonra sanki bahane uydurup, ağlamak istemişçesine; “Anne ben çekirdek istemiyoyum, kuyu üjüm istiyoyum” dedi. Çaresiz kalmıştım. Eğer çocuğum biraz daha itiraz edip ağlasaydı, mutlaka vazgeçecektim. Ama yavrum ağlamadı, sinirlenmişim ve sabrım kalmamıştı. “Kuru üzüm de var. Git ne istiyorsan al! Git artık!” diye bağırdım. Onu kaldırımın kenarından alıp, caddede yolun ortasına bıraktım. Elimle yavaşça onu ittim ve “Hadi git artık, geç oluyor.” dedim. Caddenin ortasından alt sokağa kadar çocuğuma çarpacak ne bir araba ne de bir fayton görünüyordu. Çocuğum caddenin ortasına gelmişti ki aniden bir araba kornaya bastı ve ben korkudan titremeye başladım. Ne yapacağımı bilemeden kendimi caddenin ortasına attım, çocuğumu kucaklayıp kaldırımı doğru koştum ve insanların arasına karıştım. Başımdan aşağıya terler iniyor, nefes nefese kalmıştım. Yavrum; “Anne ne oldu?” dedi.

“Hiçbir şey canım. Caddeden insanlar hızlı geçiyorlar, ama sen yavaş gidiyorsun. Az kalsın arabanın altında kalıyordun” dedim. Bunu söylerken neredeyse ağlayacaktım. Yavrum kucağımda; “Peki anne beni yele bıyak! Bu defa hızlı giderim” dedi. Çocuğum bu sözü söylememiş olsaydı, ne için buraya geldiğimi unutmıştım. Fakat onun bu sözü beni yeniden harekete geçirdi. Henüz gözyaşlarımı silmemiştim ki tekrar yapmak için geldiğim iş aklıma gelmişti. Beni gebertecek olan kocam aklıma geldi. Yavrumu öptüm, onu bu son öpüşümdü. Onu öptükten sonra yere bıraktım ve kulağına; “Hızlı git canım, araba geliyor.” dedim. Cadde tekrar tenhalaştı ve bu sefer çocuğum daha hızlı gitti. Küçük adımlarını öylesine aceleyle atıyordu ki ben birkaç kez ayaklarını birbirine dolaştırıp yere düşmesinden korktum. Caddenin diğer tarafına geçince geriye dönüp bana baktı. Ben çarşafımın uçlarını toplamış bekliyordum, âdeta yerimde dona kalmıştım. Sanki aniden bileğinden yakalanmış bir hırsız gibi dona kalmıştım ve kollarım da tıpkı kocamın cebini kurcalarken yakalandığım-

da kaldığı gibi öylece kalakalmıştı. Yine terden sırlıklam olmuşum. Başımı öne eğip tekrar zorlukla yukarı kaldırdığımda, çocuğum tekrar yola koyulmuştu ve kuruyemişçiye varmasına da bir şey kalmamıştı. Benim işim artık bitmişti. Çocuğum sağ salim yolun karşısına geçmişti. O an sanki hiç çocuğum olmamış gibiydi. Son bir kez çocuğuma baktım, fakat sanki bir başkasının çocuğuna bakıyordum; bir başkasının o sevimli ve yeni yürümeye başlamış çocuğuna... Bir başkasının çocuğuna bakarken nasıl bir haz alıyorsam, onu görmekten de öyle bir haz alıyordum. Sonra aceleyle kaldırımda diğer insanların arasına karıştım, fakat birdenbire ayaklarımın birbirine kilitlenip adım atamamaktan, olduğum yere bir çivi gibi çakılıp kalmaktan ve birinin beni takip etmiş olmasından korktum. Bedenim tir tir titriyordu ve ben daha da hızlanmışım. İki sokak aşağıda kendimi diğer sokaklara atıp kaçmayı düşündüm. Zorlukla sokağın başına geldiğimde birden arkamda bir taksi fren yaptı, sanki arkamda beni kolumdan tutup götürmek isteyen birileri vardı.

Kemiklerime kadar titrediğimi hissediyordum. Sanki kavşaktaki bekçinin beni takip edip taksiye atlayarak peşimden geldiğini ve arkamdaki taksiden inerek bileğimden tutup beni götüreceğini zannetmişim. Nasıl oldu da dönüp arkama baktım bilemiyorum. Takside sadece yolcuların olduğunu gördüğümde iyice rahatlamışım. Derin bir nefes çektim ve hiç düşünmeden ve gözüm hiç bir şeyi görmeksizin taksiye atladım ve kapıyı hızlıca kapattım. Şoför bey söylenerek yola koyuldu. Çarşafımın bir ucu taksinin kapısının arasına sıkışmıştı. Taksi birazcık uzaklaştığında ve kendimi biraz daha güvende hissettiğimde kapıyı yavaşça açarak çarşafımı kapının arasından çıkardım ve tekrar kapıyı kapattım. Arkama yaslanıp rahat bir nefes aldım. Gece, nihayetinde taksinin parasını kocamdan alamadım.

* Celâl Âl-i Ahmed, 1923'te Tahran'da dünyaya gelir. 1945'te "Ziyaret" adlı ilk öyküsü yayımlanır; aynı yıl on kısa öyküden oluşan *Did o Bâz-did* (İade-i Ziyaret) adlı ilk öykü kitabı çıkar. Tahran'daki çeşitli okullarda uzun süre öğretmenlik yapar. Bu süre içerisinde kaleme aldığı birçok makale ve öyküsünde, İran'daki eğitim sisteminin yanlışlıkları üzerinde durur. 1949'da çağdaş İran edebiyatının ünlü kadın öykü ve romancılarından Sîmîn-i Dânişver ile evlenir. 1969 yılında vefat eder.

BAKIŞ

YAVUZ DEMİR

ŞİDDET(L)E DOKUNAN METİN OKUMA YA DA MÜKÂLEMESİZE VE RESİMSİZE MAHKÛM OLMAK TECRÜBESİ

Hevâ-yı mânâ eser serde/Metin nerde okur nerde

Nucleus:

Öz, cevher, çekirdek, zübde...

Her metnin bir nucleusu vardır; anlam zannedilerek peşine düşülen.

Metnin varlığı 'anlam'a kavuşmakla sınırlıdır çoğunluk için.

Anlam, metnin rasyonalize edilecek tutarlılığı olarak mı görülmelidir? Kelimeler ve karşılıkları üzerinden inşa edilen linear anlam akışı, bir manasıyla, zihnin sapmalara müracaat etmeden dizilişi deruhte etmesiyle nihayetlenen bir süreçtir.

Artarak gönlümün aydınlığı her saniyede,

Bir mehabetli sabah oldu Süleymaniye'de

Nedir burada anlam?

Metnin anlamını -bir bütün olarak- sormakla, kelimenin anlamını sormak arasında bir fark vardır. Sözlükteki karşılığı: 'azamet, büyük, korkunç görünme'dir *mehabet(li)* kelimesinin. Metinle yüzleşmek adına bu yeterli midir? Elbette değil!

Söz konusu kelimenin 'metin anlamı'na gelince: Metnin bütünü içinde aynı göndermeleri ve ima edilenleri söylemek niyetiyle bir araya getirilen göstergeler

düşünüldüğünde, basit, sıradan bir ifade ediliş olmaktan çıkar *mehabetli* kelimesi ve şiirin tamamını kapsayan ‘emperyal’ bir ime dönüşür; okuru yeni zihin oyunlarına davet eden; mit, ritüel ve semboller donanımıyla... Dolayısıyla sözlük karşılığı aradan çıkarılmış, elde kalan, asli olan metnin var ettiği, provoke ettiği süreci; anlamın bir parçası olarak telakki etmek gerekir. Eğer bu söylenenler bir formüle bağlanacak olursa; sırasıyla:

1. kelimenin anlamı (sözlük) + 2. metnin provoke ettiği efekt ya da süreç ile bunların arasında ortaya çıkan ibare/sözcenin anlamıdır takip edilmesi gerekli yol.

Hepsi bu mu?

Düşte gör hayalde gör

Yüzey yapı, derin yapı ikiliği ile uğraşmadan, tamamıyla ‘oyun’ kurgusuna dayanarak metnin anlamının değil, varlığının peşine düşebilir miyiz?

Düşülür...

Düş de gör!

Alice de *düş*(müş)tü. *Acele etmeliyim*, diyerek saatine bakmakta olan kırmızı yelekli tavşanın peşine... Fakat sadece peşine *düşmekle* kalmadı, aynı zamanda, tavşan deliğinden de aşağı *düş*tü.

Alice *düş*tü artık, hemşiresi, sıcak günde resimsiz ve mükâlemesiz hikâye-yi okumaya devam ederken:

‘Küçük kız elini yanına sessizce sokulan tavşanın sırtına dokundurdu. Beyaz tavşan elinin altında küçülmeye başlamıştı ağır ağır...’

Mehabetli, önünden geçen kırmızı yelekli tavşandır okurun, metinde. Gerisi peşine *düşmekle* başlar; gösteriş ve törensel yitiriliş arasına dizilmiş imgeler yolculuğunda...

Metin iki kapılı handır ya da açıl susam açıl

*Düş*tüğünüz yer bir kapının önüdür; açılmayı bekleyen, sizin tarafınızdan, *Yasanın Önünde* bekleyen taşralı adam gibi mezun olmadığınızı düşünerek zaman yitirmeyeceğiniz bir kapı...

Anlam uğruna yürünülen yolda iki kapı karşılar okuru metin evreninde:

- a. tarih kapısı,
- b. eğlence kapısı.

Tarih kapısından çıktığınızda şaşırtıcı olan herhangi bir şey olmadığını göreceksiniz. Her şey yerli yerinde: kavramlar, ideolojiler, tanımlar, bilinen hâlleri ile karşınızda durmaya, yolculuğunuz esnasında size eşlik etmeye devam ederler. Sakın şaşırmayın ve sormayın: yol nereye, diye? Bütün endişeleri, bu soruyu idrak etmeden yolculuğu tamamlamanız içindir. Her şey birbirine benzer; kimse yabancı ve yeni değildir.

*Ne güzel geçti bütün yaz,
Geceler küçük bahçede.
Sen zambaklar kadar beyaz
Ve ürkek bir düşüncede.*

Tarih kapısından çıkan bir okur için bu şiir, herkesin, başta kendisi olmak üzere, ortak olduğu bir kanaatin etrafında örülmüştür: hüznün duygusu. Yitirilişin, kaybın, yaşanmışlığın arkasından tanımlanabilecek bu tavır herkes için tanındıktır. Tarih kapısından çıkan okur için ‘anlam’ buraya kadardır. Ne kendisini ne de metni ‘özel alan’a çekecek bir güç odağına işaret ve isabet edilmemiştir. Okur için anlam, benzerlik esasına ve duyguya bağlı kalınarak tayin edilecek bir şey olup; asla dile işlenmiş olan muhtemel alanlar dizisini ortaya çıkarmakla alakalı bir çabaya dönüşmeyecektir.

Eğlence kapısı şöyle bir yol uyarısı ile açılır: *hiçbir dil yoktur ki aldatmasın!* Okuma yolculuğu adına bu kapıyı seçen okur için üç unsur vardır:

- a. nesne: kapı
- b. söz: metafor
- c. eylem: şiddet

Anlamanın yersiz ve kifayetsiz olduğunu idrak yolculuğudur çıkılan. Okur, duygu hâlinin değil, idrak edilecek soyut duygu hâlinin peşindedir. Tarih kapısından çıkan okur için ‘hüznün’ kavramı etrafında anlamlılık kazanacak olan ve pastoral bir düzenleniş ile bir araya getirilen nesneler dünyası: zaman+eşya+-durum -yaz, akşam, gece, bahçe, sen, zambak- yavaşça, bu figürasyondan son mısraya doğru yeni bir hâle bürünür ve parçalar toplamı görünümüyle ‘ürkek’ nitelemesi içerisinde yitip gider. Okur, artık ‘huzur’ duygusundan, nesneler dünyası ve enstrümanlarından kurtularak metnin provoke ettiği ibarenin anlamıyla baş başadır. İçine girilen durum, polarizasyon ve sınır ihlalinin oluşturduğu yeni ve tanışık olunmayan bir görünüme sahiptir. Ürkek nitelemesi bunun ötesine geçerek geçmiş zaman kipi içerisinde ontolojik bir varoluş hikâyesi yaratmak için vardır.

İki metinde iki kavram:

mehabetli ve *ürkek*, bizi, yığılmış benzer söz ve ibare yumağından kendi metin evrenimize doğru sürüklerken aynı zamanda başlatılan ‘mukabele’ sürecinin de direnç gösteren bir oyuncusuna dönüşür.

ALPAY DOĞAN YILDIZ

HAYAT TESELLİ OLMAKTIR: “DUYULAN, GÖRÜLEN, OKUNAN”LARA DAİR HİKÂYESLER

*“Annem tesellisini toprağa ağaç dikmekte buldu,
ben kâğıtlara harf ekmekte...” (s.12)*

Fatma Barbarosoğlu’nun 2016’da yayımlanan *Hayat Teselli Olmaktır** adlı kitabı bir hikâye kitabı mı? Yayınevi kitabı “deneme” olarak nitelemiş. Ancak biz bu soruya hem “hayır” hem de “evet” cevabı verebiliriz. *Hayat Teselli Olmaktır* klasik anlamda bir hikâye kitabı değil. Çünkü anlatılanların anlatıcısı kendi kimliği ile Fatma Barbarosoğlu. Yani bu metinlerde anlatılanlar “hayalî” kurgular değil; yazarın hayat içerisinde duyduğu/gördüğü/okuduğu şeylerin anlatımı. Elbette bu anlatımlarda da bir kurgu var; ama buradaki kurgu hayalî olma anlamında değil anlatılanı bir düzen içinde anlatma olarak anlaşılmalı. *Hayat Teselli Olmaktır*’da Barbarosoğlu, *duyduklarından, gördüklerinden ve okuduklarından* yola çıkarak okurla dertleşiyor da diyebiliriz. Dert edindiklerini okura anlatıyor. Dert edinmek için “kalbi olmak” gerekir. Dünyayı “*kalbi olanlar ve kalbi olmayanlar*” olmak üzere ikiye ayıran (s.41) Fatma Barbarosoğlu için kitabı okuduktan sonra “kalbi olan” bir yazar diyebiliriz.

Yazarın gazete yazılarına aşina olanlar bilirler. Barbarosoğlu gazete yazılarında da anlatacaklarını hayatın içinden tanıklıklarla, hayatın içinden hikâ-

yelerle anlatır. Yazıların tamamı daha önce yayımlanmış mı bilmiyoruz; ama gazetede yayımlanmış yazıların da yer aldığı *Hayat Teselli Olmaktır*'da Fatma Barbarosoğlu'nun bazen bir olayı görenin, bazen anlatılan bir olayı dinleyenin, bazen bir olayı yaşayanın ve bütün hepsinde anlatıcının kendisi olduğu pek çok hikâye anlattığını görüyoruz.

Kitap üç bölüme ayrılmış: *Duydum, Gördüm, Okudum*. Yazar duyduğu, gördüğü, okuduğu; kendisini etkileyen, dert edindiği şeyleri okuyula paylaşıyor. Okurla konuşuyor, dertleşiyor. Kitaba bu hava; yani anlatılan kişi ile/okurla konuşma hâkim. Hayalî hikâyeleri okurken zihnimizde yazana dair bir şeyler canlanır. *Hayat Teselli Olmaktır*'da ise yazar anlattıklarıyla birlikte, hikâyelerin içinde. Peki nerede? Deniz otobüsünde, vapurda, havaalanında, mutfakta, halk pazarında... Yani hayatın içinde. Biz de aynı hayatın içindeyiz. Yazarın duyduklarına ve gördüklerine benzer şeyleri

herkes gibi belki biz de duyuyor, görüyoruz. Ama bunlar üzerinde düşünmek, bunlardaki fark edilmesi gerekeni fark etmek, idrak etmek daha farklı bir görmeyi gerektiriyor. Yazmak ise görmekle de ilgili. “Görmek” Fatma Barbarosoğlu için önemli kavram: “Yazmak için çok okumak kadar görmeyi ve değerlendirmeyi öğrenmek de mühimdir. Görmeyi öğrenmek ise ancak başkalarının gördüklerini nasıl değerlendirdiklerine bakarak öğrenilebilen bir durumdur” (s.161).

Hayat Teselli Olmaktır'ın hikâye yönü üzerinde duralım. “Duydum” ve “Gördüm” bölümlerinde oldukça etkileyici hikâyeler var. Hikâyelerin etkileyiciliği elbette iyi anlatılmalarından kaynaklanıyor. Ama anlatılan hikâyelerin duyulan ve görülen şeyler; yani gerçek olmaları okurdaki etkiyi artırıyor. *Duydum* bölümünde; “Çırpını Çırpını Beklemek, Boşlukların Sevdası, Hicret Yolcusu, Sudan Hikâyeler, İş İlanı, İki Kadın Yazar...” başlıklı metinlerin merkezinde hikâye var. Elbette hikâye varsa hikâyesi anlatılan insanlar var bu metinlerde. Aynı bölümdeki “Bazıları Sadece Kabuktur, Müminin Karizması Olmaz, Pardon Yazar Yenge” başlığında anlatılanlar/hikâyeler “Evet, biz gerçekten de böyleyiz” dedirten, “Böyleyiz; ama niye böyleyiz? Böyle olmamalıyız” diye kalbimizin de acıdığı hikâyeler. Mesela; “Yazar Yenge”, en baştan adı ile bile çok anlamlı bir hikâye.

Gördüm başlıklı bölümde de anlatıma yine ilk bölüm gibi hikâye etme hâkim. Ama burada anlatılan hikâyelerden bazıları çok daha etkileyici hikâyeler. Bu hikâyelerde yoksulluk, çaresizlik, hayat mücadelesi var. Hayat mücadelesini emeği ile, alın teri ile el açmadan sürdürmeye çalışan insanları görüyoruz. Bu insanları görmeyen, görse de görünmelerinden rahatsız olan insanlar (kalbi olmayanlar) olduğu gibi onların elinden tutan, dertlerine derman olmaya çalışan insanlar (kalbi olanlar) var. *Marketin Efsanevi Şoförü* kısa güzel bir hikâye, *Böbreğini Satan Adam* “yoğun” olamayan; ama anlatılan hikâye itibariyle etkileyici, hikâye üzerinde düşününce insanı sarsan bir gerçeklik. Ama *Gördüm* bölümünde yer alan “*Sesimi kimseye duyuramadım, Sadece ceketimiz satılık, Pazara Düşen Sahaf*” başlıklı metinlerde yazıya konu olan hikâyeleri (mesela ilk metinde yazarın marketin önündeki çocukla olan hikâyesini) kısa, gerektiği kadar; ne eksik ne fazla anlatılmış, yalın, oldukça gerçekçi, oldukça inandırıcı ve etkileyici birer kısa hikâye örneği olarak okuyabiliriz. Bu hikâyelerin mekânları, bir marketin önü ve bir halk pazarı (Bostancı pazarı). Anlatılan hikâyeler, insan gerçekliği olarak zaten etkileyici. Ama Fatma Barbarosoğlu, gerçek hayattan anlattığı tanıklıkları “hikâyecî” olmanın tecrübesiyle anlatınca okuru daha da sarsıyor.

Okudum bölümü bir yazarın okuma ve yazma üzerine (yazar, okur, hikâye, roman, şiir...) okurlarıyla konuşmaları diyebiliriz. Bu yazılar da birer dertleşme. Söz konusu yazılarda Fatma Barbarosoğlu kimi yazarları bazen hikâyeleriyle hatırlatıyor. Mesela Sabahattin Ali. Okudukları, yorumları etrafında pek çok yazar, kitap okurun önüne geliyor. “*Bir yazardan alınabilecek en büyük destek onun yazdıklarını okumak, okuduklarını okumaktır*” (s.161) diyen Barbarosoğlu’nun günümüzden yılları aşarak onlara gittiği, onlardan yılları aşarak günümüze geldiği iki yazar dikkatimizi çekiyor: Ahmet Midhat Efendi ve Fatma Aliye Hanım’ın yazarın hep yanı başında olduğunu görüyoruz.

Bütün bunların yanında Fatma Barbarosoğlu’nun yazar, okur, eser; hikâye, şiir, roman hakkında ufuk açan ve zaman zaman edebî dille ifade edilen tespitleri önemli ve değerli. Çünkü bu tür tespitler okuyanların, yazarların işini kolaylaştırır, onların söylemek isteyip de söyleyemediklerine tercüman olur. Birkaç tanesini alalım:

“*Ah kitaplar kitaplar! Kitaplardan payımıza keder düşer, neşe düşer, fikir düşer, zikir düşer. Bazen ateş düşer, yanarız. Gün gelir yandığımıza yanarız, gün gelir iyi ki o zaman yanmışım da kül olmayı küllerimden yeniden doğmayı öğrenmişim diye seviniriz. Ah kitaplar kitaplar*” (152). “*Okumak ontolojik bir duruştur. Okumak ile olmak arasında doğrudan bağlantı vardır. Okumak hayata sunulan ve hayat tarafından takdim edilen bir davetiyedir. Yazmak ancak okumanın sonunda gerçekleşen bir sindirme biçimidir*” (s.159). “*Bir yazardan alınabilecek*

en büyük destek onun yazdıklarını okumak, okuduklarını okumaktır” (s.161). “Yazmak ile ilişkisi her kalemin farklıdır. Sahibinin kalbi kadar farklı. Her kalp, kendi merhameti ve şefkati kadar yer tutar şu yeryüzünde. Ya da kendi kini ve şiddeti kadar. Yazmak biraz mesafe koymaktır. Biraz uzaklaşabilmek. Her kalem kendini özne, yazdığı şeyi nesne kılar biraz. [...] Yazmak biraz uzaklaşmaktır. [...] Uzaklaşmak dindar bir insanın her zaman göze alamayacağı bir şeydir...” (s.169). “Yazmak bir varoluş eylemidir. Kimin için? Yazarlar için. Her kitap sahibi yazar mıdır? Hayır” (s.199).

Hikâyeci Fatma Barbarosoğlu’nun hikâye üzerine söylediklerine bakalım: *“...pek çokları için, roman ve şiir arasında hikâye atlanıp geçilecek bir ara dönemdir. Bilmezler onun bestecisini bekler gibi kelimelerin ahengini bekleyişini. [...] Hikâye, birinin sabrı, ötekinin ilhamı arasında sıkışmış da, yaza yaza aşılacak bir el öğrencesi olarak görülür acele hükümlerin aynasında. Fakat yine de hikâyenin hasını okuyucunun hası bilir. Karşılıklı vefa borcunda arar da bulurlar birbirlerini. Onlar bilirler ki, hikâyede hem bir romanın cümleleri uç uca ekleyen sabrı gereklidir, hem de bir şiirin yoğunluğu. Ama yine de hikâyeye yazarı arkasından yazılacak biyografilerde ‘hiç roman yazmadı’ yargısından kendini kurtaramaz. Ne demektir bu? Bu cümle farklı bakış açılarından farklı manalar yüklenmeye adaydır daima. Hikâyeyi bilen ve hikâyenin vaka anlatmak olamadığını kabul eden bir kalem için hiç roman yazmadı şu demektir: Daima yoğun düşündü. Anlatacaklarını hikâyenin satırları arasında muhafaza etmesini bildi. İsrâf edilecek sözü olmadı. [...] Hikâye yazarı için neden şiir yazmadı diye not düşülmez de biyografilerde, hiç roman yazmadı denir? Çünkü kelimelere yüklenen yoğunluk bakımından, hikâye romana değil şiire yakın durur. [...] hikâye kahramanı hülyalı bir zamanın ortasında penceremizden şöyle bir gelip geçmiştir. O gelip geçen sanki tanıdığımız biridir, yüzündeki yoğun ifade bu tanışıklıktan kalma bir işaret olsa gerekir; ama gelip geçmiştir. Ondan geriye kalan bir şiirin sonundaki yoğun dalgalanma ve yükseliştir. Ama sebebini anlatamayız. Nasıl bir şiir özetlenemezse hikâye de özetlenemez. Niye içimiz dalgalanmıştır böyle? Bir hikâyeden arta kalan iklim en az paylaşılandır” (s.202-203). Bu tespitler, “hikâyeci” Fatma Barbarosoğlu’nun yaptığı, uğraştığı iş üzerine düşünceleri olması açısından da değerli.*

Yazmanın ne olduğunu, nasıl bir tecrübenin ürünü olduğunu, nasıl zor ve emek mahsulü olduğunu en iyi yazan bilir. O nedenle bir emeğin/yazının kıymeti bilinmediğinde, bir emek, emek vermeden karalandığında en çok emek sahibi üzüldür. Şu satırlar gerçek anlamda yazan birisinin nasıl da dertli olduğunu gösteriyor: *“Düşüncenin kederini ve dahi kaderini çeke çeke; doktorların ifadesi ile bedene ve beyne beş yüz kilo yük olarak binen çile ile yazarken, harfler yoluyla vefasızlık satın aldığınızı hiç bilmezsiniz. Sadece yazmayı*

düşünmektесinizdir. Çağa tanıklığınız ne kadar da ciddiye almaktasınızdır. Üstelik mihmandarınız, ‘mümin yaptığı işi iyi yapan değil en iyi yapandır’ hükmüdür. [...] Son yıllarda, ne zaman harfleri ciğerime batıra batıra yazsam yanlış okuyucuların hücumuna uğruyorum. Herkes bir gündem üzerinden bir yere gitmişken, dağ başında kalmış oluyorum. Dağ başında kalınca; yanlış zamanda ‘doğru şeyler’ yazmanın ne kadar yanlış olduğuna dair uzun ve yorucu korsan konferanslara muhatap oluyorum. ‘Yanlış zamanda’ doğru şeyler yazmanın bedelini sıhhatimi kaybetmek olarak ödediğim için, bazen yazılarımı yayınlamadan önce iki sevgili dostuma okutuyorum. İkisnin cevabı birbirinden habersiz aynı: ‘Yazı doğru: ancak zamanı yanlış’ Bir yazarın en büyük derdi yayınlamayacağı yazılar yazıyor olmak desem beni anlar mısınız? Sorun şu ki, yazarınız doğruları söylemek için ‘doğru zamanların’ geleceğine dair inancını kaybediyor yavaş yavaş” (s.167-168).

“Ah kitaplar kitaplar, Yazmadan “yazar olmak” mümkün müdür?, Genç yaşta yazmaya başlamak, Yazma ve okuma eylemi olarak “eşelenmek”, Zaman mı yanlış Söylenen Sözler mi?, Satırlara kalbini koyanlar ile sükûtuna dua edenler” yazıları, yazarın yazmak üzerine okuru düşünmeye davet ettiği kitap-taki başlıca yazılar. “Sokak yazarlığı, yazarımsı, okurumsu, yanlış okuyucu, matbu ürün, büyük yazar, iyi yazar, popüler yazar, iyi popüler yazar, kötü popüler yazar, meselesi olan yazar, seslendirilmiş öykü, okuyucu ve kitap alıcısı, yatay toplum yatay okuyucu...” gibi yazara, esere, okura dair kimi tanımlamalar, kavramsallaştırmalar ise bu işlerle uğraşanlara yardımcı olacak ifadeler.

Evet, *Hayat Teselli Olmaktır* bir hikâye kitabı değil. Ama kitapta pek çok hikâye olmasının yanında Fatma Barbarosoğlu’nun okuruyla konuştuğu, tartıştığı, dertleştiği konuları da yer yer hikâye tadında anlatmasının, hikâye üzerine de sözleri olmasının kitabı hikâye severler için ayrıca değerli kıldığını söyleyebiliriz. Kitapta anlatılanların bağlandığı esas hikâye ise yazmayı, “kâğıtlara harf ekmeyi” hayatında teselli olarak gören (s.12) Fatma Barbarosoğlu’nun hikâyesi. Dolayısıyla *Hayat Teselli Olmaktır* yazarı seven, ona değer veren, onu merak eden okurlarına yazarını anlattığı için de anlamlı bir kitap.

* Fatma Barbarosoğlu, *Hayat Teselli Olmaktır*, Profil Yayınları, İstanbul, 1. Baskı, Şubat 2016.

SERCAN CEYLAN

BİREYSEL VE TOPLUMSAL ÇIKMAZLARIN SOYUT MEKÂNI: *KAYBOLMUŞ KADERLER MÜZESİ*

Roman tür olarak estetize bir dil, üslup ve biçim ekseninde yazarın yöntem tercihleri sonucunda, geleneksel ya da modern yaklaşımlara dayanarak temelde mimesis (gösterme) / diegesis (anlatma) ayrımında ortaya çıkar. Bir tezi odağa alabilir, toplumsal ya da bireysel yaşantıya ışık tutabilir, bir fikri savunabilir. Bunları tümünden görmezden gelebilmesi de sanat yapısı bağlamında özerkliği sayesinde mümkündür. Handan Acar Yıldız'ın *Kaybolmuş Kaderler Müzesi** romanında ise biçim ve üslup bakımından estetiğin öncelendiği, daha doğrusu önemsendiği görülmektedir. Bunun yanında problematik karakterlerin, bireysel ve toplumsal göndermelerin soyut bir mekân etrafındaki sunumu, tematik olarak bazı tezleri de gündeme getirir. Bu soyut mekân âdeta toplumun sinopsisi gibi çalışır, dar ve kısa bir aralıkta insana, özellikle kadına dair geniş ve uzun bir trajedi ortaya koyar. Özellikle kadına dairdir çünkü kurgunun omurgasını oluşturan bu mekânda “sadece kadınlar vardı[r] (s.15).”

Romanda Ad, Zebihe, Abat, Kefen isimli kadınlar Kubbe ve onun içinde bulunduğu yerde tutsak şekilde yaşamlarını sürdürürler. Her biri acı, pişmanlık ve kederle dolu bir ömür geçirmiştir. Buna rağmen kimse kaderini, geçmişini hatırlamaz. Hatırlamak için kaderlerinin yazılı olduğu destelerle ne kadar ezber yapsalar da her seferinde unutup başarısız olurlar ve onları psikolojik olarak

ayakta tutan yalnız bir ânı anımsayabilirler. Kubbe’de, unuttuklarını hatırlayan her kadına oradan çıkma hakkı tanıyan bir sınav yapılır. Aynalar karakterlere yüzlerini göstererek geçmiş için ipucu verdiğinden hileli sayılmış ve yasaklanmıştır. Kahramanlar oradan çıktıktan sonra ne yapacakları, gerçekten amaçlarının ne olduğu bilgisine sahip değildirler. Çıksalar da zaten -birilerinin baskısıyla değil içgüdüsel bir zorunlulukla- geri dönerler. Sınavı kimin yaptığı, neden yaptığı romanda belirsizdir fakat etrafta gözetimi sağlayan, bazı ihlalleri önleyen görevliler vardır. Kilitli olduğu söylenen parmaklıklı demir bir kapı, oradaki karakterlerin nihai hedefidir; çünkü kurtuluşla aralarında ondan başka bir şey yoktur. Romanın daha en başında verilen “Yalnızca Bu Romanın Kahramanlarını Bağlayan Yasa”, kadınların ezberlemesi için her sabah kapıdaki kilidin üzerinde belirlemekte ve ezberlemeleri için kısa bir süre görünüp ardından kaybolmaktadır.

Kadın, romanda duygusal anlamda hüznün, acı, keder, çaresizlik gibi negatif duyguların kesişim noktası, bir sembolü olarak yansıtılır. Onların “adını bilmedikleri bu diyarda” kendileriyle, geçmişleriyle hesaplaşmaları, kurgunun olay/hareket güdümünden çok karakter/psikoloji güdümlü inşa edildiğini göstermektedir (s.12). Metinde sık kullanılan analepsis bölünmeleri, zamanda geriye dönülerek oluşturulan kırılmalar, olay örgüsündeki eksik, gizli kalmış ya da çözülme bekleyen bir bilgiyi aydınlatmaktan çok psikolojik dizgeyi ortaya koyar. Anlatı ki karakter, olumsuzluklarla dolu bir sürecin yani acılı bir yaşantının sonucunu benimsemiş, kabullenmiş ve takındığı tavrı da büyük oranda bundan sonra belirlemiştir.

Kaybolmuş Kaderler Müzesi bu ruhsal atmosferde *duygu*, *zaman* ve *mekân* öğelerine yaslanır. İsmen de bu üç öğeyi sezdirir. *Kaybolmuş* olan, bir daha ele geçemeyecek hatıralar, kesitler ve ânlar zamanı ifade eder, *kaderler* romandaki acı çeken kadınların duygularına, bu duyguların kaçınılmazlığına gönderme yapar, *müze* ise metindeki tüm olayların, insanların, çatışmaların ve sorunların var olduğu -temel olarak soyut- bir mekânı imler. Peki romandaki asıl çatışma hangi dinamiklere dayanmaktadır? Yazarın burada sorunsallaştırdığı mesele nedir?

Romanda davranışlarıyla ve iç hesaplaşmalarıyla tanımaya çalıştığımız kişi kadrosu, ölümün de ötesinde bir mekânda bir arada yaşam sürmektedir. Burası “ne Cennet ne Cehennem ne de Araf”tı[r] (s.32).” Birbirleriyle temas

etmeye başladıkça yollarının geçmişte kesiştiği, -mekânın bir özelliği olarak bu kesişimi hatırlamasalar da- birbirleriyle ilgili önemli anların tanıkları oldukları anlaşılır. Ad'ın babası bir damat olarak kabul etmediği Yed'le, yani Ad'ın nişanlısıyla evlenmesine izin vermez ve onu başka biriyle, Safran'la evlendirir. Bunun travmatik etkilerini yoğun şekilde hisseden Ad'ın -arkasında iki yaşlarında bir kız çocuğu bırakarak- ölümünden sonra Safran, Ahenk'le hayatlarını birleştirir. Ahenk, dedesi Ebcet tarafından seksen yaşındaki Tabut Efendi'yle evlendirilen, buna dayanamayarak köydeki evinden kaçıp tam olarak tanımadığı fakat bir çıkış kapısı, bir umut olarak gördüğü Safran'a sığınan on yedi yaşında bir kızdır. Dramatize edilmiş evlilik ve kadın konuları böylelikle her seferinde yoğunlaşır. Ortaya trajik bir tablo çıkar ve bu tabloda yazar, insan ilişkilerinin yıkıcı, zedeleyici, saldırgan yüzünü ifşa eder.

Romanda her karakter kendi problemlerini öykülemektedir. Her şeye hâkim tanrısal anlatıcı sözü sırasıyla kahramanlara verir. Biz de olayları ben anlatıcı olarak devreye giren kahramanın ağzından dinleriz. Böylelikle okur ve metin arasında özdeşim kurulması sağlanır, kurguya sempatiyle yaklaşmamız teşvik edilir. Bizim üzücümüz onların, onlarınki tüm insanlığındır. Her birinin geçmişteki sekmelerin birinde başkasına, bir başkasının yaşamına, kederine, üzüncüne dokunduğu bellidir. Mutluluk, sevinç gibi duygular çok az kullanılır ki bu durum romanın genel olarak kadınların üzüncülerini ve acılarını dile getirdiği düşünüldüğünde oldukça normaldir. Ad'ın acısı, Ahenk'in ve onunki Abat'ın, Abat'ın acısı ise Habibe'nin, Zebihe'nin bir parçasıdır. Habibe, zihinsel ve bedensel olarak eşinden gördüğü şiddete daima susmuş, peltek kalmış ve bunun utancını saklayarak yaşamıştır. Abat henüz doğmadan, annesinin -Habibe- babası tarafından tekmelerle dövülerek öldürülmesini hissetmiş, Zebihe ise annesi -Ahenk- tarafından uçarı bir inanç sonucunda öldürülmeye çalışılmıştır. Bütün bu insanlık manzarası, romandaki bireysel ve toplumsal göndermelerin tematik bağlamıdır. Handan Acar Yıldız'ın ya da Wayne Booth'tan hareketle zımni yazarın sorunsallaştırdığı konuların aile, evlilik, kadın ve onun maruz kaldığı şiddet, inanç, geleneğin eleştirisi, zaman ve mekân kavramları olduğu görülür ve bu sorunsallar varoluşsal bir zemine oturtulur. Her biri belirli karakterler üzerinden verilir ve çözüm, bilişsel (kognitif) olarak da epistemolojik olarak da son derece belirsizdir. Kahramanların acıları, kederleri için bir çıkış yolu, çare yok mudur? Belki de kurgusal, reel her iki anlamda da yoktur ve kadınlar kurtuldukları bu mekâna tamamen özgür iradeleriyle hep geri dönerler. Burada kavramsal olarak kurgulanan soyut dünyaya da bakmak yararlı olacaktır.

Çeşitli olayların hatırlandığı, acıların duyumsandığı bu yer önerilmiş, tasarlanmış bir ütopya değildir ya da bir distopya sayılmaz. Bu kavramlara açıklık getirmeden tam mahiyetini kavramak güçtür. Nuran Özlük'ün alıntı yaptığı Nail Bezeli'nin *Yeryüzü Cennetleri Kurmak* adlı eserinde ütopyalar,

“Yazıldıkları çağın sosyal ve siyasi sorunlarını ve en temel kaygılarını yansıtan ve var olan şartlara çözüm önerileri getiren eserler”dir**. Bu eserlerde gerçek olamayacak kadar sorunsuz bir sosyal yapı, bir toplumsal düzen ele alınır. Thomas More’un *Ütopya*, Platon’un *Devlet*, Farabi’nin *el-Medinetü’l-Fazıla*, Francis Bacon’un *Yeni Atlantis* romanları bu tür romanlara örnektir. Distopyalar (ters ütopyalar) ise ütopyaların iyimserliğine karşı çıkan eserlerdir. Yani bu eserlerde kusursuz bir sosyal yapının mükemmel varlığı değil tam tersine git gide adileşen, acımasızlaşan bir düzenin tehlikeleri, krizleri işlenir. Aldoux Huxley’in *Cesur Yeni Dünya* ve George Orwell’in *1984* romanları distopyanın en bilinen ve etkili örnekleridir. *Kaybolmuş Kaderler Müzesi*’ne bakıldığında kurgulanan soyut mekânda nispeten bir ‘düzen’ in varlığından söz edilebilir ama bu ‘düzen’ herhangi bir sistemin kritiğini içermez, bir düzen önermez ya da kurulu hâldekinin risklerini sorgulamaz. “Hikâye mezarlığı”, “Büyük kütüpane”, taşlaşmış ağaçlarla dolu bir orman, üzerinde gerili kuşları taşlara fırlatan sapanlar genel olarak bir duyguyu vermek için tasarlanmıştır. Roman kahramanlarının içerisinde bulunduğu bu yerler ütopyalarda olduğu gibi idealize edilmez. Söz konusu mekânların yerleşik ve acımasız bir düzenin izlerini barındırdığı doğrudur fakat distopyalarda olduğu gibi bu düzenin eleştirisi yapılmaz, sorgulanmaz, yalnızca gözler önüne serilir. Eğer kahramanların düşünceleri, yaşayışları aracılığıyla bir eleştiri yapılacaksa, geriye dönüşlerle anlatılan bilindik dünyada yapılır. Bu dünyanın işleyişi eleştirilir. Gerçek dünyanın yanında olağanüstülükler barındıran, ölümün de yaşamın da ötesinde, belirsiz çizgilerle resmedilen bu soyut mekânın ise ütopya ve distopyadan çok fantastik bir özelliğe sahip olduğu söylenebilir.

Romanın dikkat çeken bir başka yönü ise karakterlere verilen isimlerdir. İronik olarak bu isimlere belirli anlamlar yüklenmiştir. Safran, utanma duygusu zayıf bir erkek olarak tarif edilirken anlatıcı, “Adın Safran’dı. Yüzün sararmıyordu ki üzüntünü belli edebilsin” der ve adıyla tavrını bağdaştırır (s.89). Ad’ın ismi de öyledir. “Ad’dı onun adı. Başkaları en azından isimlerine ellerindeki metinlerde rastlardı. Oysa Ad tek tek şahısların içinde benliğini aradı.” ifadesi, bu isimlendirmenin bilinçli yapıldığını göstermektedir (s.18). Kefen adlı kız kefen bezinden giysiler diker, Tabut Efendi ölümün sembolüdür, Ad’ın annesi Mef’ul, adı kadar edilgendir, Zebihe ise isminin anlamıyla paralel olarak annesi tarafından kurban edilmiştir...

Romanda belli bir dil kaygısı sezilir. İşlevsel olarak örtük bir anlatımın benimsendiği görülmektedir. “Yed’in Hikâyesi”, “Mef’ul’ün Hikâyesi”, “Mef’ul’ün Kızının Hikâyesi”, “Abat’ın Hikâyesi”, “Zebihe’nin Hikâyesi”, “Safran’ın, Ahenk’in Hikâyesi” vb. başlıklarla, küçük öyküler anlatılarak meydana getirilmiştir roman. Yani öykünün kısa mesafede etkili olmak isteyen kıvrak ve kapalı anlatımı, roman dünyasına adapte edilmiştir. Bundan dolayı her

cümlelerin güçlü bir anlam dünyasını, hayal dünyasını çağrıştırdığı görülür; fakat ‘roman’ denen edebî türün mekanizması bu öykül ağırlığı kaldırabilmiş midir?

Öykü dilinin sıkı ve örtük anlatımıyla bir roman kurmak, bazı yönlerden onu sağlamlaştırabileceği gibi bazı yönlerden de kayganlaştırabilir. Bu riskin oranı yabana atılmamalıdır. Bir romanda işlenen konu, mekân ve bilincin sunumu dikkate alındığında onun neyi temsil ettiği anlaşılabilir fakat dil ve anlatımın romana etkisini de özenle hesap etmek gerekir. *Kaybolmuş Kaderler Müzesi*’nin söz konusu risklerin üstesinden rahatça geldiği görülür fakat bunların üstesinden gelirken bazı fedakârlıklardan da kaçınmaz. Bu fedakârlıkların ne olduğuyorsa Umberto Eco’nun bahsettiği ‘örnek okur’ların ya da nitelikli okurun dikkatine kalmıştır. Bükemedikleri takdirde metnin bileğini öpmek zorundadırlar. Her ikisinde de alacakları haz iştahlarını kabartacaktır.

* Alıntılar için bkz.: Handan Acar Yıldız (2017), *Kaybolmuş Kaderler Müzesi*, Ankara: Hece Yayınları.

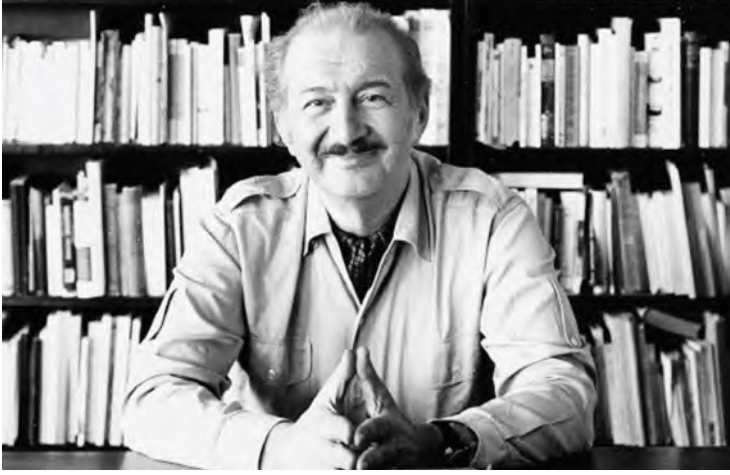
** Nuran Özlük (2011), *Türk Edebiyatında Fantastik Roman*, İstanbul: Hiperlink Yayınları, s.37.

EMİN GÜRDAMUR

HALDUN TANER ÖYKÜCÜLÜĞÜ: HAYATI HAYATIN İÇİNDEN SAVUNMAK

Haldun Taner gündelik hayata sadakatle bağlıdır. Bu bağlılık onun öykü dilini “külfetsiz ve rahat bir üsluba” yönlendirir. Öykünün her şeyden evvel bir atmosfer içinde doğduğuna inanan Taner, kahramanların ve o kahramanların kullandığı dilin kendiliğinden ortaya çıktığını söyler. Hayata bu dikkatle yaklaşan yazar kaçınılmaz olarak doğal ve gerçekçi bir dile yaslanır. Sözlü kültüre ait pek çok deyim ve ifade biçimi eserlerinde bu yüzden kolaylıkla yer bulur. Ona göre, açık seçiklik ve sadelik, yazarın birinci nezaket borcudur. Sadeliği ve gerçekliği titizlikle muhafaza eder fakat vermek istediği duyguyu, gözettiği denge vesilesiyle aleladeliğin kollarına emanet etmez.

Hayatı bütün normların üzerinde tutarak toplumsal gerçekçilerle arasına mesafe koyan Taner, “entelektüel hikâye tarzına” da uzak durur. “Herkesin anlayabileceği halkçı üslubu” benimser. Olaylara belli bir mesafeden ve soğukkanlılıkla bakmasını sağlayan en önemli özelliği ise hiç şüphesiz ölçülü ironisidir. Bununla beraber Taner’in, ironiyi tasarlayarak öykü evrenine soktuğunu söyleyemeyiz. İroni onda, “düşünölmüş, taşınılmış bir tutum” değıl, “bir yaratılış, bir bakış açısı” olarak temayüz eder. Gösterişli ve yorucu anlatıya karşı hassasiyetini, sorumsuz ironiye karşı da ortaya koyar. Çünkü ironi kanırtıldığı takdirde ilk zararı anlama verir. Öykülerinde seçkinci, kibirli ve sonradan görmelere karşı ironi dozunu artırırken, sıradan ve cahil insanlara karşı daha temkinli ve ölçölüdür.

1915 yılında doğan Haldun Taner'in ilk öyküsü 1946'da Yedigün dergisinde neşredilir. İlk kitabı *Yaşasın Demokrasi* 1949'da, ikinci kitabı *Tuş* 1951'de, *Şişhane'ye Yağmur Yağıyordu* 1953'te, *Ayışığında Çalışkur* ile *Onikiye Bir Var* 1954'te yayımlanır. 1950'lerin ortalarına kadar beş öykü kitabıyla Türk öykücülüğüne damgasını vurur. Bu yıllar aynı zamanda öyküde en verimli yıllarıdır. 1950'lerin ortalarında Sait Faik ve Orhan Kemal'le birlikte Haldun Taner'den "hikâyenin üç ası" diye bahsedilir. *Onikiye Bir Var*'la Sait Faik Armağanı'nı kazandıktan sonra hikâyeye uzun bir ara verir.

Çevresinde nezaketi ve içtenliğiyle bilinen Haldun Taner, zirveye hızlı çıkışını, "Hikâyeci kıtlığında bizi de hikâyeci saymaya başladılar." diyerek geçiştirir. Gerçekte durum hiç de öyle değildir. Taner, yaptığı her işe tutkuyla sarılır; öyküyle ilgilenirken dergi çıkarır, edebiyat matineleleri düzenler; tiyatro yıllarında ise sadece skeç yazmakla kalmayıp dersler verir ve oyun sahneler. Öyküye ara vermesinde tiyatroyla ilgilenmesinin payı büyüktür. Kimi kuramcılar, 50'lerin ortalarında şiirde ve öyküde varoluşçu yeni akımların egemen olmasının Haldun Taner'in öykü heyecanını sekteye uğrattığını söyler. Bu yorum pek isabetli değildir. Nitekim 15 yıl sonra, 1969'da *Sancho'nun Sabah Yürüyüşü* ile öyküye geri döndüğünde üslubunda bahse değer bir sapma gözlenmez.

İlk beş kitabından 15 yıl sonra *Sancho'nun Sabah Yürüyüşü*'nü yayımlayan Taner, bunun ardından da 14 yıl ara verir ve 1983'te son öykü kitabı *Yalıda Sabah*'ı yayımlanır. Böylece 1945-1983 yılları arasında yedi öykü kitabıyla yolculuğunu tamamlar.

Oyunlarının sahnelenmesi ve adının oyunlarla anılması onun öykücülüğünü gölgelemiştir. Esasında Taner'in dünyasında öykü ile tiyatro birbirinden çok uzak alanlar değildir. Nitekim "Ayışığında Çalışkur"u daha sonra "Ayışığında Şamata" olarak, "Eczanenin Akşam Müşterileri"ni "Fazilet Eczanesi" adıyla oyunlaştırmıştır. Öyküleri ile tiyatroları arasında uçurum yoktur. Çünkü öyküleri

geleneksel anlatılar gibi dışa dönüktür. Halka halkın dilinden seslenir. Taner’in halkçı dilinin arkasında yatan poetika, “İlle evrenselliğe ulaşmak peşinde koşan sanatçılara salık verilecek tek yol, sadece ve sadece authentique olmaktır.” sözlerinden anlaşılmaktadır. O daha çok bir edebiyatçı dikkatiyle toplumsal yozlaşma alanlarına ve bunun bireyde meydana getirdiği olumsuz yansımalara, birbirinden ilginç konuları öyküleştirek değinmiştir. Öyküde olduğu gibi tiyatrodan da ironiyi kullanır. Onun meselelere taze ve çarpıcı bakışı alternatif geliştirme gücü ironiden beslenir. Yapmaya çalıştığı mizahın, yani ironinin insanın yüz hatlarını güldürmediğini, “olsa olsa beyin hatlarını güldürdüğünü” söyler.

Yazı diliyle geleneksel anlatı dilini örtüşüren Taner, öykülerinde insanı, hayatı ve doğayı yüceltmış, dürüstlüğü ve adaleti en temel ölçüler olarak belirlemiştir. Hayatın yalın ve içtenlikle yaşanması durumunda pek çok sorunun ortadan kalkacağını savunmuştur. Öykülerinde güçlü gözlem yeteneği kendini ele verir. Hiçbir politik ya da normatif ögenin insafına terk etmez, aksine hayat onun öykülerinde yapmacıklıkların döküldüğü, maskelerin düştüğü bir rüzgâra yakalanır.

Haldun Taner, tiyatro ve deneme türlerinde de eserler vermiş, uzun yıllar aktif tiyatronun ve gazeteciliğin içinde olmuştur. Entelektüel beslenme alanlarını olabildiğince geniş tutmuş ve keşiflerini sadeleştirerek öykülerine konu edinmiştir. Öyküyü diğer sanat faaliyetlerinin önünde tutan Taner, kendisine, “Piyas yazarken mi, hikâye yazarken mi daha mutlusunuz?” sorusu yöneltildiğinde kararlılıkla, “Hikâye yazarken” diye cevap verir. Piyeste sanatçıdan rejisöre, aktörden dekoratöre bir dizi yorumun metne müdahil olduğuna, öyküde ise kendisiyle baş başa kaldığına dikkat çeker. Bununla birlikte öykünün getirdiği özgür iklimin, metnin örülmesini kolaylaştırmadığının, aksine zorlaştırdığının farkındadır. Romana neden heveslenmediğine dair bir soruya cevap verirken, “Hikâyeyi daha zor, daha mükemmel bir tür saydığımndan.” der. İyi bir hikâyenin soyutla somutun, gerçekte şiirin mutlu bir bileşimi olduğunu, yoğun bir yaşam tecrübesinin yazarın yüreğinin sıcaklığını taşıyarak, boyutlu olarak ve yüzeyde kalmayarak kâğıda yansımalarıyla meydana geldiğini düşünür. Ancak düşüncesinde ve öykülerinde kurmaya çalıştığı denge anlaşılmaz ve bazı çağdaşları tarafından sertçe eleştirilir. Örneğin Attila İlhan onun öykülerini imgesiz, dil orijinallikinden ve estetik özden yoksun bularak hafife alır. Nurullah Ataç ise öykülerinde eski kelimeler kullandığı için onu “Arapça sözlere düşkünlükle” suçlar. Haldun Taner polemikçi değildir, sükûnetle işine devam eder. Bu ve benzeri eleştirilere serinkanlılıkla yine öykülerinin içinden cevaplar verir. “Ayışığında Çalışkur” bu anlamda hem Türk öykücülüğünün en çarpıcı deneysel öykülerinden birini, hem de Taner’in pek çok eleştiriye cevabını barındırır. Öyküde ironi, kanatlarını ardına kadar açar. Çünkü Taner’in, aydın vasfı üzerinden güç kullananlara ve “çokbilmişlere” tahammülü yoktur.

“Ayışığında Çalışkur”da bir apartmanın katlarında insanların ihanetlerini, görgüsüzlüklerini ve yozlaşmalarını ortaya serer. Öykünün sonunda, öyküye gelen eleştiri mektupları vardır. Kimi öykünün üslubunu, kimi içeriğini beğenmez. Bazıları gerçekliği ve mantıksal örgüyü tartışmaya açar. Yazar insanı sevmemekle, teşhircilikle suçlanır. İyiye değil de kötüyü yazdığı için kınanır. Maddi hataları bulunur. Hatta tehdit edilir. Sonuç olarak öykü, gelen mektuplar doğrultusunda yeniden yazılır. Ortaya çıkan kara mizah, Haldun Taner’in deneysel öyküsünü eşsiz bir mevkie oturtur. “Salt İnsana Yöneliş” öyküsünde de edebiyat çevreleriyle alay eder. Fakat bu ironik tavrı onun edebiyat egemenleri tarafından görmezden gelinmesine de neden olur.

Eski kelimeleri kullanırken takındığı özgüveni yabancı kelimeler kullanırken de sergiler. “Yaşasın Demokrasi” ve “İki Komşu” öykülerinde siyasetin toplumsal yansımalarını Halk Partililik ile Demokrat Partililik özelinde, herhangi bir taraftarlığa düşmeden işler. Sivildir. Sanatçının devletin bekçisi olmadığını, dil ve edebiyatın baskıyla oluşturulamayacağını düşünür. Kökeni ve görüşü ne olursa olsun, insana değerler penceresinden bakar. İnsanı kavramanın pek çok şeyi kavramak olduğuna inancı tamdır. Bütün gücüyle insana odaklanmasının sebebi budur. Nasıl ki ironi yaparken ironiye teslim olmamışsa, kurumsal ve toplumsal eleştirilerinde de karamsar bir muhalefete prim vermez. İlhamını hayattan alan bir edebiyatçı olarak değişime, anlamaya ve affetmeye açıktır.

Zaman, yaşama sevinci, ölüm, cinsellik, fetişizm, ihanet, iltimas, ikiyüzlülük, sonradan görmelik, seçkincilik gibi temaları işlediği öykülerinde yozlaşmanın hemen her çeşidine değinir. İmge ve metafor kullanmadığını, felsefi yaklaşımlardan uzak olduğunu söylemek haksızlıktır. Öykülerinde sadece hayvanları değil cansız cisimleri bile konuşturur Taner. Burada imgesel anlatı tutkunlarını açığa düşüren hususi, malzemesini gündelik hayatın içinden, olduğu gibi devşirmesi ve herhangi bir olağanüstülükle tülendirmemesidir. Yoksa “Memeli Hayvanlar”da Freudçu yaklaşımlara yelken açar, “İznikli Leylek”te nihilizmi yoklar, “Konçınalar”da sembol dilini kullanır, “Şişhane’ye Yağmur Yağıyordu”da kelebek etkisini ve hayatın bütünlüğünü imler, “İsteddiği Şarkıyı Dinleyebilmek”te ise radyo üzerinden cesur anlamlara açılan bir metafor kurmayı dener.

Betonlaşmaya Karşı Erken Farkındalık

Haldun Taner’de müstakil olarak üzerinde durmayı gerektiren bir diğer dikkat, bir erken dönem farkındalığı olarak öykülerinde yer bulan doğa özlemi ve betonlaşmaya karşı yükselttiği eleştirel dildir. Taner doğa âşığıdır. Doğanın bozulmamış unsurları olarak hayvanlar öykülerinde âdeta cirit atar. At, kedi, inek, ayı, su aygırı, maymun, flamingo, leylek, martı, serçe, balıkçıl, kırlangıç, baykuş, ağaçkakan, ibibik kuşları, kaplumbağa gibi pek çok hayvan kimi zaman ana unsur, kimi zaman yardımcı unsur olarak, ama her seferinde büyük bir doğallıkla öykülerine girer.

Doğaya dönüş edebiyatı, sanayileşmeyle erken tanışan toplumlarda ortaya çıkmış olsa da, insanın saf kopyası olan tabiatın ve onun cazibesinden beslendiği için her zaman belli ölçüde ilgi uyandırmıştır. Köy ve kır yüceltmesi eğilimlerini tepkisel bir izahla sınırlandırmak, insanın doğayla varoluşsal alışverişini görmezden gelmek anlamına gelir. İlk öykü kitabından son öykü kitabına kadar kesintisiz nefes alıp veren doğa tasvirleri, Haldun Taner'in bu konudaki tutkusunu gösterir. İlk kitabı *Yaşasın Demokrasi*'de "Sebati Bey'in İstanbul Seferi" öyküsünde buram buram bir tabiat sevgisi vardır. Emekli karantina kati-bi Sebati Bey, şehrin curcunasından uzakta, çiçekleriyle baş başa yaşamaktadır. Şehir, onun gözünden seyredilir. Hız, şehir insanını esir almış, ihtiyaçlar ise durup düşünmesinin önünü kesmiştir. İncelik, dikkat ve rikkat kaybolmuştur. "Dünya bu mu, hayat bu mu, diye Sebati Bey düşündü. Bunlar da akılları sıra yaşıyorlar mı? Bu adamlar ne yaparlar? Sabah giderler akşam gelirler. Öğleyin ayaküstü bir şeyler atıştırırlar. Koş bre koş... Koş bre koş... Niye? Beş on kuruş fazla kazanmak için. Kazanıp da ne yapacaklar: Sinemaya, kumara verecekler... Hay aklınıza şaşayım sizin... Yirminci asır medeniyeti dedikleri bu mu? Vah zavallı beni âdem... Vah zavallı nev-i beşer... Sen bugünlere de mi düşecektin?" Öykünün sonunda, elindeki çiçek tohumları şehrin telaşlı insanları tarafından düşürülür ve hoyratça çiğnenir. Katledilen sadece çiçek tohumları değildir. Sevginin, insanın ve tabiatın canına okunmuştur. Bir umut olarak insanı iyiye ve güzele uyandırması beklenen hayret duygusu kaybolmuştur. Son kitabı *Yalıda Sabah*'ta da kitaba adını veren öykü kuşların, köpeklerin, denizin ve ağaçların muhteşem orkestrasıyla başlar. Hayat kendi hâlindeyken pırıl pırıldır. Derken sahneye insan girer ve doğanın berraklığına gölge düşürür.

Haldun Taner'de hayat bir bütünlük içindedir. Tabiatın lehine insana yönelttiği eleştiri, insansız bir doğa özlemine atıfta bulunmaz. Bütünlüğe ihanet eden insan olduğu için insanı kendine gelmeye, bunun için de evvela herhangi bir riyakârlık, ihanet ve görgüsüzlük barındırmayan doğadan ders almaya çağırır. 1951'de yayımlanan *Tuş* kitabında yer alan "Bir Kavak ve İnsanlar" bu anlamda onun en çarpıcı öyküsüdür. Türkiye henüz kapitalizmin aşırı hırsıyla tanışmamıştır. Betonlaşma hastalığı ilk evresinde bile değildir. Öykü sanatçı hassasiyetinin neticesidir. İnsana, üzerine doğru gelen felaketi önceden bildirir. Nitekim Haldun Taner, edebiyatçıyı, duyarlılığı ve bilinci gereği, içinde yaşadığı toplumun bir sismografi olarak görür. Sanatçı, toplumsal haksızlıklardan herkes-ten fazla etkilenir ve tedirgin olur. Edebiyatçı köşe yazarları ya da siyasetçiler gibi davranmaz, polemikten uzak durur. Meramını aktarırken "hikâyenin poli-fonik dünyasının havasına uyması, bu aksaklıklar da gerçeğin bir yanı olduğuna göre onu genel gerçeğin içindeki yerinde ve dozunda vermesi" gerekir. Taner, sanatsal ve estetik kaygının bu yansıtsı zayıflatmayacağını, aksine "genel geçer havası içinde daha inandırıcı, daha etkili, daha vurucu bile yaptığını" savunur.

Öykünün asıl kahramanı kavak ağacı, “sahile bakan dik yamacın üstünde, dağ çiçekleriyle böğürtlenlerin sarmaş dolaş oldukları vahşi bir kırlığın ortasında” yaşamaktadır. Her akşam elinde tespihiyle kavağın altında oturup denizi seyreden ihtiyarın, “Beni o, sahildeki kavağın altına gömün.” vasiyeti yerine getirilir ve ihtiyar oraya defnedilir.

Mevsimler birbiri ardına geçip ilkbahar gelince, köylüler kavakta “kolay kolay anlaşılamayan, kati olarak tespit edilemeyen ve ancak sezilebilen bir bambaşka, bir acayip” değişim görürler. Görünüşünde sanki bir nevi hüviyet beliren kavağa bakan bir kadın, “İhtiyar!” diye haykırır, “İhtiyara benziyor kavak.” Kavağa bakanlar artık o uzun kametli, zayıf ihtiyarı görmüş gibi olmaktadır. İhtiyar böylece çok sevdiği tabiata karışmıştır. Sadece köylüler değil kuşlar, bulutlar, çiçekler ve rüzgâr da eski dostlarının tabiatın parçası olmasına sevinmektedir. Öyküde saf insan ile tabiat arasındaki ahengin altı çizilir. İnsan hırslarından arındığı, maskelerinden kurtulduğu, yani en başa döndüğü zaman kendisini doğayla iç içe bulacaktır. Ağaca karışan ihtiyar adam, doğayla insanın ezeli kardeşliğini çağırır. Kapitalizm bu kardeşliğe izin vermez. Sahile fabrika kurmak için kolları sıvar. Kavak bir sabah “belinde keskin bir testere sızısı ile” uyanır. Fabrikatör onun kesilip telefon direği yapılmasına karar vermiştir. Kuşların, denizin, çiçeklerin isyanı para etmez. Devreye kâr zarar hesabı girmiş, ahenk bozulmuştur. Kışı telefon direği olarak geçiren kavak, bir sonraki ilkbaharda âdeta canlanır. Vücuduna su yürür, üzerindeki boya tabakası pul pul dökülür, orasından burasından beyaz körpe dallar sürgün verir. “Ve bir sabah baştan aşağı yemyeşil yapraklarla donandı.” Fabrikatör öfkelenir, küplere biner, ağacın bunu kendisine inat yaptığını söyler. Maiyetindeki mühendislerle dilim dilim kesilmesini ve ne olur ne olmaz diye yakılmasını salık verir. Bu katliama hırslı kendisi de katılır, eline aldığı baltayla kavağın körpe dallarına vurur. Yakıldıktan sonra küllerini denize atır. “Gerçi ihtiyar kavak şimdi de dalgalara karışıp sahile vurabilir, buhar olup yağmur tanesi şeklinde yine sevdiği kırlara yağabilirdi. Fakat fabrikatörün aklı o kadar incesine pek ermiyordu.”

İhtiyarın ve kavak ağacının dostları o gece sabaha kadar kan ağlar. Kuşlar ise bir plan yapmakla meşgul olur. İntikam diye bağırırlar. İbibik kuşu gönüllü çıkar ve fabrikanın açılış töreninde seçkin davetlilerin huzurunda konuşmak için kürsüye çıkan fabrikatörün yüzüne bir gece evvelinden beri içinde tuttuğu dışkıyı boşaltır. Davetliler kahkahalarla güler. Pişkin fabrikatör, mendiliyle yüzünü gözünü siler ve “Bayanlar, baylar... Şu mesut hadise dahi tesislerimizin memleket için, insaniyet için, efendime söyleyeyim dünya barışı için ne kadar hayırlı, ne kadar uğurlu ve kademli olacağına bir falihayır sayılmaz mı?” der. Üreteceği termosifonların benzerlerine üstünlüğünü saymaya başlar. Öykü, doğanın gerçekte yenilemeyeceğine, böylesi bir savaşın insanı ancak rezil edeceğine dair açık göndermelerle son bulur.

Haldun Taner'e göre tabiat kendinden koparılanın intikamını eninde sonunda alacaktır. Öyküden neredeyse otuz yıl sonra, 26 Mart 1978 tarihli “Doğaya Doğru” başlıklı köşe yazısında ekolojistlere sembol önerisinde bulunur: Bir fabrika bacasına sarılan sarmaşık. Bu manzarayı Salzbug’la Bad Gastein arası tren yolu üzerinde eski bir fabrikanın önünden geçerken görmüştür: “Kırmızı tuğladan fabrika bacasını zamanla yemyeşil bir sarmaşık yukarı kadar şehvetle, sevecenlikle kucaklar.” Bunu önce doğanın endüstriye karşı zaferi diye nitelendiren Taner, bir sonraki cümlede kişiliğinin egemen unsuru olan tevazuuyla sözünü düzeltir: “Zaferi değil de doğanın kendini hatırlatması diyelim. Ben de varım demesi.”

Haldun Taner, tüketim toplumunun çıkmazlarını, endüstri ülkelerinin üçüncü dünya ülkelerini yağma ederek sağladığı zenginliği, ağır sanayinin öncelenmesini, atom programlarını, ziraatın bile sanayinin emrine verilmesini vefat ettiği 1986 yılına kadar köşe yazılarında ısrarla gündeme getirmiştir. İnsanın doğayı tahrip etmesini bindiği dalı kesmesine benzetmiş, kapitalizmin şehirleri ve insanı yozlaştırmasına karşı tabiatı yani hayatı savunmuştur.

Tuş kitabında yer alan “Kooperatif” öyküsünde de, toplumu ve şehri ifsat eden ilk sapmanın izini sürer Taner. Öykü, kır ortasında sekiz evden müteşekkil bir mahalleden bahseder. Anlatı, şehir ve şehrin gürültüsünden uzak bir ütopya tasviriyle başlar. İnsanlar hem birbirlerine karşı hem de toprağa karşı içtenlik doludur. Hayat bütün güzelliğiyle kır ortasında parıldar. Derken nüfuzlu zevat, çevrelerinden arazi satın almaya başlar. Belediye derhâl mahallenin imarına ve ihyasına girer. Toprak yola asfalt döker, havagazı, su elektrik getirir. Kısa zamanda modern bir sayfiye ortaya çıkar. İlk mahallenin eski sakinleri modern hayatın imkânlarına kavuşmaktan memnundurlar. Tozdan topraktan kurtulmuşlardır. Fakat çok geçmeden kıskançlık baş gösterir. Eskiden aileler arasında dostluğu pekiştiren çocuklar bu sefer hasedin ve kinin müsebbibi olurlar. Kıyafet yarışı başlar. Her biri diğerinden aşağı kalmayayım ister ve borçlanma başlar. “Rekabet mikrobu nereye girmiş de orada dedikodu ve nifak yaratmamış!” Kocalar doldurulur, çocuklar kışkırtılır. Kır ortasındaki ütopya üçüncü yılın sonunda distopyaya dönüşmüştür. İnsanlar, “medeniyet icabı, sabahleyin birbirlerine sövüp akşamüstü arkadaşça poker çevirmeyi öğrenmişlerdi artık.” Böylesi bir sahtelik elbette ahlaki çöküntüye de kuluçka olacaktır. Artık mahallenin ilk sakinleriyle sonradan gelenler arasında bir fark kalmamıştır.

Haldun Taner, hayatı boyunca kırsal yaşam özlemi içinde olmuş, ekolojik dengeye dikkat çekmiştir. Kimi ekolojistlerin “büyük kentlerin, dolayısıyla tüketime kışkırtılmış kentlilerin çılgın gidişinden sıyrılıp” köylere, kıyılara, dağlara yerleşmesinden hayranlıkla bahseden Taner, kırlarda “kentlerin beton hastalığının” yerini “toprağın ve tahtanın sıcaklığına” bıraktığını söyler.

Doğaya dönüş onun hiçbir zaman gerçekleştiremediği bir hayaldir. Bunu becerebilmenin “insanı nice budalaca ihtirastan ve hatadan koruyacağına”,

“başlıbozuk bir düzenin emrinde bir kul olmaktan çıkaracağına” inanır. Taner nasıl ki öykülerindeki gerçekçilikten taviz vermezse bu konuda da dürüstlükten ödün vermez. Kırsal bölgelerde yaşayan insanlara yahut hayatının bir döneminde cesur bir karar alıp kırsala yerleşenlere gıpta ettiğini söyleyen Taner, “Gıpta bir acz ifadesidir. Güçlü insan gıpta etmez, gıpta ettiği şeylere varmak için olanak yaratır. O gıpta ettiğim dostlarım kentlerdeki yaşamlarının anlamsızlığının farkına varıp günün birinde cesur bir karar alabildiler.” ifadelerini kullanır. Çaresizlik içinde, kendisinin böyle bir karar alamadığını söyler: “Büyük kentin birbirinden hırçın, yırtıcı, hırslı, sabırsız, hoyrat insanlarından kopamayacak durumda olduğum için -olsa olsa- platonik, nostaljik ya da romantik bir ekolojistik taslayabilirim.”

Büyük kentlerin tutarsız yaşamından bezmenin kolay olduğunu, doğada kendine kurtuluş olanakları bulmanın da çekici gelebileceğini ama asıl zor olanın bundan sonrası olduğuna dikkat çeker: “Büyük kente ve oradaki ilişkilerimize bir son vermek kararını alacak yüreklilik ve bunda direnecek irade ister. Yani bir kırsal bölge seçip, oraya gidip yerleşmek, uyuşmak ve yaşamak gerekir. En zor aşama da bu sonuncusudur.” Bu zorluğun başından bilinmesi gerektiğini, aksi hâlde her romantik özlem gibi çabucak düş kırıklığına dönüşebileceğini söyler.

Vefatından 4 yıl önce “Bir Ada Arıyorum” başlıklı köşe yazısında (4 Temmuz 1982) şunları söyler: “Bir ada arıyorum. Rakamlardan uzak mı uzak. Para pul, kâr zarar konuşmak yasak. Bir ada ki bankeri yok, yüksek faizi yok. Tahvil, senet, karşılıksız bono, sertifika, çifte faiz bilinmez. O adada akıllılar yolunu bulup safdilleri sömürmez. Dar gelirli her fırsatta okkanın altına gitmez. Dar gelirli yok ki zaten, herkes eşit, tok gözlü. Tüketim hırsı yok edilmiş. Doğanın verdiği yeter. Aç açık yok ki ortada. Açgözlülük bilinmez.”

Yazının sonunda ise doğaya dönüşün artık bir hayal olduğunu ama değerli bir hayal olduğunu açıkça itiraf eder: “Dünyanın hiçbir yerinde yok böyle bir ada biliyorum. Olamaz da. Tabiat-ı eşyaya aykırıdır. Biliyorum, olmadığı için de bari iki gece üst üste o adanın düşünde avunayım istiyorum. Bazen iyimser düşler de güç vermez mi insana?”

PYOTR KROPOTKİN

Almancadan çeviren: Burak Ş. Çelik

A. P. ÇEHOV¹

Çağdaş Rus roman yazarlarından A. P. Çehov şüphesiz en özgün olanıdır. Bu tarz, sadece bir özgünlük değildir. Elbette onun üslubu, tüm büyük sanatçılarda olduğu gibi kişiliğinin mührünü taşır ama o, okuyucularını herhangi bir üslup oyunuyla şaşırtmaya çalışmamıştır. Onları muhtemelen küçümsemiştir ve Puşkin, Turgenyev ve Tolstoy gibi aynı basitlikle yazmıştır. Romanları için de hiçbir özel içerik seçmemiş, kendini de herhangi bir sınıfın sözcülüğüne adamamıştır. Aksine, Çehov gibi çok az yazar Rus toplumunun tüm tabakalarından, bölümlerinden ve alt bölümlerinden bu kadar çok çeşitli adamları ve kadınları işlemiştir. Ve Çehov tüm bunlarla sanatında, Tolstoy'un dediği gibi, kendinden bir şeyler sunar. O sadece Ruslar için değil, aynı zamanda tüm Avrupa hatta tüm dünya için yeni bir duygu tınlatmıştır. Onun en yakın akrabası Guy de Maupassant'dır ama bu sadece bazı kısa hikâyelerde ikisi arasında var olan bir akrabalıktır. Çehov'un yazma biçimi, özellikle tüm kısa hikâyelerinin, kısa romanlarının ve dramalarının yazıldığı ruh hâli tamamen özgündür. Sonra iki yazar arasında, çağdaş Fransa ve Rusya arasında ülkemizin erken dönemde geçtiği her özel gelişim döneminde olan bütün fark ortaya çıkmıştır.

Çehov'un yaşamı birkaç cümleyle verilebilir. O 1860 yılında Taganrog'da (Güney Rusya) dünyaya gelmiştir. Babası aslında serf sahibidir ama görünüşe göre özel, ticari bir yeteneğe sahiptir ve erken yıllarında kendini kurtarmıştır. O, önce oradaki lisede, sonra Moskova'daki üniversitede oğluna iyi bir eğitim

vermiştir. “Bu dönemin zorlukları hakkında bir şey bilmiyordum” diye yazmıştır Çehov bir defasında kısa bir biyografik yazıda ve şöyle devam etmiştir “ve ben neden tıp fakültesini seçtiğimi doğru hatırlamıyorum ama bu seçimden dolayı asla pişman değilim.” O asla faal bir doktor olmamıştır; fakat bir yıl Moskova’daki küçük bir köy hastanesinde, daha sonra 1882 yılının kolera salgısını esnasında ilçenin tıbbi ekibinin başında durmaya gönüllü olmuştur. O esnada her sınıftan ve karakterden adam ve kadından oluşan dünyayla yakın temasa geçmiş ve kendisinin de dediği gibi doğa bilimleriyle ve bilimsel düşünce biçimiyle yaptığı tanışma sonraki edebî çalışmalarında ona çok yardımcı olmuştur.

Çehov edebî kariyerine çok erken başlamıştır. Üniversite öğreniminin ilk yılında (1879) (Tschechonte takma adıyla) bazı haftalık dergiler için kısa mizahi hikâyeler yazmaya başlamıştır. İlk kısa hikâyeleri küçük bir ciltte toplandığında ortaya çıkan ilgi ve en iyi Rus eleştirmenlerin (özellikle Michailovski’nin) genç romancı hakkındaki yazdıkları yaratıcı dehasına katkı sağlamıştır. Onun ele aldığı hayatın problemleri yıldan yıla daha da derinleşmiş, karmaşıklaşmış ve elde ettiği form daima daha büyük sanatsal mükemmelliği göstermiştir. Çehov 1904 yılında kırk dört yaşında öldüğünde yeteneği çoktan olgunluğa erişmişti. Son çalışması -bir drama- ince şiirsel bir konum ve şiirsel melankolinin iyi tamamlanmış yaşam hakkındaki sevince duyulan özlemle öyle bir harmanlanmasını içerir ki bu çalışmada yeni bir yaratım periyodunun başlangıcına göz kırptır gibi olur. Veremden öldüğü o zamanlar elbette bilinmiyordu.

Hiç kimse günümüz medeniyetindeki insan doğasının hatalarını ve özellikle ahlaksızlığı ve günlük yaşamın bulaşıcı tüm alçaklığı karşısında eğitimlilerin iflasını anlatmayı Çehov kadar iyi başaramamıştır. “Entelektüellerin” imhasını muhteşem bir güçle, çok yönlülükle ve etkileyicilikle aktarmıştır o ve yeteneğinin başlıca özelliği buradadır.

Çehov’un hikâyeleri kronolojik sırasıyla okunduğunda onda coşkun bir yaşam gücüyle ve gençlik mizahıyla dolu bir yazar görürsünüz. Hikâyeler çok kısadır, çoğu üç dört sayfadan uzun değildir ama bulaşıcı bir kahkahaya neden olurlar. Onlardan bazıları sırf saçmalıktan ibarettir ama kalpten gülmekten kaçınılamaz; çünkü aptalca ve imkânsız şeyler dahi taklit edilemez bir çekicilikle yazılmıştır. Ve sonra yavaş yavaş, bu şakanın ortasında hikâyede ele alınan kişilerin kimisinde kalpsiz bir alçaklık tonu bulunur ve yazarın kalbinin acıyla attığı hissedilir. Yavaş yavaş, kademeli olarak bu sıkıntı daha sıklaşır, daima daha açıkça ortaya çıkar, tesadüfi olmaktan çıkar ve hikâyenin sonunda, romanda her şeyi bastırana kadar sahici olur. Bu, genç bir kızı onu sevdiğine ikna etmek isteyen genç bir adamın pervasız merhametsizliği olabilir. Bu -merhametsizlik ve yaşlı bir profesörün ailesindeki en sıradan insani hislerin noksanlığı- merhametsizliğin ve alçaklığın benzer sıkıntısını, artırılmış insani hislerin -ya da bundan

daha fazlasının- eksikliğini, “entelektüellerin” hakiki entelektüelliğini ve ahlaki iflasını daima yineleyebilir.

Çehov’un kahramanları asla daha iyi şeyler duymuş ya da asla bir cahil ve zevksizin en alçak tabakasından daha iyi düşünceler tasarlamış insanlar değillerdir. Hayır, onlar böyle sözleri asla duymamışlardır ve kalplerinin duyduklarından daha hızlı attığı bir zaman vardır. Ama günlük yaşam tüm bu tür hisleri öldürmüştür, onun yerini duygusuzluk almış ve şimdi ümitsiz bir alçaklık arasında sadece gelişigüzel varlığı vardır. Çehov’un anlattığı alçaklık kendi gücüne olan inanç kaybıyla ve yavaş yavaş tüm bu parlak umutların ve her işin çekiciliğini oluşturan yanılsamaların kaybıyla başlar ve sonra adım adım bu alçaklık hayatın tüm kaynaklarını bozar: Kırılmış ümitler, kırık kalpler, kırık güçler... İnsan bir dereceye ulaşır, günden güne aynı eylemleri tekrarladığında ve yatağa gittiğinde, zamanını herhangi bir şekilde öldürdüğünde mutlu olur. O, tamamen zihinsel duygusuzluk ve ahlaki kayıtsızlıkta yavaş yavaş çöker. Çehov’un bize, tekrarlamadan farklı toplum tabakalarından verdiği örneğin zenginliği, okuyucuya bunun, tüm medeniyetin ve yazarın bize açtığı bir dönemin çöküşü olduğunu söylüyor görünür.

Çehov ve Tolstoy

Tolstoy, Çehov’un, romanları defalarca severek okunan az kişiden biri olduğu hususunda derin bir açıklama yapmıştır. Bu çok gerçektir. Küçük bir hikâyeye, kısa bir roman yahut bir drama olsun Çehov’un hikâyelerinden her biri unutulmazdır. Aynı zamanda bunlar, muhteşem bir şekilde ifadenin derinleşmesine etki eden öyle çok özenli detay içerir ki tekrar okunmada daima yeni bir tat bulunur onlarda. Çehov kesinlikle büyük bir sanatçıydı. Ayrıca hikâyelerinde ortaya çıkan her sınıftan adam ve kadınların çeşitliliği ve ele alınan psikolojik konuların

çeşitliliği şaşırtıcıdır. Ve her hikâyeye ayrı ayrı yazarın o kadar çok mührünü taşır ki onların önemsizliğinde Çehov’un kendi bireyselliği ve tarzıyla, onun kişi ve nesneleri görüşüyle tekrar fark edilir.

Çehov asla uzun romanlar ya da romanslar yazmaya çalışmamıştır. Onun alanı, içinde büyük şeyler sunduğu kısa hikâyeye olmuştur; o bu hikâyelerde kahramanlarının tüm hikâyesini asla beşikten mezara aktarmaz. Kısa hikâyeye bunun için uygun olmazdı. O, bu hayattan sadece bir anı, bir dönemi alır ve

onu öyle bir biçimde anlatır ki anlatılan insan tipleri daima okuyucunun hafızasında yer eder ve okuyucu sonra bu tiplerin canlı örnekleriyle karşılaştığında elinde olmadan şöyle bağırır: “Ama bu, Çehov’un ‘Ivanoff’u ya da Çehov’un ‘Duschetschka’sıdır (“Lienling (The Darling”)). Yirmi sayfalık bir mekânda ve tek bir bölümün sınırları içinde komplike, psikolojik bir drama ve karşılıklı ilişkilerin bir dünyası açılır. Örneğin çok kısa ve etkili hikâyesi olan *Aus der Praxis eines Arztes*’i [Bir Doktorun Tecrübesinden] ele alalım. O, içinde aslında hiçbir şey anlatılmayan bir hikâyedir. Bir doktor, annesi büyük bir dokuma fabrikasının sahibi olan bir kızı görmek için davet edilir. Onlar büyük gösterişli bir evde, fabrika binalarının yakınında ve onların arasında otururlar. Kız tek çocuktur ve annesi tarafından taparcasına sevilir ama mutlu değildir; belirsiz düşünceler ona ıstırap verir ve o bu atmosferde boğulur. Anne de mutsuzdur; çünkü kızının mutsuzluğunu hisseder ve evdeki tek mutlu insan kıza şimdi bir tür musahiplik görevi yapan ve gerçekten lüks yaşamdan ve zengin bir tablodan zevk alan eski mürebbiyesidir. Doktordan geceyi orada geçirmesi istenir ve uykusuz hastasına onun bu çevrede kalmaya mecbur olmadığından ve gerçekten gayretli bir insan için dünyada hoş faaliyetler için çok fırsatlar bulunduğu bahseder. Doktor ertesi sabah evi terk ettiğinde kızın üzerinde beyaz bir elbise vardır ve saçında bir çiçek takılıdır. Çok ciddidir ve onun yeni bir yaşamın başlangıcı hakkında düşündüğü tahmin edilebilir. Bu kıt eylemin içinde amaçsız, cahil ve zevksiz yaşamın dünyası, yani fabrika hayatının ve orada içine nüfuz eden ve dışarıdan destek bulan yeni bir özlemin dünyası okuyucunun gözleri önünde açılır. Her şey küçük bölümden okunabilir. Işğın kısa bir süreliğine üzerine odaklandığı dört ana kişi çarpıcı bir açıklıkla görünür. Ve aydınlık nokta etrafında kaybolmuş resmin görmekten çok, tahmin edilebilen puslu taslaklarında anlatılan anların ve geleceğin karışık insan ilişkilerinin tüm dünyası keşfedilir. Işıklı yerde figürlerin çeşitliliğinden ya da kalanın belirsizliğinden herhangi bir şey götürülürse resim bozulurdu. Bu neredeyse Çehov’un tüm hikâyeleri için geçerlidir. Birkaç elli sayfa uzunluğunda olsalar bile aynı karaktere sahiptirler.

Çehov’un köylü yaşamını anlattığı hikâyeleri de vardır. Ama köylüler ve köy yaşamı onun asıl konuları değildir. Onun gerçek alanı “entelektüellerin dünyası”dır. Yani Rus toplumunun eğitilmiş ve yarı eğitilmiş çevresinin dünyası onun esas alanıdır ve o bunu mükemmel bir şekilde bilir. Onların iflas etmiş durumunu, ayağa kalkmanın onlara düşen büyük tarihî problemini çözmedeki yeteneksizliğini ve onların muazzam çoğunluğunun karşısında yenildiği günlük yaşamın rezaletini gösterir Çehov. Gogol’un zamanından beri Rusya’da hiçbir yazar insani sefaletini onun çeşitli görünme biçimlerinde böyle muhteşem anlatmamıştır ve ikisi arasında çok fark vardır! Gogol genellikle göze çarpan ve sık sık saçmalığa

dönüşen dış alçaklığı ele almıştır. Öyle ki bu birçok durumda gülümsemeye ya da kahkahaya yol açar. Ama gülme daima uzlaşma için bir adımdır. Çehov bizi önceki hikâyelerinde de güldürür ama yaşı ilerlediğinde ve hayata daha ciddi baktığında gülme de ortadan kaybolmuştur. İnce bir mizah kalmasına rağmen yazarın, gülmeye değil acıya yol açan alçaklığın, cahilliğin ve zevksizliğin bir türünü ele aldığı hissedilir. Canlı gözlerinin kaşları arasındaki derin kırışıklık onun dost yüzü için karakteristik olduğu gibi “çehovvari üzüntü” de onun hikâyeleri için karakteristiktir. Ayrıca Çehov’un anlattığı alçaklık Gogol’un tanıdığından daha derindir. Gogol’un yetmiş yıl önce bilemediği modern, eğitilmiş insanların ruhlarında derin çatışmalar devam etmektedir. Çehov’daki “üzüntü” Gogol’un satirlerindeki “görünmez gözyaşlarından” çok daha hassas ve rafine bir doğadır. Çehov, Rus yaşamının karanlık sayfalarını çok iyi *gören*, kötülüğe karşı isyana cesaret eden genç insanların küçük azınlığına katılan Rus “entelektüellerinin” bu kitlesinin temel suçunu herhangi bir Rus romancıdan daha iyi anlar. Bu bağlamda sadece bir yazar, aslında bir kadın, Hwoschinskaja (Krestowsky takma adıyla), Çehov’la aynı konumda değerlendirilebilir. O daha çok, şiirsel zihninin her sınırlarıyla birbirinden güçlü bir avuç adam ve kadının dışında Rus “entelektüellerinin” gerçek lanetini onun iradesizliğinde ve onun arzularının yetersiz güçlerinde kabul ettiğini hissetmiş ve bilmiştir. Belki o bunu kendi içinde hissetmiştir. Ve ona bir keresinde (1894 yılında) bir mektupta “Bir Rus günümüzde ne istemelidir?” diye sorulduğunda cevap olarak şöyle yazmıştır: “İstemek! -onda her şeyden önce istek eksiktir- karakter gücü. Bu ağlamaklı kararsızlıktan bıktık.”

Güçlü arzulardaki bu eksikliği ve bu istek zayıflığını o daima kahramanlarında anlatmıştır. Ama bu tercih onun mizacının ve karakterinin sadece bir tercihi değil, aksine onun döneminin doğrudan bir sonucudur.

Çehov, 1879’da yazmaya başladığında henüz on dokuz yaşındadır. En iyi yıllarında Rusya’nın 19. yüzyılın ikinci yarısında yaşadığı en kötü dönemleri yaşamış olan kuşaktır. 2. Alexander’ın trajik ölümüyle ve oğlu 3. Alexander’ın tahta geçişiyle tüm çağ, ilerici işlerin ve parlak ümitlerin dönemi kesin bir sona ulaşmıştır. Yetmişli yıllarda politik sahaya girmiş ve parola olarak: “Halk ile olun!” sloganını seçmiş olan bu genç kuşağın tüm muazzam çabaları, kurbanları şimdi kalelerde ve Sibiry’a’nın karla kaplı alanlarında inleyen acı bir yenilgiyle sonuçlanmıştır. Evet, bundan çok daha fazlası! Yetmişli yıllarda Herzen, Turgenyev ve Çernişevski’nin kuşağı tarafından gerçekleştirilmiş olan serfliğin kaldırılması dâhil tüm büyük reformlar, şimdi 3. Alexander’ın etrafında toplanmış gerici unsurlar tarafından hata olarak ele alınmaya başlanmıştır. O, kitlelerin tembelliğini kırmada ya da tarihin gidişini etkilemede ve yüksek idealler ve üzücü gerçeklik arasındaki uçurumu doldurmada yeteneksiz olduğu sonuca ulaştığında bir Batı Avrupalı asla ümitsizliğin derinliğini ve Rus toplu-

munun entelektüel bölümünü on-on iki yılda bu çifte yenilgiden sonra ele geçiren umutsuz üzüntüyü anlamayacak. Bu bakış açısıyla bakıldığında seksenli yıllar da belki Rusya'nın son yüz yılda yaşadığı en karanlık dönem olmuştur. Ellili yıllarda “entelektüellerin” en azından kendi güçlerine tam inançları vardı; onlar şimdi bunu bile kaybettiler. Bu dönemde, Çehov'un yazmaya başladığı ve anın ruh hâlini hisseden ve ona tepki gösteren gerçek şair olarak bu çöküşün, Rus toplumunun eğitilmiş bölümünde bir kâbus gibi asılı duran “entelektüellerin” bu iflasının gerçek şairi olmuştur. Ve yine büyük şair olarak tüm bunları, cahil ve zevksiz alçaklığı, böyle özelliklerde resmetmiştir. Öyle ki onun resmi daha yaşayacaktır. Cahillik ve zevksizlik nispeten Zola'nın tasvirlerinde yüzeyseldir. Belki de Fransa bile o zamanlar Rus “entelektüellerinin” iligini sömüren kötülüğü bilmiyordur.

O tüm bunlarla kelimenin asıl anlamında hiçbir şekilde bir karamsar değildir; umutsuzluğa düşseydi “entelektüellerin” iflasını kaderin bir zorunluluğu gibi kabul ederdi. Bir kelime, örneğin “fin de siècle”², onu teselli edebilirdi. Ama Çehov bu tür kelimelerden hoşlanmaz çünkü o, daha iyi bir yaşamın mümkün olduğuna ve geleceğine sıkıca inanıyordu. “Çocukluğumdan beri” diye yazmıştır samimi bir mektupta ve şöyle devam etmiştir: “ilerlemeye inandım çünkü beni kırbaçladığınız ve bunu yapmayı bıraktığınız zaman (altmışlı yıllar) arasında muazzam bir fark vardır.”

Çehov'un, *Iwanoff* [İvanov], *Onkel Wanja* [Vanya Dayı] ve daha iyi bir geleceğe olan inancının yıllarla birlikte içinde nasıl arttığını açıkça gösteren *Der Kirschgarten* [Vişne Bahçesi] adında üç draması vardır. İlk dramanın kahramanı olan Iwanoff “entelektüellerin” (yukarıda bahsettiğim) iflasının kişileştirilmesidir. Iwanoff bir keresinde yüksek ideallere sahip olmuştur, onlardan bahseder ve Çehov'un, Turgenyev'in gerçek mirası olarak görüldüğü bu ince entelektüel tiplerden biri olan ve büyük çabalar sarf eden bir kız olan Saşa'ya âşık olur. Adamın ona âşık olmasının nedeni bu çabadır. Ama Iwanoff tükendiğini, kızın onda artık olmayan kişiyi sevdiğini, kutsal ateşin onun içinde sadece yerine konulamaz daha iyi yılların anısı olarak parıldadığını kendisi bilir. Ve drama doruk noktasına ulaştığında ve Saşa ile yaptığı evlilik kutlanması gerekirken Iwanoff kendini vurur. Karamsarlık galip gelir.

Vanya Dayı da iç karartıcı bir şekilde biter ama onda hafif bir umut ışığı vardır. Drama kültürlü “aydınların”, özellikle bu sınıfın baş temsilcisinin, herkesin kendini onun için feda ettiği ve sanatın kutsanmış problemleri hakkında güzel sözler yazmaktan başka hayatı boyunca hiçbir şey yapmamış olan ailenin küçük tanrısı olan profesörün, tam bir çöküşünü gösterir. O mükemmel bir egoist olarak kalır. Ama dramanın sonu başkadır. Kendini profesör için feda eden kız, Saşa'ya karşı olan Sonya, sonsuz sevginin halesi içinde sonlarda ortaya çıkışına

kadar az çok dramanın arka planında kalır. O, sevdiği adam tarafından ihmal edilir. Coşkulu biri olan bu adam, güzel bir kadını (profesörün ikinci karısını) sadece hayatın zorluklarına katlanan karanlık kitlelere yardım ederek Rus köy yaşamının karanlığına ışık getiren bu işçilerden biri olan Sonya'ya tercih eder.

Drama sadakatin üzücü sonunda ve Sonya'nın ve amcasının fedakârlığı içinde biter. "Bu hiçbir şeye yardım etmez" der Sonya ve devam eder "Yaşamak zorundayız! Wanya Dayı, yaşayacağız. Günlerce ve gecelerce yaşayacağız; kaderimizin bize yüklediği acılara sabırla katlanacağız; biz diğerleri için çalışacağız, şimdi, sonra, bizim yaşımızda hiçbir rahatlığı bilmeyeceğiz, saatimiz geldiğinde mırıldanmadan öleceğiz ve orada mezarın ötesinde rahat bulacağız."

Burada umutsuzluk içinde kurtarıcı bir özellik vardır. Sonya'nın çalışma yeteneğine ve kendi mutluluğunu düşünmeden bu çalışmayı bitirmeye yönelik bir hazırlığa olan inancı kalır.

Rus yaşamı kasvetini daha az kaybeder, endüstriyel merkezlerin işçi sınıfları arasındaki eğitilmiş gençlerin ülkemizin daha iyi bir geleceğe erişmesi için hemen katıldığı hareketin başlangıcında ümitler tekrar yeşermeye, "entelektüeller" tekrar canlanır ve büyük bütünlük, Rus halkı, özgürlüğü kazanmak için kendilerini feda etmeye hazırdır. Çehov da, tüm bu olanlarla aynı oranda ümit ve iyimserlikle geleceğe bakmaya başlar. Vişne Bahçesi onun son eseridir ve bu dramının son sözleri daha iyi bir gelecek için umutlarla doludur. Ağaçlar tamamıyla çiçek açtığında ve bülbüller çalılıklarda öttüklerinde asil bir toprak ağasının tam bir masal bahçesi olan vişne bahçesi bir para babası tarafından acımasızca kesilmiştir. Hiçbir çiçek, hiçbir bülbül önemli olmamıştır, bunların yerine sadece paraya ehemmiyet verilmiştir. Ama Çehov geleceğe bakmaya devam eder: o, toprağı yeni ellerde görür ve aynı yerde yeni bir bahçe, herkesin yeni bir çevrede yeni bir mutluluk bulacağı bir bahçe yetişir. Tüm hayatı sadece kendileri için olan onlara, hiç kimse böyle bir bahçe yetiştirememiştir ama yakında bir gün bu, kahraman Anya ve arkadaşı "ebedî öğrenci" gibi insanlar tarafından yapılacak...

Tolstoy'un dediği gibi Çehov'un etkisi daha sürecektir ve onun şanı Rusya ile sınırlı kalmayacaktır. O, kısa hikâyeye ve insan yaşamını ele alan türüne öyle bir önem vermiştir ki Rus edebiyatının reformcusu olmuştur. Rusya'da daima onu bu ekolün başı olarak kabul eden bir sürü taklitçi olmuştur; fakat onlar da aynı taklit edilmez şiirsel hisse, anlatımın aynı samimi çekiciliğine, doğa sevgisinin bu özel türüne ve her şeyden önce Çehov'un gözyaşları altındaki gülümsemelerinin güzelliğine, onun şahsiyetiyle ayrılmaz bir bütünlüğe sahip tüm özelliklere sahip olacaklar mı?

Çehov'un dramalarına gelecek olursak onlar Rus sahnesinin hem başkentteki hem de taşradaki en sevilen yapıtlarındandır. Onlar sahneye olağanüstü bir

şekilde uygundurlar ve derin bir etkiye sahiptirler ve Moskova Tiyatrosu gibi muhteşem yerlerde oynandıkları zaman -geçenlerde Vişne Bahçesi olduğu gibi- dramatik olaylar olmuştur.

Çehov belki de şu anda Rusya’da genç yazarlar arasında en popüler olanıdır. Yaşayan yazarlardan bahsederek Tolstoy’dan hemen sonra konumlandırılmalıdır ve onun eserleri olağanüstü bir şekilde çok okunur. Çehov’un eserlerinin tam baskıları fevkalade bir biçimde on-on dört ciltte satılırken Alacakaranlıkta, Üzgün İnsanlar gibi farklı başlıklar altında yayımlanmış hikâyelerinin tek cildi on-on dört baskı yapmıştır. Haftalık bir dergide ilave olarak yayımlanan son baskısından, bir yılda iki yüz binden fazla baskı piyasaya çıkmıştır.³

Çehov Almanya’da derin bir etkiye yol açmıştır; onun en iyi hikâyeleri birden fazla defa çevrilmiştir. Öyle ki kısa bir süre önce Berlinli en iyi eleştirmenlerden biri şöyle haykırmıştır: “Çehov, Çehov ve sonsuzluk!” O, İtalya’da da çok okunmaya başlanmıştır. Ve en çok okunan şu anda Rusya dışında bilinen kısa hikâyeleridir. Onun dramaları oldukça “Rusça” görünür ve onların, iç muhalefetin bu tür dramalarının dönemin hiçbir karakter özelliği olmadığı Rus sınırlarının ötesinde bir seyirci kitlesi yakalamaları oldukça zordur.

Toplumun gelişiminde herhangi bir mantık olsaydı, edebiyat yeni bir yön almadan ve yaşamda çoktan görünmeye başlamış yeni tipler yaratmadan önce Çehov gibi böyle bir yazarın ortaya çıkması gerekirdi. Her hâlükârda etkili bir veda sözü söylenmeliydi ve Çehov bunu yapmıştır.

¹ Bu yazı Pyotr Kropotkin’in *Rus Edebiyatında İdealler ve Gerçeklik* adlı kitabından alınmıştır. Bu kitap yakında Hece Yayınlarından çıkacaktır.

² Fransızca, yüzyılın sonu. (ç.n.)

³ Bu satırlar yazıldığında Çehov tanınmış biri olarak ölmüştür.

FİLMÖYKÜ

HATİCE BİLDİRİCİ

ESARETİN BEDELİ

Yaşam, sanatı destekleme sistemi değildir. Bunun tam aksidir.
Stephen King, *Yazma Sanatı*

Yönetmen Frank Darabont, *Esaretin Bedeli*'ni (The Shawshank Redemption) tamamladığında sinema tarihinin en önemli filmlerinden birini bitirdiğini aklından katıyen geçirmiyordu. Senaryoyu Stephen King'in "Rita Hayworth and Shawshank Redemption" adlı uzun öyküsünden uyarlamıştı. Genç

sinemacıları desteklemek amacıyla öykülerini onlara ücretsiz vermekten çekinmeyen King, bu işe de öyle bakmış; Darabont'a diğer gençlerden daha fazla inanmakla beraber, sinemanın başyapıtlarından birinin altına kendi imzasını da yerleştirdiğini tahmin etmemişti.

Stephen King, "Yetenekli veya yeteneksiz olmaları benim için fark etmiyordu. Yıllarca bana verilen şeyin, karanlıkta geçen mutlu saatlerin birazını geri vermeye çalışıyordum." der bir söyleşisinde. Daha önce "The Woman

in the Room” isimli öyküsünün Frank Darabont tarafından yapılan uyarlamasını beğenmiş olan King, “Rita Hayworth ve Shawshank’in Kefareti”nin film yapım haklarını Darabont almak istediğinde, bu teklife sıcak bakar. Ancak senaryoyu okuduğunda yapımcıların bu filme yatırım yapmayacaklarını düşünür.

Bunun sebebini de şöyle sıralar: senaryoda yeterince aksiyon olmaması, karakter kurgularına fazla odaklanılması, aktörlerden birinin (Morgan Freeman) dış sesinin film boyunca kullanılması gibi eskimiş yöntemlere başvurulması.

Film 1994’te tamamlandığında eleştirmenlerden olumlu yorumlar almaya rağmen gişede batır. 35 milyon dolara tamamlanan film, 18 milyon dolar hasılatıyla beyaz perdeden kısa zamanda çekilir. (Aynı dönemde gösterimde olan “Salak ile Avanak” 100 milyon doların üzerinde hasılat yapmıştır.) 1994 Akademi Ödülleri’ne yedi dalda aday olur ve hiçbirini kazanamaz. Filmin izleyicisi ile karşılaştığı bu ilk aşama, bir bakıma başarısızlık hikâyesidir ancak başarı, aynı filmin konusunda olduğu gibi, bu başarısızlıkların üzerine kurulur. Âdeta zaman, *Esaretin Bedeli*’ni kadife bir kumaş gibi parlatır. 1995 yılında ev sinemasının yıldızı olan film, orta hâlli Amerikan halkını kalbinden vurur. Kısa sürede dünya çapında da ün kazanır. Ağır koşullara sahip bir hapisanenin, daha çok karanlık dehlizlerinde ve sadece erkek dünyasına dayanan olay örgüsüne rağmen *Esaretin Bedeli*, bugün Amerikan Film Enstitüsünün hazırladığı “En İyi 100 Film” listesinde ve İMDB’nin ilk sırasında durmaya devam ediyor.

Peki, nedir bu filmi yıllar geçtikçe değerli kılan; onu listelerin başına çeken izleyicideki karşılığı? İnsanın hangi trajedisini işaret ediyor? Ona ne vaat ediyor? Hangi merak unsuru tekrar tekrar izlenmesini sağlıyor? Stephan King öyküsünden uyarlandığından yani arkasında büyük bir yazarın cevheri gizli olduğundan mı kıymet kazanmaya devam ediyor?

Burada yönetmenin başarısından önce öykünün kurgusundaki tutarlılığın ve temanın kavrayıcılığının belirleyici rol oynadığını görürüz. Stephan King, Guinness Rekorlar Kitabı’na göre yaşayan yazarlar arasında kitapları en çok sinemaya uyarlanan isim olarak gösteriliyor. King’in elliden fazla roman ve öyküsü; dizi, kısa film ve sinema filmine uyarlanmış. Bunlardan biri olan ve kısa roman sınırlarına da girebilecek uzunluktaki novella diye tabir edebileceğimiz “Rita Hayworth and Shawshank Redemption” isimli öyküsü gerilim ve korku izleklerinden uzak duran, King’in dram olarak tabir edilebilecek nadir eserlerinden biri. Bu öykü, King’in 1982 yılında yayımladığı dört mevsimi simgeleyen ve dört novelladan oluşan “Different Seasons” adlı kitabında yer alır.¹

Öykü ve filmdeki iskelet yapı kısaca şöyledir: Başarılı bir banka müdürü olan Andy Dufresne (Tim Robbins) eşi tarafından aldatılmaktadır. Andy; eşinin, âşığıyla buluştuğu bir gece alkolün de verdiği cesaretle silahına mermileri doldurur ve onların bulunduğu evin önüne gider. Aracından hışımla iner. Eşi ve âşığı o gece yataklarında dörder kurşunla öldürülür. Olay yeri incelemeleri Andy'yi işaret eder. Andy mahkemede suçsuz olduğunu iddia eder ancak bunu ispatlayamaz ve iki kez ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına çarptırılır. Shawshank hapishanesine gönderilir. Filmin ikinci yarısında katilin bir başkası olduğu ortaya çıkar. Ancak bunu ispatlama imkânı hapishane müdürünün zorbalığı ile elinden alınır. Andy burada 20 yıl kalır ve sonunda kazdığı tünelden kaçarak hak ettiği özgürlüğe kavuşur. İşte bu yirmi yıl boyunca olanları öyküde ve filmde takip ederiz.

Andy Dufrense, bu yirmi yılda defalarca tecavüze uğrar, dayak yer, hücrede kalır. Buna karşılık dürüstlüğü, sakinliği ve dayanma gücü onu kısa sürede saygı duyulan sözü dinlenen biri hâline getirir. Andy hapishaneye geldiğinde, mahkûmiyetinin yirminci yılını doldurmuş olan Red lakaplı Ellis Boyd (Morgan Freeman) ile kurduğu dostluk, birbirlerinin hayatlarını ve hapishanesinin çehresini hem yönetim hem mahkûmlar için değiştirir. Andy'nin hayata bağlı ve her zaman iyi bir şeyler bulma çabası, çevresindeki herkesi etkiler. Onun sabrı, kaderini değiştirmesinin ve özgürlüğüne ulaşmasının yolunu açar. Bu kurtuluş hikâyesi, bugün de etkileyiciliğini korumaktadır.

Elbette filmi bu denli beğenilir kılan, izleyiciyi kendine ait bir hikâyenin içinde hissettiren öğeler ayrıntılarda gizli. Yukarıda aktardığım King'in; filmin başarılı olmayacağına dair tahminlerinin gerekçeleri, tuhaf bir şekilde izleyicide aksi tesir yapar ve bunlar başarıyı belirleyen ayrıntıların bir kısmını oluşturur. Bunlardan en önemlisi -kendisinin de öyküde yapmış olduğu gibi- karakter kurgusundaki derinliktir. Andy'nin, Red'in, hapishane müdürünün, başta elli yıllık mahkûmiyetini tamamladıktan sonra dışarıda intihar eden Brooks olmak üzere birçok mahkûmun; birey olarak ve birbirlerinin hayatlarını etkileyen taraflarıyla yansız bir biçimde işlenmesi filmin başarısının nedenlerinden ilkidir.

İkincisi, çekimlerde hapishane hayatının çarpıcı bir biçimde yansıtılmasıdır. Hapishane binasını ve bahçesini panoramik çekimle ihtişamlı, bütünlüklü ve dairesel niteliklerini işaret edecek biçimde verdikten kısa bir süre sonra Andy'nin durduğu yerden kameranın bu sefer de alt açı ile aşağıdan yukarıya doğru çevrilmesiyle işler değişir. Hapishane binası Andy'nin gözünden, korkutucu, bina üzerine devrilecekmiş hissi uyandıracak biçimde kameranın bu açıyla konumlandırılması mekân algısını belirlemedeki ayrıntılardan biridir. İlk çekimle uzak algı işaret edilirken dışarıdakileri içeridekilerden koruyan güvenli bir yapı gibi görünen hapishane, ikinci çekimle içeridekiler için hayati bir tehdit olarak gösterilir. Ve bu, çok da dikkat çekmeden kameranın hareketleri ile sağlanmış, izleyicinin mekâna ve karaktere bakışını belirleyen onlarca ayrıntıdan biridir. Yazının imkânları ile değil görüntünün imkânları ile sağlanabilecek bu ayrıntılar filmi, öykünün önüne geçirir.

Öykü, filme uyarlanırken olay örgüsünde ciddi bir sapma görülmemekle beraber filmde yer alıp öyküde bulunmayan birçok ayrıntıdan bir diğeri yine hapishane hayatının çarpıcı bir biçimde anlatılmasına örnek olarak gösterebileceğimiz sahnelerdir. Bunlardan biri şöyle: Andy hapishanede ilk yemeğini yiyecektir. İzleyici de kalabalık ve gürültülü devasa yemekhaneye ilk kez girer. Andy tabldotunu alıp masaya oturur, kaşığı eline almasıyla önündeki lapanın içinde duran kurtçuğu görmesi bir olur. Onu eline alıp havaya kaldırır ve hareket ettiğini görür. Bu sahne buraya kadar bile izleyicinin tiksinsmesini sağlayarak onu filmin içine çekmiştir. Ama olay burada kalmaz. Daha sonra yakından tanıtılacak olan yaşlı adam (Brooks) Andy'ye "Onu yiyecek misin?" diye sorar. Yüz ifadesi "yemeyeceksen bana ver"i demektedir. O an Brooks'tan da tiksinen izleyicinin dikkati iyice yoğunlaştırılmıştır. Ancak bu duygu durumu hemen aksi yöne çekilir. Kurtçuğu alan Brooks, onu ceketinin içindeki yavru kuşun ağzına şefkatle bırakır. Tiksindiğiniz bir adam birden küçük çaplı bir kahramana dönüşüvermiştir. Böylece izleyici; filmin kendisine ön yargılarının yıkılmasını da vadettiğini, sık sık şaşkınlığa düşeceğini baştan sezer.

Bu şaşkınlık sahnelerinden biri de hapishanenin her noktasından Figaro'nun Düğünü Operası'ndan bir bölümün yükseldiği sahnedir. Müziğin m'sinin işitil-

mediği Shawshank hapishanesinde Andy, kurduğu kütüphaneye gelen kitapların arasından çıkan bir plağı anons mikrofondan çalar. Bunun karşılığında iki hafta hücrede kalacaktır. Ama bu yaptığıyla mahkûmların kendilerini kısa bir süre de olsa kendilerini özgür adamlar gibi hissetmelerini sağlamıştır. Öyküde yer almayan bu olay, filmin en etkileyici sahnelerinden biridir. Mahkûmların -Rita Harward'ın saçlarının savuruşunu izlemek gibi sebeplerle dört gözle bekleseler de- ayda bir izledikleri sinema filmi, Andy'nin yaptığı heykelcikler gibi Mozart'ta sanatın iyileştirici gücüne yapılan bir gönderme olarak izleyicide şaşırtıcı ve rahatlatıcı bir tesir bırakır.

Her şeye rağmen güzel bir gelecek ihtimali hep vardır

Filmin geldiği yeri belirleyen üçüncü ve belki de en önemli etken ise dürüst, çalışkan ve azim sahibi olan insanın en kötü kaderi bile güzele çevirebileceğine dair verdiği mesajdır. Kaderinden, elindeki imkânlardan açıktan ya da içten içe genellikle şikâyetçi olan insan için, hak ettiğine kavuşan insan olarak Andy âdeta bir rol model olur. Bir insanın başına gelebilecek neredeyse en kötü şeyler onun başına gelir -birçok kişi gibi- haksızlığa uğrar. O, bunların hepsini alt ederek hak ettiği yaşama kavuşur. Film de öykü de “umud”u işaret eder. Her şeye rağmen güzel bir gelecek ihtimali hep vardır.

Dipte yatan bu mesaj, olay örgüsünün tutarlılık içinde kurulması, merak unsurunun olayın başından sonuna kadar diri tutulması, neden sonuç ilişkilerinin sağlam oluşu ile bütün taşlar yerine doğruca oturur. Böylece ortaya güçlü bir başarı öyküsü çıkar.

Öykü ve filmin ayrıldığı noktalardan biri de filmde dinî unsurlara çokça yer verilmesidir. İncil, hem somut olarak görülür -Mesela Andy, kaçış tüneline

kazdığı minik çekici yani kurtuluşunu İncil'in içinde saklar- hem de içeriği ile varlığını hissettirir. İncil'den birçok söz ve pasaj repliklerin içinde ve birçok metafor da olayların içinde gizlenir. Ayrıca Andy'nin hapisshanede çevresini aydınlatıcı konumu, masumiyeti, haksızlığa uğrayışı, resmî otoritenin karşısındaki duruşu, birçok kez bedeninin aldığı şeklin çarmıhtaki adam olarak izlenebilmesi, dürüst ve fedakâr oluşu Hz. İsa'yı akla getirir.²

Burada King'in tahkiyesindeki ustalığın da altını çizmek gerekiyor. "Rita Hayworth and Shawshank Redemption"dan yola çıktığımızda rahatlıkla söyleyebiliriz ki tercihini sadece dramdan yana kullanmış bir yazar olsaydı da King, bugünkü ününü kazanmış olurdu. Olay örgüsündeki güçlü bağlantılar, tutarlılıkla sağlanan inandırıcılık ve anlatımın akıcılığı bu novellada da kendini gösterir. Öyküde anlatıcı kahraman Red'in okurla sohbet ediyor oluşu akıcılığı sağlayan unsurdur. Bu sohbet, otobüste yan koltuğa oturanın birden iyi şeyler anlattığını fark edip de "e, sonra n'oldu, hakikaten mi?" diyerek dinlediğiniz doğal bir sohbe dönüşür. Bu doğallık, filmde de Red'in dolayısıyla Morgan Freeman'ın anlatıcı sesi ile sağlanır.

Esaretin Bedeli'nden sonra Frank Darabont ile Stephen King'in "Yeşil Yol" ve "Öldüren Sis" gibi filmlerle yolları tekrar birleşir. Darabont'ın görüntüyü kullanabilme becerisi, King'in hayal gücü ve tahkiye yeteneği büyük kitleleri etkilemekte doğru bir kucaklaşma olarak kendini gösterir.

¹ Türkçeye *Kuşku Mevsimi* ve *Esaretin Bedeli* adıyla tercüme edilen kitap ise üç novella içerir. İlk bas-kısı Altın Kitaplar'dan 2007'de çıkar. Çev. Gülten Suveren

² Mark Kermode, *Esaretin Bedeli* adlı incelemesinde bu öğeleri ayrıntılı bir biçimde delillendirir. Alfa Yayınları, 2014, çev. Hakkı Doğan Dolay.

BENİM ÖYKÜM

AHMET SARI

Dostlarla oturuyorduk ve Marksizm'in Türkiye'deki tarihini konuşuyorduk. Hareket yayınlardan çıkmış Aclan Sayılğan'ın "Türkiye'de Sol Hareketleri"nden, Hikmet Kıvılcımlı metinlerine, Behice Boran'dan Mahir Çayan metinlerine dek kuramsal kitapların ismi masada uçuşuyordu. Vedat Türkali'nin belgeseli üzerine eğildik. Ayrıntı'dan çıkan kitaplarına. Ömrünü komünist mücadeleye nasıl adadığını, Nazım'ı göremediğini, ondan kendine bir gömleğin kaldığını, koskoca bir ömrün bir davaya nasıl verilebileceği üzerine tartıştık. Bir ara yaklaşık bir asra varan yaşını ve evinde sayılı dostlarla doğum günü kutlamasını konuştuk. Pastadaki mumları söndürmeye çalıştığını ama buna yaşlılığından soluğunun yetmediğini, en sonunda "Ya Allah" diyerek mumları söndürdüğünü, solcu ve komünist olsa dahi nasıl içinde Allah söyleminin bir nida olarak kalakaldığını konuştuk. Bizdeki solun aslında maneviyat ağırlıklı bir sol olduğunu, demokratik bir sol görüşe sahip Karaoğlu'nun yaptıklarının aslında milliyetçilerin yaptıklarından eksik yanının olmadığını, Osmanlı topraklarına toprak katılacaksa onun ve Erbakan'ın gayretleriyle Kıbrıs'ın topraklarımıza katıldığını, Türkiye Cumhuriyetlerle birebir uyumunu, hepsini konuştuk. Öyküye değer gördüğümse Vedat Türkali'nin aynen çoğu idealistler gibi -başka bir uçta Nihal Atsız'ı düşünelim- ömrünü davaya adamasına rağmen, içinde nida olarak kalsa da "inşallah, maşallah, ya Allah söylemini" bir türlü gündelik konuşmalarından çıkarmamasıdır. Çoğu solcularımız Osmanlıcayı bilerek ve taammüden şiir ya da edebî dilden uzaklaştırmalarına rağmen Kemal Tahir ya da Attila İlhan, Ahmet Oktay, Hilmi Yavuz dillerinden o güzelim sözcükleri, kültürümüze ait sözcükleri atmamışlardır. Bir dilemma oluşturması bakımından güzel bir konu olduğu için

küçürek bir öykü kaleme almak diledim. Ömrünü solcu davaya, Marksist davaya adanmış, dinden, teolojiden uzak hep Marksist ideoloji üzerine yoğunlaşmış birinin gündelik hayatın en ücrasında, en periferisinde, en düşünülmedik bir söyleminde, nidasında dahi o inanca ait unsurun olabileceği üzerine bir küçürek öykü yazdım. Buyurun o öykü:

MUM

Ömrünü komünist mücadeleye adanmıştı. Marks'ın, Lenin'in, Engels'in metinlerini nerdeyse ezberlemişti. Karl Liebknecht ve Rosa Luxemburg mektuplaşmalarında hüzünlenmiş, Sosyalist Enternasyonal topladığında heyecanını bir türlü dizginleyememişti. Komünizm çöktükten, Rusya dağıldıktan sonra bile inancında zerre kadar bir azalma olmamıştı. İnancında bir sarsılma da. Bir zaman komünizmin dünyaya hâkim olacağı fikrini hep taşımıştı. Yaşlılık işte gelmiş onu bulmuştu. Kimsesi kalmadığından kendisine bir bakıcı tutulmuştu. Dostları arada sırada onu ziyaret eder ve geçmişi yad ederlerdi. Seksen beşine geldiğinde doğum günü kutlaması için az sayıda dostu onun evinde toplanmıştı. Dört tane mum yer alıyordu kırmızı orak çekicinin yer aldığı bembeyaz pastanın üzerinde. Güçten düşmüş soluğuyla söndürmesi gerekiyordu mumları. Nefes aldı. Titreyen elleri ile masaya abandı. Mumun birini yetersiz soluğu ile titretti ama söndüremedi. Geniş bir soluk daha aldı mumları yine söndüremedi. Üçüncü soluğu aldığı anda “Ya Allah” dedi ve mumlar hepten söndü.

SON OKUMALAR

ABDULLAH HARMANCI

YUNUS DEVELİ’NİN YENİ ÖYKÜLERİ

Tam da yazarlık okulumuzda, Kur’an temelli bir edebiyat anlayışı nasıl şekillendirilebilir, Kur’an, öykümüze nasıl yansımıştır, dahası nasıl yansımalıdır, bu yansıma bütünüyle kendiliğinden mi gerçekleşmeli, yoksa belli bir kurgulama, projelendirme mi olmalıdır, Kur’an’ı öykümüze yansıtmanın yolu yordamı ne olmalıdır, sorularını tartıştığımız günlerin ertesinde, Yunus Develi’nin dördüncü öykü kitabı neşredildi: *Perde*!

Perde, Yunus Develi’nin öykücülük serüveninde yeni bir menzile. Zira bütün öyküler içerikleri itibarıyla birbirleriyle ilişkili. Âdem aleyhisselam’dan Yusuf aleyhisselam’a kadar uzanan insanlığın bütün bir varoluş hikâyesi *Perde*’de (Şule/2017) öyküleştiriliyor. İnsanın henüz yaratılmasından önceki sessiz süreç, henüz hikâyemizin başlamadığı zamandan, zamansızlık ânından başlanarak Yusuf peygambere geliniyor. Bunu yaparken, Develi, tarihin öznelere konuşturuyor. Âdem de konuşuyor, Şeytan da, melekler de, Âdem’in çocukları da konuşuyor. Bir öykü kitabından ziyade bir roman okuduğumuzu da söylememiz mümkün. Zira öyküler birbirine bağlanıyor, insanlık tarihi Kur’an merkezli bir biçimde aktarılıyor. Hikâyesiz, dolayısıyla zamansız günlerden başlanarak bütün bir insanlık macerası okura sunuluyor. Türk öyküsünün Kur’an’dan nasıl istifade ettiği sorusunun peşine takılacak kardeşlerimiz için şimdiden önümüzde kayda değer bir materyal var. Biline...

Mehmet Aycı’nın Derlemesi

Mehmet Aycı’nın halk edebiyatı derlemesi *Uçtu Ördek Viran Kaldı Bağıımız* (Okur/2016) kitabını okumaya başladığım günden beri elimden bırak-

madım. Annesinden veya akraba çevresinden derlediği şiirleri toplamış Aycı bu kitabında. Eseri etkileyici kılan sadece Adana yöresinden yapılan şiir derlemeleri değil. Aynı zamanda bu şiirlerin doğmasına sebep olan olaylar da kısa kısa notlanmış. Hangi olayın nasıl bir şiiri doğurduğunu görüyoruz sayfalar ilerledikçe. Olayları öğrenmemiz şiirin dünyasına nüfuz etmemizi sağlıyor. Aslında şöyle demek daha doğru. Bir hikâye var. Bu hikâye ağıt yakıcılar tarafından şiire dönüştürülüyor. Acılar, şiirler, hikâyeler iç içe geçiyor. Günümüz öykücülerinin veya şairlerinin çok fazla çağdaş okumalar yaptıklarını ve tam tersine dikey okumalar yapmaya ihtiyacımız olduğunu düşünüyorum. Çağımızdan uzaklara gidip devşirdiklerimiz bugün ibda

ettiğimiz metinleri çok daha güçlü kılıyor çünkü. Her şeyden önce farklı bir söz varlığına sahip bu tür metinler. Burhan Toprak'ın *Yunus Emre Divanı*'nda yaşadığım şu günlerde, Aycı'nın derleme metinleri de bana bambaşka öyküler ilham etti. Bu kitaptaki, bir annenin oğluna yaptığı "kellen kesilsin" bedduasından mülhem şimdiden bir öykü yazdım bile!

Rahşan Tekşen'in İstanbul'u

Doğrusu neşredilen bunca yayın içerisinde, bu hızlı akışın cereyanına kapılarak, sanırım bir mesleki deformasyona esir olarak, elimize geçen kitaplara gereken hassasiyeti gösteremediğimiz oluyor. Evet, yayın dünyasında, dalgınlaşmamızı ve hissizleşmemizi gerektirecek bir yoğunluk ve yüzeysellik yok değil; bu hissizleşme, ansızın karşımıza çıkacak nitelikli bir eseri fark etmemizi de zorlaştırıyor. Rahşan Tekşen'in *Kırk Bir Kere İstanbul* (Şule/2013) adlı eseri, son zamanlarda elime geçen pek çok kitap gibi raflarda aylardır okunma sırasını bekliyordu. Okumaya başlayınca, dalgınlığım ve hissizliğim, hayrete ve hayranlığa dönüştü. Refik Halit mi dersiniz, Yakup Kadri mi, Ahmet Haşim mi dersiniz, artık hangisinde karar kılmalıyız bilmiyorum, hançeremizin çoktan unuttuğu artistik ve cezbedici bir üslupla yazıyor Tekşen. Adı geçen nasirlerimizin üslubunu anımsatıyor bize. Akarsu içinde yürümeye çalışmak ne kadar zahmetli ama ne kadar keyiflidir. Rahşan Tekşen'in üslubu böylesi bir ağırlığı ve zenginliği çağrıştırıyor. İstanbul'un belli bir mekânını ele alıp, onun tarihçesini veriyor bize. Mekânı çözüyor, liflerine ayırıyor, farklı ilmî

kaynaklardan yararlanarak üstündeki sır perdesini açıyor. Asırlar içinde gelişip katmer katmer kapanmış örtülerin zarf zarf açıldığını, önümüze serildiğini görüyoruz. Çoğunlukla kişileştirmelerle, benzetmelerle, mecazlarla örülü bir dil, İstanbul'un, asırların sarıp sarmaladığı esrarını perde perde açıyor. Güzel olan, bize kuru bir tarih veya sanat tarihi bilgisi sunulmuyor. Bir romanın sayfaları arasında olduğumuz duygusuna kapılıyoruz. Anlatılanlara karşı beslenen muhabbet, hürmet, okura da ulaşıyor. Eser, şöyle bir paradoksa sahip. Bir taraftan zamanın üst üste yığıldığı bohçalarla iyice örttüğü, özünden uzaklaştırdığı mekânları çözerken, öbür taraftan tercih edilen dil ve üslup, tam tersi istikamette çalışıyor. Anlatıcı, dilin sade yapısı üzerine bohça üstüne bohçalar atıyor. Tarih yalınlaşırken dil katmerleniyor. Eseri böylesine güzelleştiren şey birbirinin aksine çalışan bu iki mekanizma... Baharın başladığı şu günlerde *Kırk Bir Kere İstanbul*'u okumak, İstanbul özlemimi körükledi. Durduğum yerde duramaz oldum!

İsmail Demirel: *Maçı Kaybettik*

İsmail Demirel ilk öykü kitabı *Maçı Kaybettik*'i yayımladı (MGV/2016). Kitapta “sanatçı öyküsü” diyebileceğimiz entelektüel açılımlı metinler dikkat çekiyor. Edebiyat dünyasının iç dengeleri, bir genç yazarın yazı ve yayın heyecanı, okuyuculuk, kitap ve kütüphane sevgisi gibi izlekler işleniyor. Bunun yanı sıra asosyal insanların çevreleriyle yaşadıkları iletişim, iletişimeme konuları da anlatılıyor. Yazarın otobiyografik olduğu izlenimi uyandıran, uzun zaman dilimlerini kapsayan öyküleri kitabın en başarılı öyküleridir. Demirel, daha kısa metinlerinde şöyle bir sorunla karşı karşıya kalıyor: Bir özün, bir içeriğin, bir meselenin öykü olabilmesi için onu öykü olma seviyesine yükseltecek bir özellik gerekir. Bir başka deyişle, her konu, öykü olmak için yeterli gerekçeleri barındırmaz. Onun bir biçimde “öykü” katına yükseltilmesi gerekir. Bu her zaman içerikle ilgili bir durum değildir. Bazen öykünün biçimi veya biçemi sorunu çözer. Konu çok sıradandır ama öyküde uygulanan bir teknik metni kurtarır. *Maçı Kaybettik*'in bazı öykülerinde bu sorun aşılamamış. Öykü tamamlandığında bütün bunların neden anlatıldığı sorusunu cevaplandıramıyor okuyucu. Ancak Demirel'in büyük bir avantajı var. Kısa cümlelerle, okura bir anlatma zevki vermeyi başarıyor. Anlatmayı biliyor. Öyküye bir çerçeve kazandırmasını biliyor. Kitabın adına ise bayıldım. Hüzünlü, vurucu, çok hoş bir başlık.

Ercan Ata: *Son Bisküvi*

1973 Edirne doğumlu şair Ercan Ata'nın ilk öykü kitabı *Son Bisküvi*'yi (Ötüken/2016) okurken şunları not aldım: Kitaptaki 25 öykünün 24 adedi 1997-2004 seneleri arasında yazılmış. Son öykü ise 2014 tarihini taşıyor. Kitaptaki 25

öykü, esasında, tek bir öykü gibi de okunabilir. Bu hem olumlu hem de olumsuz bir durum. Olumludur, zira, yazar, uzun seneler içerisinde yazdığı metinleri aynı bahçenin gülleri olarak birleştirmesini, içerik ve üslup ortaklığı sağlamasını başarmış. Olumsuzluğu ise, bu 25 metnin, kitabın sonuna gelindiğinde, ayırt edilip zihnimize farklı farklı öyküler olarak algılanma ihtimali pek yok gibi. Yani bütün bir kitabı tek bir öykü olarak hatırlıyor ve bir metni diğerinden ayırt edemiyoruz. İşin ilginç tarafı, 2014 tarihli öykü de bütün kitabın finali gibi, kitapla bütünleşiyor ve kitaba bir hitam çekiyor. Ercan Ata, belli bir zamanda veya belli bir olayda durmayıp bütün zamanları, bütün mekânları, bütün olayları işin içine katarak yazıyor. Bu da bir çağrışım metodunu öykülere davet ediyor. Zaman zaman bilinç akışı tekniği öykülere hâkim oluyor. Pürüzsüz, sorunsuz, gayet başarılı bir dil ve anlatım söz konusu. İçeriğe gelince. Ercan Ata; yalnızlık, kadın, bunalım, can sıkıntısı, saygın olma arzusu, yazma, yayınlama düşünceleri, İstanbul, hayata tutunamamışlık temalarını mezc ederek önümüze bir hamule sunuyor. Öykülerin bir “iç dökümü”nden kurtulması için yeterince çaba harcamıyor. Ercan Ata’nın anlatım ve dil sorunu olmadığına göre, yapması gereken şey, öykülerinin temalarını çeşitlendirmek üzere kendisini zorlamasıdır. Gençlik buhranları diyebileceğimiz iç dökümlerini bu kitapta unutmamalı ve kendisine yeni mecralar aramalıdır. Ayrıca belki yaşantıları ve olayları büyük bir zaman bütünü içinde sunmaktansa, bir olaya veya kişiye veya belli bir zamana odaklanarak öykülerine bir açılım kazandırabilir.

KAHRAMANIMA MEKTUPLAR

TUBA DERE

PENCERE İÇİNE OTURMUŞ BİR KADIN

“Karşı karşıya tutulmuş iki ayna gibi bakıyoruz birbirimize.”¹

Cânım Mücellâ;²

Bir gece yarısı içim sızım sızım bitirdim, uzun süre kitaplığımın rafında bekletip okumaya kıyamadığım hikâyeni. Her kitap bitirişte âdetim olduğu üzere olacakları bilmenin bilgisiyle, en başa, Nazlı’nın hikâyeni için yaptığı bir nevi mukaddimeye, evin taşlığına çıkar gibi geri döndüm. Oradan bir kez daha bakmak istedim sana. Kapağını kapayıp kitabı solgun bir lambanın gölgesine bırakırken gözümden yaşlar süzülüyordu, tahmin edersin, birkaç damladan fazla.

Yazarının yıllar evvel kaleme aldığı bir hattat öyküsünde -Neşati’nin o meşhur beytine gönderme- geçiyordu adın. Romanı ilk gördüğümde, çok sevdiğim bu öyküyle hikâyeni arasında bir bağ olup olmadığını pek çok okur gibi ben de merak etmiştim. Elbette hepimizin hikâyesi şahsımıza münhasır. Ben seni de çok sevdim Mücellâ. Oysa sen ne yazarının tantanalı ve masalsı kahramanlarından biriydin, ne de onun zehir zemberek keder ve aşk tüten hikâyelerden biri. Ama şu yaşımın olgunluğunda kalbime, öyle iyi geldin ki. Ağır başlı, usul ve merhametliydin.

Çoktandır bu kadar lezzet aldığım, beni çocukluk ve gençlik hatıralarım arasında dolaştıran bir roman daha okumamıştım. Şaşılacak şey değil. Zaten yazarın ne yazsa okuyup tutkuyla sevecek okurlardanım. Yıllar evvel henüz o, üzerinde ismi yazılı bir kitabın sahibi bile değilken aynı kumaştan olduğumuzu hissetmiş, kendisine aşkla mektuplar yazmış -ilk mektuplarını ona yazmış- bir

müptelayım ben. Onunla dikilmiş bir entarinin kalanından biçilmiş, aynı model, küçük kız elbisesiydim belki bir zamanlar. Mukallit olmaktan mahcup olunmayacak kadar güzeldi çünkü o. İlk okuyuşta, ilk görüşte bile güzeldi. Seni de onu sevdiğim gibi sevdim Mücellâ, ‘duru sular niyetine’. Yirmi altı yıl evvel yazarının mektuplarını aldığım günlerdeki hazzı ve hüznü bir arada hissettim hikâyeni okurken. Öyle bulutlandım, öyle yandım ve öyle duruldum. Öte yandan beni yazarınla dostluğa çağıran müştereklerin ve ezeli aşinalığın daim olduğunu gördükçe hasretle sızladı burnumun direği.

Uzun sürsün istedim, kapak fotoğrafını ve ayıracını bile sevdiğim romanın okuması. Günlerce çantamda dolaştırdım, onunla bir seyahate bile çıktım. Bir su kıyısında, buruk çaylar yudumlarken, saçlarımı rüzgâra verip efkârı tellendirirken, tekrar tekrar geçtim satırların üstünden. Günlerce senin seyrinden çıkmadan baktım etrafa. Hikâyeni kendi kalemimden dökülmüş gibi.

Ben senin yaşadığın o çalkantılı devri, kahvenin nohuttan yapıldığı, ezanın Türkçe okunduğu yılları yaşamadım, sahiden yokluğun çilesini çekmedim ama bizzat yaşayanlardan çok dinledim, onların dizinin dibinde büyüdüm. Memleketin sağcılar ve solcular arasında

paylaşıldığı, üniversite öğrencilerinin boykot, işçilerin grev yaptıkları yılları yeni geçmiş, memleket artık başka dertler edinmişti ben çocukken. Suların ve elektiriklerin yerli yersiz kesildiği, bakır güğümler ve çinko kazanlarla su saklandığı, koca musluklu naylon bidonlardan el yüz yıkandığı vakitlere yetiştim. İş yaparken pilli el radyolarını evin odalarında gezdirip radyo tiyatrolarını, Arkası Yarın'ları ben de dinledim. Ayaklı dikiş makinesiyle elbiseler, bluzlar diktim gençliğimde.

İçinde yaşadığınız ev ve mahalle hayatı, konaklardaki yaşam, alışkanlıklar, merasimler, Mevlid'ler, zevkler, istek ve ihtiyaçlar yalnızca senin kuşağının değil, benim de içine dâhil olduğum, senden sonraki birkaç kuşağın yaşam biçimiydi. Bütün yokluğa, yoksulluğa rağmen anlamlı ve güzeldi. Betonarme binaların ve apartmanların, bahçeli evlerin yerini almaya başladığı vakitleri sen de gördün. Hüzünle seyrettin değişimi. Evin müteahhite verilmesi konusunda iyi ki Fahir'e direnmişsin. O eski evde, yani bir gül bahçesinde ömrünü tamamlanmış bil.

Tarih bizden öncekilerin hayatlarıyla bizim hayatımız arasında, devri daimle tekerrür ediyor, gördük Mücellâ. İnsan artığı eşya, bunun en yakın şahidi. Belki seslerine kulak kabartan olsa koskoca bir devrin, günlük yaşamın ve siyasi olayların, ihtilallerin, İkinci Dünya Savaşı, Kore Savaşı gibi büyük hadiselerin tanıdığı gaz lambaları, *Ajans Haberlerini* veren radyolar, kâh nohut kahvesi kâh acı kahve içilen fincanlar sakladıkları ne var ne yoksa anlatıp iç dökecekler. Lakin birkaç antika meraklısından başka artık onları ne gören var ne de duyan. İnsanlar gidiyor, kocamış eşyalar başka başka evlerde, hatta şimdi antikacılar da, Sahir Efendi konağından betonarme eve gelen eşyaların şaşkınlığı gibi yabancılik yaşıyor, belki kendi dillerince şikâyetlenip inleyerek bekliyorlar. Sahibi öldükten sonra hiçbir yere sığamayan kedi, köpek gibi yük oluyor eşya da. Bu yüzden Fahir, Keriman ve Filiz senden kalanları eşe dosta hatıra olarak dağıtmak istediler sanırım.

Hikâyende “bizim” olan ne çok şey var. Zamanın ipek perdesini aralayarak akşamüstleri sesini sonuna kadar açtıkları radyoda, *Ajans Haberlerini* dinleyen dedelerimin, başlarına çift çubuklu atkılar saran büyükannelerimin yaşadığı günlere, genç kızlığıma dönüverdim okurken. Sayfaların arasında bahsine rastladığım eski eşyadan evimde olanlara, senden ve yazarından hatıraymış gibi yeniden muhabbetle baktım. Kenarı yaldızlı kahve fincanları misafir odasındaki aslan ayaklı büfenin içinden gülümsüyor bugünlerde. Üstündeki eski radyonun, gaz lambasının ve taş tepsinin de bana anlatacakları var sanırım. Epeydir örtüsünü kaldırıp sandığımı açmamış, naftalin kokusunu içime çekmemiştim. Seninki kadar dokunulmamış, üzerinden zaman akıp gitse de bir yanı hep masum ve yarım kalmış, bir kısmı annem sandığından bizimkilere aktarılmış, bir yığın eşya duruyor, benim sandığımda da. Antika işli kanaviçe bohçaları, içindekilere duyduğum eski bir merakla tekrar açtım. Dantelli, fistolu poplin yatak takımlarını, iğne oyalı şifon mevlit örtülerini, pullu beyaz tülbentleri, bir kenarı işli kumaş peçeteleri, dantel sehpa ve masa örtülerini, şamdanlı seccadeleri okşadım. Dokunmaya kıyamadığım hamam peşkirlerini, tarak kesesini, gümüş kırma işlemeli baş tülbentini, sırmalı peşkirleri senin hikâyene hayat bulsunlar diye bir süreliğine ortalığa çıkardım, masa ve sehpa üstlerine çeyiz gibi serdim. Kızımın da Feriha ve Gülümser gibi muhtemelen bunlara itibar etmeyeceğini düşünerek hüznümlendi bir yanımda. Kıyıp da diktiremediğim krepleri, jorjetleri artık bir terziye götürmeye karar verdim, eski moda dergilerini karıştırdım biraz. Şu sıra epeydir kutusu açılmamış, üç kuşak evvelinden kalma, gül küpelerle yüzüğü takıyorum. Bir temmuz gecesi sizin Yusuf Ziya’nın yanık sesinden dinlediğiniz “Dertleri zevk edindim, bende neşe ne arar”ı ben Mustafa Sağyaşar’dan, “Nereden sevdim o zalim kadını” şarkısını da Zeki Müren’dan

sık sık dinliyorum bu günlerde. Velhasıl bana kucağı sesler, kokular, renklerle dolu, bakmaya ve tatmaya doyamadığım sıcacık bir hayatla geldin Mücellâ.

Oysa sessiz ve buruk bir hikâyeydi seninki. (Okurken bir zaman sonra bana Halid Ziya'nın Ferhunde Kalfa'sını hatırlattın, zaten yazarın da kitabın bir yerinde aynı kahramanı işaret ediyor.) Yaşanmamış demeyeceğim, hiçbir hayat yaşanmamış değildir, ama el değmemiş, kimse tarafından merak edilmemiş, dokunulmamış, sınırları önce annen, sonra toplum ve gelenek tarafından çizilmiş bir hayat. İnişsiz çıkışsız, entrikasız hadisesiz gittiği için tıkanıp kalmış, akmadığından acılaşmış bir hikâye. İsminin ışıltısıyla sönük kaderin arasındaki tezdâd ben bile zor kabullendim. Sonuna kadar hep bir kıpırtı bekledim, durdum. Anne karnında babasız kalıp erkeksiz bir evde büyüdüğü için mi yoksa Neyyire Hanım gibi 'iradesi her zerrene nüfuz eden', koruyacağım diye üzerine kaskatı bir kabuk ören, bu kabuğun içinde serpilip gelişmene müsaade etmeyen, âdeta seni kurutan bir ananın kızı olduğun için mi bir yanın hep çocuk ve eksik kalmıştı, bilinmez. Neyi beklediğini bilmeden ve hiçbir şey istemeden öylece duruyordun hayatın kıyısında. Kıyıya vuranlardan değil, kıyıda kalanlardandın sen. Boğulmaktan hiç korkmamış, çünkü hiç ıslanmamış. Belki biri yahut bir dalga gelip seni yaşama çeksin istiyordun. Olmadı.

Eski usul kadınlardandı annen. Beklenmedik bir zamanda peşpeşe acılar yaşamış, önce kocasını sonra kardeşini -Filiz'in babasını- kaybetmişti. On dört yaşında bir oğul, henüz doğmamış bir kızla kırkında dul kalmış, sanırım bu yüzden kaskatı kesilmişti. Abin Fahir'in baba yadigârı terzi dükkanını satıp savarak karısı Keriman'la İstanbul'a gidişi de hadiseli olmuştu. Küçük bir kız çocuğuyla bir başına yaşamak yetmezmiş gibi kısa zamanda geçim sıkıntısı da binivermişti Neyyire Hanım'ın omuzlarına.

Mektupları bile neredeyse merasimle okunan Fahir'in baba evini nadiren ziyareti bir bayram havasında olurdu, hatırlarsın. Öyle uzun aralıkla gelirdi ki abin, onu her gelişinde değişmiş, başkalaşmış bulurdun. Onun birkaç günlük varlığıyla "erkekli ev"e dönüşüverirdi haneniz. Önce Fahir gelecek diye günlerce hazırlık yapılır, o gelince "komşular görsün" diye evin eksikliği gediği tamamlanırdı. Neyyire Hanım'ın yüz akıydı bu.

Sen tam serpilip büyüyeceğin, açılıp yeşereceğin çağda eve kapatılmıştın. Bakkalın çırağına seninle mektup gönderen, senden kimsenin kuşkulanamayacağını söyleme densizliğinde bulunan Filiz'le yolunuz, ikiniz de beşi bitirdiğiniz gün ayrılmıştı. O, Akşam Sanat'a gitti; sana ise bahçeyle sokak arasında açılmış bir gediğin başında bulunan karayemiş dalı sınır tayin edildi. Annene itiraz etmek, başkaldırmak aklından bile geçmezdi, zaten küçücük bir Mücellâ idin, söz dinledin. Büyüyüp genç kız olduğunda da bir şey değişmedi. Neyyire Hanım aynalardan ve 'aynalarla arasından su sızmayanlardan' hoşlanmazdı.

Karayemişin öte yanında akan capcanlı bir dünya vardı; emsalin genç kızlarla aranızdaki yetiştirilme farkıysa hep ortadaydı.

Kendin için hayal bile kurmaya cesaret edemeden, şikâyet etmeden, yalnızca sana sunulana sorgusuz sualsiz yaşayıp takdir edilene razı olarak geçti ömrün. Esasen Filiz evlenirken, düğün hazırlıkları yapılırken sıranın sana geldiğini düşünerek içinde ufak bir umut kıpırdanmıştı ama Filiz'in peşpeşe doğan kızlarına yarı analık etmek bu umudu da kısa zamanda söndürdü. Yastık başlarına, havlu ağızlarına işlediğin adının baş harfine karşılık gelecek yer hep boş kaldı. Sen hiç esas kız olmamıştın Mücellâ. (Zannımca bu kitap bunun için yazıldı, dünyadan bir alacağın kalmıştı.) Hayatında “işte burası, bu” diye işaret edeceğin bir an, bir yer bulamasan bile senin zamana tanıklığın da eşyanınkinden geri kalır gibi değildi. Sen ışksız gölgesiz yaşamaya devam ederken etrafında fırtınalar koptu. Paşazade yalısından, Sahir Efendi konağından da acılar geçti. Mümine ve Müzeyyen yengeler, Nefise halalar, Mutaves Hanım'ları bırak, yeni gelin Pervin'ler, Zarife'ler, Filiz'ler bile yaşlandı. Hatta onların çocukları bile gelin olup çoluk çocuğa karıştı.

Bana da senin kadar derinden tesir eden bir hikâye, Yusuf Ziya. Kaderinizin müşterek bir yanı var, o da annesiyle arasındaki göbek bağıni koparamayanlardandı. Kendi adına karar verecek, üzerindeki düğümü çözecek, onu azat edecek birini bekleyenlerden. Suna'ya yazdığı mektup yok mu? Şimdiye dek okuduğun aşk mektuplarına hiç benzemiyordu çünkü ateşin içinden geçmişlerin ve ateşi içinde gezdirenlerin kavruk diliyle yazılmıştı o mektup. Ayrılıkla cılanlanmış, hastalıkla taçlanmış bir aşkın ışığı Yusuf Ziya'nın parmaklarından çizgili defter kâğıtlarına sonra senin kalbine düşüvermişti. Sevilip sahiplenilmiş ama cüret edilmemiş bir aşkın kahramanı mıydı o yoksa senin için? Bunu ne sen söyleyebildin, ne yazarın yazabildi. Bana kalırsa sen onu, genç kızlığında masallar anlattığın çocuğu, kalbinde bir emanet gibi sakladın Mücellâ. Ölümün kıyısından dönmüş, adı zamanla 'müzmin bekâr'a çıkmış Yusuf Ziya bile sonunda annesini memnun edecek bir evlilik yapıp kendinden yirmi yaş küçük Yurdanur'la evlenmişti. Şanslıydı. Esasen onun gibi aşka kurban olmuş biriydi Güzide de, ama ona Karadeniz'den başka kucak açan olmamıştı.

Gösterişli düğünler, elmas yüzükler, danteller, çeyizler senden geçse de bir heves, çoğu ağarmış saçlarını katran siyahına boyayıp, karayemişin ötesine geçmeye, sinemaya, pastaneye tek başına gitmeye cesaret ettiğin bir dönem olmuştu. Neyyire Hanım da pek ses etmemişti o zaman. Lakin gençlik çoktan geçmiş, orta yaş sularında gezinmeye başlamıştın. Sırrı dökülmüş abanoz aynanın önündeki *Lögalyon*'u da kızlara o günlerde sipariş ettin. Kullanılmadı. Yarım kalmış hevesler gibi kokusu, rengi bozuldu zamanla. Son heves de parlayıp söndü, çünkü artık eski Mücellâ değildin. Hiç fark kalmamıştı karayemişin bu yanıyla öte yanı

arasında. Bir gece vakti aynada gördüğün çizgilerin yüzüne yerleştiğini, usul usul gidenlerin geri gelmediğini ve gelenlerin artık gitmeyeceğini anlamıştın.

Zamanla küçülen, kavruk bir bedene dönüşen, sonunda adının önüne “rahmetli” sıfatı eklenen anacığının göçüp gidişini kabullenmen zaman aldı. Geceleri uykuları bölen, sabah olduğunda seni karanlık kuyulara çeken bir acıya saplanıp kalmıştın. Yemek yapmak, ev işleriyle uğraşmak da anlamını yitirmişti. Önünde adına yalnızlık denen zehirli bir boşluk açılmıştı çünkü.

Seninle, etrafında dönen kalabalık hayatı, evlilikleri, ölüm ve doğumları, aşkları ve ihanetleri seyrederken yorgun düştüm ben; yalnızca yaşananın değil, yaşanmayanın da insana nasıl dert olduğunu anladım. Sense yer odasında sana iç dökmeye gelen eş dost kadınlardan hiç usanmadın. Hayatta annen Neyyire Hanım’dan başka kimsen yoktu ama bir zaman sonra sen herkesin “Mücellâ Ablâ”sı hatta teyzesi oluverdin. Asıl annenin ölümünden sonra sana hikâyesini anlatan o kadınlarla gelen derin hayat bilgisi seni olgunlaştırdı. Güneş değme de tadını bulmuş bir meyve gibi, yaşamasa da baka baka olgunlaşmış bir kadına dönüşmüştün. Esrarın sır saklayıcı oluşundan geliyordu.

Zaman istemesek de üzerimizden akıyor Mücellâ. Nasıl sınırı tayin eden karayemiş zamanla koca ağaç olduysa Mücellâ da yaşlandı. Filiz’in nişanında gördüğün, göz kamaştırıcı güzelliğine herkes gibi hayran olduğun Zarife bile zamana yenik düşmemiş, gözlerinin içinden taşan ışık solmamış mıydı?

Bundan sonra ne vakit sokağa bakan eski bir ev, bir pencere görsem içine oturmuş bir Mücellâ var sanacağım, elinde iğne danteli. Pirinç karyolanın üstünde uyuyan Fesleğin’in hırıltısı. Dolabında yakasına bir demet kuşgülü konmuş mavi bir tayyör. Abanoz aynanın önünde rengi ve kokusu bozulmuş *Lögalyon* şişesi.

Bu mektup tamamlanmasın Mücellâ. Yarım kalan her şey gibi sürsün, susmasın içimde sana çözülen dil. Yarım asır evvel benim şu yaşında olsan da (ben de ‘abla’ hitaplarından çoktan ‘teyze’lere döndüm) ölüm bizim yaşlarımızı da denklecek birbirine. Benim de alıp vereceğim kalmayacak bir gün dünyadan ve yüzüm aynalarda görünmez olacak. “İşte burası, bu” diye işaret ettiğim yerde yazarınla sen de ol.

Beni de bahçe kapısını itip içeri girmiş, kuytu yer odasındaki sedirin üstünde sana kalbini açmaya, hikâyesini anlatmaya gelmiş kadınlardan biri say. Müsaade edersen usul usul başlayayım.

¹ *Mücellâ*, Nazan Bekiroğlu, Timaş Yay. s.160

² Nazan Bekiroğlu’nun aynı adlı romanının kahramanı

YAKIN PLAN

GÜLHAN TUBA ÇELİK

ZEYNEP HİCRET ÖYKÜSÜNÜN TEMEL MESELELERİ

Kırmızının Çağrısı adlı ilk öykü kitabını 2013 yılında Hece Yayınları'ndan okuduğumuz Zeynep Hicret, 2016'da *Çolak Hattat* adlı ikinci öykü kitabını yayımlasa da yaklaşık on yıldır *Heceöykü* dergisinde yazmayı sürdürüyor. Onun hikâyelerinde şehrin, semtin, sokağın, insanların ve ruhu olan her şeyin rengini görmek mümkün.

Zeynep Hicret'in ilk kitabı *Kırmızının Çağrısı*'nda mekân tek şehir ve tek ilçedir: İstanbul, Fatih. Bu ilçenin çeşitli semtleri zaman zaman sokak adlarıyla yer alır. Bu mekân öykü figürlerinin ruh hâline ve davranış biçimlerine etki eder kuşkusuz. Hikâyelerdeki kapalı mekânlar karanlık, kasvetli, boğucu olarak öne çıkar ve sıkışmışlık hâlini barındırır. Kapalı mekânların devamında, bir alternatif yahut pencere olarak ise açık mekânlar yer alır. Açık mekânlar sokak, pencere, bir ağacın tepesi, çarşı ve dükkânlar, deniz görüntüsü, merdivenler gibi içinde hareket ve insan barındıran yerlerdir.

Kırmızının Çağrısı'nda kitabın ilk öyküsü 'Patlıcan Oturtma'da kapalı mekân mutfaktır. Kadın akşam yemeği için uğraşırken bir yandan da rutininden ne kadar sıkıldığını görürüz. Akşama kadar evde olmanın değil hayatı boyunca evde olmanın geçmiş ve gelecek bütün yüklerini üzerinde hisseder ve o ruh hâlinin ağırlığı ile söylenir: “*Dediğim gibi o sırada oturtma yapıyordum. Ev ahalisi akşama aç gelecekti. Kırk yıl yemek görmemiş canavarlar gibi mutfığa dalacaklar, tencerelerin başına üşüşeceklerdi. Kaç kere dedim. İstemiyorum şu mutfığa girmenizi, sofrâ kurulacak herhalde, ben sofrayı kurana kadar dış alın, kendi işinize bakın. Yok laf anlatamazsın bunlara, illa hemen çorlanacaklar. Bir de beğenmezler. Şu yok mu, bu yok mu? Her akşam da pilav yenmez*

ki canım. Ben yapmaktan bıktım, onlar yemekten bıkmadı.” (s. 7) Kahraman, patlıcanları ocağa koyduğunda sokaktan bir ses duyar ve açık mekâna geçilir. Sıkışan kahraman için sokaktan geçen satıcı, satıcıdan patlıcan alanlar, yoldan geçenler, insanların birbiri ile muhabbetleri, pencereden sokağa sarkan sepetler hep bir tutunma sebebidir.

Zeynep Hicret’te sokak; derin, ayrıntılı ve renkli olsa da kimi zaman ruh hâli o kadar kısıtılmıştır ki mekân bir tablo hâlinde asılı kalmıştır sanki. Sokaktaki her şeye dikkatle ve hâlâ bir çocuk hayretiyle bakan kahramanlar, o donukluğun karşısında iyice umutsuzluğa kapılır. “Kar Yağıyor” adlı hikâye; yatalak babaanneye bakılan kapalı bir mekânda geçer yine. Yer dar olunca elbette duygu ve gözlemlerde bir derinlik başlar. Hikâyenin sonunda kahraman bir güç kazanmak için açık uzama doğru hareket eder ve sokağa bakar. Hâlbuki aradığı şey hâlâ yoktur: *“Her şey tanıdık geliyor gözüne. Bu tablounun hiçbir yerine dokunulmamış. Kilisenin yeri, rengi, açısı bile değiştirilmemiş. Şu yokuş desen yine dünkü gibi tam da onun*

penceresinin altından kavis alıyor. Karşı komşunun perdeleri bile hâlâ mavi çiçekli ve bugün de öğleden önce açılmayacaklarından çiçeklerin boyunları bükük, melül melül bakıyorlar. Bakkal desen yerli yerinde, boş kasaları kapısının önüne yığılmış gene.” (s. 36-37)

Açık mekânlar sadece bir nefeslenme, durup dinlenme, kendine gelme imkânıdır. Zeynep Hicret öykülerinde kaçmak ve kurtulmak isteği yoktur. Tahta evlerde, küf kokuları arasında, rutubetli duvarlarda, köhne eşiklerde ömrünü tüketen kahramanlar yerinden kalkıp sokağa bakacak gücü bulamazsa bile göklere çevirir başını. Gök Allah demektir. Ya da bir çağrı bekler, bir ses. Sadece ezanlar ona yalnız olmadığını hissettirir: *“Burası en emin yerdi. Göğeyakın olmak, gökten beslenmek. Hayatı boyunca göğeyi âşıktı. Ona göre göğün hilesi yoktu. Bütün kötülük arzda detay buluyordu. Neyi olsa kucaklıyordu yer. Kendine çağırıyordu bütün kovulmuşları. Oysa gök öyle miydi? Kötülüğü kendinden silkeliyor, kendini arındırıyor, ona sığınmayı akıl edenlere bütün katlarını cömertçe açıyordu.” (s. 23)*

“Kıralık İntihar”da kapalı mekân yine bir ev, bir odadır. Bu sefer dünyaya açılan kapı ise kitaplardır. Kahraman Martin Eden, Virginia Woolf, Pavese,

Beşir Fuad, Sadık Hidayet, Hemingway, Lucanus gibi yazarları okumuştur muhtemelen çünkü onların intiharına aşınadır. Kafasında hangi yazarın intiharının daha temiz olduğu sorusunu evirip çevirmekte ve kendine bir rol model seçmek istemektedir: “Yaşamak gözüme sevimsiz, sümüklü, eli yüzü kir pas içinde bir çocuk gibi görünüyordu. Her şey sevimsizdi. Kediler sevimsizdi, bulutlar sevimsizdi, ben sevimsizdim. Kendimi yok edecektim. Ne olacaksa tek seferde olsun bitsindi.” (s. 54) Dünyaya açılan bir pencere olarak kitaplar ruhu genişletmeye yetmemiş, ölüm mutlak bir özgürlük umudu olarak var olmaya devam etmiştir. Kıştan çıkan insanlara baharın rengini ve neşesini yeniden veren renkçiler, evinden çıkamayan yaşlı Arelus’un güvercini, Merdivenli Mektep Sokağı’nın delisi, müzenin bahçesindeki Rum bekçi, antikacı dükkânı, her şeyi terk etmek isteyen adamın yaşadığı ağaç gibi ögeler de Zeynep Hicret’in öykülerini kapalı uzamdan açık uzama taşır. Sementin yapısından kaynaklanan kozmopolit enerji evlerdeki sıkışmışlığa bir alternatif olarak hayatı zenginleştirirse de hiçbir zaman yeterli gelmeyecektir.

İlk kitaplar her zaman daha açık ve samimidir. *Kırmızının Çağrısı*’ndaki tanıdıklık, bireysellik, otobiyografik ögeler *Çolak Hattat* adlı ikinci kitapta büyük oranda azaltılmıştır. Çünkü yazar zamanla ustalığı ve başkalaşmayı öğrenir. Kapalı mekânların kasveti, açık alanlara uzanan gözlemler, geneldeki ev ortamı ve sıkışmışlık *Çolak Hattat*’ta oldukça azdır.

Bu kitapta nispeten daha uzun metinler, daha neşeli bir üslup, dışarının merkeze alınması, başkasının öyküsünü yazabilme gibi değişimler vardır. “Çolak Hattat” adlı öykü ruh tahlillerinin derinliği ile dikkat çeker. “Saatçinin Uşakları” adlı öykü çok keyifli ve muziptir. Öykü yazılırken toplumsal meseleler de geri planda başarılı bir şekilde akar. İlk kitabın karamsar havasından oldukça uzak, neşeli bir edası vardır. Hüzün elbette olsa da kabullenilmiştir ve ironik bir dille ifade edilir. Bu hikâye Zeynep Hicret’in uzun anlatıya yatkınlığının sinyallerini vermesi bakımından da önemlidir.

Çolak Hattat’da kanımca en önemli öykü *Kırılan Dallar*’dır. Annelerinin ölümü üzerine, dört kardeşin aynı anda intihar etmesini anlatan bu öykü; yazarın beslendiği ya da etkilendiği kaynaklara örnek oluşturması açısından önemlidir. Yıllar önce Maraş’ta yaşanan bu olayın sebepleri, öykücü zihninden süzülerek okura ulaşmış ve bir arayışı ifade etmiştir. Cennetin Sesi, Uyusam da Kurtulsam, 6 Ekim Hadisesi, Hasta Bakıcı, Overlok Makinesi, Rızık Dağıtıcısı, “Arınma Meydanı” gibi metinler de öykü adına yeni bir şeyler ortaya koymanın izlerini taşır.

Zeynep Hicret’le Öyküleri Üzerine:

“YAŞADIĞIM SEMT, KARAKTERLER GALERİSİ GİBİYDİ”

Konuşan: Gülhan Tuba Çelik

– Zeynep Hicret, *Heceöykü* dergisi ile bütünleşmiş bir isim. Öykülerini *Hece*’den başka bir yerde okumadık. Geride kalan neredeyse on yıllık süreçte, *Hece*’de yayımlanmış öyküler ve *Hece*’den çıkmış iki öykü kitabın var. Bu aidiyet çok değerli geliyor bana. Aslında şiirle başladığını söylemiştin. Öyküye yönelmeden ve ardından *Hece*’de bulunuşundan bahseder misin biraz? Her şey nasıl başladı ve ne şekilde devam etti?

– Süreci kısaca anlatayım sevgili Gülhan. İlk şiirim 1993 tarihli ve Yalan başlıklı bir şiir. O dönem şiirin ne olduğunu bilecek, kavrayacak ya da bunun için kafa yoracak donanıma sahip değilim. Kütüphanemizde şiir kitabı olarak bir tek Safahat var. Bir de Osmanlıca divan şiirleri. Daha sonra takvim yapraklarından tanıdığım iki üç şair ekleniyor bu tanışıklığa ve biri o dönem hayranlığımı kazanıyor: Necip Fazıl. Takvim yapraklarından, dergilerden, gazetelerden elime geçen ne kadar şiiri varsa bir deftere yazıyorum ve onları sesli olarak evde okuyorum. En sık okuduğum şiiri ise *Utansın* şiiri. Şiirin anlamını çok kavrayamasam da vurgusuna, ritmine bayılıyorum ve onu yüksek sesle okumaktan zevk alıyorum. Kardeşlerim de bu sayede ilk şiirlerini

ezberlemiş oluyorlar. Uzun süren şiir okumalarımın bunalan annem, beni şiirden soğutmaya çalışıyor. Önünü alamayınca da “Git mutfakta oku, başım şişti artık.” diyor. Bundan sonra, 2006 yılına kadar şiirim için çabalıyorum. Dergilere gönderiyorum, yayıncılarla tanışıyorum, ne yapmam gerektiğini öğrenme gayreti içindeyim ama bu çabam kayda değer bir sonuca ulaşmıyor. Hatta *Hece*’ye ilk olarak şiir dosyam gidiyor. Kısmen olumlu şeyler söyleniyor ama hiçbir şiirim *Hece* dergisinde yayımlanmıyor. Gelelim öyküye yönelişime. Doğrusu öyküyle olan durumumu bugün bir yöneliş olarak değil de daha çok o yönümü, istirdiyenin içindeki inciye benzetiyorum. O hep orada, doğumunu beklemekteymiş aslında.

Çünkü hikâye dinlemek, hikâye anlatmak şiirimden çok daha öncelere uzanıyor. Uzun kış akşamları kardeşlerimle bir battaniyenin altına girer, onlara uydurmaca hikâyeler anlatırdım. Roman ve öykü yazarı Ayşe Kara’yla tanışmam, bir nevi öykü türüyle de tanışmama vesile oldu. O ana kadar hiç öykü kitabı okumadığımı fark ettim. Ayfer Tunç’un *Aziz Bey Hadisesi* ilk okuduğum öykü kitabıdır. O kitap bana, aslında ne kadar çok öykü biriktirdiğimi fark ettirdi. Yazma cesaretimi ise daha sonraki okuduklarımla kazandım ve 2007 yılının ilkbaharında Eller isimli öyküm *Heceöykü*’de çıktı. İşte bu nasıl oldu? Kimseye okutma cesaretim yokken, yazdıklarımın öykü olup olmadığını tam olarak bilemezken, daha öncesinde şiirle yaşadığım bir geri çekilme söz konusuyken ne oldu da ilk öyküm *Heceöykü*’de çıktı. Tabii ki öyküye, her şeyden önce öykü olduğu için değer veren bir öykücüyle tanıştım. Ayşe Kara beni Necip Tosun’la tanıştırdı. “Elindeki öyküleri bana mail at.” dedi. Mail adresini bir kâğıda yazdım ama şiirden ağzım yanmış ya, öyküleri gönderemiyorum. Hem öyküde yeniyim. Hani şiir olsa, kendime güvenim var. Bir de içimdeki ses müdahil oluyor sürekli. O da diğerleri gibi, diyor. Ne bekliyorsun, cevap vereceğini mi sanıyorsun? Öte yandan Ayşe abla her fırsatta soruyor, “Öykülerini gönderdin mi? Neyi bekliyorsun, neden göndermiyorsun?” En sonunda bir gün dayanamıyorum; “Gönder artık.” diyor. Hiç umudum yok ama mecbur da hissediyorum bir yandan. O tanışmadan yaklaşık bir ay sonra üç öykü gönderiyorum. Bir hafta oldu olmadı cevap geliyor ve “Hemen başlayalım yayımlamaya.” diyor. Dergi çıktığında bir ay sokaklarda elimde dergiyle dolaştım, eşe dosta gösteriyorum.

“Bakın, işte bu benim öyküm, hem de ilk öyküm.” Ama onlar şaşkınca soruyorlar: “Eee şiir yazmıyor muydun sen? Şiirlerin ne zaman çıkacak?”

O gün bugündür öykülerimi *Heceöykü*’de yayımlamayı sürdürdüm. Burada bulunuşumu nasıl adlandırırım bilemiyorum, kaldı ki ben çeşitli dergilerde, çeşitli türlerde yazmaya karşı biri değilim. Sanırım bu durum alışkanlıktan doğan bir tembelliği de kapsıyor.

Seninle tanışmama vesile olan şey mekânlardı. Sonra kitaplarını aldım. İlk kitabın Kırmızının Çağrısı’nı okurken daha büyük bir mekân olayı ile karşılaştım. Küreselleşen, sayısallaşan, zamansızlaşan ve mekânsızlaşan bir dünyada sen çoğu öykücüden farklıydın. Hikâyelerinde alışık olduğumuz insanlar, zamanlar, mutluluklar, acılar vardı. Masa

başı edebiyatı yapmıyor, postmodern hamlelere yüz vermiyordun. Kendi gerçeğimin ve sıkışmalarımın bir benzerini gördüm o kitapta. Çünkü çoğu insan postmodernlik heveslisi olsa da ben değildim. Gerçek bir zamanın ve mekânın içinde yaşıyor, ailevi, toplumsal, geleneksel durumların etkisinde kalıyordum.

Senin öykülerini kendime çok yakın buldum o yüzden. Aynı oranda da sevdim. Zamansızlaşmak, mekânın silinmesi, masa başı metinler, postmodern hamleler karşısında konumlandırıyorum senin hikâyeni. Katılır mısın bu tespitime?

Yaşadığım semt karakterler galerisi gibiydi. Bu yüzden çoğu öyküm sokaktan doğuyor, sokağa dönüyor, sokakla şekilleniyor.

– Evet, seninle tanışmamıza vesile olan “Çıkmaz Sokağın Kızları” öyküm, mekânın üzerimdeki etkisinin dışavurumudur bir bakıma. Mekânın insanı şekillendirdiğini düşünen, toplumsal birtakım olayların, durumların etkisinde kalan biriyim ben de. Bazen düşünmeden edemiyorum; bu semtte yaşamamış olsaydım yine böyle yazabilir miydim? İçinde bulunduğum ortam o kadar hazırdı ki yazmaya, her yerden bir öykü karakteri fişkırıyordu. Yaşadığım semt karakterler galerisi gibiydi. Bu yüzden çoğu öyküm sokaktan doğuyor, sokağa dönüyor, sokakla şekilleniyor. Sokağı genel manada kullanıyorum elbette. Çeşitlendirmeler öykülerimde zaten kendini gösteriyor. Bu bazen bir duvar oluyor, bazen bir atölye, bazen bir ev, bazen bir merdiven, bazen bir balkon, bazen yatılı bir okul. İnsanın her daim mekânla ilişkili olduğuna inanıyorum. İnsanı mekândan soyutlamak mümkün müdür? İnsan, varlığını mekânlar üzerinden idame ettirir, kimliğini onun aracılığıyla öne çıkarır.

Bilindiği üzere öykü birçok şeyi küçültür, en fazla küçülttüğü unsurlardan biri de mekândır. Bu nedenle öyküde mekân kullanımı yapının elverdiği ölçüde mümkündür. Kentleşmeyle gelen bezginlik, karmaşa, buhran, bireyi savunma altında hissedeceği bir mekân arayışına iter ister istemez. Modern dünyanın

kaosunda bu sığınma hâli kaçınılmazdır. Bu kaçışlar için ev bir mekân olabilir; sahilin en uç köşesi, çay bahçelerinin en ıssız masası, metruk sokaklar, mezarlıklar, hatta bazen bir ağacın tepesi bile. Öykülerimde mekânı dolgu malzemesi olarak kullanmıyorum. Daha çok öykünün duygusuna ve kahramanlarımın ruh hâllerini yansıtmada yardımcı öge olarak mekânı konu ediyorum. Öykülerim tam anlamıyla mekân öyküleri değildir. Örneğin, “Kırmızının Çağrısı” öyküm kahramanın hayattan bezginliğini, yıkıklığını konu ediyor, bunu somutlaştırmak için Zeyrek’i kullanıyorum. Zeyrek’i anlatma çabasında değilim o öyküde. Daha çok semtlerin hayatlar üzerindeki etkisi beni cezbediyor. İçinde

**İçinde
yaşadığım sokakları
yazmaktan zevk alıyorum.
Ömrümün geçtiği yerleri, oraların
insanlarını, acılarını, yoksulluklarını,
savaşlarını, zaaflarını avucumun
içi gibi biliyorum.**

yaşadığım sokakları yazmaktan zevk alıyorum. Ömrümün geçtiği yerleri, oraların insanlarını, acılarını, yoksulluklarını, savaşlarını, zaaflarını avucumun içi gibi biliyorum. İstanbullu ve

İstanbulcuyum. Bu şehirden besleniyorum. Bu şehrin sokakları, kadınları, delileri, yaşlıları, evsizleri benim öykümün renklerini oluşturuyor. Mekânı belki bu yüzden çok önemsiyorum. Onları farklı kılan içinde bulundukları şehir, buna inanıyorum. Beni de diğerlerinden bir adım öne çıkaran yaşadığım bu semt.

– *Kırmızının Çağrısı*’ndaki öykülerde kapalı uzam karanlık, kasvetli, boğucu olarak öne çıkıyor ve sıkışmışlık hâlini barındırıyor. Sabit bir kahraman sıkıştığı yeri kabullenmiş ve içinden çıkmak için nadir olarak hamle yapıyor. Kapalı uzamların devamında, bir seçenek yahut pencere olarak ise açık uzamlar yer alıyor. Açık uzamlar sokak, pencere, bir ağacın tepesi, çarşı ve dükânlar, deniz görüntüsü, merdivenler gibi içinde hareket ve insan barındıran yerler. Sıkışan ve kaçmayı aklına bile getirmeyen kahraman için, açık uzamlar bir soluklanma imkânı barındırıyor fakat asla özgürlüğe giden bir yol olmuyor. Sonsuz bir özgürlük ve kaçış neden mümkün olmuyor Zeynep Hicret’in öykü dünyasında?

– Sevgili Gülhan, hayatta da sonsuz özgürlük ve kaçış mümkün olmuyor. Dünya, beden için açık uzam olabilir ama ya ruh için açık uzam neresidir? Ruh başlangıçta ait olduğu yeri arıyor. Ruhun aradığı bir sonsuzluk var. Oysa dünyaya indirilerek bir kalıba girdirilmiş. Bu cisim, yani beden onun kapalı uzamı. Ama onun hicret hâli biter mi? Çoğumuz için arayış devam ediyor. Benim kahramanlarım da çoğunluğun içinden seçildiklerine göre, onlar için de sonsuz özgürlük mümkün olmuyor. Ama bir hamle söz konusu, ait oldukları koşulları ölçü alırsak düşünceleri bile bir hamledir bana göre. Başarısız olacaklarını

içten içe bilseler de. Onlar için tam anlamıyla bir kaçış mümkün olmasa bile. Ben, dünyadaki hiçbir varlığın, kuşların bile, özgür olmadığını düşünen biriyim. Dünya bütün varlıkların zindanıdır. İnsanlar içinde bulundukları koşulların elverdiği ölçüde özgürdürler.

– *Kırmızının Çağrısı Balat, Draman, Fethiye, Çarşamba semtlerinin seslerinden oluşuyor. Sokaklar, insanlar, manzarası değişmeyen evler, yorgunluk, hüznün, beklemek... Kitapta bir öykü genel havanın biraz dışında. Adamın biri, bir gün her şeyden bıkıyor ve ağaca çıkıyor. Bu hikâyenin yazılma sürecini merak ettim.*

– İlk kitap için bir İstanbul özeti diyebiliriz. Özellikle sur içi dediğimiz bölge hemen hemen bütün öykülerde kendini hissettiriyor. Saydığın semtler zaten benim içinde bulunduğum, insanına, havasına, olaylarına tam anlamıyla vâkıf olduğum bölgeler. Kozmopolitliği farklı karakterleri doğurduğundan, yazmak için de en doğurgan, verimli yerler bana göre. İlk kitaba hüznün, yorgunluk, kasvet, bekleme havası hâkim. Ama bu havayı renklendiren öyküler de mevcut. “Ağaçtaki Adam” onlardan biri. İronik bir öykü. Ben bu öyküye genel havanın dışında diyemiyorum. Bence bir açıdan bakılırsa, o da genel havaya dâhil edilebilir. Kitaptaki karakterlerin geneline yayılan sıkışmışlık hâli, kaçış isteği ve sonsuz özgürlük kısıtlaması dediğimiz şey bu kahraman için de geçerli. Yalnız bu kahraman, içinde bulunduğu duruma aykırı bir tepki veriyor. Bu absürtlük, kaçışın insan için ne kadar imkânsız olduğunun bir göstergesi olarak öne çıkıyor. Biri, bir ağacın tepesini kendine kaçış yolu seçmiş, insanın sıkışmışlığına kendince meydan okumakta. İçinde bulunduğu dünya onu delilikle suçlayacak ama kaçacak başka yeri kalmayan insanın durumuna sivri bir çıkış bu.

– *İkinci kitabın Çolak Hattat'ta formun biraz değiştiğini görüyoruz. Daha uzun hikâyeler, daha çok kurgu, farklı teknik ve arayışlar. Tematik anlamda daha neşeli bir kitap Çolak Hattat. Saatçinin Kızı ve Uşakları, 6 Ekim Hadisesi, Overlok Makinesi, Arınma Meydanı gibi öyküler cıvıltısıyla dikkat çekiyor. Kitapların birbirinin devamı gibi olmasından değil de üzerine bir şeyler koy-*

maktan yanasın gibi görünüyor. İlk kitapla ikincisi arasındaki fark neydi? En azından sen neleri eksik-fazla gördün ve ne yapmaya çalıştın?

– İlk kitaptan sonra farklı bir şeyler denemek istedim açıkçası. Üzerine neler koyabilirim, hangi fazlalıklarımı atabilirim, hangi eksikliklerimi tamamlayabilirim diye çok düşündüm. Mesela önce kendimi silmek istedim. Sonra anlatımı sadeleştirmek, daha içimden geldiği gibi yazmak istedim. Peş peşe aynı tarzda kitaplar çıkarmak istemiyorum asla. *Çolak Hattat*’ta üzerine koyduğum ya da kendimde daha iyi bulduğum şey anlatımdı. Daha rahat, daha açık anlattığımı hissediyorum. Şiirsel dil ve fotoğraflık anlatım daha önde. İroni ve mizah ilk kitapta çok sevildiğinden, bu kitapta biraz daha fazlalaştı, bu yüzden daha neşeli ve cıvıltılı geliyor okuyanlara. Oysa bana göre *Çolak Hattat* “Ah”ın kitabıdır. Yüreği kavuran, derin ve köklü bir “Ah” var satırlarında. Hayatta yenik düşmüş bir Hattat’ın “Ah”ıyla başlıyor mesela ilk öykü ve bu iç çekiş diğer öykülerde hâlden hâle geçişlerle ve çeşitli duyguların katmanlarıyla kendini hissettiriyor. Kapakta kullandığım görseli bilinçli olarak seçtiğimi söylemeliyim. “Ah” bu kitabın ikinci ismidir bir nevi.

– *Çolak Hattat*’taki *Kırılan Dallar* öyküsü her anlamda çok dikkat çekici bir hikâye. Annelerine aşırı derecede bağlı, garip isimli dört çocuk var ve annelerinin ölümüne dayanamayıp toplu hâlde intihar ediyorlar. Çok zor bir konuyu, ustalıkla bir psikanaliz gücüyle, hem de tek tek karakterlere girerek işlemişsin. *Kırılan Dallar* benim en sevdiğim Zeynep Hicret hikâyesidir. Yazım sürecinin seni zorlayıp zorlamadığını, yazılış hikâyesini merak ediyorum bu öykünün.

– Çok zorlayıcı bir süreçti benim için. İlk kez bir hikâye zihnimde bu kadar uzun süre dolaşmıştı ve ketumluğu da cabasıydı. Zaten olayın etkisinden uzun süre çıkamadım. Maraş’ta dört kardeş, annelerinin ölümünün ardından topluca intihar etmişlerdi. İlk anda şaşkınlığa uğradığım durum şuydu; dört insan, dört ayrı beyin, dört ayrı karakter nasıl olup da aynı anda bir eylemde bulunabilirler. Onları bu raddeye getiren etkenler neler? Nasıl bir hayat yaşamış olmalı ki annelerinin ölümü onları bu derece hayattan el etek çekti? Bağımlılık mıydı bu? Yalnızlık korkusu muydu? Dört ayrı insanı, dört ayrı dünyayı hangi güç, ne çeşit bir sevgi tek bir insana dönüştürebilirdi? Araştırdıkça olayın sisinde kayboluyordum ve en ufak bir ayrıntı yoktu kardeşlerin hayatına dair. Elimde mitolojik isimleri ve birkaç hobileri dışında. Kaderin cilvesi olsa gerek, tam dört yıl boyunca bu dört kardeş, hatta annelerini de sayarsak bu beş kişiyle zihnim allak bullak oldu. Yazmadan rahat edemeyecektim. Yazma aşamasına geldiğimde bu kez o bilindik sancı peyda oldu. Bunu nasıl anlatacaktım? Olayı toparlayan, her şeye tanıklık etmiş hâkim bir gözle mi anlatsam? Çocuklardan bir lider seçip ona mı anlattırsam? Ya da hepsi ölüp gittikten sonra onları orada bekleyen annelerinin dilinden mi anlatsam? Bütün zorluğu buydu. İçimde o

kadar uzun süre tutmuştum ki bir türlü tatmin olamıyordum. Bir ara yazmaktan vazgeçtim. Faulkner mezardan kalksın ve yazsın, diyordum. Kim bilir nasıl da güzel yazar. Tam onun kalemine uygun bir hikâye olduğunu düşünüyordum. Zaman ilerledikçe hikâyeyi Faulkner'ın zihinsel engelli karakterlerinden birinden dinlemeye başladım. Böyle kesik kesik, sayıklar gibi anlatıp duruyordu. En sonunda, korkunç bir yaz sıcaklığında, sokakta kazı çalışması sürerken birden bütün sesler kesildi ve ben Athena'nın sesinden başka bir şey işitemez oldum. Bilgisayarın başına oturdum, günlerce yazdım, yazdım. Athena adını verdiğim bu karakter, daha dışa dönüktü ve onunla sanatçı kişiliği üzerinden yakınlık kurmayı başarmıştım. Sonra anneyi yazdım. En uzun yazdığım öyküm budur. Daha kısa olabilir miydi bilmiyorum ama daha uzun olup tek bir kitapta yer alabilirdi. Yine de nasıl olursa olsun yazdım ve kurtuldum.

– *Kırılan Dallar'daki anne heykeltıraş olunca aklıma geldi. Sen başka sanatlarla da uğraşıyorsun. Tezhib, çini, fotoğrafçılık. Hangisi daha çok besliyor edebiyatı? Özellikle hangisine düşkünsün? Hayat sadece tek sanatla anlaşılamaz değil mi?*

– Bu soruyu bilhassa genellemeye kaçmadan cevaplamak istiyorum. Dediğin gibi, hayat tek sanatla anlaşılamayacağı gibi tek sanatla da idame ettirilemez. İnsan için yeterli değildir bu. Sadece öykü yazmak, sadece şiir yazmak, sadece roman yazmak bunaltır beni. Ben hem şiir, hem öykü, hem roman, hem aforizma, hem de günlük yazıyorum. Edebiyatımızı tek bir türle beslemiyoruz değil mi? Okumalarımız nasıl çeşitlilik kazanmışsa, yazdıklarımız da öyle çeşitlilik kazanmalı. Kendimi sınırlandırmayı sevmiyorum. Ömür boyu yazamam, ömür boyu çizemem. Ama ruh hâlime göre bazen yazarım, bazen çizerim, bazen çekerim. Tezhiple ve çiniyle ilgilenişim esasında edebiyatımı besleme kaygısıyla oluşmadı, daha çok ruhumu beslemek içindi ve açıkçası biraz da edebiyattan uzaklaşmak içindi. Fakat fotoğrafçılığın öyküyü diğerlerinden daha fazla beslediğini söyleyebilirim. Edebiyatla fotoğrafın benzer birçok noktası bulunuyor. İlk aklıma gelen unsurlardan biri imgedir mesela. İmge, basitçe tanımlarsak, dış dünyada gözlemlediğimiz şeyleri sezgimizi ve zekâmızı kullanarak gözümüzde canlandırır, zihnimizde oluşan bu görüntüye uygun bir figür seçeriz, sonra bu figürü kelimelerle bağdaştırırız. İşte o kelimedir bizim özgün imgemiz. Fotoğrafta ise imgenin anlattığı şey, bir zamanlar bir nesnenin ya da bir kişinin nasıl görüldüğü ya da başkalarınca nasıl görüldüğüdür. Bir başka ortak noktaları, ikisi de bir şey anlatmak zorundadır. Üstelik anlattıkları şey için ellerinde çok kısıtlı bir alan vardır ve anlatımları da bir o kadar çarpıcı olmak zorundadır. Fotoğraf fazlalıkları kabul etmez, o da öykü gibi birçok şeyi küçültür. Tüm zamanların en iyi fotoğrafları işte bu sorunları aşmış olanlardır.

Ben yazamadığım şeyleri bazen fotoğraflayarak yazmış gibi rahatlıyorum. Bazen de fotoğraflamakla bile tatmin olamadığım durumları kelimeler aracılığıyla anlatıyorum. Ama çoğu kez, “Keşke sadece ressam olsaydım.” diyorum. Hayattan aldığım fırça darbelerini belki daha renkli bir şölene dönüştürerek aktarırdı, seyri de kuşkusuz daha zevkli olurdu.

– *Biraz da okuduklarından bahsedelim. Dönüp dönüp okuduğun, özlediğin yazarlar ve kitaplar var mıdır? Son zamanlarda hangi yazarlarla tanıştın, kimleri keşfettin?*

– Çok fazla sevdiğim, ara ara dönüp okuduğum, kalp turu yaptığım kitaplar var, hatta kitaplarım diyorum ben onlara. Ama insan sevdiklerini böyle çok fazla dillendirmemeli. Kitap isimlerinden ziyade bu soruyu şu şekilde cevaplamak benim için daha kolay. Alman edebiyatını kendi iç sesime daha yakın buluyorum, bu yüzden önceliğim Almanca yazan yazarlar oluyor. Ve geçmişlerinde şiirle bir ünsiyetleri de varsa onları okumak nirvanaya ulaşmak gibi. Yerlilerden ise bu tür bir ünsiyeti yakaladığım, yaşayanlardan

***Alman edebiyatını kendi iç
sesime daha yakın buluyorum, bu
yüzden önceliğim Almanca yazan
yazarlar oluyor.***

bir iki isim dışında pek kimse yok ama düşünürsem ölümlerden daha fazla isim çıkabilir.

Dönemin kitaplarında en büyük eksikliğin ateş olduğunu düşünüyorum Sevgili Gülhan. Bunu seninle olan sohbetlerimizde sıklıkla dile getirmişimdir muhakkak. Bakıyorsun, az buçuk zekâ var, hadi biraz emek de var diyelim, belki biraz farklı olma çabası da ekleyebiliriz ama yüreği sıcratacak o kıvılcım nerede? Yaşanmışlık yok, hüznün yok. Çok fazla metalik bana göre. Cemil Meriç’in içlerinde alev olan, barut olan, gözyaşı olan kelimeleri nerede? Şimdikilerin yazdıklarında ruh yok.

– *İlk kez buradan duyurmuş olalım. Yakın zamanda Büyüyen Ay Yayınları’ndan bir aforizmalar kitabın çıkacak. Senden öykü kitabı beklerken aforizmalar hoş bir sürpriz oldu. Bunlar ne zaman oluştu, hazırda mıydı, basılmasına nasıl karar verdin? Peki öyküler, günlükler ve romanın? Romanın da öykülerin gibi sokaktan ve insanlardan bahsediyor mu yoksa daha özel bir şey mi yapmaya çalıştın. Cennetin Sesi hakkında birkaç cümle ile neler söylemek istersin?*

– Doğrusu benim için de sürpriz oldu. Ben üçüncü kitabımın şiir kitabı ya da roman olmasını tasarlıyordum. Çıkalı bir buçuk yıl oldu, yeni bir öykü kitabı için henüz erken olduğunu düşünüyorum. Kaldı ki yakın zamanda öykü kitabı çıkarmak planımda yok. Ortalıkta birbirinin aynı çok öykü ve öykücü var. Daha farklı bir şeyler yazmadıkça öykü kitabı yayımlamayacağım. Aforizmaların

oluşum zamanını sormuşsun, ilk aforizmalar şiir yazdığım döneme denk geliyor. O dönem, şiire dâhil edemediğim ama düşünce olarak kıymetli bulduğum cümleleri bir deftere kaydetmeye başlamıştım. O günden bu güne aslında hep yazmaktaymışım. Tabii ileriki yıllarda günlüklerin arasına serpiştirdiğim cümlelere dönüştüklerinden, bir kitap hacmine ulaştıklarından bihaberdim. Mustafa Kirenci Bey’in arayıp “Hazır bir dosyanız var mı?” demesiyle gün yüzüne çıkmış oldular. Günlükleri de sormuşsun ama bunun için henüz hazır değilim. Belki de hiç hazır olamayacağım.

***İçimi acıtan
insanlık durumlarıyla
karşı karşıya kaldığımda çaresizce yapabileceğim tek şey yazmak oluyor. Öfkemi gösteremediğimde, korkumu örttüğümde, heyecanımı tuttuğümde, paylaşmayı ertelediğimde vicdanımın sesini yazarak duyuruyorum.***

Günlük yayımlamak beni aşan bir cesareti gerektiriyor. *Cennetin Sesi*’ne gelince, *Kırmızının Çağrısı*’ndan çok daha önce yazıldı. Roman gibi uzun anlatıma, olaylar dizinine, belli bir şahıs kadrosu olmasa da yine de iki kişinin serüvenine, gerçekliğe ve düş gücüne, rüyalara, birtakım küçük hikâyelere sahip olmasına karşın yine de klasik roman türlerinden ayrıştığını söyleyebilirim. Yer yer bilinç akışı tekniğinin öne çıktığı, şiirsel bir metin. Şu konuları içermektedir diyerek adres gösteremesem de tema olarak beklemeyi işlediğimi belirtebilirim. Beklemenin insan ömrüne kattığı artılara, eksilere mercek tutuyor, beri taraftan da beklemenin sağladığı yıkımlardan yine *beklerken büyüyor insan* diyerek kendi enkazına bu büyüme sayesinde veda ediyor. Yıkımla başlıyor ama bir yeniden doğuşla/kalkışla bitiyor.

– *Niçin yazdığımız hikâyemize göre değişir. Yazı bazıları için kurtuluş, bazıları için umut, bazıları içinse bir oyalanmadır. Yazı kurtuluş olabilir mi sence? Zeynep Hicret yazmaktan ne bekler? Beklediğini ne oranda gerçekleştirmiştir?*

– Yazmak yeni bir dünya oluşturma yollarından biridir kuşkusuz. Bu, var olanı inkâr etmeden az biraz gerçeğin simasını cılalayıp şu kısacık varoluşumuza bir anlam yüklemeye ve bu yolculuğu bir şey yapmış olmanın rahatlığıyla noktalama imkânını doğurur. Yazarak içinde bulunduğum edilgin durumu, aslında içinde bulunmak istediğim etkin hâle dönüştürebiliyorum. Önceleri bilirdik ki tek bir kitap dünyanın gidişatına yön verebilir, değiştirebilir gidişatı. Fakat yazdıklarımın insanlık için bir katkı sağlayıp sağlayamadığı, bir yarayı iyileştirip iyileştiremeyeceği belli değil henüz fakat beni iyileştirdiğini söyleyebilirim, en azından belli bir süre için. İçimi acıtan insanlık durumlarıyla karşı karşıya kaldığımda çaresizce yapabileceğim tek şey yazmak oluyor. Öfkemi gösteremediğimde, korkumu örttüğümde, heyecanımı tuttuğümde, paylaşmayı ertelediğimde

vicdanımın sesini yazarak duyuruyorum. Yazılarım dışavurumsal değerlerin gerçekliği içerisinde ilerlerken, bir adım öne atılıp vicdanımla hasbihâl edişlerimi de örnekler. Bu bağlamda yazma eylemim salt kendi kurtuluşumu hedef almaktan öteye gidemiyor. Hâlâ çocuklar öldürülüyor, hâlâ anaların gözleri yaşlı, hâlâ kan insanoğlunun en iştiyakla tükettiği sıvı. Keşke yayımlanan her kitap her kelime bir çocuğun hayatını kurtarabilse, gözyaşlarını silebilse, böyle bir gücü olsa yazdıklarımızın. Oysaki yazma eylemini göklere çıkaran yazarlardan değilim. Bana göre oldukça olağan bir şey yazmak. Nasıl ki uykumuz gelince uykuya yenik düşeriz, benim de bütün çocukların güle oynaya kaynaştığı bir parkta anneleri paniğe sevk ettiren, görüntüsüyle diğer çocukları korkutan, bulunduğumuz ortamdan bir an önce uzaklaşsın istediğimiz o balıcı çocuğu gördüğümde yüreğim sıkışıyor, vicdanım bir el tarafından biteviye tırmıklanıyor, gözyaşlarımı tutamıyorum ve o hâl ile yazmaya yenik düşünüyorum. Elimden gelen bu olduğu için. Bir tek yazarak yaşamaya devam etme gücü bulabildiğim için.

ALİ NECİP ERDOĞAN

MERVE KOÇAK KURT’UN “GERÇEKLİĞİ”

Gerçek sanmıştınız, “*Oysa Rüyaydı*.” Bu sizi şaşırtmasın zira rüyalar da “gerçekliğe” dâhildir. “*Oysa Rüyaydı*”, Merve Koçak Kurt’un ikinci öykü kitabı. “*Sevgili Okur*”a ithaf edilmiş 22 öyküden oluşan “*Oysa Rüyaydı*”, okuyucuyu gerçek ile rüya arasında eşsiz bir yolculuğa çıkarıyor.

Merve Koçak Kurt’un öykülerinin cazibesi sadece dili kullanmaktaki titizliğinde ve kurgudaki (izlek-anlam-akış) başarısında değil, yarattığı gerçeklikte. “Kâğıt Kesiği” bunu en iyi örnekleyen öyküsü. Eli, kâğıt tarafından kesilmiş oğul, “*kâğıt kesiği nasıl bu kadar acı verebiliyor*” diye sorar. Bu soru, oğlunun duyduğu “acı”yı hisseden anlatıcının, zihninde bir dizi olayı tetikler ve “*beyaz kâğıdın ve ona akan, onu dolduran hayatın*” sorgulanmasını başlatır. “Acı”nın rüyadan uyandıran bir etkisi olduğu gibi, rüya gördüren de bir etkisi vardır... Acı, diğer unsurlarla birlikte “etkileyici” bir gerçekliğe dönüşür, oğulu bir rüyadan uyandırır ancak bu acıyı unutturacak yeni bir rüyanın da başlangıcına taşır. Kâğıt, yaşamı; mürekkep de fiilleri temsil eder. “*Dokunduğu kâğıdın, içinde hem zehir hem şifa barındırdığını ve kendine has bir büyüü olduğunu bilmiyordu ki. Bazılarının o acıyı duymak için yıllar yılı nasıl uğraştıklarını. Kendini dost kılmak için o sonsuz beyazlığa, ömür tükettiklerini. Mürekkebin yetmediği yerde boşlukları kullandıklarını...*” (s.13) Hayat da böyle değil midir? Yani hem zehir (acı) hem de şifa (tatlı) barındırmaz mı?

Oysa Rüyaydı’nın bir diğer açılımı da “her şey bir rüya ile başlamıştı, şimdi gerçekliğe dönüştü” şeklindedir. Oysa rüyaydı ama şimdi gerçek oldu. Kitabın isminin bu çift anlamlı tezahürü neredeyse bütün öykülere egemen-

dir. “Kızıldut’un Boynu”, tam da rüyanın gerçekliğe dönüşünü anlatır. “..Rüyasını anımsıyor şimdi, düştüğü notları... Bir gün gelip de o rüyanın kendisini bulacağını ve yazısının gerçeği olacağını hisseder gibi yazmış meğer.” (s.11).

Aynadaki görüntüsüne bakıp, “ben değilsem, kim?” diye sorarak “kendi gölgesine girer gibi” yazmaya başlayıp, yazmakla yaşamak arasındaki ilişkiyi gerçekle - rüya ekseninde sorgulayarak cevaplar üretir. “Bir nehrin ağzından” dökülen kelimelerle karşı karşıya bırakır okuru. Artık sorular da cevaplar da okuyucunun kendisine aittir. Zira anlatıcının sükûtu, “sesinin” nasıl geldiği ve kimlere ulaştığı sorusuna verilen cevaptan sonra karşılık bulacaktır.

“Mayıs’ın Sardunya Kırmızısı”, birbirlerine “hiç ayrılmayalım diye söz veren” iki arkadaşın, hayat serüveni içinde farklı yazgılarla farklı yönlere gitmeleri ancak aynı şehirde komşu olduklarını fark etmeleriyle, rüyalarının ayrılmış olduğunu görmelerinin öyküsüdür. Anlatıcı, içinde bulunduğu gökdelende, yağan dolu nedeniyle dışarıyı seyrederken, eski bir yarayı hatırlar ve “gördüğüm rüyayı sen de görseydin keşke” der. Gerçeklik, filmlere ve kitaplara yapılan göndermelerle birlikte, çiçeklerin temsil ettiği bir rüya/evrene dönüşür. Anlatıcı ile arkadaşının ayrılmamak üzere söz verdikleri rüya; “Herkesin kendi hayatını, kendi yazgısını yaşadığı” farklı rüyalar oluverir ve aynı şehirde komşu olmalarına rağmen yollarının kesişmediği bir rüyadır. Ama “anlatılar” birbirlerini.

Gördüğü rüyayı hatırlayan ve o rüyanın peşinden gidenlerin anlatıldığı “Kelebekler Öldüğünde” öyküsü, anlatıcının yaşadığı şehirden, evinden, ailesinden, en çok da babasından okumak için başka bir şehre giderken ayrılışının en ince ayrıntılarına kadar anlatıldığı bir öykü. Yaşanılanların/bugün olup bitmiş olayların nedenlerinin su yüzüne çıkarıldığı, sarının tonları arasında, şiirsel bir zihin yolculuğu.

Eski yaralarını anlatmak için kendisine bir “dil” arayan anlatıcının, “gördüğüm en uzun rüyaydın sen” diyerek yazmaya başlamasıyla “Günlerden Mavi”ye ulaşıyorsunuz. Satırlar arasında çalan müziğin sesiyle makamlar arasında bir hamakta sallanır gibi, kâh Ferahfeza peşrev kâh Muhayyer saz semaisi arasında gidip geliyorsunuz. Yaşamının okumak ve yazmaktan ayrı düşmediği, kelimelerin, tatların, kokuların, kahvelerin, rüzgârın, yasemenin/leylakın/menekşenin, böğürtlenin, toprağın arasında Hristo Usta’yla karşılaşıyorsunuz. Gençliğinde

Beşiktaş'ta top koşturmuş, şimdilerde Zeytinliköy'de tatlı satan Hristo Usta. Ya da kim bilir, başka bir Hristo'nun hikâyesine usulca sızmış biri belki de...

“Gördüğüydü” isimli öykü tam bir rüya sorgulaması: “*rüyalar sahibine mi aittir?*” Gördüğü rüyayı anlamlandırmaya/anlamaya çalışan anlatıcı, sembolik bir dille rüyasında gördüklerinin hayatındaki karşılıklarını gösterir. Bu aynı zamanda yaşamın da sorgulanmasıdır: Eskiyen bir yüz, içi oyuk yalnızlık, değişmeyen kelimeler.. Boynunda bir kırmızılık peyda olunca, cilt kanserinden ölen amcasını hatırlayan anlatıcı, “ölümün ayak sürüyen gölgesini” görür. Yaz ortasında giyilen berenin gizlediği kesilmiş kulak. Kelimelerin “korkuya” dönüştüğü, ölümün hayırla yad edildiği, ölümü hatırlatacak her şeyin titizlikle bulunup çıkartıldığı bu sorgulamadan, “seni büyötmek istemiyorum!” denilerek uyanılan bir rüya...

En sıra dışı öykülerden biri “Palmira'nın Düşüşü”. Rüyasında Palmira'nın “*gece saçlı kraliçesi*” Zenobia ile karşılaşır anlatıcı. Gizemli şehrinin ve Zenobia'nın hikâyesini anlatır.

Öykülerinde ard-zamanlı bir anlatım yerine eş-zamanlı bir anlatımı tercih eden Merve Koçak Kurt, kokulardan, tatlardan, çiçeklerden ve müziklerden oluşturduğu atmosfer ve şiirsel dille okuyucuyu unutamayacağı bir okuma serüvenine çağırıyor. Durum öyküleri olması sebebiyle okuyucunun hem iç dünyasını hem de yaşamını sorgulamasını sağlıyor.

Merve Koçak Kurt’la Oysa Rüyaydı Üzerine:

“YAZMAK BENİM İÇİN BİR ‘RÜYAYDI’, YAŞAMAK GİBİ...”

Konuşan: Ali Necip Erdoğan

Merve Koçak Kurt’un, 2010 yılında yayımlanan *Ellerin Mavi Kelebek* isimli ilk öykü kitabından sonra, *Oysa Rüyaydı* isimli ikinci öykü kitabı da geçtiğimiz aylarda Hece Yayınlarından çıktı ve okuyucuyla buluştu. Rüyaların gerçekte harmanlandığı ve şiirsel bir dille yazılan öyküler, okuyucuya yazarın dünyasının kapılarını aralarken, okuyucunun da kendi dünyasını fark etmesine kapı aralıyor. *Oysa Rüyaydı* dolayımında kendisiyle yaptığımız bu söyleşi için teşekkür ediyoruz.

– Merve Hanım, merhaba. Önce adından başlayalım isterseniz. *Oysa Rüyaydı* bir öykü kitabı adı olarak oldukça çarpıcı ve çağrışımlı. Öykülerin isimleri de öyle. Rüyaların gerçekleşebildiğini çağrıştırıyor insana. Öykülerin oluşma/ yazılma süreci ve kitabın adı hakkında neler söylersiniz?

– İsimlerin yazıların yazgılarıyla ilişkili olduğuna inanırım. Beni çarpmayan bir ad okuru niye çarpsın?! Çok güzel bir öykünün adı sıradan/yavan ise orada eksik bir şeyler vardır sanki. O yüzden bir öyküye ad bulmak, en az onu yazmak kadar önemli diye düşünüyorum.

Öykülerim, son üç yılın öyküleri. Yirmi iki öykünün yer aldığı kitaptaki öykülerin her birinin adı diğerinden özeldir benim için: Kızıldut’un Boynu, Günlerden Mavi, Palmira’nın Düşüşü, Feyruz’un Sesinde, Kapıda Kül Bulutu, Vakitler Denk Geldiğinde, Unutmabeni Çiçeklerin, Sus Sineması, Vuslat Ayini, Çemberinde Rüyanın, Misafiri Ruhumun... Her birinin yazılış hikâyesi de diğerinden ayrıdır.

Bazıları uzun uzun çalışır öyküleri üzerinde. Bendeki durum biraz daha farklı oluyor: Yazmadan önce uzun uzun biriktiriyorum; okuyorum, izliyorum, bakıyorum, görüyorum... Biriktikçe dil'imın ucuna geliyor. Anlatmanın büyüüne kapılmak için bazen ufacak bir 'kıvılcım' yetiyor. Yazarken bir çırpıda yazmayı seviyorum. Ancak sonrasında dem'lenmesi için öyküyü zamana bırakıyorum. Epey bir aradan sonra öyküye daha objektif/mesafeli/serinkanlı yaklaşabiliyorsunuz çünkü.

“Oysa Rüyaydı” adı da kendiliğinden -ama çok sonra- geldi aslında. Önce başka adlar düşündüm, öykü adlarından bazıları... Ancak çeşitli sebeplerden dolayı vazgeçtim. Kitaba ad bulmaya çalışırken baktım ki birçok öyküde “rüya” kavramı işlenmiş. Kimi zaman cümlelere gizlenmiş kimi zaman satır aralarına kimi zaman başlıklara... Sonra fark ettim ne kadar çok “rüyamasalım” olduğunu... “Rüyaydı” dedim, çünkü yazmak benim için bir “rüyaydı”, yaşamak gibi... Sonra da o öykü cümleme denk geldim. “Oysa Rüyaydı” oldu adı.

– *Öykülerinizde “rüyaların peşinden gitmek” ile “rüyaların anlatıcısı takip etmesi” gibi iki ayrı izlek görülüyor. Rüyalarımızın peşinden gitmeli miyiz, yoksa zaten rüyalarımız peşimizi bırakmıyor mu?*

– Ben rüyalarının peşinden gidenlerdenim. Yazmak en büyük rüyamdı mesela. Bir öykümdeki gibi: “Buldum. Oysa aramaktı, bulmanın çoğu. O yola çıkmaktı. Yolda kalmaktı. Belki de yoldan çıkmaktı. Sonra ışığa çevirip yüzünü bildiği tüm cümleleri kurmaktı gördüğü düşün sürmesi için. Bir düşü sürdürebilmenin en iyi yolu onu gerçeğe çevirmek değil miydi?” Ya da bir başka öykümdeki gibi: “Gecedен arda kalan bir rüyayı yaşıyor ve yazıyoruz. Birbirimiz için... Yaşıyoruz. Yazıyoruz. Birbirimizden ayrı olsak da kelimelerimiz bir, beraber olsak da. Anlamanın üstüne serpilen yıldız tozlarının ısıltısı göğe her baktığımızda bize yaşadığımızı hatırlatacak. Geceyi bölen bir rüyanın çağrısı değil midir zaten, adına ‘yaşamak’ dediğimiz.” Veyahut “Palmira’nın Düşüşü”ndeki gibi: “Kendimize ait kıldığımız simgelerimiz, sembollerimiz, işaretlerimiz, izlerimiz... Hepsi şu sonsuz âlemde bir iz bırakmak içindi. Şimdi görüyorum ki, amacımız biraz da olsa gerçekleşmiş. Mabetler, binalar, surlar, heykeller, lahitler... Hepsi, hepsi sesimiz, şiirimiz, sözümüz duyulsun diyeydi.”

– *Öykülerinizde “kızgınlıklar” yok, şaşırtıcı biçimde “güven” telkin ediyor. Konu seçimleriniz ve öykülerinizi çevreleyen renkler, çiçekler, tatlar,*

kokular büyüdü ve masalsı ama aynı zamanda çok da gerçekçi. Nasıl bu kadar serinkanlı olabiliyorsunuz? Ya da “bunu nasıl başarıyorsunuz?”

– İnsan, yaş aldıkça ilk gençlikte yaşadığı öfkeleri, kırgınlıkları, kızgınlıkları bırakıyor ve durulaşıp dinginleşiyor. Dinginleştikçe diline de yansıyor bu değişim. Yazdıklarımın “güven” telkin etmesi benim için büyük mutluluk. Çünkü “güven” kavramı günlük hayatta da önemsedğim bir kavram. İlişkilerimiz “güven” üzerine kurulu değilse zaten o noktada dönüp kendimizi sorgulamalıyız diye düşünüyorum. Her konuda “emin” olmak/ hissetmek insanlığın bir gereği değil midir? Ki yazmak yaşamak eylemiyle çoğu yerde iç içe geçer. Yazar’ına güvenmeyen bir Okur, Okur’una güvenmeyen bir Yazar ilişkisi nereye kadar devam edebilir ki?

Hayattan kopuk değilim. Gündelik rutinlerim, rollerim, aidiyetlerim, kimliklerim, yükümlülüklerim var benim de. Sırça köşklere ya da fanuslarda yaşayan insanlar değil yazarlar. Kendi içimizden yola çıkarak -aslında bir yolculuk hikâyesi değil mi baştan sona, yaşadıklarımız da?- bir insanın kalbine/ruhuna/ içinde bir yerlere dokunmak değil midir yazmak?

Yazarken, “yalnız” olmadığımı hissedirim: Yani yazdığım o cümlede kendinden bir şeyler bulabilecek başkaları olduğunun bilincindeyim. Mesele “hayal ile hayat” arasındaki o çarmıh çivisini düzgün çakabilmek galiba. Bazen bir sarkaç bazen esrik bir gelgit gibi... Her ne olursa olsun “yazmak kadar yaşamak”. Aslolan hayattır kanımca.

“Kitapta anlatılan hikâyeler çok gerçekçi. Âdeta hayatın birebir tasviri. Hikâyeleri neden bu kadar gerçekçi bir zemine inşa ettiniz?” diye sorulmuştu bir söyleşide. Verdiğim cevabı tekrarlamamda beis yok. “Gerçekçi” olarak niteleyeceğinizi hiç düşünmemiştim doğrusu öykülerimi. “Sahici” ve “inandırıcı” bulduysanız ne mutlu bana! Yaşadığımız hayatın çok sert yanları var. Kocasından şiddet gören bir kadının şu cümlesi mesela: “Vurdu, gözümü patlattı.” Hangi hikâye bu kadar “gerçek” olabilir? Bilmiyorum... Bildiğim, hayatın incitici yanlarından bazen hikâyatın kucığına sığındığımız gerçeği.

– *Öyküleriniz çocukluğunuzdan izler taşıyor. Hayatınızdaki izleri nasıl “öykü”leştirirsiniz? Örneğin kediler, nasıldır kedilerle ilişkiniz?*

– Her metnin otobiyografik özellikler taşıdığına inanılır edebî metinlerde. Ancak önemli olan yazarın, yaşamından damıttığı, imbiğinden geçirdiği kelimelerle yeni bir dünya/evren “kurması”dır bana göre.

“Kâğıt Kesigi”, oğlumun “Anne, kâğıt kesigi neden insanın canını bu kadar yakar?” sorusu üzerine “kurulmuştur” mesela. “Mayıs’ın Sardunya Kırmızısı”nın “Sebebi, eski bir yara.”dır. “Günlerden Mavi”deki anlatıcı gibi “Kelimeler seni bana getiremedikten sonra ne işe yarar ki?” diye sorarım bazen ben de. Ölen ölmüş, giden gitmiştir çünkü. “Gördüğüydü” diyene “Rüyalar sahibine aittir.” derim. “Vakitler Denk Geldiğinde” kurulan şu cümlemin hikâyesidir: “Artık görüşelim!” Hayatın bütün eylüllerine adanmış bir gençlik öyküdür “Unutmabeni Çiçeklerin”. “Küçük, eski bir leke ellerimde *şimdi*.” Ya o kadim

şehir; Antakya'ya ne demeli! “*Habbeytak Bissayf*”ı söyleyen Feyruz'un sesinde *çoğalıyor aşk*, diye biter ona dair öyküm. “Bu, Bizdeki, Derinlik Sarhoşluğu” İstanbul'a dair bir düştür. “Sus Sineması”nda izini sürdüğüm, Ulus'ta bir zamanlar ‘var’ ama şimdi ‘yok’ olan o sinemadır, hayalidir. Yani anlayacağınız hikâyeler ‘ben’den bir iz taşır ancak ‘benim’ değildir. “Vuslat Ayini”ndeki gibi, “Hikâyemin neresinde olacağına sen karar ver. Okurken. Yazarken. Gelirken. Giderken. Dönerken. Bakarken. Yaşarken. Selamlarken...”

Yaşanmışlıklar önemlidir. Ancak okuduğumuz kitaplardan, dinlediğimiz müziklerden, gördüğümüz hayatlardan, hatta ve hatta üçüncü sayfa haberlerinden yola çıkarak bile öykü “kurabiliriz”. Marifet zaten okura şunu dedirtebilmek değil midir: “Siz hikâye diye yazarsınız, o bir başkasının gerçeği olur.” Ki bu cümle benim için çok kıymetlidir. Bir yazarın okurundan duyabileceği en güzel ve özel cümlelerdendir.

Kedilere gelince... Çocukluğumun bir kısmı eski Antakya evlerinde, bir kısmı apartmanlarda geçti. Gel-git yani! Bahçeli evlerde kedi de beslerdik tavşan da... Sadece kedileri değil diğer hayvanları da çok severim. Doğayı bütünleyen canlıların her birinin yeri ayrıdır bende. Büyükşehirde yaşarken –ve çalışırken– evde kedi besleyemesek de apartmanın önünde, kapı ağzında ya da bulduğumuz her fırsatta kedilerle ilgilendik. Emeklilik günlerimde kedisiz bir ev hayatı düşünemiyorum!

“Kedi gözlüm!” hitabı da ömür boyunca unutmayacağım bir hitaptır mesela.

– *Öyküleme değişim ve dönüşüm anlarının resmedilmesiye, sizde nasıl bir etki yaratıyor, (yazmaya başladığınızda ve bitirdiğinizde) ayrıca okuyuculardan aldığınız geri bildirimler sizi nasıl şekillendiriyor?*

– Yazmaya başlamadan öncesi sancılı bir süreç... Ancak o yazı coşkusu, o büyü esrik bir duyguya dönüşüyor yazarken. Her bir kelimeyi her zerresiyle hissetmeye çalışıyorum. Kalbime, ruhuma dokunmayan bir kelimenin “varlığı” çok eğreti duruyor metinde. Silip silip yeniden yazılan cümleler oluyor bu yüzden.

Eskiden bir çırpıda yazmaya çalışırdım. O atmosferi bir daha bulamam kaygısıyla. Bu kitapta pek öyle olmadı. Öykülerin yarım bir şekilde beklediği de oldu: Bazıları altı ay bazıları bir sene... Sonra dönüp kaldığım yerden devam edebildiklerime devam ettim. Mesela “Palmira”nın Düşüşü” öykümün parçaları birbirinden farklı üç zaman diliminde yazıldı. Önce Palmira işgal tehlikesi altındayken, sonra işgal/talan edildiğinde, en sonunda da “Bu öykü bitmeli!” dediğim o idam haberini okuduğumda. Ya da “Vuslat Ayini”nin bir kısmını yazmıştım ama yoğunluklardan dolayı öylece kalmıştı. Aradan aylar geçtikten sonra –bir Konya yolculuğu dönüşü– kendi ilhamını da beraberinde getirdi hikâyesi.

Yazmaya otururken kimi zaman kaygılı, kimi zaman tedirgin, kimi zaman meraklı oluyorum. Her ne hâl üzere olursam olayım yazmanın insanı dinginleştirici/ durultucu/ sağaltıcı yanını da yaşarım. Yazdıktan sonra rahatlarım. Çünkü o duygu insanın içinde biriktikçe “çörekleniyor”.

Okurlarımın her biri diğerinden kıymetlidir benim için. O yüzden kitabın ithafı da “Sevgili Okur”adır. Çünkü biliyor ve inanıyorum ki: “Hitap muhatabını bulur!” Elbette ki onların eleştirileri/ yönlendirmeleri önemli... Ancak yazarken değil, yazdıktan sonra! Anlatım, dil ya da kurguda bir şeyleri değiştireceksem –ki kısaca üslup diyelim– bunu sadece ben istediğim için yaparım. Bir şeyler değişiyorsa kendiliğinden, doğal akışında ve sürecinde değişir. Birileri/başkaları istediği için değil. Okur, yaz(g)ıma kendisini “yakın” hissediyorsa zaten bulup okur yazdıklarını.

– *Yazmaya nasıl başlarsınız peki? Bir ritüeliniz var mı?*

– “Oysa Rüeyadı” kadife bir koltukta tamamlandı diyebilirim. Dizüstü bilgisayarımda yazdım. Önceki kitap çalışma masasında yazılmıştı, bu kitap da böyle yazıldı. Bir ritüelim yok! Her koşulda olmasa da birçok koşulda yazabilirim. Yazmaktan ziyade okumak için sessizliğe ve konsantrasyona ihtiyaç duyarım. Kendimi rahat/hazır hissetmem çok önemli, okurken de yazarken de... Yanında kahve olunca da değmeyin keyfime!

– *Öykülerinizde art-zamanlı bir anlatım yerine eş-zamanlı bir anlatım tercih ediyorsunuz ve öykülerinizin dili şiirsel, etkileyici ve sade; dil konusunda oldukça titizsiniz. Bir öyküyü yazmak ne kadar zamanınızı alıyor ve kitap hâline gelmesi ne kadar sürüyor?*

– Öykülerimde parçalı anlatımlar ve kronolojik ilerlemeyen kurgular var. “Zaman” kavramına bakışım ile ilgili bir durum metinlerimin parçalı oluşu... Dün-bugün-yarın’ı tek bir “an”da var kılan bir anlayışla yazmaya çalışıyorum. Aslolanın “an” olduğuna inanıyorum çünkü. Klasik bir zaman algısıyla yazsaydım “giriş, gelişme, sonuç” hâlinde ilerleyen metinler yazardım. “Gerçek zaman”dan ziyade “kozmetik zaman”ı önemsiyorum yazarken. Flaşbekler de ayrıca önemli benim için: Hatırlayışlar, anı sayışlar, gidişler, gelişler, geri dönüşler...

Yaşadığımız hayatı nasıl yaşadığımız ve kavradığımızla da ilintili yazdıklarımız. İçinde bulunduğumuz “an”ın içine aynı anda hem geçmiş hem şimdiyi hem geleceği sığdırabiliyoruz/ doldurabiliyoruz. Aynı anda birçok şey gerçek’leşebiliyor. Zihnin yanılsaması da olsa bu böyle... Artık mevcut olmayanları ancak yazarak mevcut kılabiliriz. “Geçmiş” de öyle. “Gelecek” de. Bu yüzden yazmayı yaşamaktan ayrı bir yerde tutmuyorum.

Öyküyü yazmak genelde çok vaktimi almaz, bir çırpıda yazarım. Sonrasında, yani dem’lendikten sonra, ince işçiliğiyle uğraşırım, Yazarken mümkün olduğunca kusursuz yazmaya çalışırım dil açısından. Aradan zaman geçtikten sonra tekrar bakarım yine de.

İlk kitabım da, ikinci kitabım da üç yılın sonunda okurun beğenisine sunuldu. Öykülerimin kitaplaşma süreci daha kısa olabilirdi aslında. Özellikle ikinci kitabımı çıkarırken hiç acele etmedim. Dosyam geçen yıldan hazırdı aslında. Editörlüğünü yaptığım bir kitap daha gelecek yakında. Onunla aynı yıl içinde çıksın istedim öykü kitabım da.

– *Öykülerde neredeyse hiç isim geçmiyor. İsimlerin olmayışı doğrudan okuyucuyu muhatap alması nedeniyle midir?*

– “Anlatıcı”nın hikâyesindeki karakteri “anonim “kılma isteğinden kaynaklı bir durum sadece. (Hep vardı ve var olacak.) On(lar)ca insanın kendisinden bir şeyler bulabileceği bir “hikâyeyi” tek isme hapsetmek istemedim; yaşantısına değen kalbine dokunan, içine işleyen bir “durumu” da... Her insanın ayrı bir âlem olduğu gerçeğini unutmadan, ancak insanı “insan” yapan “ortak” duyguları da yaz(g)ıya katarak... Bilinçli bir tercih. Ancak öyle hikâyeler olur ki bazen, o “kahramanının” adını da getiriyor. Yazara düşen kahramanına bir ad vermektir bu durumda.

Zamandan, mekândan ve isimden uzaklaştıkça anlatılanı genelleştirmek daha kolay sanki...

– *Öykülerde okumak ve yazmak önemli bir yer tutuyor. Siz kendi “hikâye”nizi nasıl anlatırdınız anlatacak olsanız? Şimdilerde ne okuyorsunuz ve de?*

– İnsanın kendi “hikâye”sini anlatması zordur bilirim. Öykü’ mü anlatmaya çalışayım “okur” gözüyle: S/imgesel bir dil göze çarpıyor. An’ın vurgulandığı, daha çok şimdiki zaman’ın duyulduğu, anlatıcı ağırlıklı bu öyküler, sükûtun izlerini sürüyor. Lirik, samimi, içsel, soyut, kapalı anlatımlı, dile yaslı bir öykü anlayışı hâkim. Okur’un -biraz zorlansa da- kendisinden bir şeyler bulabileceği, durup düşüneceği ve sorgulayacağı metinler...

Günümüzde klasik hikâye anlayışıyla kaleme alınan metinler de çok. Kendi adıma, “öykü” denmesini tercih ediyorum yazdıklarım. Olay’dan ziyade durum’a yakın, diyalog yerine monolog/içses, klasik zaman yerine kronik zaman anlayışının olması... Metinlerarasılık, pastiş, parodi, üstkurmaca vb. kavramlar kendime yakın bulduğum kavramlar. Ayrıca dilimin imkânlarını da çok seviyorum. Çift anlamlılık ya da anlamı çoğaltmak... Kendimi sınırlarla, kalıplarla, tanımlarla daraltmayı da sevmiyorum.

– *Son olarak Feyruz’un Sesinde isimli öykünüzün epigrafındaki gibi “öyküler sonsuza dek yaşar” mı?*

– O cümlelerin tamamı şöyle: “Kahraman ölür, ancak hikâye sonsuza dek yaşar.” (Bir film repliğiymiş yanlış anımsamıyorsam.) Kayda değer bir “hikâyeyiz” varsa siz ölseniz de adınız yaşıyor/kalıyor. O adın “varlığı” bazen sonsuza dek sürebilir belki de. Vurgulanmak istenen zannımca buydu.

Elbette ki öykü’nün (burada öykü türüdür kastedilen) şimdi’si ve geleceği için çok şey söylenebilir. Ama ben daha çok söz’ün şimdisi ve geleceği üzerine kafa yoruyorum. Birbirine benzer çok fazla öyküye denk geliyorum son dönemde. Yaşanmışlıkların birbirine benzemesiyle ilgili olabilir bu. Aslına bakarsanız öykünün, modern çağ insanın gündelik pratikleri arasında daha çok okur bulması gerek. Öyküye vakit ayırmak her zaman mümkün ama roman okurken onu bir çırpıda tamamlama şansımız az. Öykünün o damıtılmış ve süzölmüş yönünden kaynaklı bir durum var: Okuması kolay gibi gözükse de içselleştirilmesi zor

SÖYLEŞİ

Bülent Ayyıldız:

“İYİ BİR METNİ SIRADAN BİR METİNDEN
AYIRACAK ŞEY POPÜLERLİK DEĞİLDİR.”

Konuşan: Merve Koçak Kurt

“*durun yanlış anladınız*” Bülent Ayyıldız’ın ilk öykü kitabı. İz Yayıncılık tarafından okurla buluşturulan kitabın “İçindekiler” kısmı epey renkli ve hareketli. Bu sefer girizgâhı biraz kısa tutup sorulara geçeyim istiyorum.

– *Kitabınızın ismi “durun yanlış anladınız”... İsminden ziyade ismin tırnak içinde olması dikkatimi çekti. Böyle bir şeye ihtiyaç neden ihtiyaç duydunuz? Kitabınıza isim bulma hikâyesi nasıl gelişti?*

– Tırnak işareti içerisinde başlık muhayyel serisinde kullanılan standart bir tasarım. Mütevazı bir duruşu olması da hoşuma gitmişti. İsim meselesinde içeriği özetleyebilecek bir şeyler arıyordum. Aykut Ertuğrul’un önerdiği başlıklardan biriydi “durun yanlış anladınız”. Öykülerim genelde yanlış anlaşıl-maya ya da hiç anlaşıl-mamaya müsait. Hikâyeler beklenmedik yönler-e doğru genişliyor. Kimi zaman tekrar okumayı gerektirebiliyor. Öyküleri okuttuğum arkadaşlarım arasında da dönen bir geyikti bu. Hikâyelerimi okuduktan sonra genellikle yanlış çıkarımlara giderlerdi, ben de “o öyle değil, aslında şurası şöyle” gibi açıklama yapmak zorunda kalırdım. Bu yüzden uygun bir başlık diye düşündüm.

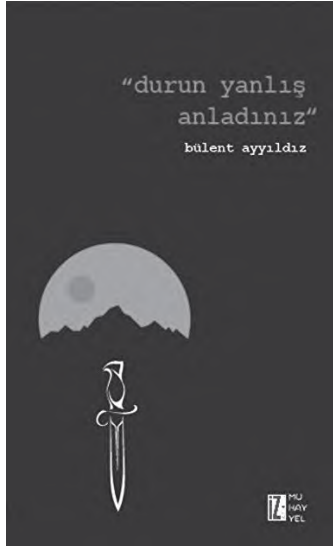
– Öykülerinizdeki anlamda eskiden yeniye, soyuttan somuta, gelenekten moderne uzanan geniş bir yelpaze var. “Öykü” diye tanımlanan bir metni diğer metinlerden ayıran yönler size göre neler?

– Bunun tartışması yıllardır yapılıyor. Herkesin hemfikir olduğu bir rotasyon yok gibi. Naçizane fikrim öykünün anlık olması. Bazı şeyler uzun uzun anlatmakla ifade edilemez. O küçük bir detaydır, bir anlık tereddüttür, ufak bir detaydır. Bunu uzun uzadıya anlatmaya kalksak asıl mesele silinir gider. Öte yandan novella olabilecek uzunlukta yazılmış hikâyeler de var. Peki bunları nereye koyacağız? Sadece ebat kıstasıyla sınıflandırma yapmak sıkıntılara yol açıyor tabii. Kendi adıma, uzun diyebileceğim öykülerim hayattan bir kesiti bireysel bir bakış açısıyla anlattığı zaman ortaya çıkıyor. Dönem öykülerini biraz uzun anlatmak gerekiyor mesela. Yine de bunlar toplumun bir serencamı şeklinde değil de karakterin içinde bulunduğu ahvalı betimleyebilmek için. Kısaca anlık ve bireysel olması “öykü”nün getirdiklerindendir diyebilirim. Bu türün modernizmle birlikte gelişmiş olması da bireyselliği ön plana çıkarıyor; ancak bu demek değildir ki öyküde toplum mugayir kalmalı. Belki karakterlerin kişisel adımları toplumu daha iyi yansıtır yordur.

– “Postmodernizm’e Giriş Yahut Postmodernism for Dummies” öykünüzde “Hakkımı yiyorsunuz, burada kurmacanın beş kat dibine indim. Ya da çıktım. Anlaşılacağı gibi karakter içinde karakter, metin içinde metin, bilmem ne içinde bilmem ne var. Postmodernistler bir şeyin içine... bir şey koymayı çok seviyorlar. Buna da üstkurmaca diyoruz. Bir tik atalım.” demiş anlatıcınız. Siz neler diyeceksiniz bu konuda: Öykü anlayışınızdaki postmodern unsurlara dair...?

– Alıntıdan yola çıkacak olursak, kurmacanın bilindik yaşamdan en büyük üstünlüğü tabii ki “kurmaca” olması. Bir öykünün gerçekçi olması fizik kurallarına bağlı kalmasıyla doğru orantılı değildir. Kurmacanın gerçek bir olaymış zehabıyla okunması çok problemlidir değil mi? Kâğıttan, selülozdan yapılmış, üzerinde birtakım simgelerin olduğu bir maddeye bakıyoruz. Okurun elinde tut-

tuğu metnin birileri tarafından yazılmış olduğunu biliyoruz. “Yazılmış” yani kurgulanmış. Herkes metnin metinselliğinin farkındayken “mış” gibi yapılıyorsa orada bir sıkıntı var demektir. Zaten postmodern edebiyatın takıldığı noktalardan biri de bu. Madem metin bir kurmaca, o zaman en direkt yoldan bunu ifade etmek gerekiyor, böylece metin içinde metin, hikâye içinde hikâye ortaya çıkıyor. Bunu da genelde okur sevmiyor. Bizi zorlamayan, akıp giden metin daha çok tutuluyor; ama postmodern edebiyat rahatsız etmek istiyor. Metni eksik bırakıyor, yazar en olmadık yerden başını çıkartıp okuru dramatik dalgınlığından çıkarıyor. Okur da “güzel olmamış, metnin içine giremedim” gibi şeyler söylüyor.

Bir de dışında kalıp takip etmek zor geliyor. Madem rahatsız edici bir yönü var, postmodern edebiyat hiçbir zaman “bestseller” rafında olamaz; ama bu yargı da bozuldu. Postmodern edebiyatın esnek sınırları popüler kültürü de bünyesine almayı başardı. Benim de postmoderne, kurgunun gerçekliğine, gerçeğin kurmacalığına kafa yorduğum bir dönemde çıktı çoğu öykü. Postmodern edebiyat en iyisidir gibi bir iddiam yoktu. Postmodern öyküler yazabilir miyim, yazarsam okuyucusunu bulur mu gibi sorularım vardı sadece.

– “Afyonu Patlamamış Kabakçı Selim” öykünüzde ise başka bir anlatım dili var: “Galata’da ehl-i duman, ehl-i keyf ve ehl-i muhabbetin hem dem olduğu Muhal Tekkesi’nde, bilinmeyenin aşikâr kılındığı, rivayetlerin meşk şarabıyla aktığı, tarihçilere ve vakanüvislere ibret-nûma hikâyeler anlatılırdı. Tahkiyesi hayli müşkül hadiseler kimi zaman vaka-i âdiyeden, kimi zaman da vaka-i güzideden addedilirdi.” Eski ile yeni, kadim ile modern arasında nerede duruyor öyküleriniz? Sarkaç gibi mi/siniz yoksa...

– Öykülerim ben istesem bile eskinin yanında duramaz. Borges’in “Pierre Menard’a göre Don Quixote” adlı öyküsünde olduğu gibi, eski bir metnin tıpkısını yazmaya çalışsam da farklı yorumlar ortaya çıkacaktır. Metin zamana ve onu okuyana göre değişir. Geleneksel tahkiye yöntemlerini, eski usul anlatım dilini kullansam da modernizmden geçmiş bir dünya anlamı sürekli öteleyecektir. Bu sebeple öyküleri geçmiş ve şimdi, gelenek ve modern arasında bir yere konuşturulmaktan ziyade öykü için bulduğum malzemeyi kullanmaya bakıyorum. Modern, postmodern, kübist, geleneksel diye ayırt etmeden dil, anlatım ve biçimde benim için uygun olabilecek ifade yöntemleri tasarlamaya çalışıyorum. Zaten modernin oluşması için de geleneğin farklı paradigmalara kullanılması gerekir.

– “Nokta”da “‘Sanat erbabına yeni bir yol göstermedikten sonra kalem ne işe yarar?’ diye sayıklıyordu.” diyen anlatıcının sorusunu biz de size soralım: *Sahi kalem ne işe yarar yeni bir yol göstermedikten sonra?*

– Yeni bir yol göstermenin zorluğu, anlatılacak yeni bir şeyin kalmamış olması gibi sıkıntılar yüzyıllar öncesinde yazılmış metinlerde de bahsedilmiş. Roman bitti mi, öykü gitti mi tarzında sorular ara ara gündeme geliyor. Edebiyat tam tükendi derken yeni mecralar, yeni biçimler ortaya çıkıyor. Kalem yeni bir yol gösteremese bile bir şeyleri denemenin peşindeyse faydalı olur. Kast ettiğim sadece deneysellik değil. Biz ona öyle demesek de yazar için risk taşıyan her şey “deneysel”dir zaten. Öte yandan “gerçekten kalem ne işe yarar? Öykü yazmak neyi kurtarır?” diye soracak olursak pek de tatmin edici bir cevap bulamayız. Edebiyat pragmatik bir şey değildir. Bugün ne öykü yazmak ne de okumak akıl kârı görünmez; ancak tahkiyede insanlığın ihtiyaç duyduğu bir şeyler var demek ki kurmaca devam ediyor. Rasyonel aklın kavrayamayacağı şeyler var demek ki. Sadece formüllerle ya da direktiflerle anlatılamayan duygular ve fikirler var. Ya da yalnızca hayal gücünün, kurmacanın üstesinden gelebileceği, işleri kolaylaştırdığı yerler var.

– “Kâb-ı Kavseyn”, “Şaman”, “Tayf”, “Kebîkeç”, “Zaman Seyyahı”, “Güvercin Eller”, “Eğircek”, “Wingardium Leviyosa”, “Bıçak Ustası Kesiği” ... Öykü adlarınızdan bazıları. “Nomen est omen./ İsim kaderdir.” sözünden yola çıkarak şunu sorsam: Öykülerinizin isimleri nasıl gelir size? Bir öyküye ad vermek nasıl olur? (Öykülerle adları arasındaki ilişki, burada merak ettiğim. O süreç...)

– Başlıkları daha çok öyküde geçen güçlü bir imge ya da düşünce üzerinden seçiyorum. Pek afili başlıklar seçmek, okurun dikkatini çekmek gibi bir derdim yok. Öykünün sunacağı atmosfere dair bir ipucu ya da öykünün anahtar kelimesi neyse onu seçmeye çalışıyorum. Evet, isim kaderdir, okurun ilk gördüğü şey başlık olacaktır; yine de bu konuda çok seçici olduğumu söyleyemem. Bazen öyküye başlamadan ismini koyabiliyorum. Bazen de öykü bittikten çok sonraları ismi değiştirebiliyorum. Dediğim gibi öykünün bende canlandığı imge üzerinden bir başlık seçimine gidiyorum.

– Öykü dilinizi kurarken nelerden ilham alıyorsunuz, hangi kaynaklardan besleniyorsunuz ve hangi dere yataklarından geçip de süzülüyor sözünüz? (Bu soruyu daha önceki söyleşimde de sordum ama tekrar sormamda beis yok sanırım.)

– Öykü dilini kurarken karakterlerden ilham alıyorum. Karakterler ya da anlatıcı nasıl insanlar, öykünün geçtiği dönem hangi özellikleri haiz gibi sorularla dili belirliyorum. Bir mahalle kabadayısı nasıl konuşur oturup inceliyorum. Argo kelimelere bakıyorum. Ya da tarihî bir öyküde ağdalı laflar etmem gerekiyor. Hangi

dil daha geçerli, hangi kelime seçilmeli dikkat ediyorum. Benim için karakter ve hikâye çeşitliliği önemli. Kimi eleştirmenlerce öykü kitabında konu bütünlüğünün olması önemli bir unsur. Okuyucunun da kitaba tutunmasını sağlıyor(muş). Ben buna katılmıyorum. Yazar oturup bilinçli bir şekilde aynı ya da benzer karakterlerin etrafında dönüp duran benzer temalar işliyorsa neden roman türünü denemiyor? Tematik tekrarlar bazen kendiliğinden oluyor. Farklı zamanlarda yazdığım öykülerin benzer temalara ve tiplere değindiğini görüyorum. Sanırım bu doğal bir şey; fakat mümkün olduğunca çeşitliliği fazla tutmaya çalışıyorum.

Dil meselesine dönersek, karakterlere göre dil seçtiğimi söyledim; ancak bir dili beğenip ona göre karakterler yazdığım da oluyor. Mantıku't-Tayr, A'mak-ı Hayal, Bostan, Gülistan, Şehname ve Makamat gibi eserler tema ve dil bakımından etkisi altına alabiliyor. Özellikle İhsan Oktay Anar'ın bu tarz metinlerden beslenerek oluşturduğu dile bakınca gayriihtiyari bir öykünme oluyor. Tabii bunları olduğu gibi almak söz konusu değil. Yazarın okuduğu her metin bir şekilde sindirime uğruyor. Faulkner, Hemingway, Vonnegut, Pynchon gibi yazarları da okuyunca "sindirir" farklı bir senteze dönüşüyor. Aslında sentez demek doğru olmaz. Bunların her biri değişik koku ve renklerdeki çiçeklerin nüveleri ya da kurgulamak adına yol gösterici şablonlar. Sonuç olarak, öyküdeki dil, okuduğum kitapların dili. Ufak dokunuşlar, tasnif ve kurgu üzerinden tezyin etmek kalıyor bana.

– *Öykü’de en çok üzerinde durduğunuz/ önemsedığınız kavramlar hangileri?*

– Bir hikâye yakalamaya çalışıyorum. Okurda karşılık bulacak bir hikâyeyi dil ve biçim yönünden tamamlayarak sunabilmek önemsedığım bir şey. Tamamlamak diyorum çünkü aktarmak istediğim hikâye muhtemelen daha önce başkaları tarafından anlatıldı. Bunu bir bütün şeklinde sunabilmek biçimden geçiyor. “Günümüz insanı niçin öykü okuyor?” sorusu bir kavram sayılmasa da üzerinde durduğum bir mesele. Onlarca teknolojik yenilik, film, müzik ve başka başka kendilerini geliştirebilecek, eğlendirebilecek yollar varken, insanlar öyküye ihtiyaç duyuyor mu? Yoksa küçük çaplı edebiyat çevrelerinde değer gören bir tür olarak nesli tükeniyor mu? Öykünün herkese hitap etmediği ve romana nazaran daha az bir kitlesi olduğunu düşünüyorum; nicelik o kadar da önemli değil ama yine de hatırı sayılır bir etkisi var. Bir şeyin popüler olması onu bilinir kılıyor. Popüler edebiyat diye bir ayrıma gidiliyor. Popüler olan illa negatif anlamlar mı içerir? Genel itibarıyla bu soruyu evet diye cevaplayabilirim; ama istisnaları da vardır. Öte yandan iyi bir metni sıradan bir metinden ayıracak şey popülerlik değildir. İyi metinler hazır tüketimde hazmedilemez. Bir zorluğu vardır. Okurun ve yazarın gayret sarf etmesi gerekir. Öykünün bir çetin tarafı varken, bir yandan da popülerliğe yatkın bir tarafı olmalı. Hemen tüketmesi güç olsa da kısa sürede ve tek seferde okunabilir bir öykü. Günlük

yoğunluğun, iş ya da başka streslerin arasında bir nefes alma imkânı sunabilir. Hikâyenin gücü ve biçimin özgünlüğüyle öykü günümüz toplumunda bir ritim yakalayabilir. Popülist olmadan nüfuzlu bir edebî tür hâlini alabilir. Öyküde orta yolu bulmaya önem veriyorum; ancak ilk kitabımda kafayı daha çok post-moderni bitirmeye (malumun ilamı) yordum. Bu yüzden de kimi zaman biçimin kendisini hikâye etmeye çalıştım.

– “Bir Sigara Mühleti”ndeki anlatıcı “Bu zamanlarda okuyucu çok acımasız. İlk paragrafta terk edip gidiyor.” diyor. Yazar olarak okurunuzla kurduğunuz “bağ”ı nasıl tarif edersiniz? Nasıl bir iz bırakmak istersiniz onların zihninde/ kalbinde?

– Kitaplaştırma amacı gütmeyen yazdığım yazılarda bir okur fikrim yoktu. Keyfî yazılardı. Belki öylesi daha samimiydi; ama onları sonuna kadar okuyabilecek çok az insan vardır. Sonraları, yazdıklarım üzerinden iletişim kurabileceğim birilerini aradım. Okurdan ziyade kafa dengi birileri. Klişeden sıkılmış, kurmacanın orta yolundan gitmektense kenarda köşede takılmayı, gri alanları görmeyi isteyen okurla beraber olmak istedim. Onlarla duygusal bağ kurarken bayağılıktan kaçınıp zekâlarını dikkate almaya çalıştım. Aslında kitaptaki çoğu öyküyü okurla aramda geçen dostane bir satranç mücadelesine benzetebilirim. Okurun karşısına basit hamlelerle çıkmaktansa üç beş adım sonrasını da tasarlayarak, empati kurarak ilerlemeye çalıştım. Yazar okurun aklıyla alay ediyorsa işte o zaman okur acımasız olur. Okurdan nihai beklentim, bundan elli ya da yüz yıl sonra eserimi okuyan birinin “bu dünyadan beni anlayan, dile getiremediğim sancılarımı kurmacaya dökebilmiş, muhabbet etmelik bir Bülent Ayyıldız geçmiş” diyebilmesidir.

ÖYKÜ

SONER OĞUZ

ŞEHİR-ZEDE

“Bir gün bir kitap okudum.” Hatta birçok gün birçok kitap okumuşluğum vardır; ama öyle romanlardaki gibi bütün hayatım falan değişmedi. “Bütün hayatım değişmedi.” demem “Hiç değişmedim.” anlamına da gelmiyor elbet. Birçok gün boyunca okuduğum birçok kitap, birçok yanıma azar azar değiş-tirmiştir mutlaka. Fakat şu an bir otobüsün 2 numaralı koltuğunda uzun bir seyahate çıkışımın bir kitap okumakla falan alakası yok. Belki, bir kitap okumamakla ilgisi var, diyebilirim. Okuyamamaktan doğan bir boşluk, yapacak bir şey bulamama hâli yollara sevk ediyor galiba insanı. İstikameti ise o güne değin varlığını dahi bilmediğin ama sende her daim mevcut bir his tayin ediyor:

—Oraya!

—Oraya!

—Oraya!

Bir şehir var! Anıların kaldığını düşünüyorsun orada. Belki yanılıyorsun! Ama o şehir senin ülkende var. En şehir hâliyle içinin coğrafyasında bir payitaht gibi kurulmuş ve hissiyatına dair yönetimi eline almış. Hava durumlarında duyuyorsun adını ve haber bültenlerinde. Fenerbahçe’den sonra o şehrin takımını da tutuyorsun gayriiradi. Yarım yamalak hatıralarınla eski bir sevgilinin puslu hayali doğuyor ne vakit o şehrin adını duysan. Kanamasan da inciniyor, zedeleniyorsun şehirden. “Şehir-zede!” Şehre uğramış ve o şehri yüklenmiş... Buraya kadar anlattığım ve bundan sonra anlatacağım her şey anlamında bir kelime. Bana ait. Bana ve şehrimde dair. “Şehir-zede!” Düşün: Bir şehir var. Dağları, yolları ve koyu lacivert

deniziyle seni bir gün çekecek, bağrına yeniden ve bu kez başka türlü basacak zannındasın. Yollarında otobüsler, raylarında trenler, göğünde uçaklar, limanında gemiler gidip gelmekte her gün. “Güneyden kuzeye- kuzeyden güneye...” Sabrın nihayeti yoktur, ucunda muhal yoksa işin. Bir gün o otobüslerden birinde olacaktım. Belliydi. Biliyordum. Fakat elan beni hangi sebebin 2 numaralı koltuğa oturttuğunu, bu yolculuğun nedenini tam olarak bilmiyorum, desem kısacık bir öyküde lüzumundan fazla mı saçmalamış olacağım? Siz ne dersiniz deyin. Ben seneler sonra niçin bu şehrin yollarına düştüğümü bilmem. Bilmediğim onca şey var ki... Misal: “Ben hangi kadından şair olduğumu” da bilmem. Hatta şair olup olmadığımı da...

Şoförün hemen arkasında yolculuk yapmak Seher’e göre tehlikeli olsa da bence eğlenceli ve güzeldir. Yolu görmeden, onu hülyalarıyla süsleyip renk renk bezemeden ne denli gitsen, yolculuk mu denir buna? 2 numaralı koltuğumdan kıvrılan yolları izliyorum ve günün ilk kızılığının asfaltta yakamozlanışını bir de. Daha ne olsun!

Soru(N):

— Neden bu koltuktasın?

— Bir anı, bir yaşanmışlık, bir bakış, seneler öncesine dair kalıntıları yıllar sonra toplama gayreti yahut bunların toplamından oluşan bir mıknaşın metali çektiği gibi beni kendine çekmekte. Ya da her şey bir rüyadır. Bilemiyorum.

İkinci geliş... İkinci koltuk... Ve nasip denen...

Oysa bir gariplik var. On iki sene önce dört yıl boyunca her sene defalarca kat ettiğim yollar bu yollar mıdır? Her geçen sene beni bu yollara biraz daha yabancılaştırmış sanırım. Yollarla aramızda eksilen hatta tükenen neyse belki şehir için de aynı şey söz konusu olacak. Otobüsten inince vaktiyle tutkunu olduğum şehrin garibi olacağım sanki. Oysa bankam, müdavimi olduğum çay bahçesi, burslarımı pervasızca avuçlarına saydığım kitapçılar, balık ekmek aldığım adamlar olduğu gibi duracak; hocalarım benim sınıflarımda başkalarına Fikret’i, Nazım’ı, Atsız’ı anlatıyor olacak. Ve eski bir sevgili yerime başka bir... “Öhhööö!” Hocalarım, fakültem, öğrenci yurdunda kuzey köşesi nemden küflenmiş duvarım, ranzam, öğrenci evim, sınav akşamlarına dair çalkantılı hâllerim ve daha onca şey canlandı gözümde de korktuğuma uğramadım otobüs şehir meydanına yaklaşırken. Zira, “...” tabelasını gördüğümde artık bir şeylerin değiştiğini çoktan anlamıştım. Boşuna dememişler:

— Pante Rhei! -yahut- Everything Flows!

Ham sevdaların bakiyesi sokaklar sızlatmadı beni. Çünkü şair hesabınca yolun yarısına yaklaşmış, sakalına ihtiyarlık nişanı düşmüş, ilk çocuğunun doğumunu bekleyen koca bir adamdım artık. Oysa şehirdeki son gecemde iskele yakınındaki çay bahçesinde içtiğim çayların bardakları henüz ne sıcak, denizine yazdığım acemi mısralar daha ne tazeydi! Ne’sin sen ey zaman? Nasıl’sın ve ne için?

Otobüsten indiğimde yoluma çıkan insan kalabalığı ben yürüdükçe sanki her adımla biraz eksiliyordu. Nihayet yalnızdım. Şehre dair son gürültüler de

silindi kulaklarımdan. İçimde düğün mü yaptığını yas mı tuttuğunu anlayamadığım insanlar birikti. En çok bu yoracaktı beni üç gün boyu. Dışında olana yabancı olduğum gibi içimden de habersiz tam üç gün dolanacaktım caddelerinde. On iki yıl aradan sonra bu şehirde bir diplomam kaldığını unutacaktım. Yoksa bir üçüncü geliş için şehrin bana bile isteye unutturduğu mudur o diploma? Bu unutuşla eski sevgilinin verdiği son şansı belki de bir ayrılık hediyesi gördüğümünden yüzüne mi çarpmaktayım. Kim bilebilir?

Şehrin göğü kâfi miktarda bulanık, denizi yeterince dalgalı...

Ben suskundum. Bir kabahat işlemiş gibi dizlerimi kırıp hiç konuşmadan oturacaktım bir minare gölgesinde yahut bir ağaç kovuğuna sinecektim üç gün üç gece. Şehre varmak, şehirde olmak istiyordum lakin az evvel beni mıknaşıçasına çektiğini sandığım şehir -âdeta eş kutuplardık da- olabildiğine itiyor, almak istemiyordu bu defa. Artık şehirle göbek bağım ikimizden birinin kaderi tarafından kesilmişti anladığım kadarıyla. Şehri anlamak da insanı anlamak kadar zor. Bir şehir, dilediğini dilediği zaman müptela eyler kendine, dilediği vakit dilediğini söker atar da yüreğinden sonra ne yapsan şehir-in, şehir-den, şehir-li olamazsın. Yıllar sonra uğradığımda hiçbir köşebaşında hiçbir hatıramı bulamadığım, hiçbir yaşanmışlığa dair kendimden bir iz göremediğim, vaktiyle yüreğimi çizip geçen gölgeler, anılar, renkler, kokular ve insanlar yok artık! Ben, şehre dair anısı kalmayan bir insan; şehir, bana dair anısı olmayan bir mekân... Şehir de kader gibi yazılıyor insanın alınına demek. Dilesen de kaçıp kurtulamayacağın, önünde sonunda mezarlığında çürüyüp toprağına karışacağın yahut ölümüne arzulasan dahi kavuşmaya imkân bulamayıp illaki yaban bir toprağına gömüleceğine dair bir alın yazısı...

Bilirdim: insan insana sır; insan insana meçhul! Ne çok yaşasa ne çok tanısa bilemeyeceğidir insan insanın. Şehir de öyleymiş. Yıllarını verdiği, tüm sokaklarını adımladığını sandığın, tüm denizinde yıkandığın, günahına-sevabına şahit bir şehir; mahrem, meçhulün, sırrın olabiliyormuş.

...

Otogara yürüyen ruhsuz bir gölgeyim bunca kalabalığın içinde. Biletimi aranıp duruyorum. Peronda aynı otobüs, biletin üzerinde aynı numara... 2 numaralı koltuğı üç gün aradan sonra tekrar yerleşiyor, gözlerimi kapatıyorum. Bir süre "göz kapağı" dediğimiz perdelerimi çekip içime içime saklıyorum kendimi. Sonra hayatımı değiştireceğini umduğum bilmem kaçınıcı kitabı okumaya hazırlanırken vazgeçiyorum. Soluma döndüğümde 1 numaralı koltukta oturan Seher:

— Diplomanı da alsaydık ya, diyor. Gelmişken.

Dışından:

— Ha, evet! Diploma ya! Tüh! Neyse? Belki bir daha... Kaderde varsa tabii!

İçimden:

— Kaderimizde, diye düzeltiyorum; şehri ve kendimi kastederek.

BETÜL OK

NOKTA VE DEĞNEK

Bak bu senin sesindir.

Onca kırılmış şeyin ardından taşınabilir bir mülk gibi oradan oraya koyabilir, götürebilirsin onu.

Bak bu senin kalbindir.

Onca aldatılış ardından yine de tekrar sevmek, tekrar güvenmek için büyütebilirsin.

Solumda uzayıp giden ve gözlerim önünde gittikçe büyüyen, bir çığ gibi top hâlini alan, karlı dağlar. Kar taneleri. Bir trenin camından, bir hayatın camından, bir susuşun camından oraya bakıyorum. İleride tek başına kalmış bir ağaç. Ona hangi gözler değdi? Hangi şehri dolaşan kuş gelip dinlendi dalında. Hızla yanımdan geçen direkler. Telgrafın telleri. Teller ve raylar. Tellerin ve rayların kışın büzülüp gerginleşmesi, yazın süzülüp salıklaşması. İnsan gibi. Camdan ensemeye doğru soğuk sopsuğuk bir rüzgâr. Sol tarafımda bir ürperti. Kalbimden geçenlerden sorumlu olduğum bilinci. Bilincin insanı uyuşturan tadı. Elimi hızla montumun cebine sokuşum. Korunma iç güdüsü. Gözlerim dağılan, dağıldıktan sonra tekrar toplanıp bir bütün hâlini alan dağlara takılı. Dağ başları ıssız olur, yar dediğin dertsiz olur. Bu hikâyede trenin rengi önemli mi? Bence önemli. Tren mavi. Şık, beyaz şeritleri var. Koltuklar dimdik. Sağ tarafımda modern hassasiyetlerimize deva şarj aleti yeri. Kulaklık girişi. İnsanlar yolculuk esnasında müzik dinleyip daha çok üzölsünler diye mi yoksa üzüntülerini unutsunlar diye mi bilmiyorum. Her zaman giden olduğumda gidenin daha çok acı çektiğine inanışım ve daima gidenin unutulmak yazgısına sahip olduğu takıntım. Yanıma kimse oturmasa, yanıma kimse oturmasa da kimse bana dokunmasa. Kimse iç huzurumu yahut huzursuzluğumu bozmasa. Tren, dağlar, gidiş ve ağlayış hikâyemde iki saat boyunca bana dokunmasa, dokunamasa. Yok olsam. Kimse beni tanımasa. Kimse

adımı sormasa. Aynı şehre gittiğim tüm bu insanlar beni silik bir noktadan başka bir şey olarak görmese. Küçülsem küçülsem küçülsem. Bir nokta kadar. Koltuğun bir köşesinde. Soğuğun en şiddetli vurduğu yerde. Gökyüzüne baksam. Kimse yadırgamasa. İçimden konuşurken birden bağırırsam kimse duymasa. Sizin desem, sizin ben hepinizin bilmem nesinin nesi. Ulan siz desem. Siz yok musunuz siz desem. Siz kalp kalpazanları desem. Siz birbirine her zaman taze hitapları bulmuş gibi seslenen içi çürümüşler desem. Siz desem tüm sevgilere inancı kaybettiren ayran gönüllüler desem. Ne olur en çok da ellerim olmasa ve sonra ayaklarım. Ellerim tutacak bir el bulmasa. Ayaklarım gidecek bir vatan toprağı. Küçülsem küçülsem küçülsem. Kalbim olmasa. Yalnızca sestem ve gözden oluşmuş bir varlık olarak, soğuğun en çok vurduğu yerde, bir cam köşesinde küçük bir nokta olsam. Gören ve sesi olan ama vücudu olmayan bir nokta. Dünyaya düşmüş bir nokta. Beslenmemiş, büyümemiş, daima prematüre kalmış bir nokta. Ağlamayan, acıkmayan, hissetmeyen. Yalnızca sesi olan ve gören ve bağırabilen bir nokta. Kara bir nokta. Kara düşünce belli olmayan bir nokta. Havaya ağınca uçup giden bir nokta. Suya düşünce mavileşen bir nokta. Şeffaf olmayan ama karalığına rağmen karartmayan bir nokta. Nötr. Anlamsız. Yalnızca sestem ve gözden oluşan bir nokta.

Olmuyor...

Tüm vücudumla, tüm heybetimle, tüm rütbem ve tüm kalbimle buradayım. Sol tarafa doğru bakıyorum. Ağlamak içimden gelmiyor. Aksine bunca ağladığıma yanıyorum. Sonra içimden bir küfür daha. Küfür edince boşalıyorum. Sinirlendiğim anı tekrar tekrar hatırlıyorum. Onu gördüğüm anı. Onu sevdiğim anı. Onun omzuna başımı koyma hayalim ile bedenime yayılan huzur artık gelip geçici. İnanmıyorum. İnsanda inanmamak yalnızca kötü şeylerin çoğalmasına sebep oluyor. Kötü şeyleri hatırlıyorum. Kötü şeyleri hatırlıyor, hayalimde sağ elim ile iki yakasını birleştiriyor, birleşen yakaları yukarı doğru kaldırıyor, sol elimle yapmış olduğum yumruğu yumuşak yanaklarına indiriyorum. Onu her hatırlayışında bunu yapıyorum. Onu her hatırlayışında şefkatle baktığım o yüzünü, bu kez dağıtma düşüncesine saplanıyorum. Büyüyor, büyüyor, büyüyorum. Karşiki dağlar da büyüyor. Tam bu sırada yanıma bir kadın oturuyor. Yeşil kazağı var. Başında siyah bir eşarp. Ayağında pantolon. Sağ tarafıma doğru yöneliyor. Önce fark etmiyorum. Kendini koltuğa pat diye bırakıyor. Yanıma gri renkli değneklerini koyuyor. Değnekler bacağıma dokunuyor. Değnekler canıma dokunuyor. Değnekler yok olmasını istediğim varlığıma dokunuyor. Değnekler olmayanı oldurma kudretinden bağımsız, olmayanı işaret etme gücü ile öylece yanımda duruyor. Bacağıma dokunan bir yokluk mu varlık mı bilmiyorum. İçim acıyor. Hâlâ bir içimin ve bir acımın oluşuna şaşırıyorum. Nokta olmayı dilerken bir değneğin dayanağı oluyorum. Bacağıma dokunan metal, gözüme dokunan grilik, kadının yanımda tek bacağı ile oturduğu, olmasın dediğim ellerim ve ayaklarımın kocaman ortada duruşu. Kendimden utaniyorum. Bir nokta olsa idim. Sesi ve gözü olan bir nokta bunları hisseder miydim? Kadına yalnızca yapay bir tebessümle karşılık veriyorum. Ona şefkat

duymak istemiyorum. Ona duyduğum şefkati, yok olan uzvu sebebi ile acıma olarak algılamasından korkuyorum. Bir şey yerini yokluğa bırakınca orada başkalarının da gördüğü boşluk daha da çok büyüyor. Kadın bacağının boşluğunu ömrüne eklemiş gibi yanımda oturuyor. Korkunca bir canavara dönüşme ihtimali olan ben, hiçbir şey hissetmeksizin cama doğru dönüyorum.

O sırada

Gözümün dokunduğu yerde bir nokta beliriyor. Nokta yavaş yavaş kar kaplı dağlardan aşıyor, yaklaşıyor, gözlerini bana doğru çeviriyor, sonra hızla giden trenin camına konuyor, soğuşun sızdığı kenardan önce ellerime sonra bacaklarıma konuyor. Sonra kadının değneği üzerinde bana bağırmaya başlıyor. Kühüne eremedin. Eremeyeceksin. Aldırış etmek istemiyorum. Zihnimin bana oynadığı oyunlardan biri olduğuna kendimi inandıracak oluyorum. Tam o sırada tekrar yükselen bir ses ve kocaman gözlerle bana bağırın nokta karşıma dikiliyor. Kadın yan tarafımda koca bir boşluk gibi sakince dururken nokta bana zulmediyor, saldırıyor. Yüreğimin içinde davullar çalınıyor. İsimler, mevsimler, sıcak ve soğuk koşuşturup duruyor. İmdat... Gören duyan yok mu? Kühüne eremedin, eremeyeceksin diyor. Alnımdan aşağı terler boşalıyor. Kirpiklerimden sızıp yanaklarıma, oradan sızıp dudaklarıma iniyor. Öylece karşımda bir haydut gibi, bir yabani gibi, bir gardiyan gibi bana bakıyor. Suretini tarif edemiyor ama çok korkuyorum. İçimin tüm duvarları birden yıkılıyor. Bir gürültü, patırtı, sinirlendiğim o anlardaki azametinin bir parçası kalmıyor. Küçülüyor küçülüyor küçülüyorum. Bu kez bir noktadan ziyade bir boşluk olmayı arzuluyorum. Bir nokta bir boşluğa ne yapabilir ki diyorum. Ama tüm mevcudiyetimle onun karşısında erimeye başlıyorum. Tekrar bacağıma dokunan sertlik ile kendime geliyorum. Son istasyon. İnsanlar kapılara doğru yöneliyorlar. Kadın kıpırdanıyor. Nokta pis pis gülümseyip uzaklara doğru gidiyor. Bana tekrar geleceğini, bu kez bu işin böyle kolay olmayacağını söylemişcesine bakıyor.

Trenden iniyorum. Koca, kara bir kaya gibi hissettiğim vücudumu sürükleyerek ışıklardan geçiyorum. Bu sırada kendimden de geçiyorum. Kendimden geçiyor yine kendime rastlıyorum. Kühüne eremiyorum. Değnekli kadın onu bekleyen kocasının koluna giriyor ve ilerliyor. Kadın yeşil bir nokta olarak kaybolup yitiyor. Bacaklarım, gri değneğin dokunduğu bacaklarım boşalveriyor. Bir banka oturuyor ve tekrar ediyorum: Kühüne eremedim, eremeyeceğim. Bir daha gelirse ne derim? Bu kez sarılırsa boynuma ne yaparım? Kühüne erdir Rabbim. Yanımda bu kez bir kız çocuğu. Üzerinde kırmızı saten bir elbise Etekleri fırfırlı. Gözlerime bakıp tatlı bir tebessüm bırakıyor. Hemen kalkıp, annesine koşuyor. O da uzaklaştıkça kırmızı bir noktaya dönüşüyor.

Bak bu senin gözündür.

Onu daima ara

Yakınlaşıp uzaklaşan, artıp azalan, kaybolup bulunan, yitirilen ve kazanılan şeylerde. Senden uzaklaşan her şeyin noktaya dönüşmesi, yakınlaşan her şeyin renge ve vücuda bürünmesi sana bir işaret olsun. Daima ara...

H. NEŞE KOÇAK

UÇURTMACI

“Bir şiir yazdım ona. Bu ilk şiirim. Fakat bunun için de önce bir uçurtma yapmam gerekti. Üç ince kamışı tam ortalarından birleştirip sıkıca sardım yine. En sevdiği renk yeşil. Yıldızlı yeşil kağıtla kapladım büyük altıgeni. Bir köşesine kırmızıyla kuyruk yaptım upuzun. Ucuna tüy taktım, mavi. İpini bağladım... Bir uçurtma yaptım ona.

Bir şiir; ona, Hülya'ya! Romantik biri değilimdir ama yazdım işte. İnci gibi dizdim harfleri kırmızıyla uçurtmanın yeşiline. Rüzgârlı bir gün, Hülya'nın evinin önünden, saldı bulutların kucağına. Önce huysuzlandı, nazlandı, sonra salınarak havalandı, hevesle yükseldi. Gökyüzünün kubbesine değdiğinde allı pullu uçurtmam, tüy taktığım kuyruğundan aşağı döküldü dizeler kıpkırmızı. Topladım harfleri yerden, ceplerime doldurdum. “A”, “Ş”, ve “K” yi yan yana koydum. Ne zaman bulutlara karışsa uçurtmam, bizi seyreder Hülya bilirim. Beni ve uçurtmamı.

“Kimse senin gibi uçurtma uçuramaz Yusuf.” demişti bir gün bana.

Göz kırpmıştı söylerken. Ama ben hiçbir şeyi doğru yapamam. Beceriksizin biriyim.”

“Hayır değilsin.” dedi içindeki ses.

“Evet beceriksizim.”

“Hayır değilsin, baksana yaptığın uçurtmalara!”

“Saçmalama, bilye bile oynayamazdım...” diye cevap verdi sese; gözleri daldı. İstasyondaki sarı boyalı evi, homurdanarak gelip giden isli trenleri, sardunyalı sokağı, arkadaş olmayı istediği biraz haylaz bazen acımasız çocukları hatırladı...

Mevsimlerden sonbahardı sanki. Çocuklardan dördü, istasyonun yakınındaki toprak alanda buluşmuşlardı. Ceplerinden rengârenk bilyelerini çıkardılar. İçlerinde en çevik olanı, koşarak bir çöp bulup geldi meşe ağacının altından. Toprağa büyük bir çember çizdi. Ellerine en iyi oturan uğurlu bilyelerini, eneklerini seçtiler. Tumba! dedi kırmızı tombul yanakları aşağı sarkmış çocuk, diğerleri de onayladı; karar verilmişti. Bilyeleri, çemberin içine yan yana dizdiler, oyunu başlattılar. Bazen neşeli, bazen öfkeli bağırıışların, konuşmaların arasında “çıtık” diyorlardı sık sık. Bir taşın üstüne oturmuş onları seyreden Yusuf da çıtık diye tekrarlıyordu her seferinde. Dönüp küfrediyorlardı. Bilye oynamaktan toprak zemine sürtünüp yara olmuş, kabuk bağlamış ellerini yalancı bir öfkeyle havaya kaldırıp üstüne yürüyordu. Yusuf, kalkıp kaçıyor, ilerdeki ağaçların arkasına saklanıyor, orada kendi kendine konuşuyor, onların oynarken yaptığı hareketleri doğru bir biçimde yapmaya çalışıyor, söyledikleri terimleri tekrarlıyordu büyümlü sözlermişçesine. Gizli bir ayın gerçekleştiriormuş da, sonunda en iyi oyuncu kendisi olacaktı gibi büyük bir dikkatle, üstüne basa basa söylüyordu kelimeleri... Zehirrr, tummba, godee, üçgenn, aynalı, çıtık...

Ell dizz bendenn dedi, sol elini sol dizinin üstüne koydu, en sevdiği bilyesini aldı, sağ elini yere koyup ileriye doğru yuvarladı aynalı topu; bilye, kurumuş yaprakları hışırdatarak gözden kayboldu...

Bazı günler, sebepli sebepsiz, durgunlaşır, suskunlaşır, gözlerinde derin bir hüznle, eli yüzü toz içinde eve gider, annesinin şefkatli dizlerinde teselli bulurdu. Mehpare Hanım yaz geldi mi, maharetli parmaklarıyla nar çiçeklerini incitmeden toplardı. Bembeyaz örtülerin üzerinde, renkleri solmasın diye gölgede kurutur, küçük çinko demlikte bir taşım kaynatır, içine birkaç karanfil, biraz şeker ilave eder, şifa niyetine diyerek yazsa soğuk, kışsa sıcak içirir, teselli ederdi Yusuf'u.

“Ben neden herkes gibi değilim anne?” derdi nar çiçeği şerbetini içerken.

“Sen onlardan farklısın, özelsin çünkü.”

Sonra ceplerinden, oynanmadığı için kırılmamış bilyelerini çıkartır, pencereden süzölen günışığına doğru tutar, hayaller kurardı.

“Mavi, buğulu, bulutlu bilyeler, gözlerin gibi.” derdi annesi.

Kar beyazı kaymak taşı üzerine al damarlılar, alacalı, rengarenk cam bilyeler. İçlerinde bir dünya saklardı hepsi. Bilyede usta olanlar bu dünyayı nereden bileceklerdi. Hülya'nın da bilyelerin içindeki dünyadan haberi var mıydı, kim bilir?

Dün sokak arasında gördü onu. Bakkaldan sakız ya da naneli şeker mi almıştı, terziye elbise mi sipariş etmişti hani şu kısa etekli giydiklerinden, arkadaşlarıyla kahve içip fal mı bakmışlardı? “Hiç biri değil” dedi kendi kendine. Gururla başını iki yana salladı.

“Benim için çıkmış olmalı.”

Ceketinin ceplerini karıştırdı, tarağını ve aynasını çıkardı, saçlarını geriye doğru taradı, pantolonunu yukarı çekti, birkaç adım gerisinden yürümeye

başladı. Hülya, cam göbeği mavisi şemsiyesini koluna takmış, saçlarını omuzlarından aşağı bırakmış, yeşil yağmurluğunu giymişti. Yürüyüşündeki ahengi seyretti. Her zaman seyrederdi.

“Çok güzelsin Hülya, çiçeklerden de güzelsin!” dedi.

Her zaman çok güzelsin derdi. O ise, saçlarını savurarak;

“Deli uçurtmacı, çekil git!” derdi. Yine öyle oldu.

Yürürken, bir o yana bir bu yana savruluyordu etekleri. Dalgalı kestane rengi saçları omuzlarında hoplayıp zıplıyordu. Bilekten bağlı ayakkabısının yüksek topukları sokağı kaplayan taşların arasına giriyor, o yine de havalı, fiyakalı yürüyebiliyordu.

“Sana bir şiir yazdım Hülya!” dedi birdenbire karşısına çıkıp.

Kız, korkmuş gibi küçük bir çığlık attı.

“Allah belanı versin senin!” dedi.

“Naz yapıyorsun biliyorum, mutlu olduğunda hep böyle davranırsın.” dedi Yusuf.

Hülya önde, Yusuf arkada, yol boyunca yürürlerken, yüksek sesle okudu şiirini ardı sıra sevdiğine. Kız, bildiği çirkin kelimelerle bağırırken koşar adım bir apartmana girdi. En iyi arkadaşı oturur burada. Kara üzüm gözlü bir kız. Yusuf da arkasından merdivenleri tırmandı. Yetişemedi. Üçüncü katta kapının gürültüsüyle çarpıldığını duydu. Elinden kaçırmıştı. Kötü bir niyeti yoktu. Gözlerinin içine bakıp “Seni çok seviyorum!” diyecekti. “Sevmek güzel şey!” diyecekti, diyemedi.

Bugün Pazar. Hava aydınlık. Hafif rüzgârlı. Adını sayıklayarak kalktı yataktan. Onun için yeni bir uçurtma yaptı sarı kağıttan, siyah kuyruk taktı. Bir kediye benzetti. Hülya kedileri severdi. Şiirini yeniden yazdı üstüne kırmızı kalemle. Havalandırdı.

“Bizi seyrettiğini bilmek güzel şey Hülya’nın; beni ve uçurtmamı.” dedi. Sonra bir sepet öpücük çiçeği topladı dağlardan. Güle benzer hani, mora yakın eflatun, bazen pembe, bazen beyaz. Penceresinin önüne gitti. Çiçek dikili saksılar toprak kokuyordu. Kapısının önündeki taşlar ıslaktı. Demek ki erkenden uyanmış, çiçeklerini sulamıştı. Elinin değdiği küpeler, sakız sardunyaları, menekşeler coşmuştu. Yusuf’un da içinde çiçeklerinkine benzer bir coşku, bir sevinç vardı.

“Hülyaaa, Hülyaaaa!” diye seslendi.

Pencereye çıkar çıkmaz çiçekleri ona doğru fırlatmaya başladı. Öpücük çiçekleri yanağına, dudağına değdikçe tükürmeye, “Yeter artıık, alın bunu başımdaaaaan.” diye bağırıyordu Hülya.

Yanlış olan bir şey mi yapmıştı?

Ne vardı ki sanki, rıhtımı gören balıkçı kahvesinde oturup karşılıklı birer çay içselerdi. Hülya, üşüdüm dese, Yusuf, çıkarıp siyah ceketini omuzlarına yerleştirseydi. Elini uzatsaydı eline doğru masanın üstünde, o, yavaşça uzanıp

tutsaydı. Etrafta uçuşan martılara, suda salınan karabataklara simit atsalardı birlikte. Ya da bir akşamüstü, yeni açmış iğde ağaçlarının yakınında, sarı, mor çiçeklerle dolu kırlarda sırtüstü yatıp gökyüzündeki bulutları uçurtmalara benzetseleirdi. Mesela bir gün, bir uçurtmanın sırtına binip bırakıverselerdi kendi iplerini nereye gittiklerini bilmeden. Ne olurdu, bir kerecik olsun: “Delisin ama seni seviyorum Yusuf, ben delileri severim.” deseydi...

Mahalleli başlarına toplandı, yaka paça eve götördüler Yusuf’u. Muhtar geldi, polis çağırdı Hülya. Mehpere Hanım’a kızdı herkes.

“A benim deli oğlum, a benim güzel oğlum, dolanma şu kızın peşinde demedim mi sana, rezil ettin beni bütün mahalleye” dedi, tülbentini yüzüne tutarak ağlarken annesi.

“Ağlama anne, seviyorum, sevmek suç mu?” dedi Yusuf. Kimse üzölsün istemiyordu. Ne annesi, ne Hülya, ne Uçurtmacı...

Ne kadar zamandır burada bilmiyordu. Aylar geçmişti, belki de yıllar. Bir gün, zaman denilen, bir türlü kavrayamadığı o şey, eskiyip incelmış bir kumaş gibi yırtılıvermiş, Yusuf, o yırtıktan düşüp yerçekimsiz kapkara bir boşlukta kaybolmuştu. Kolunda babasından kalma bir saati vardı ama işlemiyordu. Aklına düşünce bileğini kuvvetlice sallıyor, kulağına götürüp dinliyor, saat Yusuf’un hatırına birkaç kez tıkırdıyor, sonra yorgun ve bezgin susuyordu. Belki eski gücünü kazanıp yeniden çalışmaya başlasa, Yusuf da o dipsiz boşluktan şimdiki zamana dönebilirdi.

Uçurtma uçurmayı özlemişti, Hülya’yı da. Yürürken üç beş adımda bir saçlarını savuruşunu, sahildeki banklarda, arkadaşlarıyla oturup kahkahalar atışını, elini siper edip sigara yakışını, gökyüzüne bakarak dumanı havaya üfle-yişini, yazın, çıplak ayaklarıyla sıcak kumlara basışını, denize dalıp bir balık gibi yüzüşünü seyretmeyi özlemişti.

Şimdi eski bir hastanenin yer yer boyaları dökölmüş kirli beyaz, boş duvarlarını seyrediyor. Uzun saçlarını ve sakalını kestiler, bilyelerini aldılar. Ara sıra pencereden dışarı bakıyor. Bazen bir martı çığığı duyuyor, yosun kokusu geliyor burnuna. Yağmurlar yağıyor, rüzgârlar esiyor. “Tam uçurtma uçurulacak hava.” diyor. Her sabah, gökyüzünde uçurtma arıyor gözleri. Henüz bir tanesine bile rastlamadı. Annesi geliyor ara sıra, nar çiçeğı şerbeti getiriyor, sevdiği yemeklerden bazen. Keyifsiz, neşesiz, iştahsız.

“Ben hasta değilim” diyor sık sık, kimse inanmıyor. Mehpere Hanım bile.

Hülya’nın konusu hiç açılmıyor aralarında, hiç adı geçmiyor. Ama kalbin-den kim söküp atabilir ki onu?

“Bütün uçurtmalarımı çocuklara dağıt” dedi annesine.

“Biri kalsın, sarı olanı. Siyah kuyruklu. Hani üzerinde şiir olan...”

SERPİL TUNCER

KAMERALAR

Sabahın yedisinde insanı sinir eden bir düdükle başlayan fabrikanın bacasından dumanlar hızla yükseldi. Makineler dönüyor, işleyen çarklar mesealere kaldıkları yerden devam ediyordu. Dünden beri yağan kar, şehrin dışında kurulan fabrikanın çatısını bembeyaz yapmıştı. Ne var ki kar, sulu yağıyordu. Sabah ayazının yumuşamasıyla beraber kar eriyip gidecek, beyaza bürünmüş fabrika çatısı yeniden donuk kahverengine dönüşerek eskimiş kiremitleri gün yüzüne çıkartacaktı.

Çaycıydı. On beş yıldır bu fabrikadaydı. Bol köpüklü, tadı ve kıvamı yerinde kahve yapabilmesinin dışında pek bir meziyeti olduğu söylenemezdi. Tilkinin dönüp dolaşacağı yerin kürkçü dükkânı olması gibi saat beşten sonra hak ettiği özgürlüğüne kavuşuyor ve sabah yeniden bu fabrikanın yolunu tutuyordu.

Servis araçlarından inen diğer işçilerle beraber girişteki kameralarının önünden geçerek turnikelere doğru ilerledi. Buraya geldiğinde fabrika çalışan olduğunu gösteren yaka kartını çıkardı. Kameralar ve görevli memurlar işe gelmeyenlerin kartlarını başka çalışanlar basmasın diye sürekli izlerlerdi. Nefret ederdi kendisini gözleyen gözlerden ama diğer işçilerle aynı kaderi paylaştığı için görevli memurlara gülümseyip geçerci. Turnikelerde yorgun işçilerin oluşturduğu uzunca bir sıra vardı. Personel biriminde çalıştığı için işçi yığını beklemekten müdürlere ayrılan turnikeden geçip kartını bastı. Bu uzun sırayı beklemekten içeriye girebildiği için kendini şanslı saydı ve şükretti.

Uğuldayan üretim bandının önünden geçip çay ocağına geldi. Çay kazanının altını yaktı. Yarım saate kadar çay hazır olacak ve her zaman olduğu gibi ilk genel müdürden çay servisine başlayacaktı. Sırasıyla personel müdürüne, muhasebe ve satış müdürüne çay servisi yapacak, sonra şeflere ve nihayet sıra işçilere gelecekti.

Yarım saat göz açıp kapayıncaya kadar geçivermişti. Çay, tavşankanı demlenmişti. Kar yağdığı günler çayın sıcaklığı bambaşka olur, çay ocağına keskin dem kokusu düşerdi. Servise masalarında poğaça ve simitlerle bekleyen müdürlerden başlamış, ekmek arası peynir zeytinle kendisini bekleyen işçilere kadar sırayla çayları dağıtmıştı. Saat 10'a doğru çay servisi bitmişti. Birazdan kahve yapacak ve sadece müdürlere servis edecekti.

Kahve servisi öncesinde mola verecek zamanı bulabilmişti. Aklına Şems düştü. İçini bir heyecan kapladı. Hemen yanında yanmakta olan kalorifer peteğinin demir kıvrımlarını tuttu. Sıcacıktı. İçini saran heyecana daha fazla dayanamadı. Hızla tezgâhta birikmiş bardakları yıkadı. Islak ellerini mavi üniformasının eteklerine sarıp kuruladı. Seri adımlarla çay ocağından ayrıldı. Üretim bandının kenarından geçtiğinde köşebaşındaki kameraya baktı. İçi çekiliyor gibi oldu. Geldiği ilk günden beri gelişen ve sürekli yenileyen kameralara zoraki olsa da alışmıştı.

Aşağıya inecekti. Asansörü kullanmadı. Asansördeki kameraya görünmesi gerektiğinden merdivenleri kullandı. Eksi bir, eksi iki ve nihayet eksi üçüncü kata gelmişti. Burası kalorifer kazanının bulunduğu bodrum katıydı. Uzun ve karanlık koridorda ilerlerken yavaş sesle “Şems” diye seslendi. Bodrum katının soğuk duvarlarına çarpan sesi defalarca yankılandı. “Şems! Şems!”

Üç ay öncesinin bir öğle yemeğinde tesadüfen masasına oturan bu adama; “Yeni mi işe başladınız? İlk defa görüyorum sizi burada.” demiş, Şems de; “Evet, yeni başladım.” cevabını vermişti.

Şems'in gözlerine yenik düşmüş ve onu daha iyi tanımak için adını sorduğunda; O da kibarca “Şems.” demişti. Adamın gözleri kadar adı da ilgisini çekmiş, böyle bir ismi hiç duymadığını anımsayarak;

“Ne tuhaf isim bu böyle. Şemsi ya da Şemsettin değil de sadece Şems. Peki, ne demek Şems?” demiş, Şems de gülümseyerek:

“Güneş demek. Peki, sizin adınız ne?” diye sormuştu. Önce kızarıp bozarmış, sonra başını öne eğip “Çiçek” yanıtını vermişti.

Adının anlamını düşünmekle başlamıştı Çiçek'in Şems'e yakınlığı. Demek, Şems güneş demektir. Yüzü de ruhu da güneş gibiydi Şems'in. İlk defa böyle bir adı duyuyor olmanın şaşkınlığıyla gelişen düşünceler yerini öğle yemeklerinde göz göze gelmelere bıraktı. Şems'in su yeşili gözlerinde ruhunun bütün derinliklerini hissediyor, onun bakışlarına takılı kalmaktan hoşlanıyordu. Gelip

geçici bir heves diye düşündü ilk başta. Geçmesini bekledi uzun zaman, ama bu bakışmalar, paydos olduğunda servise binerken, sabah işe geldiğinde servisten inerkenki dakikalara uzayıp gitti. İlk Şems açıldı. Biliyordu kadın kalbinin aşka yelken açmadan önceki hâlini. Seven bir yüreğin sessiz limana yol alışı esnasındaki rotayı takip etmiş ve böylece Çiçek'in kalbini kazanmıştı. Şems, gözlerinde yanan aşkı Çiçek'e öyle güzel aksettiriyordu ki, Çiçek'in yıllar evvel unuttuğu, bir daha asla kapımı çalmaz dediği aşk Şems'in varlığıyla yeniden kapısında belirivermişti.

Bu kata yabancıydı. Çay servisi sınırlarına dâhil değildi burası. Şems'in aşağıda küçük bir elektrikli ocağı vardı. Çayını kendi demlerdi. Onun aşağıya inmesi ve Şems'in yukarıya çıkması yasaktı. Duvarlarda asılı olan panolar yasakları keskin sınırlarla belirliyordu.

Burada sigara içilmez!

Eldiven takınız!

Gürültü etmeyiniz!

Yaka kartınızı mutlaka takınız!

Uzar giderdi duvarlara asılan siyah çerçeveli yasaklar.

Şems, Çiçek'in sesini duyar duymaz elinde tornavidayla çıktı kazan dairesinden. Uzun uzun sarıldılar birbirlerine. Ah bekâr olsaydı Çiçek... Nasıl da kıyar nikâhı alırdı. Üç çocuklu ve de evli bir kadınla yasak bir ilişki yaşaması Şems'in de hoşuna gitmiyordu ama aşk, geleceği kişiyi seçemiyordu. Dudakları buluştu bir süre. Şems'in sıcacık bedeni Çiçek'in soğuk parmaklarını ısıtmıştı.

– Özledim seni, dedi Çiçek. Araya cumartesi-pazar girince sanki yıllar geçmiş de seni görmemiş gibi oluyorum.

– Ben de öyle, dedi Şems.

Çiçek'i kavramışken daha içeriye çekiyordu. Kazan dairesinin en dibine. Kameraların olmadığı tek yerdı burası. Gözü gözünde, eli elinde olmasının rahatlığı içinde sıkı sıkı sarıldı Çiçek'in beline. Beş dakika geçti geçmedi. Çiçek apar topar fırladı Şems'in kollarından.

– Kahve saati, dedi usulca. Gitmem gerek.

Geldiği gibi çıktı katları Çiçek. Çay ocağına kahve yapmaya başladığında hâlâ Şems'i düşünüyordu. Sonra canını alan bir vicdan mukayesesine giriyor, derin düşüncelere dalıyordu. Evde yatalak koca, üç çocuk ve kaynana... Nasıl da kaynayacak o çorba, nasıl da tütecek evdeki soba... Hep aynı soruyu soruyordu: “Ben olmasan onlar ne yapar?” Cevap kısmını es geçiyordu şimdilik. Şems ile yaşadıkları, sorusu bol olan ama cevabı asla bulanmayan bir durumdu. Ne kocasından geçebiliyordu, ne çocuklarından.

Aklı karışmış bir hâlde tepside sundu köpüklü kahveleri. Dalgın ve ağlamaklı olurdu Şems'i gördüğü vakit. Utanırdı kendinden. Yine o ‘gel-git’li

duyguların peşi sıra sürüklenmişti. Sanki bunca müdür, bunca işçi bilirdi kazan dairesinde Şems ile yaşadıklarını. Duygusuz ve onursuz olmakla suçladı kendini. Tek güzel tarafı, aşkın insanı deli eden o hâlini an itibarıyla yaşamasıydı. Ayakları yerden kesilirdi bir süre. Gençliğine dönerdi yeniden. Sevmek de sevilmek de güzeldi şimdilik. Ya sonrası... Hiç olmayacaktı o mutlu son. Zaten, bir son olsa bile, mutlu olamayacağını bilirdi. Bu kadar yıkımı yapacak gücü bulamıyordu kendisinde. Aşk devrimdi gönül dünyasında ve çok yıkıcı bir devrim... Bu düşüncelerle doldururdu mesaisini. Ürkek ve utangaç bir kadın oluverdi servise bindiğinde. Bugün, dünün aynısıydı. Dün de öbür günün... Değişen hiçbir şey yoktu hayatında, günden güne büyüyen çaresiz aşkıdan başka.

Ertesi gün, kar daha da sulu yağmaya başlamıştı. Ufak kar taneleri birbiri ardınca yağıyor, yere düşer düşmez hemen su zerreciklerine dönüşüyordu. Çiçek'in bindiği servis aracının şoförü sürekli silecekleri çalıştırmak zorunda kaldı. Fabrikanın kocaman bacaları tali yola girdiklerinde hemen karşısına çıkmıştı. Araçlar sırayla fabrikanın önüne yanaştılar. Şems'in servisine baktı bir süre Çiçek. Gözleri onu aradı ama bulamadı. Erken gelmiş ve içeriye girmiş olabilirdi. Turnikelere geldiğinde başında bekleyen görevli memur kendisine seslendi:

– Çiçek Hanım, Genel Müdür Nejat Bey sizi odasında bekliyor.

Şaşırdı birden. Ne diyeceğini bilemedi. Koskoca fabrika müdürü Nejat Bey ne diye kendisini görmek istesindi ki? Boğazı düğümlendi, sesi kısıldı:

– Allah Allah! Neden acaba? Bir sorun mu var?

– Bilemeyeceğim, dedi görevli memur.

Bilemezdi. Nejat Bey, iş disiplinine önem veren bir genel müdürdü. Fabrikada cereyan eden olayları sayılı üst makam müdürlükleri dışında kimse bilmezdi. Çay ocağına geldi. Üzerindeki kaşe mantosunu çıkardı. Mavi iş önlüğünü giydi. Nejat Bey'in karşısına iş kıyafetleri olmaksızın çıkamazdı. Nejat Bey, emrinde çalışanları mutlaka iş kıyafetiyle karşısında görmek isterdi. O gün, ilk defa çay kazanının altını yakmadan genel müdürün odasına doğru yol aldı. Hem yürüyor hem de kendi kendine sorular soruyordu. Ne olabilirdi? Neden genel müdürün odasına çağırılmıştı? Acaba terfi mi alacaktı? Ama terfi bu fabrikada böyle emri-vaki verilmezdi. Burnu hiç de iyi kokular almıyordu. Güzel şeyler düşünmeye çalıştı ama aklına iyi bir şey gelmiyordu. Genel müdür, işine son mu verecekti? Korktu. Bacakları geri geri gitti. Neden? Sebep ne olabilirdi? Hâl böyleyse...

Kapıyı usulca tıkladı. “İçeriden girin.” dedi bir ses. Nejat Bey'in sesiydi. Mavi önlüğünün düğmelerini kapattığına iyice emin olduktan sonra Nejat Bey'in odasına girmişti. Ayakkabılarına baktı. Sağ ayakkabısının ucu açılmış, ayağı su almıştı. Aklına yeni bir ayakkabı alma fikri gelmedi. Utandı ister istemez. Ucu açılmış ayakkabısı görünmesin diye ayaklarını birleştirdi.

– Buyurun, Nejat Bey.

– Çiçek Hanım, ben de sizi bekliyordum. Lütfen muhasebeye uğrayın ve çıkış işlemlerinizi yaptırın. Maalesef kovuldunuz! Söyleyin hesabınızı kessinler, dedi.

Kızardı bozardı. Yanaklarına ateş yürümüştü. Ne diyeceğini bilemedi. Nejat Bey'in soğuk gözlerine bakacağına hâlâ ayakkabılarına bakıyordu. Bir süre böylece kaldı. Tekrar Nejat Bey'e baktı. Adamın kararlı gözlerinde şimşekler çakıyordu. Kekeleyerek sordu:

– Ne, ne, neden Nejat Bey? Ne yaptım ben?

– Siz ne yaptığınızı daha iyi bilirsiniz Çiçek Hanım, dedi.

– Ne demek o? Ne yapmışım ben? Söyleyin. Hırsızlık mı oldu? Üzerime mi atıldı? Bu fabrikada daha önce de gördük böyle şeyleri. Yoksa size karşı bir kusurum mu oldu?

– Çiçek Hanım! Lütfen! Sizinle konuşarak daha fazla vakit geçirmek istemiyorum. Rica edeceğim, muhasebeye gidin, hesabınızı kestirin ve beni daha fazla meşgul etmeyin!

– Hayır, asla! Bakmam gereken yatalak bir kocam ve üç çocuğum var. On beş yıldır bu fabrikada çalışıyorum. Emek verdim. Bunu bilmeye hakkım var.

– Ya, demek bilmek istiyorsunuz? Öyle mi?

– Evet öyle!

– O zaman gelin bu tarafa.

Kapının önünden ayrıldı. Nejat Bey'in kestaneden yapılmış büyük masasının önünden geçti. Masaya değmemeye özen gösterdi. Sağ eli klavyenin üzerinde olan Nejat Bey gözleriyle bilgisayar ekranını işaret etti. Adamın yüzü kıpkırmızı olmuştu. Sinirden havaya zıplayacak gibi duruyordu.

Çiçek, Nejat Bey'in işaret ettiği büyük ekrana bakıyordu. Şems'le birlikte kazan dairesinde dünkü yaşadıkları birer birer ekrandan akıyordu. Olamaz! Bu bir rüya olmalıydı. Kötü bir kâbus... O an beynine bir bıçak saplandı. Başı döndü, gözleri karardı.

– Bu nasıl olur? diyebildi şaşkınlıkla. Utançla Nejat Bey'in gözlerine bakıyordu. Devam etti:

– Orada kamera yoktu ki.

– Hafta sonu taktırmıştık. Tek kamera olmayan yer orasıydı. Emrim altında çalışan insanların ahlaksızlarına asla dayanmam ben! Kuralları olan bir genel müdürüm! İşle özel yaşam arasındaki çizgiyi ayıramıyor olmanız dayanılır gibi değil. Şimdi anladınız mı neden kovulduğunuzu? Tepemin tasını attırmayın ve yıkılın karşımdan!

Gözleri ayakkabısına kaymıştı. Ucu açılmış ayakkabısını artık saklama lüzumunu hissetmedi. Utançla çıktı odadan. Hızla koşmaya başladı. Koridordan geçerken bütün bakışları üzerine hissetmişti. Turnikelere sertçe çarptı. Üzerini

değiştirmeden mavi önlüğüyle fabrikanın dışına çıkmıştı. Tali yolu koşar adım geçti ve ana yola girdi. Yağan sulu kardan dolayı ıslandı ve ağlamaya başladı. Hıçkırarak, bağırarak... Gittikçe büyüdü ayaküstü geçirdiği bu nöbet. Uzunca bir süre koştu. Tam köşebaşına gelmişti ki, ışıkları beklemeden atladı yola. Önünden geçen kamyonu fark edemedi... Acı bir korna... Fren sesiyle inledi asfalt. Zaman, kısa bir anda ilerliyorken verdi canını oracıkta.

Yol kapatıldı. Ana baba gibi oldu olay mahalli. Çok geçmeden ambulans ve trafik ekipleri geldi. Komiser, birbiri ardına çalan siren seslerinin altında yardımcısına bağırarak sordu:

– Rıfat, kadının üzerinden kimlik, cep telefonu ya da benzeri bir şey çıktı mı?

– Yok, amirim.

– Peki, nasıl tespit edeceğiz kadının kimliğini?

– Mobese kameraları ne güne duruyor amirim. Yol boyunca kameraları izler kadının nereden yola çıktığını buluruz. Sonrası çorap söküşü gibi kendiliğinden gelir zaten.

– Aferin Rıfat, aferin! Senin meslek hayatın epey parlak olacak evlat! Haydi, başla çalışmaya.

Bir dosyayı daha kapatacak olmanın haklı gururuyla gülümsedi komiser. Siren sesleri artık kesilmişti. Kar iyice yağmura dönüşmüştü. Çiçek'in dağılmış ve asfalta kâğıt gibi yapışmış bedeninden sızan kanlar kendiliğinden yağmur suyuna karışıp kanalizasyona doğru akıyordu.

MUSTAFA UÇURUM

MUTLU SON

“Bu şiir benden sana gelsin. Dünyada mutlu son diye bir şey yok. Gel de mutlu sonu sen kelebeklere anlat. Bak bakalım ne söylerler sana. “Bir günün sonunda arzu” şiirini okumaya bile vakti olmayanın ne işi olur mutlu son ile.”

Önce arkadaşı çıktı. Sonra kendisi. Büronun kapısını her zamanki gibi sertçe çekti. Böyle çekmeyince kapanmıyordu kapı. Bir kerede kapandı. İki kez kilitledi kapıyı, bir kez de kontrol etti. Kapandığına emin olunca merdivenlerden ağır adımlarla indi. Arkadaşıyla tokalaşıp ayrıldılar.

Çocuklara bir şeyler almak gerek diye geçirdi içinden. Yolunun üstündeki markete uğrayıp çocukların en çok sevdiği şeylerden doldurdu sepete. Yeter ki onların gönlü olsun.

Zile basmadan yavaşça anahtarıyla açtı kapıyı. Çocuklar duysun istemiyordu geldiğini. Parmaklarının ucuna basarak girdi içeri. Eşi mutfak kapısından gördü onu. Parmağını dudaklarına götürerek “sus” işareti yaptı. Çocuklar ellerindeki oyuncaklara öyle dalmıştı ki televizyona bile bakmadan kendi kendilerine oyunlarını oynuyorlardı.

“Kim gelmiş bakalım?” dedi kapıdan başını uzatıp. Bu her şeyi değiştirdi. Oyun bitti, oyuncaklar havada uçtu, çocuklar dünyanın en kısa mesafesini birinci bitirmek için bir yarışa başladı. İkisi de aynı anda kucakladı varış çizgisini. Aynı anda babalarının kucağındaydılar şimdi. Önce kokladı çocuklarını. Mis gibi kokuyu içine çekti, sonra yanaklarına öpücüklerini kondurdu. Onlar da öptü babalarını.

Sonra sanki bir film setindeymiş gibi diğer sahneye geçti çocuklar. Kaldıkları yerden oyunlarına devam ettiler.

Abdest, namaz, dua, bol şükür. Şöyle bir düşündü. Şükretmek. İçinde tarifsiz bir hafifleme.

Derin bir kuyuda ilerliyor gibi oluyor bazen yaşamak. Işık yok gibi. Yol kenarları ısırğan otu ile doluymuş da eline değen otlarla parmak uçlarının yanması gibi. Daha dikkatli basıyor toprağa. Parmak uçlarına daha da dikkat ediyor. Parmak ucu deyip geçmemek gerek. Parmakların en hassas yerleri. Annesi parmak ucuna “parmağın bebeği” derdi. Orası kesilince daha bir sızlandı parmaklar. Bütün canı gelip parmak ucunda toplanmış gibi olurdu.

Kuyudan çıkmak için ışık, nefes almak için ışık. Biraz ışık.

Hava ışımadan uyandı. Namazını kıldı. Mutfaktan gelen tıkırtıya doğru yürüdü. Çocuklar uyanmasın diye fısıltıyla konuşarak kahvaltısını yaptı.

Aynı yol, neredeyse aynı insanlar, köşebaşında simitçi, az ötede kediler. Bir film sahnesini yanlış oynamış da tekrarlıyor gibi hissederek elleri cebinde yürüyor.

Besmele ile açtı kapıyı. İçerisi sıcak. Masasının etrafını biraz topladı. Çekmecedeki bez ile masanın üstünü sildi. Bunları hep kurulmuş saat gibi yaptı. Şimdi eli radyoya gidecek, çevirecek düğmeyi, aynı kanal açılacak, odanın içini bir türkü dolduracak, doldurdu bile.

Hep tek çalıştı, bütün işlerini kendi yaptı. Dağ gibi yığılınca işler, şikâyet etmeden bir dosyayı bitirdi, diğerine geçti. Dışarıdaki işleri takip ederken “Az sonra geleceğim.” levhasını asıp kapıya işlerini halledip hemen işyerine döndü. Akşam olup da işleri sağ salım bitirip eve geçerken içinin huzurunu da aldı yanına, eve hep o huzurla gitti.

Hafta sonu çocuklarla dağ, bayır, dere, tepe gezmeyi ihmal etmezdi. Çocukların kahkahalar atarak bir topun peşinde koşmasını izlemek, nefes nefese yanlarına gelip su içmelerine hayranlıkla bakmak, onlarla çimenler üzerinde yuvarlanmak onun için hayatın en eşsiz anlarıydı.

“Evlendin, eve kapandın.” diyen arkadaşlarına; “Ne eve kapanması, sürekli dışarıdayız biz çocuklarla.” derdi.

Huzur çok uzakta değil aslında. Bir türkünün sesinde, çocukların gülüşünde, başarıyla bitirilen bir işin sonunda ve evin içinde dolanıp duran tebessümdeydi.

Kafasının içinde dönüp duran, çıkış yeri sürekli değişen kuyudan çıkmak zor olmasa gerek. Bir ışık. Avuçlarında topladığı ışıklara bakmasını bilmek asıl mesele. Bütün gün ışıklar topluyor yolunu aydınlatan. Alıp hepsini sevdiklerinin üzerine serpiyor. Bir gün olsun eve asık yüzle girmemesi işte tam da bundan.

Geçen gün büroya gelen arkadaşı aslında kafasını karıştırdı. Yok tek çalışmak yorucu değil mi, işinin patronu ol, yok erkek adamın erkek çocuğu olur,

önemli olan sağlık ama erkek çocuk da farklı bir duygu. Eşi çalışınca insanın daha bir rahat oluyor insan, eşin çalışsın, çocuklar kreşe de gider. İnsan bu dünya hayatında hiç huzurlu olamıyor. Mutlu son ancak filmlerde olur, o da ancak eski Yeşilçam filmlerinde. Şimdilerde filmler bile trajik sonla bitiyor.

Giderken de bir şiir okuyup gitti.

Dinledi, dinledi hiçbir şey demedi.

Deseydi aslında gücüm kuvvetim yerindeyken bırak da kendi işimi kendim yapayım, sen kız çocuklarının babalarına nasıl bağlı olduklarını bilir misin, çocuklara hiçbir kreş anneleri gibi bakamaz diyecekti, demedi.

Kızlarını kucağına aldı. Biri bir kucağında biri diğer kucağında. Bu ne büyük bahtiyarlık böyle. “Bugün neler yaptın Nehir?” dedi. Kızı yüzünü buruşturup “Babaa, ben Nehir değilim, benim adım Irmak.” dedi. “Tüh tüh yine karıştırdım.” der demez babaları; iki kız öyle bir şen kakhaha attılar ki anneleri geldi yanlarına. “Babam yine bizim isimlerimizi karıştırdı anne.” dedi Irmak. Bu isim karıştırma oyununu sürekli yapıyorlar, her zaman aynı neşeli kakhaha dolduruyordu evlerinin içini. Babaları; “İkiz kız babası olmak kolay mı tabii ki karıştırırım, iki melek aynı güzellikte.” deyip günün hikâyesini anlatmaya başladı kızlarına.

Şükredecek bunca şey varken mutlu son ardına düşmek de neyin nesi. Bu mutlu son işte. İşyerinden eve gelmek, karşılanmak, huzura durmak, birbirlerinin yüzüne tebessümle bakmak. İlla en sonu beklemeye ne hacet. Günün sonunda huzurlu bir şekilde evdeysen al sana en güzelinden bir mutlu son.

MUSTAFA SARI

12 MAYIS 1997 – PAZARTESİ – 15.45

Geçen pazartesi Adana'dan dönüyordum. Hikâyeye öyle dalmıştım ki nerede olduğumu unutmuş, insanların ve lokomotifin gürültüsünü dahi duymaz olmuştum. ÇAAT sesiyle irkildim. Oysa hastanedeki ağır bir yaralının hayatla hesaplaşması anlatılıyordu dergideki öyküde. Konuyla gürültüyü bağdaştıramayıp dünyaya döndüm. Ve başımı kaldırmamla fark ettim; vagonumuzun önü boştu. Böyle miydi önce de? Okuduğum metinden tamamıyla çıkıp muhakkeme geçememiştim. Hayır. !!! Önümüzde bir vagon daha tabii ki vardı. Bağlantı pimi kopmuş ve seçebildiğim kadarıyla uzaklaşmış gidiyordu tren. Çukurova'nın ufkunda güneşe batıp kayboldu bir süre sonra. Vagonumuz ise sahibinin arabasına yetişmeye çalışan umutsuz bir köpek gibi koşuyordu inleyerek.

Bu sırada koltuğuma sımsıkı yapışmaktan başka bir şey düşünemiyordum. Dengede tutmaya çalışıyordum vagonu. Zihnim bu aptalca işe kilitlendiğinden hafsalam durmuştu. Diğer yolcular da aynı hâlde olmalı ki heykel gibi oturuyorlardı. Lokomotifin peşindeyken hızlı gidiyorduk muhakkak. Ama önümüz böyle boş olduğundan ve bizi çeken bir güçle sarsılmadığımız için havada süzülüyormuş hissi veren vagonumuzu öncekinden daha süratli hissediyorduk.

Bir süre sonra zihnimi toparlamaya başladım. Toparlamaz olaydım. Düşünebilmek ne korkunç şeymiş. Onlarca felaket senaryosu aynı anda döküldü zihnimde. Aralarında en muhtemeli bir virajın önümüze çıkmasıydı. Bu hızla giderken kesin devrilirdik. Bereket olmadı öyle bir şey. Çukurova'da yaşamının iyi tarafı.

Vagonumuz, kulak çınlatan gıcırtiları yükselip alçalarak yavaşladı, yavaşladı... Ve koşmaktan yorulup hayal kırıklığı içinde durdu. Biz yolcular ise vücudumuza felç inmiş, sabit gözlerle karşıya bakıyorduk. Bu şekilde on dakika oturduk sanırım. İlk benim önümdeki kadın hareketlendi. Ayağa kalkıp ön kapıya kadar yürüdü ve aşağı baktı. Onu gören bizler, sırayla çözüldük. Mezarlarından uyanan hortlaklar gibi ağır ve çekingen hareketlerle ayağa kalkıp birbirimize baktık. Pek iyi değildi durumumuz.

Geniş düzlüğün ortasında öylece kalmıştık. Sağımız marul tarlası, solumuz kıvıllı toprak. Marulların sonundaki evler, gri hayaller şeklinde seçilebiliyordu. Diğer yanda bir otoban vardı sanırım. Bazen çok uzakta bir araç gölgesi belirip kayboluyordu. Denizin ortasındaki bir gemide gibiydik. İnanmakta güçlük çektiğimiz bu vaziyete çözüm bulmaya çalışıyorduk. Bazılarımız daha hızlı düşünüp çareler üretmiş olmalı ki aramızdan liderler türedi. Ve biz tebalarına emirler vermeye başladılar.

Zayıflıktan elmacık kemikleri çıkmış, esmer ve uzun boylu olanı, inip tarlanın ardındaki köye gitmemizi söylüyordu. Bir an önce yürümeye başlarsak, bu mesafeyi karanlık çökmeden kat edebilirmişiz. Konuşurken arada bir el alışkanlığıyla gözlüğünü düzeltmeye çalışıyordu. Çok okuyan biriydi sanırım. Nispeten daha kısa boylu fakat geniş omuzlu diğeri, otobana yürüyüp bir otobüse binmeyi teklif etti. Solmuş, yer yer eprimiş takım elbisesine rağmen, vakur hareketleri ve ciddi yüz ifadesiyle güven telkin etmişti. Bir orman gölü dinginliğini hissettiriyordu sesi. Sözcükleri ve cümleleri davudi bir tonda acelesiz sıralarken, saçmalasa dahi önemli şeyler söylüyor sanırdınız. Üçüncüsü, iki öneriye de karşı çıkıyordu; evlerin çok uzak olduğu ve karanlık çökmeden oraya ulaşamayacağı kanısındaydı. Yola gelince; Adana-Mersin otobüslerinin güzergâhı olup olmadığından emin değildi. Onun görüşü, beklemek yönündeydi. “Er ya da geç bizi almaya dönecekler,” diyordu bir oğlan çocuğunun incecik sesiyle. Kambur omuzlarının eğdiği başını kaldırıp yüzümüze bakmadan konuşuyordu. Bu arada dördüncü bir şahıs peydahlandı. Omuzlarının üzerine konmuş koca bir karpuz benzeyen kafasında saçları dağınık, pos bıyıklı ve çatık kaşlıydı. Münakaşa eder gibi yüksek perdeden konuşuyordu. Bıyıklarına tükürükleri takılıyor, sık sık sıvazlama ihtiyacı duyuyordu bu yüzden. Üçüncünün çekincelerine katılmakla beraber, bekleme görüşüne karşıydı. Kendisine sorulduğundaysa bir fikir üretmiyor fakat düşüncelerde açık bulmayı iyi beceriyordu.

Bu kişilerin atışmalarını seyre dalmıştık. Bir zaman sonra, dinlediğimiz görüşlerin etkisiyle dörde bölünmüş ve bir lidere tabi olmuştuk. Sadece dördüncünün yanında tek kişi vardı. Öne uzattığı boynu ve gerilmiş omuzlarıyla kavgaya hazırmış hissi veren ama sarkık alt dudağıyla aptal bir yüz ifadesi olan adamdı bu. Başta önderlerimiz olmak üzere, geleceğimizle ilgili çözümler

konusunda birbirimizi ikna aşamasını geçmiş, biraz da dördüncünün etkisiyle münakaşaya başlamıştık.

Karanlık çökmüştü marul tarlasına. Ardındaki evler, yıldızların devamıydı sanki. Diğer tarafta yoldan geçen araçlar daha iyi fark ediliyordu şimdi. Evlere ve otobana gitmek isteyen liderlerimiz, halkını ışıklarla cesaretlendirip vagon-
dan indiriyordu. Tam o anda büyük bir gürültü koptu arkamızda. Gözlerimi hastanede açtım. Az önce televizyonda seyrettim; bir sonraki tren çarpmış vagonumuza. Biletçisinden makinistine, istasyonlardaki hareket memurların-
dan, müdürlerine kadar, eksik vagonu fark etmedikleri için tutuklanmışlar.

Bunları yazarken, doktorun eşime söyledikleri geliyor kulağıma; durumum ciddiymiş. Bir daha yürüyemeyebilirmişim. Hatta felç, boynuma kadar da çıkabilirmiş. İnsan, uyuyamayıp güneşe ve insanlara, ekmekle sudan daha fazla ihtiyaç duyunca anlıyor dışarıdaki günlerin değerini. Ve meşguliyetler bitip yeterince sıkıldığında, hayatını gözden geçirme fırsatı buluyor. Çocukluğunu, gençliğini, eşini, özellikle evlatlarını düşünüyor. Yaşama amacını, dünya hırslarını... Dergideki öyküyü hiç anlamamışım meğer. Şimdi yazarken fark ediyorum bunu.

ŞERİFE DURNA

KÖMÜR KARASI

Evin her kösesine sinmiş meşe kömürü ve çamaşır suyu kokusunu çıkarmak için kapının üstüne çekilmesini beklerdi. Yorganı bir tarafa fırlatıp kalkmak ve pencereleri açmak ilk işi olurdu. Sabahlığını üzerine geçirip, yorganı pencereden silkeler, beyaz dantelli çarşafları havalandırırdı. Hızlı hızlı girdiği bu temizlik, hava değişimi, mutluluk duymanın ilk basamağı idi.. bir başka kokuyu çağırmadaki acelesi başını döndürüyordu. Pat pat sesinden her yastığın her minderin midesindeki bulantıyı azalttığını bilir gecedan kalan kokuyu silmede ne kadar hünerli olduğunu hatırlatırdı. Çayını demlemeye bıraktığında saçlarından ayak tırnaklarına kadar tek tek gözden geçirir, özenli bir şekilde hazırlanır, bazen bir şarkı tutturduğu bile olurdu.. senden bana yar olmaz.. senden bana yar olmaz..

Daha birkaç sene olmuştu evleneli. İlk gördüğü adama da evet demişti dengi olmadığını söyleyenlere rağmen, kocası olacak adamın ellerine bile bakmadan... şimdi ellerinin üzerinde gezinmesine bile tahammülü yoktu. Arkasını dönüp yat-tığında karanlıktaki iniltilere, hırlamalara ve sonunda horlamalara aldırma, sabahın gelecek aydınlığına uyanışını hayal ederdi. Kapıyı açtığında başka bir erkeğin kollarında aynı hırıltıyı, inlemeyi özlerdi. Günü ağartmadan işine giden kocasının gelişini geciktirmek ve uzaklaştırmak için bahaneler bulmaya başlamıştı. İsteklerini bu yönde geliştirmiş, daha çok para kazanması gerektiğine inandırmış, şartlarını koymuştu. İyi bir araba ve tatil istekleri yetmiyormuş gibi temizlenmesi için de uzun uzun talimatlar hazırlamıştı. Ayakkabılarından iç çamaşırına kadar

kapı eşiğinde soyuyor, banyoda, derilerinin ve tırnaklarının arasındaki kömür tozunu çıkartmadan yatağa girmesine izin vermiyordu. Adamcağızın bu ilgi hoşuna gitse de gün geçtikçe üzerindeki çamaşır suyu kokusu kalıyor, her gün bu eziyeti neden çektiğini düşünmesine neden oluyordu. Kadının bembeyaz ellerine dokunurken burnunda hep bir çamaşır suyu kokusu mutsuz ediyor, karısını sevmeye isteğini yok ediyordu.

Yeni bir ev yapma fikri ile yuva oluşur, çocuklar doluşur zihniyeti vardı adamda. Kazandığını böyle değerlendirecekti. Kadın umursamadı ama bir şey de demedi. Müteahhit arkadaşını eve getirdi. Gecekondu yerine güzel bir ev istiyordu, iki katlı, bahçeli. Karısı mutlu olsun, çocukları olsun. Ama olmadı. İki ay geçmeden karısı arkadaşıyla kaçmıştı. Ardiyeden çıkamaz olmuştu. Orda yatıp kalkar eve gitmeye gücü yetmezdi. Kömür karası içinde ellerinin çamaşır suyu kokmadığını fark etti bir gün. O zaman mutlu oldu.

Duyduk ki, müteahhit çoktan bırakmış kömürcünün karısını. Kömürcü ise kendisini çamaşır suyu ile yıkamayan bir kadın bulmuş, evini kendi elleriyle yapmış, üç de çocukları olmuş. Arabaları da varmış. Her yıl tatile çıkarlarmış. Balkonun açık penceresinden gelen cıvıltıları dinleyen bir de misafirleri olurmuş her akşam, onlar bu misafiri hiç görmemişler, görenler var ama...

SEGÂH GÜMÜŞ

ÜNLEM

*Şarkıdaki tüm noktalama işaretlerini öldürmüşlerdi.
Ter içindeydim uyandığımda. Hayra yordum.
Adem'e yapılan ikaz, Havva'ya yüklenecek günah kadar masumdum
Ve yeryüzündeki tövbe kadar dönüşü olmayan.
Bir gün bir falcı kadın telvede seni gördü.
Ölümün sırrını açıklayan bir bakışı vardı kadının.
Uzak, karanlık bir çağrı duyuyordu gözleri.
Bir çift ünlemin ardında kalanları gördü sonra.
Gördü ve hayra yormadı gördüklerini...*

Sevgili V,

Her şeyi biliyorsun. Bildiğin hâlde yine de soruyorsun. Şu kadarını söyleyeyim sana: Kendimle savaşıyorum. Yensem mi yoksa yenilsem mi kendime... Bunun ne zor bir karar olduğunu tahmin bile edemezsin. Ben ki kırk yıllık ömrümü bir ideale adanmışım. Hüsrân da olsa çıktığım yolun sonunu görmeliyim. Hiçbir şey beni yürümekten alıkoymamalı. Sen bile...

Anlıyor musun Sevgili V, gönlümde yatan aslanı zincire vurmam imkânsız. Ama beni bu idealden meşgul eden ne varsa hepsini zincire vurmaya hazırım. Seni bile!!

Çift ünlem!! Kadın, mektubun bu kısmında duraksadı. Cümleyi tekrar tekrar okudu. Seni bile!! ... Seni bile!! ... Seni bile!! ...!!

Çift ünlem!! Ne anlama geliyordu? Böyle bir noktalama işaretine daha evvel rastlamamıştı. Sözlüğü indirdi raftan. Ünlem işareti (!) maddesini buldu. Aynen şöyle yazıyordu:

“Ünlem işareti (!); sevinme, kızma, korku, mutluluk, şaşkınlık gibi aşırı heyecan bildiren ifadelerin sonuna konur. Ayrıca çağrı, emir, hitap ve yasaklama bildiren cümlelerde de ünlem işareti konulur. Bu işaretin olduğu cümle vurgulanarak okunur.”

Demek ki çift ünlemi boşuna kullanmamıştı. Pekiştire pekiştire vazgeçiyordu kendisinden. Üst üste. Yere batsındı kendisine tercih edilen o lanetli yol. Hırsla, elindeki sözlüğü duvara fırlattı. Birkaç sayfa, şirazesinden ayrılarak odanın yüzüne dağıldı.

Hıçkırığa hıçkırığa ağlamaya başladı. Nereye çıkacağı belirsiz bir yol için feda edilmek... Bir ideal... Aşk da bir ideal değil miydi? Hem de ideallerin en yücesi... Masanın üstüne yarım bıraktığı mektup, yerlere dağılmış sayfalar... Paramparça hayatının özeti.

Ünlemli Öykünün Anatomisi:

Zaman: Ilık bir ilkbahar ikindisi...

Yer: Deniz kenarı. (Hangi deniz kenarı olduğunun önemi yok.)

Kişiler: Bir adam (ideolojik bir saplantısı var), bir kadın (sadece âşık), bir ünlem (bazen iki oluyor.)

Yan karakter: Virgül (bildiğimiz virgül.)

Çatışma: Öyküdeki ana karakterler bundan sonraki hayatlarına ünlemle mi yoksa virgülle mi devam edeceklerdi?

Aşkın bütün mevsimlerinden geçen bir nisanın ilk günleriydi. Biliyordu kadın; geç kalınmıştı biraz, biraz da erken gelinmişti. Hareketsiz, suskundu zaman. Önlerinde çarşaf gibi uzanan denize baktılar uzun uzun. Adam ellerini uzattı. Kadın elini uzattı, avcunu açıp ellerinin arasına bir virgül koydu adamın. Umarım anlar, dedi içinden. Anlar ve aşağıdaki anlamlara gelecek şekilde kullandığı ünlemleri kaldırır aralarından:

Ünlem 1: Biz, biri tatlı biri tuzlu iki hayatın içinde akıyoruz. Yan yana aktığımıza bakma, karışamayız birbirimize.

Ünlem 2: Biz, birbirine yasak iki ülkenin mayınlı topraklarıyız. Aramızda ırmakların çizdiği hudutlar...

Adam durdu, düşündü, eline tekrar ünlemini aldı. Ünlem bas bas bağırıyordu. “Bak, hayata iyi bak! Koca bir ömrün hakkı var senin davanda. Hepsini yüzüstü mü bırakacaksın bir kör sevdanın peşinde?”

Kadın eline birkaç tane virgül aldı tek tek denize attı: “Bak; bu hayat, bu gönül, bu gözlerim ki şarkı dolu bakar ve tüm ideolojilerden, yeryüzündeki bütün dinlerden daha masumdur benim gözlerim. Kaç yangından, kaç savaştan, kaç esaretten çıkmıştır. Ve bunlar ki ellerimdi, sana sunulmuş bir hasrettir artık.”

Zaman, denize değen virgüllerden çıkardığı seslerle parçalanıyordu. Adam her sesle biraz daha dağılıyor, un ufak oluyordu git gide. Biraz daha kalsa kendinden ve uğruna ömrünü vakfettiği davasından eser kalmayacaktı. Sonra kadına döndü; “Biliyor musun” dedi. “Hayat haksızlıklarla dolu... Ve ben ömrümü hak-

sızlıklarla mücadeleye adadım. Beni var eden işte bu mücadele. Bu bir varoluş sancısı. Anla beni. Oysa en şiddetli hasretlerle seviyorum seni. Israrla sormasaydın söylemezdim. Seni sevdiğimi bil yeter. Gerisini sorma. Şimdi sana haksızlık yaptığımı düşünüyorsun. Biliyorum. Söylenmesi imkânsız bir şarkısının benim için. Bir düşün. Kendi düştüğüm bu sonu belirsiz yola seni de düşüremem.”

Hayır hayır, bunları söylemedi adam. Belki de söyledi, kadın duymadı. Son kez deniz kenarında güneşin batışını izlemeye davet etmişti onu. “Her zamanki yerde” demişti. “Son kez” demişti. Sesi yankılanmıştı telefonda. Tamam demiş miydi? Gelmekten başka çaresi var mıydı? Yüz kere çağırsa yine giderdi.

Fonda, arabadan yükselen bir şarkı eşlik ediyordu sahilin sessizliğine;
“Ben denize âşığım” diyordu şarkıcı. “Senin gibi sevgi dolu, bazen çılgınca, özgür bazen, sessizliğe bürünmüş, seyyah bazen...”

Ben, gökyüzüne âşığım senin gibi çok yakın hem çok uzak, mutluluk ve yıldızlarla çevrili... Dost olduğu kadar yabancı ve bazen şarkı dolu gözlerle bakar...”

Şarkı susmuştu. Ünlemleri öykünün kahramanları, sessizce ayağa kalktılar. Geç kalınmış veya erken gelinmiş bu öyküden gitme zamanının geldiğini ikisi de biliyordu. Ağlamak yok, dedi içinden kadın. Hüznünü plastik bir tebessümün ardına gizledi. Ömrünü adadığı bir bakışlık o anı düşündü.

Küçük bir sarsıntı... Kısacık bir duruş... Derin bir uçuş... Bir an kadar. İn, in, daha da çok in derinlere. Kendini gör. Kök saldın usulca. Yağmur nasıl işlerse içine toprağın... İçime işledin öylece. Hani o hızlıca yakalandığım. Derin derin baktığın. Ruhumu gördüğün. Kanat çırpışını kalbimin. Öksene yakalandım. Kuşun kanadındaydı sevdâ. Ve omuz başlarımıza konmuştu tüyden hafif ayaklarıyla.

Adam kuşun kanadındaki şiiri duymadı. Çünkü mücadelenin rengini düşünüyordu şimdi. Nerde nasıl dönüşümü başlatmalıydı? Değiştirilmesi gereken bir dünya var önünde. Bol ünlemleri cümleleriyle herkese kafa tutacaktı öncelikle. Konuşmasının ilk cümlesi hazırdı bile; “Selam olsun tüm direnişçi kardeşlerime!”...

Adam, gülümsedi kadına. Fikirlerini toplayıp masadan, hızla uzaklaştı. Ortalığı saran hüznü şarkılar, yalnızlığı iyice görünür kılmıştı şimdi. Gececek, dedi kadın. Azıcık sabır. Acısı dinecekti. Ve bir gün bu şarkılar, hiçbir anlam ifade etmeyecekti. Yeryüzünün ilk ayrılığı değildi ya. Kurbağayı prene döndürecek iksir yoktu kadının dudaklarında. Değiştiremeyecekti onu. Değişmeyecekti. Bir kurbağa sesiyle cınladı rüzgâr.

Yazar, öyküyü tamamlarken kahramanların henüz yazılmamış akıbetini düşündü. “Çift ünlemleri düşüncelerinden vazgeçebilmiş miydi adam? Teslim olmuş muydu kalbinin sesine? Karışmış mıydı tatlı denizle tuzlu deniz birbirine?”

Ve yazar eline kalemi aldı, bir mektup yazmaya başladı adama “Sevgili Ünlem, hayatına müdahale etmek istemiyorum ama...”

PINAR VARDAR

YARIK KAYA

- Acıdı mı?
- Acımadı ağbi.
- Deh! Acıdı mı?
- Acımadı ağbi.
- Deh! Deh! Deh!

Sabanın önünde kırbaç yerken, gözümde yaş, sesimin yankısını duyuyorum. Yarik Kaya üstüme üstüme geliyor. Lastik ayakkabımın içinde terleyen çıplak ayaklarım, tozan toprakla vıcık vıcık çamurlaşırken nasıl da yalpalayarak hızlı koşmayı beceriyordum. İkimizin kurduğu bu tehlikeli ve zoraki oyun hoşuma gitmiyordu. Oysa bizim en güzel oyunumuz buydu. Çatlayıncaya dek koşturacağımız kendi bedenlerimizden atlarımız. Bu atlar çıldırmış. Attanis gibi çıldırmış. Sözünde durmamanın cezasını çekiyor. Ben sözümde dururum. Yarik Kaya sözünde durmuyor. Önceden söz vermişti. Örümceklerin dar yerlerine kurduğu ağa damlayan yağmur sularını yüzüme sürmeme izin verecekti. Küçük kahverengi beneklerim geçecekti böylece.

Hey gidi koca kanyon hey! Çırpı ateşi arasında közlenen biber ve patlıcanın kokusunu az sevmezdin hani. Doydum mu doymadım mı diye gizliden izlerdin beni. Bazen ağlaya ağlaya yiyişiimi ekmek arası. Ben de senin çakıl taşlarına dokunan suyunun sesini dinlerdim. Annem derdi ki; damlaları seninle birleşen şu kelebek gibi hafif süzülen bulutlar, aslında en az bin beygir kadar ağırılmış. Ona da dedem söylemiş. Biliyorum. Tulumba suyuna benzemez senin suyun. Berrak ve tatlı ve ellerimi ayaklarımı donduracak kadar soğuksun sen.

- Ağbiii seni duyamıyorum bir daha söyle.

Ağbim beni duymuyor. Akşama annem ovmaç çorbası yapmış olsa keşke. Bir de koruk suyuyla pişirilmiş iri bamya. Kaçamak, üzerinde cackaklı pekmez. Pekmez küpünün içine fare düşmüştü bir gün. Bunu sadece ağbim ve ben görmüştük. Ağbim alıp attı hemen fareyi ama anneme diyemedik. Aramızda o pekmeze isim takmıştık. Kısırtma, çığırtma, taze ekmek. Kurut, kırma zeytin, çay. Evet evet çay. Çay öyle her zaman pişmez bizim evde. Sadece taze ekmek yaptığında çay pişirir annem. Bu sabah ekmek yapmamıştı ki...

Ağbim paçaları dizine kadar sıvalı bacaklarını tam da buz gibi fişkinin üzerinde tutuyor, gülümseyerek direniyordu bu sızıya. Saf bir neşeyle özgürlük oluşturmuştu kendi kendine. Ayaklarının soğuktan uyuşmasına dayanması onu yüceltiyordu kendi gözünde.

- Bu kadar mola yeter, gidiyoruz. Deh, deh...

Güneşin etkisi toprağa öyle şiddetli ki sanki hiç gecesi yok bu şehrin. Tepemizdeki güneş çarpı güneş çarpı güneş gibi. Buna alışığım aslında. Tenimi yalayan kavurucu sığağa. Hava üzerine düşünmek önemli bizim buralarda. Rençberlik yapanlar kardeş olur havayla. Toprak anayı düşünmek gerek, bilmek gerek, beslemek gerek. Yarık Kaya'daki Kibele'nin beslenmesi gibi değil tabii...

Böceklerin kokusunu sevdiği, keçilerin üzerinde biten tüm otları yediği, damın arkasındaki toprakta, kalbimin oyunlarına kulak veren kara bağımız. Damın önünde de derinden rahatça sürmemize izin verip, kendisiyle ve çevresiyle anlaşılmadık bir biçimde mütemediyen yarış halinde olan kum bağ. İkisi de hırslı bir tüccar edasıyla dünyaya gösterirler, kabul ettirirler kendilerini. Zamanın başından beri böyle süregelmıştır herhalde. Bakımlı asma bahçeleri. Melekleri kıskandıracak güzellikte alabildiğine cömert alabildiğine huzurlu bir var oluş. Yeryüzünün süsü. Daha ne olsun?

Es Haydar es... Toprağa karışsın yüz karası aşklar ve ölü umutlar. Tohuma kaçsın dünyadaki ilk günlerimden kalan ne varsa. Yaşatmak için kendini içine gömdüğün taze fidanlar. Düşünmesem daha iyi senin bu en büyük zaafını. Yalancı çiçek açtırışlarını. Unutsam olmaz mı bu yerle gök arasında olanları?

- Deh! Acıdı mı?

- Acımadı ağbi.

- Deh! Deh!

Odun ateşindeki kızartma kokusu buram buram. Tut kendini kızım, tut kendini. Yüreğim, destek ol bana. Az kaldı. Elinde çatalla derin bir yarayı yoklar gibiydi annem kara tavanın başında. Düşüncelerine katlanması gerek. Tez vakitte ve ölüm uzak değildi, biliyordu. Bak kırlangıçlar yuvasını saçağımızın altına, kumrular penceremizin önüne yapıyor. Yılan girişteki badem ağacının kavuğunda yatıyor. Kalbimizin içinde topu topu üç beş kelebek. Hiç haylaz çocuk olmadım ben anne. Hiç çomak sokmadım arıların peteğine.

Bu avluya her girdiğimde ablamın battaniyeye sarılı cılız bedeni gelir gözümün önüne. Gediz'in durgun, kiremit rengi, aç sularına atmış kendini ablam. Dediği anneme, alın beni götürün, hiç mutlu değilim. Olmazdı. Boşanmak haram kılınmıştı bize. Açık açık bir kez daha söyleyiydi ablam. Kendimi öldürürüm almazsanız beni buradan. Gelinlikle girilen evden kefenle çıkılırdı. Tamam dedi ablam. Tamam. O gün öğrendim ki cellatlar ağlamamış. O gün öğrendim ki doğruluğun gücü çürük törelere yenik düşmüş...

Yazın ortasındayız. Ev girimine daha çok var. Babam, şehirden kopup gelen doğru ya da yanlış -yanında bir kadın- kendi yitirdiklerinin yanına ekliyordu bizim faciamızı.

Elli dönüm bağın içinde, Hamalınkırı'ndan Yarık Kaya'ya sıcağa rağmen buz gibi fırtınalı bir yoldur çocukluğum. Ağustos bungunluğunda üzümler daha sergiye düşmeden belliydi yeri seksen ton kuru üzümün. Üzümün buğusu silinmez, konup kalkan kuşlar yorulmaz mıydı? Bütün dertler biter miydi bir gün ya da dayanabilir miydim zamanın zorbalığına?

Camdaki o kadının yüzü bizim kalabalığımızın ortasına hangi mazeretle saplanıyordu? Yabancı bir gölge evimizin içinde ne arıyordu? Süs eriği, kan kırmızı bir sınırdı aramızda. Babama hiçbir şey soramıyorduk. Haddimiz değildi. O çok güçlüydü. Kaba, asabi ve tembeldi. Yaz mevsimi bolluk bereket demekti. Toprakta çıkan her şey bizimdi. Annem, ağbim, ben toplar o satardı. Para mı? Parasını o kadınla İzmir'lerde yerd. Toprağın verdiği yeterdi, yeterdi de toprak kırmızı pabuç da veremezdi ya! Onlar çifte damlara faytonla gelirdi. Biz ağbimle atçılık oynardık...

Annem o yaranın gelişine memnun görünüyordu. Öfkeli ve memnun. Güzel bir kıyameti şaşılmalı bir süreklilikle bekliyordu. Etim çengel tutarken çalışmalıyım diye diye hırpalamıştı kendini. Sanki gözlerini oymuş bir kavanoza koymuştu. Kulaklarını kesmiş yastığın altına saklamıştı. Onları duymuyor muydu, görmüyor muydu? Annem hangi oyunu oynuyordu? Hayat gönlüne göre değilse mücadelen ne için? Kendine kurduğun dünya ne için? Zannettiğin dünyanın yalan olduğunu anlayınca. Niye bu ödünleri verdin ki?

Çoğalıyordu tehditler. Hem de seni ne çok en çok sevdiğini söyleyen adamdan çoğalıyordu. Kalbi çoktan çürümüş patlak mavi gözlerinde kırmızı ağ örülüydü. Annem saç diplerine dek ürperirken babamdan iğreniyordu. İnsanlar ölünce yüzleri hüzne bürünür sanırdım. Yüzünde zehirli bir yılan edasıyla gülüyordu. Annemin yere fırlattığı kanlı baltada ölüm sureti. Başım dönüyor ağaçlar yer değiştiriyor sanki. Zaman değişiyordu. Sonra her şey durdu bir anda. Dondu. Demir kapının sesi. Hayat önümüzden gidiyor biz arkasından takip ediyorduk. Durdurmadık. Durdurmak istememiştik. Kendini ve bizi azat ettin zulümlerden annem. Gözbebeklerinde kocaman bir özgürlük meşalesi. Kurtulduk işte. Kim temizleyecek ortalıktaki kanları? Ne tuhaf düşünüyorum.

Babamın üstüne atılan son kürek toprakla senin üstüne teker teker kilitlemiştir tüm kapıları gardiyan. Bütün ışıkları söndürmüştür. Geceleri açan tütün çiçekleri gibi yeterince baktım karanlığa bir cinayete tanıklık ederek. Kılım bile kıpırdamadan. En suskun hâlinle tüm sesleri bastırır unutturursun. Sade kokusu sinmiştir elbisene akan sıcak kanın. Dünyanın en zorlu iki kişilik savaşını kaybetti onlar. Baltayı boynuna vurmadan senin değildi. Hiç olmamıştı bu hayat.

Kimse silmedi bir babanın kızına verdiği cezayı. Karanlık eylemlerine tanıklık edenler sevdalarını bir bir öldürdüler. En çok aşksızlık yazıldı tebliğlerime. Hiç yorumlayamadan söküp aldılar geleceğimden. Oysa ben de “Atmaca” gibi keserdim sağ kolumu değirmende.

Ağzımda buruk anne yası. Bugün de ölmedim. Birazdan gün doğacak sakın ağlama sakın. Bu dünya iyi değil. Kötü de değil. Sadece biraz dar. Dar biraz. O pabuçlara sığmaz artık ayağım. Çatlak diz yaralarım kabuk bağlamıştı oysa. Bayram sabahı umuyordum, umuyordum bir mendil değil sadece bir de pabuç vereydi babam bana. Testereyle kestiği pabuçlarım gibi.

Bir zamanlar şehrin dışında kalan mezarlık ve e tipi kapalı hapishane neden yan yana yapılmış? Bu sorunun cevabını hâlâ bulamadım. Çukurda yatan o heybetli beden ve demir parmaklar ardındaki geniş omuzlu, kocaman elli, kocaman ayaklı anam. Aralarında sade kırmızı ağaçlı bir yol var onları ayıran. Sen şimdi öyle kahkaha atamayacaksın o kadınla diyordum. Annemi, bizi öfkeyle savuramayacaksın beton serginin ortasına. Bir daha hiç ama hiç kırmızı pabuçlarımı kesemeyeceksin ve ben hep kırmızı pabuç giyeceğim. Sen yeni bir dünyada mitik bir varlıksın artık. Hadi, yolcu yolunda gerek.

Arkamdaki ve önümdeki cırılcıplak asma yapraklarının güneşe sığınmış görünmez derinliklerine karışan ışıltılı karanlık, bulabildiğim en küçük iyi niyet. Ve huzur içinde yatan topraklar ve bomboş odalara açılan uzun karıklar arasında ayaklarım kuma gömüle gömüle bana dair bütün anılarımın göğsüme çarpıp seke seke hedefsiz, amaçsız, sınırsız, sert ve suskun boşluğumu yarıp toprağa yuvarlanmasıyla bağışıklık kazanmış hayatım. Ve tüm güzelliğimin tek tanığı Yarık Kaya...

- Deh! Acıdı mı?
- Acımadı ağbi.
- Deh! Deh!

ABDULBAKİ İŞCAN

MERDİVENLER

O sene kimsenin beklemediği kadar kurak geçti. Kar beyaz tenini göstermedi, annem de babam da buna hiç şaşırmadı. Sadece Allah’tan hayırlısı dediler ve başka da bir şey demediler. Yağmur da yağmadı, baharı da bilemedik o sene. Nisan taslarını doldurup evin köşelerine serpmeye dahi güç yetiremedi annem.

Oldukça sakın bir ses tonuyla tane tane söylemişti. Ona fark ettirmeden kulağımı ağzına doğru yaklaştırmak zorunda kalmıştım: “Şu bahçe vardı ya, erik ağaçlarının olduğu yer, oraya da ev yapıyorlar galiba.” Bahsettiği yeri biliyordum. Bu mahalleye taşındığımız ilk zamanlarda pazar günleri beraberce oturup çay içerek sohbet ettiğimiz yerdin orası. O, küçük siyah karıncaların sıkıntılı saldırılarına aldırmış etmeden erik ağaçlarından bir tanesine sırtını dağa dayar gibi dayar, semaver keyfiyle limonlu çayını yudumlarırken karşı tarafta görünen evimi zi de göz hapsine alırdı.

Doğrultmakta zorlandığı başının arkasına yanından hiç ayırmadığı gelinliğinden kalma kaz tüyü yastığını koydum. Üstünü de kalınca bir battaniye ile örttükten sonra “Evet” dedim. “Büyük bir bina yapacaklar oraya. Artık arka taraftaki ağaçları da görmemiz zor olacak.”

Tedirgindi. Yorgundu da üstelik. “Yarın da gidecek miyiz?” diye sordu vereceğim cevabı önemsemeden. Sonra “Ağaçlar” dedi derince bir soluklanmanın ardından, “Sanki teker teker çekip gidiyorlar hayatımızdan.” Gagasındaki dal parçasıyla sağa sola bakan çatının kenarındaki kuşa ilişti gözü. Bir süre seyretti küçük serçeyi. Yerinden doğrulur gibi oldu. “Kuşlar da öyle” dedi ve sakince sözünü tamamladı: “Ağaçlar olmazsa kuşlar ne yapacak, göçüp gidecekler elbet.”

Göçüp gidecek olmanın en telaşsız hâli sıkıntılı ve sıkıntısız anların içinde bir yerlere gizlenir ve onun tarafından açığa çıkarılmayı beklerdi sanki. Bazen yıpranmış fotoğrafların yırtık köşelerinden, bazen kanaviçe işlemeli sararmış örtülerin sökülmiş ip demetlerinden, bazen de hatırlı misafirler için hazırlanmış namazlıkların zarif dantellerinden... Kim bilir kaç mevsimi kış, kaç mevsimi de bahar bilmiş ömrün hemen her anına şahitlik etmiş bu kadar eşya, göç yolunun en belirgin durağından içli nağmelerle kendi kendine söylenip dururdu da onun naif sesine nasıl eşlik edeceklerinin hesabını yapardı.

Kınalı saçlarını tutam tutam kaybetmeye başlayalı beri hiçbir nimetin şükürleriyle dolu lezzetini, hiçbir güzelliğin moral veren ahengini hatta hiçbir acının can yakıcı etkisini önemsemez oldu annem. Zayıfladıkça o çok sevdiği akide şekeri ile ballandıra ballandıra içtiği çayın onu rahatlatan tadını da unuttu. Acıya dayanmasına dayanırdı. Ancak fark edilmesini istemese de onu en çok yıpratın ilaçların bedeninde bıraktıklarıydı. Vücudunun zayıflaması, saçlarının hatta kaşlarının dahi dökülmesi, dudaklarının kenarında çıkan yaralar... Bakmak istemezdi kimsenin yüzüne. Göz göze gelmek rahatsız ederdi onu. Bedenini uzun göç yollarında yıpratmış ve kanatlarından birisini bu uğurda sakat bırakmış bir göçmen kuşa benzerdi, ürkekti. Babama dahi göstermek istemezdi kendini, saklar gibiydi ellerini, yüzünü, hatta sesini.

Vakitli olmasa da onun geldiğini çoğu zaman anlardı. Merdivenleri çıkışından, kapıyı çalışından, evin değişen havasından... O zaman hemen toparlanır, çocuksu bir saflık içerisinde üstünü başını düzeltmeye çalışırdı. Evin direği evden içeri adımını attığında onun da keyfine diyecek olmazdı. Kahverengi badem gözleri, ceylan bakışlı güzellerden anlam devşirir, titrek nefesi, eski dünyanın asma bahçelerinden yeni hayatların can damarlarına heyecan hatta hayat üflerdi. Her ikisinin de cansız ama bir o kadar da sevgi dolu bakışlarındaki mahzunluğu bilmeseydim, birbirlerine baktıkları her seferinde kızıl perdeleri ile çekilen güneşe inat, bahar sabahlarının sıcak aydınlığı gibi neşe içinde yeniden doğduklarını söyleyebilirdim.

Babam “Nasılsın hacı hanım” dediğinde, parmağında artık tutunamadığından masanın üzerindeki küçük gümüş kutucuğa yerleştirilmiş iri yakut taşlı yüzüğe takılan gözü, biricik hayat arkadaşının yüzünde çekingen tavırlarla dolaşır dururdu. İşte o anlarda yerler ve gökler sanki mühürlenir, ben diyeyim yedi siz deyin on yedi yükünü tutmuş kervan olduğu yere mih gibi çivilenir kalırdı. Her seferinde yaşadıkları mutlu günleri hatırlar gibi olurlardı da paylaştıkları her şeyin önlerinden bir bir geçtiğini anlamakta zorlanmazdınız. Sonra ince bir öksürmenin ardı sıra neşe ile birlikte umut da gider, hüznün kök salardı her ikisinin de gözlerine. Yine de hiç de yabancı olmamış bir tebessüm yüzlerinde kendini belli ederdi. “Çok şükür” derdi annem “Buna da şükür.”

“İstersen arka taraftaki parka götüreyim seni” dedim. “Biliyorsun oraya da bir sürü ağaç diktiler. Hem kuşları da görebilirsin orada.” Meyve ağaçlarının olmadığını bildiğinden gitmek istemedi. Omuzunu silkeledi. Akşam ezanı tek-

birlerle kanatlarına yüklediği huzurlu havayı pencereden içeriye bıraktığında gözlerini kapatarak başını diğer tarafa çevirdi. Daha bir hafiflemiş gibiydi. “Kardeşlerin, aramadılar kaç gündür, okullar kapandığında geleceklerdi.”

“Merdivenler” dedi sonra “Şu ilaçlar...” “Ezan okundu mu?”

Yan odadan babamın sesini duyuyordum. Arkasında annem varmış gibi seslice namaz kılıyordu. “Kaldırayım seni” dedim, “Yatağına götüreyim. Orada daha rahat edersin.” Başını iki yana sallar gibi oldu, “Olmaz” dedi, peş peşine alıp verdiği nefeslerden sonra ancak birkaç kelime edebildi. “Şimdi baban gelir, acıkmıştır.”

Akşam güneşi odanın içerisine süzülerek girdiğinde ayrı bir hüznün de evin dört bir köşesine hâkim olurdu. Duvardaki Mekke ve Medine tabloları, masanın üstündeki çiçekli vazo, her zaman su ile dolu cam sürahi ve bir tabağın üzerine ters bırakılmış cam bardak, büyüyen gölgelerine saklanırlardı.

İtaatkâr bir dinleyle birlikte mütebessim yüzü batan güneşle gelen kırık karanlığı geride bırakır, yuvalarına dönmeye çabalayan kuşlara, o kadar karmaşık yapıların arasından aydınlık bir yol çizer, sarkaçlı saatin uzunlu kısıklı kolları durduysa, onun gülümseyişiyle harekete geçerdi. Böyle vakitlerde yüzüne ve daha sonra yıllar geçtikçe tüm bedenine yerleşen nur kokulu çiçek demetleri kendini belli eder, bilcümle evin her tarafını saran gölgeler huysuzluklarını sonraya bırakırdı. Yine de gözlerinin etrafındaki çizgiler, utana sıkıla çekilen ıstırabın ipuçlarını ortaya koymadan edemezlerdi. “Yardım et” derdi zamanı içinde saklayarak derinleşen ve parça parça çoğalarak yayılan her bir iz.

Perdenin arasından sorgusuz sualsiz kendini gösteren rüzgâr binalardan derlediği kuru bir kokuyu da beraberinde getirdiğinde eskisi kadar rahatsız olmaz, pencereye doğru yönelerek yüzünü esintiye verirdi. Elinde tespihiyle uyuyakalırdı öylece. Bu hâliyle hücrelerinde inzivaya çekilmiş, devamlı surette aynı kelimeyi tekrarlayan ve her nefes alışverişinde göğsüyle birlikte tabanın ve tavanın yükselip indiği dervişlere benzerdi. Onu seyrederken ben büyüdüm, o küçülürdü ve bir çocuk gibi görünürdü gözüme. Sonra ben küçülürdüm kaybolana kadar. Küçük çocuğun kurumuş göz pınarlarında bulurdum kendimi. Ardından o büyürdü ve dünyamda kendisinden gayrı başka bir şey bırakmazdı. Zaman zaman bakışları gözlerime değip geçerdi. En çok da bana acı veren, bir sarkıt gibi üzerime sarkarak iğneleyen, bir ağ gibi her tarafımı kuşatarak çaresiz bırakan işte bu göz dokunmaları olurdu. Bu bakışların açtığı yaralar kapanmadı bir daha.

Kayan tül bendini düzeltmeye çalıştım. Saçlarını görmemi istemedi. Dudakları hafif bir gülümsemeyle hareketlendi. Derin bir nefes aldıktan sonra “İlaçlar” dedi, “Hep bu ilaçların yüzünden...” Bir şey diyemedim, bir kör kuyunun içine atılan ve atıldıkça sağa sola çarparak yankılı sesler çıkaran kaya parçacıklarına benzettim kendimi. Benimle birlikte her şey kendi kuysunda kurudu. Çöl kumlarının yakıcı dokunmalarıyla gelen sızılardan eşliğinde mum olup sessizliğe durdum. Pencerenin sövesindeki saç tokasına takıldı gözüm. Sonra oltutaşı sırma püsküllü

tespih sonra büfenin üzerindeki yıllanmış fotoğrafların muhafızı çerçeveler, yerde devamlı serili duran halı seccade, masadaki şekerlik... Ne zaman ki gözlerini kapatıyordu o zaman üşüşüyorlardı teker teker. Sindikleri yerden çıkıyorlar, söylemekten çekinilen, belki unutulana ne varsa dile getiriyorlardı birer birer. Ne zaman ki uykuya dalıyordu, onun izlerini taşıyan ne varsa uyanıyordu.

Fazla sürmemiştii, kısa bir süre sonra ilaç kokusu sinmişti zarif bedenine ama kendi kokusu hâlâ gitmemiştii. Sarılayım istedim, olmadı, beceremedim. Kollarım birer et parçası gibi iki yana düştü. Kurumuş dal fidanına dönen bedenine şifa olsun diye merhamet dilenen yakarışlarla bakarken, ıstırapın derin ifadelerle birlikte mütevekkil çehresine iyice yerleşmiş olduğunu gördüm. İşte o gördüğüm şefkat adına tüm dünyayı kuşatacak çilekeş bir annenin, sadakat namına tüm insanlara tesir edecek bir sevgili eşin ve vefa niyetine cümle anne babaları duasına alacak masum bir kız çocuğunun melek yüzünden başka bir şey değildi.

Biz birinci katta oturuyorduk, onlar da beşinci katta. Apartmanda asansör olmadığından o kadar katı çıkmak son zamanlarda oldukça zor geliyordu ona. Daha doğrusu basamaklardan yukarı doğru adım atmaya dahi güç yetiremiyordu. Bir de inmesi vardı merdivenlerden. Ama yine de söylemezdi bir şey. Bilmesinlerdi. Demem o ki zahmet vermek istemezdi kimseye.

Canı sıkıldığında aşağıya indirirdim, birinci kata. Oranın havasından hoşlanırdı. Bedeni bu kadar soğukken serin odayı neden ister ki, diye düşünmeden edemezdim doğrusu. O çok sevdiği sandalyeye emanet bir şekilde oturarak demir parmaklıklı pencerenin ardından dışarıya bakar, kasırgalara karşı koyamayıp dalgakıranı dağılmış bir mendirek gibi çaresizce sahil boyunca kumların içerisine dalar giderdi.

Ön bahçedeki ağacın kuruduğunu ona hiç söylemedim. O da bana bir şey demedi.

Çıkarsaydım yine merdivenlerin ıslak basamaklarından, sonra bırakmadan indirseydim başı göğsümdeyken, dayanırdı biliyorum. Çünkü ben hâlâ dayanıyorum.

Abim ve kardeşlerim memleketten gelecek. Babam yan odada namaz kılıyor. Seslice okuyor Kur'an'ı, tekbirleri duyuyorum. Şu an oturduğumuz bina on katlı. Biz birinci kattayız, beşinci katta oturanları tanımıyorum. Hem asansörleri de var binanın. Kırmızı döşemeli yadigâr sandalyeyi kim aldı onu da bilmiyorum. Bilmek de istemiyorum.

Bir gün güç yetiremezsem merdivenlere, zor gelirse basamaklar arasında ayaklarımı taşımak bir diğerine, nemli beton kokusu rahatsız ederse ve nefes almakta güçlük çekersem, korkuluklar tek destekçim olursa ve yine de korkutursa, sebepsiz yere inip çıkmayı arzularsam yavaş da olsa...

İnan özlediğimden... Ama ne gam! Ne kaldı ki şunun şurasında. Belki birkaç basamak daha.

SERPİL GÜLER

BİR GÜNDE İKİ SÜRPRİZ...

Karanlıktı sokak... Soğuk... Parkası ısınmasına yetmiyor, Sami buna aldırımıyordu. Hiç anlamadı ve ona saçma gelen iç sesi, bir an önce eve gitmesi gerektiğini söylüyordu.

“Hele varayım şu benim yoksul haneye...” diye geçirdi içinden.

Adımlarını sıklaştırsa da soğuk hızlı yürümesini engelliyordu. Öyle üşümüştü ki pespembe kesilen ellerini nefesiyle hohlayarak ısıtmaya çalışıyordu.

Nihayet ev göründü... Camları kırık sokak lambasının önünde durdu bir müddet. Eve girmekte acele etmedi gelişinin aksine ve bir küfür salladı bilinçsiz...

“Ne demeye geldim ki bu haneye? Hoş, gelmesem ne yapacaktım ki...” diyerek gün boyunca ilk kez gülümsedi.

Dört katlı pansiyonvari bir evdi kaldığı yer. İlk katta, yaşlı ve Ermeni olan ev sahibi oturuyordu. Her gece kapısının altından ışık sızardı. Sami de şaşırırdı “bu adam hiç uyumaz mı?” diye... Bugün ilk kez erken uyumuş olmalıydı ihtiyar ki kapının altından zifiri bir karanlık sızıyordu. Adamı uyandırmayayım diye yavaş adımlarla çıkmaya başladı merdivenleri.

“Bizim ihtiyar hasta mı acaba?” diye meraklandı bir an, sonra uçuverdi her şey aklından. Acıktığını hissetti...

Karanlık pansiyonun merdiven boşluğunda bir anahtar şıkırtısı koptu. Sonunda doğru anahtarı bulup açtı kapısını.

“Sanki birkaç evim, arabam varmış gibi ne diye taşıyım ki yanımda bu kadar anı eskisi anahtarı?” diye hayıflandı.

İçeri küf kokuyordu ama zaten buna alışkındı. Işığı yakacakken bir çift parlayan gözü görüp yere eğildi.

“Aah Sementa! Belki de bugün beni eve çeken o ses, sendin. Çok susamış ve acıkmış olmalısın. Ben seni unutmuştum” diyerek kucakladı kedisini.

Mutfak bozuntusu kilere girdiler hemen. Bir parça ekmek ve peyniri paylaştılar. Namussuz kedi gözüne öylesine mahzun bakıyordu ki kendi hakkını bile ona verip bir sigara yaktı. Sementa yeme telaşındayken Sami’nin gözleri donuk ve amaçsız bakıyordu.

Ev soğuk olduğundan hemen uyumayı mantıklı buldu. Tam ışıkları söndürüp yatağa uzanacakken apartmanda kopan bir gürültü ve yüksek sesli konuşmalarla irkildi. Kapıya koştu, dışarıya fırlayacaktı ki kapının altından atılıp antreye kadar ulaşan ve içeri girerken farketmediği bir zarf ilişti gözüne.

Bir anda üşümesi geçti Sami’nin. Aceleyle açtı zarfı.

“Sementa! Sonunda oldu, işe alındım, artık aç kalmayacağız kızım. İç sesim beni yanıltmadı. Demek hayatımızı kurtaracak bu sürpriz bekliyordu evde beni” diyerek okşadı mutlulukla kedisini.

Kedi uyuklamaya başlayıp tatlı tatlı mırıldanırken, Sami’yi heyecan sarmıştı. İlk kez tattığı güzel bir duyguyla sarsılıyordu bedeni.

“Herhâlde mutluluk denilen o ulaşılmaz şey bu olmalı” diye mırıldanırken pansiyondan gelen patırtılar, yaklaşan ayak sesleri ve kapısının kırılacak gibi çalınmasıyla irkildi. Merakla koştu kapıya ve “kim o?” dedi.

“Polis!” dedi sert bir ses...

Karanlıktı gece... Bindirildiği polis arabası da soğuk...

“İhtiyarın evinde bulduk sustalını, bu senin öyle değil mi?” diye burnuna dayadılar kanlı bir bıçağı...

“Evet” dedi sadece, dün ihtiyara vermişti otlarını biçmesi için. Aklına geldi ama polise söylemedi.

“Sen mi öldürdün?” diye sordu polis.

“Eve gitmeliymişim, hislerim beni yanıltmamış” dedi Sami.

– Ne istedin zavallı adamcağızdan?

“Tüh kapıyı açık bıraktık, Sementa kaçacak” dedi Sami.

“Anlamadım” dedi polis.

“Ben de” dedi Sami. “Bir günde iki sürpriz...”

MURAT MAHYA GÜRSER

KADIN VE BAHÇESİ

Yüzünde medeni bir endişe taşıyordu kadın. Eve uğramayalı kadın, zümrüt gibi bahçesinde kayısı yumuşadı, erik çürüdü, reyhan karardı, kasımpatı soldu, menekşe yamuldu, yaprak ekşidi, başak dağıldı, bostan korkuluğu korkutmaz oldu kuzgunu, yüzlerce minik sinek küfüne şükretti nimetin.

Kadın, nefroloji yoğun bakıma yattı yatalı tam on iki atmayan kalp taşıdı sedye, on iki ağıt bulaştı koridor duvarlarının bejine, on iki kurumuş böbreğe değdi plastik eldiven, on iki şoka girmiş melek yüzü gördü oğlu, on iki kabul-lenmiş insan çehresi...

Kadın, ne ondu ne oldu.

Yani ne ayağa kalktı iskeleti ne yataktan kurtuldu bel.

Daha alenisi ne öldü ne de iyi oldu işte.

Kadın, yattı yatalı o adını telaffuz edemediği mahzene, nevrüz geldi, aşure soğudu kapıda, o ilkel ev unutuldu, o kadim bahçe kurudu.

Evi, yatağı oldu kadının; bahçesi, başından hiç ayrılmayan oğlu.

Ne gülüşü çürüdü oğlunun ne duası kurudu.

FATİH KASVA

AYNA

*H*er yer karanlık. Gözlerini açtığında yere bakıyorsun. Adımların, kahverengi terliklerin ve çıplak ayakların, toz toprak... Sonra yine karanlık... Sonra göğe bakarken buluyorsun ruhunu. Yine karanlık. Gözlerini yumarak yürüyorsun, yürürken gözlerine ihtiyaç duymuyorsun artık. Gözlerinin sana dayatılan bir dünya olduğunu düşün, çıkar at gözlerini. Toprak karışsın gözlerine. Omzuna doladığın hardal sarısı örtünün üzerinde serçe kuşları var, duyabiliyorsun değil mi? Kuşların rengini tahmin et hadi. Sağ omzundaki hangi renk mesela? Mor mu? Neden olmasın?

Başını sarmalayan yalnızca siyah bir kapüşon. O da uzunca ve üzerine yığılan bir kaftana bağlı. İnce bir örtü ve üzerinden taşıyor, yerleri süpürüyor kaftan. Başın eğik yürüyorsun, yer asfalt değil toz toprak, görüyorsun. Bu kadar toprağın tozun ve zamanın ötesinde, modern bir gürültü olarak beyaz kulaklıkların takılı ve senin dünyanda çalan bir şarkı: Darya Dadvar - Navai, duyuyor musun? Evet. Piyano sesleri geliyor kulağıma. Kendini bu narin sese bırak, etrafında dönüp dursun ay gibi. Sen de kendi etrafında dön şimdi. Senin dünyanda bu şarkı dönerken hemen sağında kapısı açık bir dükkândan daktilo sesleri geliyor, sen duymuyorsun ama hissediyorsun. Parmakları yazmaktan nasır tutmuş bir adam gözlerini kanata kanata bir şeyler yazıyor. O adamın kim olduğunu biliyorsun.

Rüzgâr, birden toz kaldırıyor yerden. Üzerindeki siyah kaftan savruluyor. Sol kolunla yüzünü siper ediyorsun. Hardal sarısı entarin görünüyor. O da

kaftanın gibi yerleri süpürüyor ve savruluyor arkandan. Adımların rüzgâra rağmen emin. Köşeyi döndü dönecek gözlerin. Açıp bakmıyorsun. Yürüyorsun. Dükkânlar kapalı, şehir kapalı, gözlerin kapalı... Her insanın kepenkleri çekilmiş gibi bakışları. Her insan bugün biraz kapalı. Kimseler gelmemiş bu sabah. Ruhsuz şehir gibi yürüdüğü bütün sokakları, o sokakların insanları terk etmiş bu sabah. Kapalıdır her insan. Yazık, artık kimseleri yok bir şehirdir insan.

Köşebaşında, kahverengi kartona bağdaş kuran yaşlıca bir kadın var. Başına attığı şalın kenarlarından dünyayı izleyen beyaz saçları ve burnunda da hızması var. Önünde sararmış bir mendil, mendilin uçları yıpranmış ve bir kaldırıma bağdaş kurmuş yazma nüshası var. Mendilin üzerinde üç çeşit taş: biri kare, biri üçgen biri de yuvarlak, hemen yanı başındaki dokuz yüz yıllık yazma eser ve bekliyorlar insanı. İnsan çok beklenen bir şeydir.

Yaşlıca kadının sağ elinde sarma tütününü var. Hiç yakışmıyor kadının ağzına o sigara. O aldırış etmiyor ve içine çekiyor tüm kahırları. Bana mısın demiyor ve bekliyor insanı. Kadının yanına yaklaşıyorsun. Sol kulağındaki kulaklığı çıkardığında, sana yazma eseri uzatıyor, diğer elinde sigara, hâlâ içiyor. İçinden rastgele bir sayfa açmanı istiyor. Açıyorsun. Uzatıyorsun kitabı tekrar. Kitabı uzatırken kapağında yazan harflere dikkat kesiliyorsun: Sadi'nin Divanı. İran'ın önde gelen şairlerinden... Kadın, divanı alıp tebessüm ediyor. Keşke hiç gülmese, öndeki düşmüş dişleri görünmese diye iç geçiriyorsun. Haksız da sayılmazsın. Kadın, sol elindeki taşları havaya atıp bırakıyor. Yere düşen taşların şekillerine bakarak kitaba dönüyor ve sana oradan bir beyit okuyor:

*“Nerdesin ki bütün gözler senin hatıranla olmuş kan
Nerdesin ki sana olan bütün yollar artık kayıp”*

Beyitten yola çıkarak falına bakıyor kadın. Buradaki sen kim, sen kimsin? Yollar ve gözler kimin? Yollarını ve gözlerini anlatıyor sana. Ömrüne bulaşan yollardan bahsediyor. Bitmiyor, yolların da bitmeyişi gibi. Bütün sana bakacak gözlerden bahsediyor. Bitmiyor. Hatıranda saklanıyor gibi. Anlatıyor da anlatıyor. Anlatmak sanki yüzyıllardır bitmiyor. Bitecek elbette. Sen dikkatle dinliyorsun gözlerini kısarak ve daha çok anlayarak.

Sonra birden, ellerinden tutuyor kadın. Sayfalar kapantıyor hızlıca. Mendil, topluyor taşlarını ve kendini. Yazma eser, kaldırımdan atlayıp kaçıyor birden. Gözlerinin içine bakıyor kadın. Fırtına kopuyor şehirde. Kepenkler dökülüyor, bir uçurumdan dökülen nehir gibi. Yollar siliniyor birer birer, ışıkları sönen lambalar gibi. Kadın bu hengâmede sana eğilip ‘Söylediğim her şey sendin, sen söylediğim her şeydin’ diyor. Elini çekip gerisin geri kaçıyorsun. Bağdaş kuran kadının silueti hızla uzaklaşıyor. Gittikçe ufalıyor ufukta. Bağırıyor kadın uzaklaşırken ‘Söylediklerimin her birini unut ama yeri geldiğinde de hatırla! Falla amel olmaz dersen de şairi dinle! Şairler yalan söylemez! Seni kandırmalarına

izin verme! Şairler asla yalan söylemez!” Sen sadece bakıyorsun. Karanlıkta uzaklaşan kadının yüzünde tebessüm, olduğun yerde kalakalıyorsun. Sağ kulağında hâlâ aynı şarkı çalıyor seni ama sönüyor bir yandan da, mum gibi... Navai... Navai... Navai...

Uyan!

Sıçrayıp uzandığı yerden ve doktorun şaşkın bakışları arasında çıktı odadan. Koridor alabildiğine kalabalıktı o gün. Sendeledi önce, dönüyordu sanki koridor, bir hemşire gelip kolundan tuttuğunda hemşireyi itip, iyiyim ben, dedi. Yürümeye devam etti.

Hastaneden çıkıp caddeye ulaştığında bütün dükkânlar açıktı. Hiçbir kepenk çekili değildi. Açıktı şehir. Açıktı insanlar. Köşebaşında o kadın yoktu. Her yer asfalttı ve kulaklığını muayenede unutmuştu. Aldırış etmeden yürümeye devam etti. Bir vitrindeki yansımaları hissettiğinde içini bir korku kapladı. Başını yere eğip her zamanki gibi ve yerde bir su birikintisi olmamasını arzu ederek yürümeye devam etti. Herhangi bir yansıma bıçak gibi kesiyordu dizlerini, düşüyordu olduğu yere ve titriyordu.

Bir boy aynasının karşısından geçti. Belki de geçemedi. Olduğu yerde kaldı. Başını çevirip aynaya bakmaya korkuyordu. İnsanlar yanından geçip gidiyordu. Her biri ayrı bir âlem, gelip geçiyordu sağından ve solundan. Bazıları ise aynaya bakıyordu, ceketini düzeltip geçiyordu ya da saçlarını. Aynaya bakanlara bakabiliyordu ama aynaya bakamıyordu. Yükseklikten korkan birini bir gökdelenin tepesine çıkardığınızda ne hissederse tam olarak onları hissediyordu. Aynaya bakmak şöyle dursun, bakma niyetine girdiğinde dizlerinin bağı çözülüyor, ana rahmindeki gibi sindikçe siniyordu içine. Gözlerini kanatırcasına kapıyor ve titriyordu.

Aynaya bakmayalı yıllar olmuştu. Kendisinin neye benzediğini bile hatırlamıyordu. Hayal meyal hatırladığı tek bir an vardı. En son henüz dört yaşlarında iken gömüştü kendisini ve korkarak kaçmıştı. Gün boyu bir yatağın altına saklanmıştı. O günden beri ne bir aynada yansımaları görmüştü ne de yansıyan herhangi bir nesne üzerinde kendisini.

Daha okula başlamamışken götürüldüğü hastanede eisoptrofobi teşhisi konulmuştu. Aynaya bakma korkusu. Odasında tek bir ayna bile yoktu. Evde yansıma yapabilecek bütün eşyalar çöpe atılmıştı. Pencerelemler camları bile buz camlarla değiştirilmişti, geceleri evin içerisindeki görüntüyü yansıtmaları için. Dışarıya her çıktığında bir kör gibi yaşırdı. Siyah bir metali gözlüklerine cam diye takmıştı ve her dışarıya çıktığında bu gözlükleri kullanıyordu. Eline bastonunu alarak yürüyordu.

Kendi hayatını yaşamadı hiç. Ömrünün yarısını doldurmuştu ve kendisine ait bir hayatı yoktu. Bir âmâ gibi yaşıyordu. Evinden hiç çıkmıyordu örneğin,

hiç sevgilisi de olmamıştı. Arkadaşlarını hatırlamakta zorluk çekiyordu çoğu zaman. Biriktikçe birikiyordu öfkesi. Öfkesi en çok kendisini unutmamasına oluyordu. Hatırlamıyordu kendisini. Neye, kime benziyordu acaba?

Tüm hayatı gözlerinin önünden geçiyordu. Hâlâ bakamıyordu aynaya. Yaşadığı hayat kendisinin değildi. Olamazdı. Gözlerinde aynaya bakma cesareti arıyordu ısrarla. Sol tarafındaki kaldırımda yaşlıca kadını gördü birden. Biraz rahatladığını hissetti. Göz ucuyla kadına doğru baktı. İnsanlar akıp gidiyordu caddede. Kadın bir görünüyor bir kayboluyordu. Sigarasını çıkarıp yakmıştı yine ve yine yakışmıyordu ağzına sigara. Şalının arasından başını çıkarıp etrafı izlemeye başladı beyaz saçları. Mendilindeki taşlar insanları beklemiyordu artık, korkuyordu insanlardan. Sadi'nin divanını gördü, kadının eteği altına saklanmaya çalışıyordu divan. Korku dolu gözlerle insanlara bakıyordu. Divana göre ne çok değişmişti dünya.

Gözlerini tekrar sımsıkı yumdu. Aynaya baktı bakacaktı. Gözlerinin kasları sızlıyordu. Sonra karşı kaldırıma baktı, divan ile göz göze geldi yine. *“Neredesin ki bütün gözler senin hatıranla olmuş kan”* dedi içinden. Aynadaki yansımasının kendisine böyle seslendiğini hatta feryat ettiğini düşündü. Bakabilir miydi artık ona? Denemeden bilemezdi.

Derin bir nefes aldı. İnsanlar akıp geçmeyi bıraktı birden. Durdu insanlar. Zaman durdu. Sessizliğe boğuldu dünya. Çıt çıkmıyordu bu sessizlikte. Aynanın karşısında ve başı yerde idi. Artık bunca yıllık ıstıraba bir son vermeli ve kendi hayatını yaşamalıydı. Artık kendisi ile tanışmalıydı.

Başını yavaşça kaldırdı. Ayaklarını gördü ilk önce. Kalbi hızla atmaya başladı. İnsanlar da ona bakıyordu sanki. Birbirlerine onu gösteriyorlardı. Başını biraz daha kaldırdı. Dizlerine kadar bakabili. Gözlerini kaçırdı sonra. Sımsıkı yumdu gözlerini. Ne ile karşılaşacağını bilmiyordu. Kadının havaya attığı taşların yere düşme sesi geldi kulağına. Açtı tekrar gözlerini. Kadının beyaz saçları da heyecandan çatlayacak gibiydi. Bekleyen taşlar değildi yalnız, insanlar da bekliyordu. Gözlerini yerden kaldırmaya başladı tekrar. Ayaklarını, dizlerini ve ellerini görmeye başladı. Kendi ellerine baktı önce, sonra aynadaki ellerine. Korkulacak bir şey yok gibiydi. Başını biraz daha kaldırdı. Boynuna kadar gelmişti. Sadi'nin divanı gözlerini yumdu o anda. Bir kibrit sesi böldü sessizliği. Kadın bir sigara daha yaktı.

Boynuna doğru baktı. Boynunu da geçti ve göz göze geldi kendisi ile. Nefes alıp verişleri iyice hızlandı. İlk adımını attı kendisine doğru. O adım attıkça kendisi de attı. Dizlerinin üzerinde zor duruyordu. Kendisinin de dizleri üzerinde zor durduğunu görünce biraz rahatladı. Korktuğu kadar değildi kendisi. Sevebilirdi kendisini. Başını eğdi biraz sağa doğru. Kendisi de eğdi. Bu onu biraz daha rahatlatmıştı. Kendisine doğru birkaç adım daha attı ve yüz yüze geldi artık kendisi ile. Aralarında bir iki santim ya vardı ya yoktu.

Buharlanıyordu artık aradaki cam. Gözlerinin etrafındaki kırışıklıkları gördü. Ne kadar da yaşlandığını düşündü kendisinin. Kendisine acıdı. Kendisi de ona acıdı. Aynı anda gülümsediler. Özlemişlerdi birbirlerini.

Sağ elini kaldırdı biri. Diğer sol elini kaldırdı. Dokundular parmak uçlarından. Kendilerini hissettiler. Nefes nefeseydiler. İnsanın kendini tanıması kendisini hissetmesiymiş. Hissettiler. Aynadaki kendisinin arkasında kadını gördü. Kaldırımdaydı oradaki kadın da. Mendil, taşları ve Sadi'nin divanı da oradaydı. Kendisinin de aynanın diğer ucunda bunca yıldır yalnız olmadığını gördü. Bunca yıllık yalnızlığı artık son bulmuştu. Artık kendisini bulmuştu. Artık ne bir aynaya ne bir yansımaya ihtiyacı yoktu. Son bir kez baktı kendisine, hüznle, kendisi de ona hüznle baktı. Son bir kez dokundu ve caddeye döndü. İnsanlar yürümeye, gelip geçmeye devam ettiler. Dünya dönmeye devam etti. Doktorun odasında aynı şarkı çalıyordu. Yoluna devam etti.

Aynadaki kendisi, ardından baktı öylece, o devam etti...

YENİ KİTAPLAR

OKUL MÜDÜRÜ

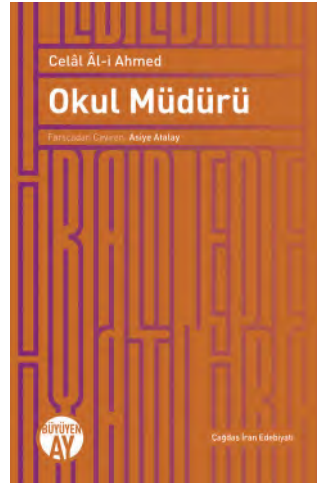
Celâl Âl-i Ahmed

Farsçadan Çeviren: Asiye Atalay

Büyüyen Ay Yayınları

Modern İran hikâyeciliğinin önemli ve muhalif isimlerinden olan Celâl Âl-i Ahmed'in *Yitip Giden Hayat* adlı kitabından sonra *Okul Müdürü* adlı kitabının çevirisi bu yıl içinde Büyüyen Ay yayınlarından neşredildi. En başta söylemek gerekir ki fikirleriyle ve bu fikirlerini kitaplarında işleme tarzıyla kendi dönemi içinde aykırı bir yazarla karşı karşıyayız. Şah devrinde dik-başlı duran, yüksek sesle düşüncelerini dile getiren yazar, sadece öykü ve roman alanında değil; fikir yazıları ve çevirileriyle de kısa ömründe ismini gelecek nesillere taşıyabilecek birçok çalışmaya imza atmıştır.

Yazarın öykü kitaplarının klasik öykü üslubunun ve içeriğinin dışında uzun hikâye ve hatta roman biçimine doğru giden bir kurgu içinde olduğu görülür. *Okul Müdürü* adlı eseri de bu türden bir yapı gösterir. Eserin kahramanı klasik bir biçimde idealize edilmiş fedakâr, gözü kara bir öğretmen olmaktan çok öğretmenliğin tekdüze yaşamından sıkılmış, şehre yakın yeni yapılmış okula müdür olarak atanmak için uğraşan ve sonunda bunu başaran biridir. Bizim edebiyatımızda; *Çalıkuşu*, *Vurun Kahpeye* gibi romanlardaki kahramanlara baktığımızda vatansever, idealist, gittiği yerin çehre-

sini değiştirmeye çalışan ve bunu yaparken birtakım engellerle karşılaşan, bu engelleri inatla aşmaya çalışan bir öğretmen tipi görülür. Bu eserde ise tam tersi bir durum söz konusudur. Kendi refahı için yapmadığı şey kalmayan ve amacına ulaşınca içinde bulunduğu topluma ve o toplumun değerlerine eleştirel bir gözle bakan bir kahramanla karşı karşıyayız bu eserde.

Eserin üslubuna baktığımız zaman ise yazarın kelime kullanımındaki ustalığı kadar yalın anlatımı da dikkat çeker. Yazarın eleştirel bakış açısıyla hikâye kurgusunu oluşturması onu herhangi bir ideolojinin tuzağına düşürmemiş. İçinde bulunduğu toplumun sosyolojisini eleştirel veya farklı bir biçimde yansıtmak isteyen yazarın gözlem meziyetinin üst düzeyde olması gerekir. Aksi tak-

dirde yazılan eser, yabancılaşmış bir yazarın hezeyanlarından öteye gidemez. Bu eserde gözlemin önemsendiğini ve bunu yaparken yazarın gerçekçi bir tavır takındığını görüyoruz. Daha çok memuriyet hayatındaki rüşvet, laçkalık, bürokrasinin bozukluğu üzerinden bir eleştiri geliştiren yazar, tasvir ettiği okuldaki öğrencileri anlattığı bölümlerde ise toplumun sosyo-ekonomik yönden bozuk olduğuna dikkat çeker:

“...Geç gelmişlerdi, saçlarını kesmemişlerdi, kulaklarında pislik vardı, gömleklerinin yakaları beyaz değildi, arkadaşlarının kalemlerinin yürütmüşlerdi, mahallenin otobüs koltuklarını jiletle kesmişlerdi...”

Eserin muhtelif bölümlerinde bu ve buna benzer birçok paragraf olup, bu paragraflar yoluyla öğrenciler tasvir edilmiş, bu tasvirlerden hareketle okuyucunun o dönemin sosyolojisi ile ilgili temel kanılara varmaları istenmiştir âdetâ.

Klasik İran tahkiyesine baktığımız zaman belli metaforlar yoluyla öğüt vermenin amaçlandığını görürüz. *Okul Müdürü*’nde ise bundan çok daha farklı bir durum söz konusu. İnsanın veya tabiatın tasviri yapılırken herhangi bir metafor veya fantastik öge kullanılmamış, olduğu gibi hatta zaman zaman *natüralist* bir tavırla söz konusu unsurlar okuyucuya yansıtılmak istenmiştir.

MEHMET DORUK KANDEMİR

SON BİSKÜVİ

Ercan Ata

Ötügen Yayınları

Ercan Ata; şiir, öykü ve denemeleriyle pek çok dergide yer almış, ilk eserini *Ten ve Gölge* adıyla şiir türünde vermiştir. İkinci ve öykü türünde ilk eseri *Son Bisküvi*’yle pek çok öyküye ev sahipliği yapan kitabı Kasım 2016’da Ötügen Yayınevinden çıkarak siz değerli öykü severlerin beğenisine sunuldu.

“İç Konuşmalar”, “Sana Veda”, “Yalnızlık Şarkısı”, “Meçhul Kadına Övgü”, “Sudan Öyküler” ve “İçimizde Kanayan” başlıklarıyla altı bölümden oluşan kitapta yirmi altı öykü yer almakta.

Ata, “*Benden içeri benim hikâyelerim*” diye başlayan eserinde hayatından pek çok kesiti öykülerinin potasında erittiğinin ipucunu veriyor âdetâ. Öykülerinde yer alan bazı cümleler de bu düşünceyi destekler nitelikte:

“*Yazmak trajik bir zorunluluksa elbette ki kendini anlatacaktır yazar. Yeryüzünde söylenmemiş bir şey kalmasa da.*” (s. 100)

90’lı yılların 2000’li yıllara yaslanan kıyısında kaleme alınan bu öyküler, o zamanların dünyasına omuzumuzun üzerinden geriye doğru tatlı bir bakış sunuyor bizlere. Hele ki o dönemlerde ilk gençlik yıllarınızı yaşamışsanız satır aralarında kendinizden bir parça bulabilmeniz mümkün.

“*Benim adım bay yenilgi. Eskiden yirminci yüzyılda ikamet ediyordum. Birkaç ay oldu daha yeni bin yıla gireli. Kendimi varoş prensi olarak görüyorum. Çay ağzımda kahverengi lekeler bırakarak kırılıyor. Motosiklet değil de hızın sesidir gelen. Birileri bizleri kesmeye hazırlanıyor. Masumiyetimizi katletmek için değil mi, bunca özgün senaryo?*” (s. 13) cümleleriyle dikkat çeken ve kitaba da ismini veren “Son Bisküvi” adlı öyküyle kitabın geneline yayılmış; intihar, ölüm, yalnızlık, ayrılık, özlem, tutunma arayışı, iç hesaplaşmalar, karşılıksız aşk, hüznün, tükenmişlik gibi duygu durumlarının kapısını aralıyor yazar.

İstanbul’u geziyoruz hayal edilenle gerçekte olan arasındaki derin uçurumda kaybolmuş, sıkışmış, çıkış yolu arayan, yaralı, eksik, varoluşsal problemleri olan kahramanlarımızla birlikte. Onlar anlatıyor, biz dinliyoruz; Üsküdar’da bir çay bahçesinde, martılar süzülürken ya da ara sokaklardan birindeki evde sobanın bacası tüterken...

“*Ben bıraktığım yerdeyim şimdi. On yıl öncesi gibi. Mavi gözlü, sarı saçlı çocuk; tüm acılarını hüznün demirbaş defterinden düşünüyor. Sevgili İstanbul geçiyor gözlerinden.*” (s.34)

Doğal bir anlatım, olduğu gibi ama sıradan değil. Kısa ve okunaklı öyküler, çoğu zaman ben dilinin içtenliğiyle örülmüş. Kaleminizi hazırlayın altını çezeceğiniz ve üzerinde düşüneneceğiniz pek çok satır sizi bekliyor.

Aşk pek çok öyküde karşımıza çıkıyor. “*Aşk, yaralı bir maralın son şarkısıymış.*”

Söylenmeden yiten.”(s.109) “Karşılıksız sevmelerin ustasıyım.” (s.106) Aşk ve ızdırap kol kola mı geziyor dersiniz?

Siyah ve beyazın tezatlığından faydalanılarak tasarlanmış sade ve bisküviden arta kalan kırıntılarla resmedilmiş bir kapak fotoğrafıyla siz değerli okurlarını bekliyor bu güzel eser. Her ne kadar kahramanlardan biri *“Alıcısı olmayan kumaşlar dokuyoruz, dinleyeni olmayan hikâyeler anlatarak.”(s. 65)* dese de bunun doğru olmadığını canlı bir şahidi olarak ben, demli bir bardak çayın yanında son bisküvimi ısırırken bu satırlar düşüverdi tabağıma...

ZEYNEP TUBA ÖTER

KAPLUMBAĞA GÖLGESİ

Güzide Ertürk

Şule Yayınları

Kaplumbağanın Gölgesi Ne Kadar Uzağına Düşer?

Kaplumbağa Gölgesi Güzide Ertürk’ün üçüncü öykü kitabı. Şule Yayınları tarafından Mayıs 2017 tarihli yayımlanan kitap, mültecilerin zorlu yaşamını konu edinen uzun bir öyküden oluşuyor. Tekdüze yerleşik hayatın aksine sınır dışı olmuşluğun sonucu olan göçmen hayat, yine yazarın tekdüze olmayan üslubu ile kaleme alınıyor.

Evi sırtında kaplumbağanın gölgesi nereye düşer?

Kitabı okumaya, bu soruya verilecek cevabın merakıyla başlıyoruz. Kaplumbağa elbette bir sembol. Yersizliğe, yurtsuzluğa ve vatansız kalışa yapılan bir vurgu. Tıpkı kaplumbağa gibi evini sırtına almış göçebe insanların, farklı bir diyarın bambaşka yaşam tarzına ve bu yaşam tarzının zorluklarına karşı verdiği mücadele, öykünün bütününe yansıyan tek gerçek. Ve bu gerçeği desteklercesine, öykü kahramanları arasında vatan hasretini alevlendiren, okur için de artık unuttuğumuz bir nostaljiyi karşımıza çıkaran “mektup” imgesi, öykünün bütünü sarıyor.

Öykü, tekerlekli sandalyesinden güçlüklerle doğrulan Melina’nın ayağa kalkmasıyla başlıyor. Melina’nın mesleği hemşireliktir. Oldukça ilerlemiş yaşına ve tutmayan bacaklarına isyan ederek tekrar ayağa kalkışının altında yatan tek sebep, mültecilere yardımcı olmak arzusudur. Bu amaç uğruna, acil serviste çalışmak üzere Midilli Adası’na gider.

Giderken ardında bıraktığı tek şey, tekerlekli sandalyesi değildir elbette. Kitap boyunca kendisiyle mektuplaşmalarına şahitlik edeceğimiz anlatıcımız, Melina’nın arkasında bıraktığı en özel dostudur. Üstelik bu dostluğun yolu, birbirlerini tanımaktan geçmez. Aynı kaderin sürüklediği sığınakta, karşılıklı çadırların birbirinden oldukça farklı insanlardır onlar. Birbirlerini daha sonra, mektuplar aracılığıyla tanıyacak iki iyi dost:

“Ancak sana yazarken kendimi görebiliyorum. İnsan arada bir kendini görmeli, değil mi?” (s.12)

Adaya gittikten kısa bir süre sonra, hediyeleriyle birlikte gönderdiği ilk mektupta dostuna: *“Geçmişimi hiç anlatmayacağım, beni bugünümlle tanı.”(s. 11)* diyerek aslında giderken geçmişinden de sıyrıldığını fısıldar. Burada ve devamındaki anlatımda, yazarın mültecilerin iç dünyasına dair köklü bir bilgi/birikime sahip olduğunu anlamak mümkündür. Gerek karşı kıyıya geçmiş Melinda’yı, gerekse mektup arkadaşı anlatıcıyı tasvir ederken, dilin imkânlarından faydalanmaktaki başarısı kadar, bu birikimin satırlara özenle yansımalarına da şahit oluruz. Bu durum, genç bir yazarın gözlem yeteneğini okura sunmakla birlikte, öykünün gerçekçi atmosferini yani

temeli destekleyen bir yapı taşı olarak da değerlendirilmesi gerekli bir durumdur.

Önüne, ardına değil de olanca uzağına mı?

Kitabın bütününde kahramanların evsiz/yurtsuz oluşlarından şikâyet etmek yerine bu gerçeği olgunlukla kabullenişlerini görmek mümkün. Bunda, elbette kendilerinden daha zor durumda olan mültecilerin varlıklarından haberdar olmalarının rolü büyük. Bu nedenle kaplumbağa gibi oluşa yerinmek yerine, bu durumdan neredeyse hoşnutlukla bahsedilmesi söz konusu. Bir yurtsuz için hayal kurduğu ilk ve en önemli şey elbette başını sokabileceği bir evdir. *“İnsanın ülkesi, boylu boyunca bir çatıymış meğerse.”*(s. 12) Çadır tentesinden evin duvarına uzanan hayallerden, yazarın tek hamlesiyle sıyrılarak ters köşe oluyoruz: *“Fakat ev derdinde değilim, dört duvarlı bir odada nasıl yaşanır unuttum.”* (s. 15) Bu yaklaşımla birlikte âdetâ, kahramanın peşinde gölgesi olan hayallerinin bir çatı altından daha da ileriye, kendinden çok uzağına ulaşabildiğini görmemiz istenmektedir.

Bir mektubun cevaplanma hızı kaplumbağa hızıyla ilişkilendirilebilir mi?

Kitap ilerledikçe, mektuplaşmanın seyrinin de değiştiğini görürüz. Beklendiği zamanda gelen mektuplardan, cevabını beklemeden gönderilen mektuplara evrilen bir süreç söz konusudur. İki kişi arasında süre-

gelen bu haberleşme metodunun hızının, yer yer kaplumbağa hızıyla eş değerde verilmesi, yine yazarın kurguda baştan bu yana sergilemekte olduğu temkinli ve başarılı üslubuyla doğru orantı sergilemektedir:

“Göndereceğin cevapları beklememeye karar verdim. Açılmayan bir kapıyı vakitinden önce yumruklamak gibi olsa da bu yaptığım, affet.” (s. 49)

Acıya neden küçük adımlarla değil de koşar ayak gidilir?

Anlatımın seyri boyunca bazı anılarda bilhassa, kaçak mültecilerin acılarına yer verildiğini görmekteyiz. Gittikleri ülkenin otoritelerinin iznini almadan o ülkede yaşayan yahut yaşama hayaliyle o topraklara sığınan insanların dramları, yazarın hüznünlü anlatımında kendisine yer bulur. Melina’nın mektuplarında, karşı kıyıdan gelen haberlerde, televizyonlarda görmeye alışkın olduğumuz trajik öykülerin devamını okuruz. Görüntünün netliği, kelimelerin arasından sıyrılmakta ve okur için bir kayıt cihazı görevi görmektedir. Bu da acının pek çok boyutuyla birden karşılaşmamıza sebep olur:

“Karanlık sulara yüzen ölü bedenler, kayıp birer eşya gibi unutulmuştu. Kuma saplanan kesik pet şişeden, yıllar önce fırlatılıp atılmış yosunlu kütükten, nereden geldiği belli olmayan araba tekerleğinden farkları kalmamıştı.”(s. 71)

Bunca sorunun cevabı bir öyküye sığar mı?

Güzide Ertürk, *Kaplumbağa Gölgesi*’nde açık, anlaşılabilir, kapalılıktan uzak bir anlatımla okuru keyifli bir yolculuğa davet ediyor. Çokça ele alınan ve gündemde hep var olan bir konu hakkında söylemek istediklerini tekrara düşmeden dile getirirken yol boyu, yer yer hüznünlü yer yer umut dolu bir öykünün parke taşlarını döşüyor. Okurun zihninde ve vicdanında açılan deliklerden içeri pek çok soru giriyor. Ve nihayetinde bunca sorunun cevabının bir öyküye sığdığını görüyoruz. Yahut Albert Camus’nün dediği üzere: *“Sanatçı başkalarının katlandığı acıları uyuşturmasın içinde.”*

ESRA DEMİRCİ